

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN MENSUR BİR FÜTÜVVET-NÂME

(ÇORUM HASANPAŞA KÜTÜPHANESİ 19 HK 885

İNCELEME METİN TIPKIBASIM)

Yüksek Lisans Tezi

Abdulkerim TİRYAKİ

Çorum - 2025

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN MENSUR BİR FÜTÜVVET-NÂME
(ÇORUM HASANPAŞA KÜTÜPHANESİ 19 HK 885
İNCELEME METİN TIPKIBASIM)

Abdulkerim TIRYAKI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Seydi KIRAZ

Çorum 2025

Abdulkerim TIRYAKI tarafından hazırlanan "Müellifi Bilinmeyen Mensur Bir Fütüvvet-nâme (Çorum Hasanpaşa Kütüphanesi 19 HK 885 İnceleme Metin Tıpkıbasım)" adlı tez çalışması 29/04/2025 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

(Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ÇELİK)*

(Doç. Dr. Seydi KIRAZ)**

(Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Coşgun)

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../..... tarih ve sayılı kararı ile'ın Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans/Doktora derecesi alması onanmıştır.

Prof. Dr. Osman ÇUBUK

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim.

Abdulkerim TİRYAKİ

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN MENSUR BİR FÜTÜVVET-NÂME

(ÇORUM HASANPAŞA KÜTÜPHANESİ 19 HK 885

İNCELEME METİN TIPKIBASIM)

Abdulkerim TİRYAKİ

ORCID: 0000-0003-0513-3809

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans Tezi

Mayıs 2025

ÖZET

Türk edebiyatının önemli yazılı kaynakları arasında yer alan fütüvvet-nâmeler, 13 ve 14. yüzyıl Anadolu coğrafyasında görülen fütüvvet anlayışı ile Ahîlik kurumunun temel ilkelerini ortaya koyan ve yazıldıkları dönemin sosyo-kültürel yapısı ve ekonomik hayatı hakkında bilgiler veren eserlerdir. Bu yönüyle Anadolu'nun dinî tarihine dair doğrudan bilgi elde edebileceğimiz önemli kaynaklardan olan Fütüvvet-nâmeler, esas itibarıyla Ahîliğin anayasası ve Ahîlerin el kitabı mahiyetindeki eserlerdir. Ahîlik kurumunun yaşadığı gelişim ve değişimlere paralel olarak muhtevaları değişiklik göstermiş, buna bağlı olarak Mevlevîlik, Bektaşîlik, Kâdirîlik, Rufâilîlik gibi bazı tarikat çevrelerince çeşitli Fütüvvet-nâmeler kaleme alınmıştır. Üzerinde çalışma yaptığımız fütüvvet-nâme türündeki bu eserin, içeriğinde yer alan konulardan ötürü sûfî/tasavvufî çevrede kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Eserin müellifi hakkında herhangi bir bilgi verilmemiş, yazılış tarihi de kesin olarak bilinmemektedir. Nüshada yer verilen bazı kavramlardan hareketle 18 ya da 19. yüzyılda yazılmış olabileceği düşünülmektedir. Mensur bir fütüvvet-nâme örneği olan eser, Çorum Hasanpaşa Yazma Eserler Kütüphanesi, 19 Hk 885 numarada *Fütüvvet-nâme* başlığıyla kayıtlıdır. 67 varaktan müteşekkil eserin geneline bakıldığında sade bir dil ve akıcı üslupla yazıldığı görülmektedir. Eser, konu değişikliğini gösteren "Fasl" başlıklarından meydana getirilmiş, tasavvufî adab ve erkânların yanı sıra yeme-içme ve misafir ağırlama adabı gibi sosyal hayatı ilgilendiren bazı hususlar soru-cevap şeklinde izah edilmiştir. Eserde peygamberler, dört halife (çâr-yar), sahabeler, on iki imam (düvaz-deh), on dört masum (çâr-deh), bazı dinî ve tarihî şahsiyetler hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bunların yanı sıra tasavvufun dört kapısı başta olmak üzere şed, post, fakr, ricâlü'l-gayb, Kâbe

kavseyn gibi tasavvufi literatüre ait kavramlardan bahsedilmiştir. Şed kuşandırma, posta geçme, icazet verme, üstadın huzuruna girme ve ayrılmanın usulü gibi bazı ritüeller üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kavramlar: Türk İslâm Edebiyatı, Fütüvvet, Fütüvvet-nâme, Ahîlik, Bektaşîlik.

Bilim Kodu: 60304

A PROSE FÜTÜVVET-NÂME WHOSE AUTHOR IS UNKNOWN

(ÇORUM HASANPAŞA LIBRARY 19 HK 885

REVIEW TEXT TYPICAL EDITION)

Abdulkerim TİRYAKI

ORCID: 0000-0003-0513-3809

HİTİT UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL

Master of Science Thesis

May 2025

ABSTRACT

Fütüvvet-nâmas, which are among the important written sources of Turkish literature, are works that reveal the understanding of fütüvvet and the basic principles of the Ahi institution in 13th and 14th century Anatolia and provide information about the socio-cultural structure and economic life of the period in which they were written. In this respect, fütüvvet-nâmas, which are important sources from which we can obtain direct information about the religious history of Anatolia, are essentially the constitution of Ahiism and the handbook of Ahi. In parallel with the development and changes experienced by the Ahi institution, its contents have changed, and accordingly, various fütüvvet-nâmes have been written by some sectarian circles such as Mevleviism, Bektashism, Kâdirîism, and Rufâism. It is understood that this work, which we have studied, was written in the Sufi / Sufi environment due to the subjects in its content. There is no information about the author of the work and the date of its writing is not known for certain. Based on some of the concepts mentioned in the manuscript, it is thought that it may have been written in the 18th or 19th century. The work, which is an example of a prose fütüvvet-nâme, is registered in Çorum Hasanpaşa Manuscript Library, number 19 Hk 885 with the title *Fütüvvet-nâme*. The 67-volume work is written in a simple language and fluent style. The work is composed of "Fasl" headings indicating the change of topics, and some issues related to social life such as the etiquette of eating, drinking and entertaining guests, as well as Sufi etiquette and manners, are explained in the form of questions and answers. The work includes information about the prophets, the four caliphs (çâr-yar), the Companions, the twelve imams (dûvaz-deh), the fourteen innocents (çâr-deh), and some religious and historical

figures. In addition to these, the concepts belonging to the Sufi literature such as the four gates of Sufism, shad, post, faqr, rijāl al-ghayb, Ka'ba kavseyn are mentioned. Some rituals such as the wearing of the shad, taking the post, granting the ijazet, entering the presence of the master and the procedure of leaving are emphasized.

Key Terms: Turkish Islamic Literature, Fütüvvet, Fütüvvet-nâme, Ahîlik, Bektaşîlik.

Science Code: 60304

TEŐEKKÖR

Çalışma konumun belirlenmesinden, bir tez olarak ortaya çıkması ve geliştirilmesine kadar her anlamda ilgi, bilgi ve desteğini gördüğüm kıymetli hocam Doç. Dr. Seydi KİRAZ'a, çalışma sürecim boyunca istişarelerde bulunduğum Cumhuriyet Üniversitesi Öğretim Üyesi kadim dostum Doç. Dr. Mustafa Sefa ÇAKIR'a, teşvikleriyle daima yanımda olan değerli yol arkadaşlarım Mustafa Ramazan YÜKSEL'e ve Mustafa DEMİR'e, yazım ve imla başta olmak üzere her anlamda destek veren kardeşim Muhammed Mus'ab TİRYAKİ'ye ve çalışmalarım sırasında gerekli ortamı sağlayan kıymetli eşime teşekkürü borç bilirim.

Abdulkerim TİRYAKİ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE FÜTÜVVET-NÂMELER

1.1. Kavramsal Çerçeve	6
1.1.1. Fetâ, Fütüvvet ve Fütüvvet-nâme	6
1.2. Fütüvvet-nâmeler.....	8
1.2.1. Arapça fütüvvet-nâmeler	8
1.2.2. Farsça fütüvvet-nâmeler	10
1.2.3. Türkçe fütüvvet-nâmeler	12

2. BÖLÜM

FÜTÜVVET-NÂMENİN MÜELLİFİ VE İNCELENMESİ

2.1. Fütüvvet-nâmenin Müellifi	17
2.2. Fütüvvet-nâmenin İncelenmesi	17
2.2.1. Fütüvvet-nâmenin adı ve yazılış tarihi	17
2.2.2. Dil ve anlatım özellikleri	18
2.2.3. Muhteva özellikleri	23
2.2.3.1. Dinî Özellikler.....	23

2.2.3.2. Tasavvufi Özellikler	24
2.2.3.3. Şahıslar.....	36
2.2.3.4. Ayet-i Kerimeler	58
2.2.3.5. Hadis-i Şerifler	60
2.2.3.6. Hikmetli Sözler.....	61
2.2.3.7. Tercümânlar.....	62
2.2.3.8. Sosyal Hayat.....	65

3. BÖLÜM

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN MENSUR BİR FÜTÜVVET-NÂME (ÇORUM HASANPAŞA KÜTÜPHANESİ NO:19 HK 885)

3.1. Nüsha Tavsifi.....	66
3.2. Metnin Kurulmasında İzlenen Yol.....	66
3.3. Transkripsiyonlu Metin	69
SONUÇ	99
KAYNAKÇA	101
EK-1 TIPKIBASIM.....	108

KISALTMALAR

as.	Aleyhi's-selam
bkz.	Bakınız
b.	Bin
çev.	Çeviren
ed.	Editör
haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazret-i
İTO	İstanbul Ticaret Odası
Ktp.	Kütüphanesi
ö.	Ölüm tarihi
ra.	Radiyallahu anh
s.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
v.	Varak
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

Arapça f-t-y kökünden türeyen “fetâ” kelimesi genç, yiğit kişi, delikanlı, kuvvetli, kahraman, cömert ve necip olmak gibi anlamlara gelmektedir.¹ Çoğulu “fityân ve fitye”dir.² Eski Arap şiirinde fetâ, kabilesi uğruna kendisini feda eden ve üstün cesaret gösteren kimseler için kullanılmıştır. Farsçada “fetâ” kelimesi yerine “fütüvvet-dâr” ve “civan-merd” kelimeleri kullanılırken, Türkçede ise “alp”, “er”, “yiğit” ve “ahı” gibi kelimeler kullanılmıştır.³ Istilahî manada “şecaat, cömertlik, iffet ve diğergâmlık” gibi belli başlı üstün vasıfları temsil eden cömertlik timsali kişiler için kullanılır.⁴ Geniş anlamda ise dostların kusuruna bakmamak, kendi nefsini başkalarına tercih etmek, elde edemedikleri için şükretmek, düşman kazanmamak ve herkesle dost olmak, sofrasında mü’min olsun, kâfir olsun herkese yer açmak, fakirlere bol bol ikram ve ihsanda bulunmak, sözünde durmak, kendini başkalarından üstün görmemek, olduğu gibi görünmek veya görüldüğü gibi olmak şeklinde anlamlar verilmiştir.⁵

Fütüvvet kavramı, *Kur’ân-ı Kerim*’de doğrudan geçmemekle beraber 19 ayette 21 yerde⁶ aynı kökten 15 kelime ile zikredilmiştir. “Genç delikanlı” ve “genç cariye” anlamında isim köklü kelimelerle birlikte “fetva vermek, fetva istemek, haber sormak, rüya tabir etmek”⁷ anlamlarına gelen fiil köklü kelimelerle de kullanılmıştır. Fütüvvet, tasavvufta salıkların makamlarından bir makam, fakr u fenâ’dan bir cüz ve velayetden bir kısım kabul edilmiştir. Kendi nefesine düşman olmak, başkalarını kendinden üstün tutmak, kim olursa olsun yardım elini uzatmak, kimseden himmet beklememek, müsamaha sahibi olmak, kötülük edeni bağışlamak, öfkeli iken yumuşak davranmak, düşmana iyilik etmek gibi vasıflar, “fütüvvet” başlığı altında toplanmıştır.⁸

Fütüvvetin sufilikle ilişkisi Hicri II. yüzyılın sonlarında başlamıştır. Fetânın, cömertlik ve kahramanlık gibi vasıflarla anılması; *Kur’ân-ı Kerim*’de Hz. İbrâhim, Hz. Yûsuf ve Ashâb-ı Kehf’in “fetâ” olarak adlandırılması mutasavvıfların dikkatini çekmiştir.⁹

Fütüvvetle ilgili ilk dönem tasavvuf ve fütüvvet ehline de birçok tarif yapılmıştır:

¹ Rahşan Gürel, *Razavî’nin Fütüvvet-nâmesi (Fütüvvet-nâme-i kebîr veya Miftâhü’l-dekâyık fi-beyâne’l-fütüvveti ve’l-hakâyık)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1992), 5.

² İsmail Parlatur, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (Ankara: Yargı Yayınları, 2009), 458.

³ İsmail Pırlanta, “Fütüvvet, Ahilik ve Loncalar”, *İslam Kurumları Tarihi*, ed. Eyüp Baş (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 365.

⁴ Gürel, *Razavî’nin Fütüvvet-nâmesi*, 5-6.

⁵ Emine Yeniterzi, “Türk Edebiyatında Manzum Fütüvvet-nâmeler”, *Konya Postası* (2001), 173, 321.

⁶ Yûsuf sûresi 30. ayette “delikanlı”, 62. ayette “hizmetkârlar”; Kehf sûresi 10. ve 13. ayette “genç yiğitler”, 60 ve 62. ayetlerde “genç arkadaş”; Enbiyâ sûresi 60. ayette “genç”; Nisâ sûresi 25 ve Nûr sûresi 33. ayette “genç cariyeler” manasında zikredilmektedir.

⁷ Nisâ sûresi 127, 176, Neml sûresi 32 ve Yûsuf sûresi 41. ayetlerde “fetva istemek”; Yûsuf sûresi 43. ve 46. ayette “fetva vermek”; Kehf sûresi 22, Saffât sûresi 11. ve 149. ayetlerde “haber sormak” manasında zikredilmektedir.

⁸ Gürel, *Razavî’nin Fütüvvet-nâmesi*, 6-9.

⁹ Süleyman Uludağ, “Fütüvvet”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/260.

Sülemî'ye (ö. 412/1021) göre bir kimse de Hz. Âdem'in özrü, Hz. Nûh'un sebatı, Hz. İbrâhim'in vakarı, Hz. İsmâil'in doğruluğu, Hz. Mûsâ'nın ihlâsı, Hz. Eyyûb'un sabrı, Hz. Dâvud'un anlayışı, Hz. Muhammed'in cömertliği, Hz. Ebubekir'in merhameti, Hz. Ömer'in hamiyeti, Hz. Osman'ın hayâsı, Hz. Ali'nin ilmi bulunursa ve bunlarla birlikte nefsini horlama, ayıplarını görme özelliklerine sahipse o kişi fütüvvet ehliendir.

İmam-ı Cafer'e (ö. 174/790) göre Allah'ın vermediğine şükretmek, verdiğinde de kullarına dağıtmaktır. Mansur el-Hallâc'a (ö. 309/922) göre kişinin bütün dileğini Allah'a has kılması ve yalnızca Allah'a yönelmesidir. Kuşeyrî'ye (ö. 465/1072) göre fütüvvetin aslı, kulun daima başkasının emri altında olmasıdır. Ebu Sa'id Ebu'l-Hayr'a (ö. 440/1048) göre fütüvvetin hakikati, ne hâlde ve ne keyfiyette olursa olsun, halkı hoş görmek, mazur saymaktır. İbnü'l-Arâbi'ye (ö. 638/1240) göre fütüvvet, kuvvet makamına aittir. Fütüvvet ehli, her varlıkla, o varlığın derecesine, kadrine göre muamelede bulunur ve bilhassa güzel huylara sahip olur, halka ihsanda bulunurlar ve kerem sahibi olurlar. Hâce Abdullâh-ı Ensarî'ye (ö. 481/1088) göre fütüvvet, nefsin sıfatlarından arınmış kalbin makamına verilen addır. Bu temizlik, imandan sonra hidayette fazlalaşma ve ilerleyiştir. Fütüvvet, kendinde bir fazilet ve hak görmemektir. Bu da üç derecedir: Birincisi, düşmanlığı terk etmek, kusuru görmezlikten gelmek ve eziyeti unutmaktır. İkincisi, sana isyan edene yaklaşman, eziyet edene ihsanda bulunman, kötülük yapana karşı özür dilemendir. Bunları yaparken de kızgınlığını yenerek değil, sabrederek, lütfederek, seve seve ve affederek yapmandır. Üçüncüsü, seyrinde ve şühûdunda hiçbir şeyin seni durdurmamasıdır.¹⁰

Bu tariflerden sufilerin fütüvvetin daha çok ahlakî yönüne temasta buldukları, sosyal yönüne pek eğilmedikleri anlaşılmaktadır. Buna göre; fütüvvet ehli, herhangi bir maddî-manevî beklenti içerisine girmeyen, insanlar arasında mü'min ve müşrik ayrımı yapmayan, herkese cömert davranan, daima gözetildiği bilincine sahip olan, kulluğunu ihlasla yerine getiren, halkın meçhulü ve Hakk'ın malumu olan kişidir.¹¹

Fütüvvetle ilgili ilk dönem tasavvuf ve fütüvvet ehlinin olduğu gibi İslâm dünyasında yetişmiş bazı önemli isimlerce de birçok tanım yapılmıştır:

Hz. Ali'ye (ö. 40/661) göre fütüvvet, kuvveti varken affetmek, hiddet halinde yumuşaklık göstermek, kâfirlerin iyilik ve ıslahını dilemek, ihtiyacı varken başkalarını kendi nefesine tercih etmektir. Bâyezid-i Bestâmi'ye (ö. 235/850) göre başkalarına yaptığı iyilikleri küçük görmek, başkalarının sana iyiliklerini büyük saymaktır. Cüneyd-i Bağdadî'ye (ö. 297/909) göre fütüvvet iyilik ve cömertliği yaymak, milleti incitmemek, incitmekten uzak durarak tamamen el çekmektir. Fudayl b. İyâz'a (ö. 187/803) göre fütüvvet, evinde yemek yiyenler mü'min, kâfir, dost veya düşman olduğunu ayırt etmemektir. Hasan Basrî'ye (ö. 110/728) göre fütüvvet, Allah

¹⁰ Gürel, *Razavî'nin Fütüvvet-nâmesi*, 18-19.

¹¹ Seydi Kiraz, "Hasan Paşa Yazma Eserler Kütüphanesinde Kayıtlı Bir Fütüvvet-Nâme", *Filoloji Alanında Akademik Çalışmalar*, ed. Gürhan Kirilen (Ankara: Gece Kitaplığı, 2020), 51.

için nefesine düşman olmandır. Hâris-i Muhâsibi'ye (ö. 243/857) göre ise fütüvvet, herkese karşı insaf göstermek, adaletli ve hakkaniyetli davranmaktır. Kimseden insaf istememektir.¹²

Fetâ ve çoğulu olan fitye ve fityân kelimeleri *Kur'ân-ı Kerim*'de birçok yerde¹³ geçmekte ve "genç, delikanlı, cariye, köle" anlamlarında kullanılmaktadır. Bu ayetlerde, Nemrut'a boyun eğmeyen ve putlara tapmayı kesin bir dille reddeden Hz. İbrâhim, Mısır Azîzi'nin karısının kışkırtmalarına aldırış etmeyen Hz. Yûsuf ve putperest bir kavim içinde putperestliğe karşı çıkan, Allah'ın varlığına ve birliğine inanan ve bunu açıkça dile getiren, taşlanarak öldürülmekten ve zorla din değiştirmekten kurtulmak için mağaraya sığınan birkaç genç olan Ashâb-ı Kehf, "fetâ" kavramı ile nitelendirilmişlerdir.¹⁴

İslâmiyet öncesi Arap toplumunda "şecaat, cömertlik, iffet ve diğergamlık" gibi başlıca üstün vasıfları bir arada mütalaa eden eski asalet ve fazilet telakkisini temsil eden "fetâ" kelimesi, asabiyet şerefi için mücadele eden, kahramanlık gösteren ve cömertlik timsali kişiler için kullanılmaktadır. Bu durumun toplumda mevcut bir kurumlaşmayı değil, münferit bir kişiliği yansıttığı anlaşılmaktadır. Nitekim İslâm öncesi devirde "fityân, fitye ve fütüvvet" kelimelerine rastlanmamış olması, böyle bir kurumlaşmanın İslâm öncesi Arap toplumunda bulunmadığını ortaya koymaktadır. İslâmiyetten sonra farklı anlamlar kazanarak birçok ahlâkî fazilete sahip kişilerin vasfı olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla câhiliyye döneminde bulunan bu ahlâkî meziyetler İslâmiyet ile beraber yeni bir anlam ve önem kazanmıştır.¹⁵

Fütüvvet anlayışının kaynağı İslam geleneğine dayanmakla birlikte tarihî kökeni itibarıyla ilk olarak risalet öncesi Arap toplumunda ideal insan tipini temsil eden feta olarak benimsenmiştir. İslam ile birlikte kurumlaşarak teşkilata dönüşen fütüvvet, zaman içerisinde sufi anlayışla bütünleşerek tasavvufi bir mahiyete bürünmüş, son olarak da Anadolu sahasında mesleki hüviyet kazanarak "Ahilik" müessesesine dönüşmüştür.¹⁶

Fütüvvet benzeri ilk kuruluşlar, IX. yüzyılda Abbasi hükümdar-halife soyunun iktidara geçip, Türkistan ve Horasan'dan getirdikleri Türk esirlerden oluşturdukları askerî birliklerin güçlü ve imtiyazlı duruma geçmeleri üzerine halk arasında başlayan bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu askerî birlikler zamanla kuvvetlenmiş ve geniş imtiyazlara sahip olmuştur. Halk, bu imtiyazlı sınıfa karşı durarak yönetime tepki göstermiştir.¹⁷ Bir örgüt olarak hareket eden insanlar, daha sonra kontrolden çıkarak karışıklığa sebebiyet vermiştir. Bundan dolayı örgüt mensupları ayyâr (haydut, eşkiya), şâtır (kurnaz) olarak anılmıştır. Ayyârlar ve şâtırlar, siyasî

¹² Yaşar Çalışkan, *Ahîlik Kitabı* (İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2020), 167-168.

¹³ el-Enbiyâ 21/60; el-Kehf 18/10, 13, 60, 62; Yûsuf,12/30, 36, 62; en-Nûr, 24/25, 33.

¹⁴ Ali Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 3-4; İsmet Ersöz, "Ashâb-ı Kehf", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 3/466.

¹⁵ Ahmet Yaşar Ocak, "Fütüvvet", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/264.

¹⁶ Ocak, "Fütüvvet", 13/264-265.

¹⁷ Cemal Anadol, *Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler* (Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları, 1991), 1, 8.

otoritenin gevşemesiyle sık sık başkaldırmıştır. Etki alanları gittikçe artan bu sivil oluşumlar, zamanla Horasan ve Orta Asya'yı da etkilemiştir. Başlangıçta bir mesleği olmayan ve yağmadan zevk alan bu zümrenin zamanla polis olmaları; onlara güvende olma hissi vermiş, düzenli bir gelir kazandırmış ve bir milis gücünü temsil eder duruma gelmesini sağlamıştır. Dönemin siyasî gücü, bu ayrıcalıkların devam etmesini, bir disiplin altına girme koşuluna bağladığından, onları büyük oranda tasavvuf ve tarikat ehline hazırlanan kurallara uymaya mecbur bırakmıştır. Siyasî otoritenin bu tutumundan dolayı fütüvvet ehli ortaya çıkmış, ayyârların yerini yiğit, er, sözünde duran, özü temiz, kimseye zarar vermeyen, kötülük yapmaktan çekinen yeni bir insan tipi almıştır.¹⁸

Ahi Kavramı ve Ahilik Geleneği

Arapça "kardeşim" anlamına gelen "ahî" kelimesinin Türkçe eli açık, cömert anlamında kullanılan "akı"dan türediği söylenmektedir.¹⁹ Arapların "fetâ" yani yiğit, İranlıların "cevanmerd" dediği ideal insan tipine, Türklerin "Akı", mesleğine de "Akılık" dedikleri ve bunun da zamanla "Ahîlik" şekline dönüştüğü iddia edilmektedir.²⁰

"Ahî" kelimesinin kökeni konusunda; "fütüvve" kelimesinin aslı olan fetânın, Cahiliye Dönemi Arap toplumunda cömert, misafirperver, yardımsever, asâlet ve şecâat sahibi yiğit kişiyi tavsif etmekte kullanıldığı, daha sonra bu anlayışın İslâmî Dönemde de kabul gördüğü, zamanla İran, Orta Asya, Horasan, Kırım, Kirman bölgelerinde ve Irak gibi sahalara yayıldıkça farklı kültürlerle karşılaştığı, bölge halkları tarafından kabul görülüp zenginleştirildiği, özellikle 10 ve 11. yüzyıllarda bölgedeki tasavvuf telakkisi çerçevesinde savaşçılığın yanı sıra dürüstlük, affedicilik, sehâvet, yardımseverlik ve hoşgörülü olmak gibi erdemleri sahiplenen ve adına "fetâ" denilen prototipin karşısına "ahî" denilen ideal bir kahraman tipinin ortaya çıktığı düşünülmektedir.²¹

Ahîlik ise, Milâdî 13. yüzyıl Anadolu'sunun içinde bulunduğu siyasî ve sosyal istikrarsızlığa rağmen, varlığını asırlarca muhafaza edecek kuvvetli bir örgütlenmeyi başarmış ve 19. yüzyıl sonlarına kadar varlığını sürdürmüştür. Ahîlik, eski Türk akılık ve alplik geleneğinin Arap ve İran fütüvvet ideali ile İslâmî bir sentez içerisinde birleşerek Anadolu'da ortaya çıkan Türk siyasi ve iktisadi tarihinin önemli bir kurumudur.²²

Bu çalışmada, müellifi bilinmeyen fütüvvet-nâme türündeki eser incelenmiş ve fütüvvet-nâme literatürüne katkı sağlama amaçlanmıştır.

¹⁸ Neşet Çağatay, *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik* (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1974), 9-10; Anadol, *Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler*, 9-10.

¹⁹ Ziya Kazıcı, "Ahîlik", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/541.

²⁰ Yakup Karasoy, "Ahi Kelimesi ve Türk Kültüründe Ahilik", *Tarih Araştırmaları Dergisi* 14 (2004), 13-14.

²¹ Mehmet Ali Hacıgökmen, "Anadolu'da Ahîliğin Esnaf Teşkilatı Haline Dönüşmesi ve Tımar Sistemine Yansımaları (Ankara Örneği)", *Tarih Araştırmaları Dergisi* 32 (2012), 268.

²² Mehmet Saffet Sarıkaya, "Osmanlı Devleti'nin İlk Asırlarında Toplumun Dini Yapısına Ahilik Açısından Bir Bakış Denemesi", *IV. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Osmanlı Özel Sayısı* 6 (1999), 49.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde kavramsal çerçeve çizilerek Arapça, Farsça ve Türkçe fütüvvet-name literatürüne ayrı başlıklar hâlinde yer verilmiştir.

İkinci bölümde müellif hakkında bilgi verilmiş, eserin adı ve yazılış tarihi, dil ve anlatım özellikleri ile muhtevası ayrı başlıklar hâlinde incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise nüsha tavsifine yer verilmiş, metnin kurulmasında takip edilen yol ortaya konulup metnin transkripsiyonlu hâli ve tıpkıbasımı ile çalışma sona erdirilmiştir.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE FÜTÜVVET-NÂMELER

1.1. Kavramsal Çerçeve

1.1.1. Fetâ, fütüvvet ve fütüvvet-nâme

Fütüvvet teşkilatının bir bakıma anayasası mahiyetinde olan fütüvvet-nâmeler, fütüvvet ehlinin âdâb ve erkânını, fütüvvet şartlarını anlatan, ahîlerin günlük yaşamlarıyla ilgili bilgilerle teşkilat içinde geçerli olan ahlakî, dinî, meslekî kuralları açıklayan ve fütüvvete bağlı olan esnafın iç tüzükleri mahiyetinde mensur ya da manzum şeklinde yazılan eserlerdir.²³

Fütüvvet-nâmeler, Selçuklular ve Osmanlılar döneminde tekke ve zaviyelerde verilen tasavvufî ve ahlâkî eğitimin temelini oluşturmaktadır. Bu eserlerde fütüvvetin tarihçesi, dinî dayanakları, tasavvufî gelenekteki konumu, ilkeleri, başlıca kuralları ve nitelikleri yer almaktadır.²⁴

Fütüvvet-nâmeler, eski dönemlerden beri âlim ve faziletli kişilerin toplum düzenini ve güvenini sağlamak için verdikleri öğütlerin formüle edilmiş şeklidir. Asırların tecrübe birikimi olan bu eserlerin gayesi; topluma iyi yurttaş ve ahlâklı kişi yetiştirmektir. Aynı zamanda yazıldıkları dönemin din ve ahlâk anlayışı, sosyo-kültürel yapısı, dil ve iktisat gibi pek çok alanları hakkında da ilk elden bilgi veren kaynaklar mahiyetindedir. 11. yüzyıldan itibaren Farsça ve Arapça, 13. yüzyıldan itibaren de Türkçe örneklerine rastlanmaya başlanan fütüvvet-nâmeler, 13. yüzyıldan başlayarak örgütlenmiş, başka topluluklarca yönetmelik veya tüzük olarak kullanılmaya başlanmışlardır.²⁵

Fütüvvet-nâmeler, yazıldığı dönem ve yazarının intisabı hakkında bilgiler verdiği için tek ve değişmez metin değildir ve dönemsel farklılıklar gösterebilmektedirler. Özellikle Anadolu'da yazılan ilk fütüvvet-nâmelerin tasavvufî yönü daha baskın iken, yakın dönemde dini vurgulamaların arttığı ve Sünnî anlayışın etkili olduğu gözlenmektedir. İlk dönem Arapça fütüvvet-nâmelerde ise ağırlıklı olarak ahlak ve tasavvufî muhteva hâkimdir. Türkçe fütüvvet-nâmeler 13. yüzyıldan itibaren, Ahî teşkilatı çerçevesinde mesleki yönü olan, adab, erkân ve merasimlere yer veren iç tüzük kitapları diye ifade edebilecek bir niteliğe sahiptir. 16. yüzyıl

²³ Mehmet Şeker, *Ahîlik ve Fütüvvet-nâmelerin Yeri* (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2011), 346; Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler*, 14.

²⁴ Osman Aydın, *Fütüvvetname-i Tarikat* (Ankara: TDV Yayınları, 2011), 20.

²⁵ Anadol, *Türk-İslam Medeniyetinde Ahîlik Kültürü ve Fütüvvetnameler*, 14-15; Adil Şen, *Sakalar El Kitabı* (Ankara: Araştırma Yayınları, 2013), 7-8; Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler*, 41; Gürel, *Razavî'nin Fütüvvet-nâmesi*, 39.

sonrasında ise esası aynı olmak kaydıyla daha çok her meslek ve sınıfa ait çeşitli fütüvvet-nâmeler kaleme alınmıştır.²⁶

Fütüvvet-nâmelerin içeriğine bakıldığında bilgilerin çoğu kez birbirinden nakil olduğu anlaşılmaktadır. Bu da müellif veya müstensihlerin bilinen kaynakların dışına pek çıkmadıklarını ve anlatılan kıssaların realitesi üzerinde fazla durmadıklarını ortaya koymaktadır. Menkıbe türü efsanevi rivayetlere yer verilen fütüvvet-nâmelerde, aynı tavır nakledilen rivayetlere de yansımış, Hz. Peygamber'in hadisleri sıhhat derecesine bakılmaksızın yazılmıştır. İlk yazılan fütüvvet-nâmelerde, fütüvvetin tarif ve tavsifi, ahlaki esasların izahı yapılırken sonra yazılan ve çoğu Türkçe olan fütüvvet-nâmelerde merasim erkân ve adabına dair bilgilere daha geniş yer verilmektedir.²⁷

Fütüvvet-nâmeler bazı temeller üzerine bina edilmiştir. İntisap edenlerin hırkanın bir cüzü olarak kabul ettikleri şalvarı giydikleri görülmüştür. Şerbet içme merasimiyle fütüvvet yoluna girilir ve şalvar giymekle de bu giriş merasimi tamamlanır. Bu ritüel uygulamaların sembolik anlamları vardır. Bel bağlama, yiğitliğe ve nefsi hizmete alıştırmaya; şalvar giyme, iffet sahibi olmaya işaret eder. Nitekim iffetli olmak fütüvvetin esaslarından biridir. Fütüvvet kuşağını kuşanmış biri, başka birini kardeş edinmek isterse birbirlerine nakîplik telakkisiyle bağlanırlar ve bunun bir nişanesi olarak şerbet içer ve fütüvvet libası giyerler. Fütüvvetteki bir başka esas da mahfilde oturma düzenidir. Şalvar giyenler baş tarafa, şalvar giymeyenler daha aşağı tarafa oturmaları, ahisi olmayanlar daha alta oturmaları, ahisi fasık ve gammaz olanların en aşağıya oturmaları, bir gelenek olarak benimsenmiştir. Şed bağlama ve pîr tutma törenleri fütüvvette önemli ritüeller olarak görülmüştür.²⁸

İntisâb-icâzet arasındaki merasimler, hak talebi, sofrâ çekme (kazan kaynatma), lokma (tike) sunma, çârûp çekme (süpürme), helvâ-yı cüfne (cefne), sefere çıkma, huzura varma, kapıyı geçme, yolsuzu edepleme, riyazetten çıkma, alem ve sancak çekme, çerağ hizmeti merasimindeki söze ait unsurlar, oldukça önemlidir.²⁹

Fütüvvet-nâmelerde nefisle mücadele etmek, iyilikte bulunmak, Allah'ın emirlerini tutmak, farklılıklara bakılmaksızın herkesi sevmek, cömert olmak gibi iyi vasıflar öne çıkmıştır. Şarap içen, zina ve livatada bulunan, yalan söyleyen, gybet yapanlar fütüvvetten uzaklaşır. Müntesiplerin on sekiz dirhemden fazla para saklamamaları, beylerin kapısına gitmemeleri, edep, hayâ ve bir sanat sahibi olmaları son derece önemlidir.³⁰

²⁶ Fatma Öztürk, "Günümüz Dünyasında Hacı Bayram-ı Veli'yi Anlamak ve Ahilik Felsefesi". *II. Uluslararası Hacı Bayram-ı Velî Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (Ankara: Kalem Neşriyat, 2017), 2/268; Mehmet Fatih Köksal, *Ahi Evran ve Ahilik* (Kırşehir: Kırşehir Valiliği Yayınları, 2006), 60; Şen, *Sakalar El Kitabı*, 8.

²⁷ Neşet Çağatay, *Ahilik Nedir*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1990), 67.

²⁸ Abdülbaki Gölpınarlı, *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı* (İstanbul: İTO Yayınları, 2011), 15, 39-52.

²⁹ Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler*, 171-253.

³⁰ Gölpınarlı, *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı*, 31-34.

1.2. Fütüvvet-nâmeler

Fütüvvet-nâmelerin büyük çoğunluğunda, fütüvvet anlayışının Hz. Âdem'den diğer peygamberlere ve Hz. Muhammed'e intikal ettiğinden bahsedilmektedir. Fütüvvet kavramının temeli tasavvufa dayandığı için bu eserlerin tamamında tasavvufi muhteva ağır basmaktadır. Ancak bu kavramın 13. yüzyıl itibarıyla menkıbeler vasıtasıyla Hz. Ali'ye dayandırılmasına özen gösterilmiştir. Bu yolun tercih edilmesinin temelinde Hz. Ali'nin fütüvvet anlayışını en iyi temsil eden kimse olduğu düşüncesi ve Hz. Peygamber'e vâris olduğu inancı yatmaktadır. Böylece Hz. Ali'nin ideal "fetâ" kimliğiyle bir sembol haline getirilmesi hedeflenmiştir.³¹ 13. yüzyıl sonrası kaleme alınan pek çok fütüvvet-nâmede Cebrail aracılığıyla Hz. Peygamber'e, hırka ve fütüvvet libasının giydirilmesi, emanetlerin Hz. Ali'ye verilmesi ve kemer-besteler vazgeçilmez konular arasındadır.³²

1.2.1. Arapça fütüvvet-nâmeler

1.2.1.1. Ebû Abdurrahmân Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî: Kitâbü'l-Fütüvve

Arapça olarak yazılan fütüvvet-nâmeler içerisinde fütüvvetten bahseden bilinen müstakil ilk risale, Horasanlı sufi Ebû Abdurrahmân Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî'nin (ö. 412/1021) *Kitâbü'l-Fütüvve*³³ adlı eseridir. Sülemî beş bölümden oluşan eserinde Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e (s.a.s) kadar uzanan bir fütüvvet silsilesi inşa etmiştir.³⁴ İlk fetalar hakkında bilgiler veren Sülemî, fütüvvetin tanımını yaptıktan sonra Hz. Peygamber, raşit halifeler, ashâb-ı kirâm ve önde gelen sûfîlerin söz ve davranışlarını esas alarak fütüvvetin gereklerini sıralamıştır. Fütüvvete ait bazı esasları eski sûfîlerin yaşantısından naklettiği menkıbelerle zenginleştirerek anlatmıştır. Süleyman Ateş, Ayasofya mecmuasının 78a-99a varakları arasında yer alan eseri tercümesiyle birlikte yayımlamıştır.³⁵

1.2.1.2. Hâce Abdullah el-Ensârî el-Herevî: Risâletü'l-Fütüvve

Fütüvvet sahasında Sülemî'den sonra kaleme alınan ikinci müstakil çalışma, Hâce Abdullah el-Ensârî el-Herevî'nin (ö. 481/1089) fütüvvete dair muhtevâ ve malumat yönünden oldukça zengin *Risâletü'l-Fütüvve* eseridir.³⁶ Fütüvvete dair telif edilen nadir risalelerden biri olan eser,

³¹ Ocak, "Fütüvvet", 13/264-265.

³² Gölpınarlı, *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı*, 31-34.

³³ Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler*, 42.

³⁴ Ebu Abdurrahman es-Sülemî, *Kitabü'l-Fütüvve/Fütüvvet Erdemleri: Fütüvvet Ehlinin Ahlakı ve Yolu*, çev. Selim Güzel (İstanbul: İber Yayınları, 2024).

³⁵ Süleyman Ateş, *Tasavvufta Fütüvvet* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1977).

³⁶ Sezai Küçük, *Hâce Abdullah el-Ensârî el-Herevî ve Kitâbü'l-Fütüvve'si* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1993).

telif edildiği dönem ve öncesi sûfilerin fütüvvet anlayışı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Eserde sûfi büyüklerinin sözleri Arapça olarak ele alınmış, ayet ve hadisler delil gösterilerek Farsçaya tercüme edilmiştir. Hâce Abdullah el-Ensârî, *Menâzilü's-Sâirîn* adlı risalesinin *Babü'l-Fütüvve* başlıklı bir bölümünde de fütüvvetten bahsetmiştir.

1.2.1.3. Abdulkerim b. Hevâzin b. Abdilmelik el-Kuşeyrî: Er-Risâle

Sülemî'nin öğrencisi Abdulkerim b. Hevâzin b. Abdilmelik el-Kuşeyrî de (ö. 465/1072) tasavvufun temel konularını açıklayan *Er-Risâle* ismiyle bilinen eserinde fütüvvete dair bir bölüme yer vermiştir.³⁷ Bu bölümde, fütüvvet kavramına yüklenen anlamlar ve fütüvvetten bahseden bazı büyük şahsiyetlere ait menkıbeler anlatılmıştır. Kuşeyrî, 55 bölümden oluşan bu eseri Kur'an ve sünnete uygun tasavvuf anlayışını ortaya koymak ve bu anlayışa uymayan aşırı sûfileri reddetmek için yazmıştır. Sözde sûfileri eleştirmiş, gerçek sûfilerin dindeki yeri ve önemine değinmiştir.³⁸

1.2.1.4. İbnü'l-Mi'mâr el-Bağdâdî: Kitâbü'l-Fütüvve

İbnü'l-Mi'mâr el-Bağdâdî'nin (ö. 642/1244) *Kitâbü'l-Fütüvve*'si de Arapça fütüvvet-nâmelerin ilk örneklerindedir. Eser, mukaddime dışında fütüvvet teşkilatının ilke ve uygulamalarının tafsilatlı olarak anlatıldığı on bölümden oluşmaktadır.³⁹

1.2.1.5. Ahmed b. İlyas en-Nakkâş el-Harpûtî: Tuhfetü'l-Vesâyâ

Arapça olarak kaleme alınan önemli fütüvvet-nâmelerden biri de Ahmed b. İlyas en-Nakkâş el-Harpûtî'nin (ö. 827/1424) Abbasî Halifesi Nâsır-Lidînullâh'ın oğlu Ebu'l-Hasan Ali adına yazdığı *Tuhfetü'l-Vesâyâ* adlı eseridir. Eser, Abbasî Halifesi Nâsır-Lidînullâh'ın oğlu Ebu'l-Hasan Ali'ye (ö. 611/1215) ait olan ve günümüze ulaşamayan *Umdetü'l-Vesile* adlı eserinin özeti niteliğindedir. Eserde fetâ kelimesinin Kur'an-ı Kerim'de kullanımı, fütüvvetin şeceresi, şartları, erkânı ve Hz. Peygamber'e kadar olan nisbetinin anlatıldığı beş fasıl bulunmaktadır.⁴⁰

³⁷ Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler*, 42.

³⁸ Abdulkerim Kuşeyri, *Tasavvuf İlimine Dair Kuşeyri Risalesi*, çev. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1991), 305-311.

³⁹ Bünyamin Ayçiçeği, "İlk Arapça Fütüvvetnâmelerden İbnü'l-Mi'mâr'ın (ö. 1244) Kitâbü'l-Fütüvve'sine Göre Fütüvvete Giremeyecek Zümreler", *Geçmişten Geleceğe Köprü Ahilik ve Ahi Evran Kitabı*, ed. M. Fatih Köksal vd. (Eskişehir: Türk Ocakları Eskişehir Şubesi Yayını, 2022), 53-62.

⁴⁰ Ahmed b. İlyâs el-Nakkâş el-Harpûtî, "Tuhfetü'l-Vesâyâ," çev. Abdülbaki Gölpınarlı, *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı* (İstanbul: İTO Yayınları, 2011), 187-204; Ahmed b. İlyâs el-Harpûtî, *Tuhfetü'l-Vesâyâ; Fütüvvet Ehlinin Nişâneleri*, haz. Hikmet Akpur (İstanbul: İber Yayınları, 2024).

1.2.1.6. Muhyiddin İbnü'l-Arabî: El-Fütûhâtü'l-Mekkiyye

Muhyiddin İbnü'l-Arabî de (ö. 638/1240) meşhur *El-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* eserinde fütüvvetle ilgili ayrı bir bölüm açarak fütüvvetin tanımını yapmış ve fetâda bulunması gereken vasıfları dile getirmiştir.⁴¹

1.2.2. Farsça fütüvvet-nâmeler

Arapça olarak kaleme alınan fütüvvet-nâmelerle mukayese edildiğinde Farsça yazılan fütüvvet-nâmelerin sayısının daha az olduğu görülmektedir.

1.2.2.1. Ebû Hafs Şihâbüddîn Ömer es-Sühreverdî: Avârifü'l-Maârif ve Risâletü'l-Fütüvve

Ebû Hafs Şihâbüddîn Ömer es-Sühreverdî'nin (ö. 632/1234) *Avârifü'l-Maârif* ve *Risâletü'l-Fütüvve* eserleri fütüvvet kaynakları arasında önemli bir yere sahiptir. *Avârifü'l-Maârif*, fütüvvet esaslarının anlatıldığı bir fütüvvet sözlüğü mahiyetindedir. Türkçe fütüvvet-nâmelere kaynaklık etmesi açısından önemlidir.⁴² *Risâletü'l-Fütüvve* ise fütüvvet erkânı ve usullerinin tafsilatlı olarak anlatıldığı, fütüvvet teşkilatının tüzüğü niteliğindedir. Abbasî Halifesi Nâsır-Lidînellâh'ın fütüvvete intisap ettikten sonra yazdırdığı bir eserdir.⁴³ Eser, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya 2049 numaralı mecmuanın 154a-158b varakları arasında yer almaktadır.⁴⁴

1.2.2.2. Necm-i Zerkûb: Kitabü'l-Fütüvve

Fütüvvet erkânı bakımından değerli olan ve içerisinde Necm-i Zerkûb isminin geçtiği *Kitabü'l-Fütüvve* adlı risale, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya 2049 numaralı mecmuanın 219a-325a varakları arasında yer almaktadır.⁴⁵

1.2.2.3. Nâsırî Fütüvvet-nâmesi

⁴¹ İbn Arabî, *Fütûhat-ı Mekkiyye*, çev. Ekrem Demirli (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2017), 2/239-249.

⁴² Gölpinarlı, *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı*, 22; Gürel, *Razavî'nin Fütüvvet-nâmesi*, 40.

⁴³ Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler*, 43.

⁴⁴ Ocak, "Fütüvvet", 13/264; Esra Doğan Turay, "Sühreverdî, Risâletü'l-Fütüvve", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* 106 (2023), 447-467.

⁴⁵ Gürel, *Razavî'nin Fütüvvet-nâmesi*, 41.

Bir Anadolu şairi olan Nâsırî'nin (ö. ?), 689/1290'da Emir Ahi Muhammed'e ithafen yazdığı mesnevi tarzındaki *Fütüvvet-nâmesi*⁴⁶ de önemli bir yere sahiptir. 878 beyitten oluşan eser, Alman bilim insanı Franz Taeschner tarafından 1949 yılında Leipzig'te neşredilmiştir.⁴⁷ Eserde, fütüvvet esasları, usul ve erkanı, fütüvvet verilmeyecek kimseler ve fütüvveti bozan işlerden bahsedilmektedir. Nâsırî'nin bir Anadolu şairi olması ve eserin Anadolu'da yazılması hasebiyle; Anadolu'da yazılan Türkçe fütüvvet-nâmelerin ilk örneklerinden olan *Burgazî Fütüvvet-nâmesi*, *Şeyh Seyyid Hüseyin Fütüvvetnamesi* ve *Radavî Fütüvvet-nâmesi*'ne de tesiri görülmektedir.⁴⁸

1.2.2.4. Hâtîfî Risalesi

İranlı şair Hâtîfî'nin (ö. 927/1521) 84 beyitlik manzum risalesi, 15. yüzyılda İran'daki fütüvvet ehlinin durumunu ortaya koyması açısından önemlidir. Eserde fütüvvet erkanından söz edilmemiş, fütüvvetin 72 şartı bildirilmiştir. Veliyüddin Efendi Kütüphanesinde bulunan eser, Taeschner tarafından tıpkıbasım olarak 1932 yılında Leipzig'te yayımlanmıştır.⁴⁹

1.2.2.5. Alaüddeve-i Simnânî Fütüvvet-nâmesi

Alaüddeve-i Simnânî'nin (ö. 736/1336) *Fütüvvet-nâmesi*⁵⁰, fütüvvete ait esasları ağırlıklı olarak tasavvufî çerçeveden ele almaktadır. Eserin bir nüshası Veliyüddin Efendi Kütüphanesi 1796 numarada 170b-174a varakları arasında bulunmaktadır.

Bu eserlerin dışında Emir Unsuru'l-Maâlî Keykâvus b. İskender'in (ö. 475/1082) siyasetnâme niteliği taşıyan eseri *Kabus-nâme*'nin "Civanmerdî" başlıklı bölümü (40. Bab)⁵¹; Feridüddîn-i Attâr'a (ö. 627/1230) ait olduğu söylenen, fütüvvetin tarifi ve esaslarının yer aldığı 192 beyitten müteşekkil mesnevi türündeki risalesi; Necmüddin Ebû Bekr Muhammed b. Mevdûd Tahir-i Tebrîzî'nin (ö. 712/1312) *Fütüvvet-nâmesi*⁵² ve Seyyid İzzi-i Mervî'nin (ö. ?) manzum *Fütüvvetnamesi* de Farsça olarak yazılan fütüvvet-nâmelerdendir.⁵³

⁴⁶ Gölpınarlı, *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı*, 23.

⁴⁷ Franz Taeschner, "İslâm Ortaçağında Futuvva (Fütüvvet Teşkilatı)", çev. Fikret İşıltan, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 15/1-4 (1953-1954), 19.

⁴⁸ Gürel, *Razavî'nin Fütüvvet-nâmesi*, 42.

⁴⁹ Gölpınarlı, *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı*, 29; Gürel, *Razavî'nin Fütüvvet-nâmesi*, 43.

⁵⁰ Gölpınarlı, *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı*, 251-256.

⁵¹ Ocak, "Fütüvvet", 13/264.

⁵² Mehmet Saffet Sarıkaya, *XIII-XVI Asırlardaki Anadolu'da Fütüvvetnâmelere Göre Dinî İnanç Motifleri* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993), 3-4.

⁵³ Ömür Ceylan, "Seyyid İzzi-i Mervî'nin Manzum Fütüvvetnamesi", *I. Uluslararası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu* (Kırşehir, 2008), 241-259.

1.2.3. Türkçe fütüvvet-nâmeler

Türkçe fütüvvet-nâmeler, manzum ve mensur olmak üzere iki şekilde yazılmıştır. Bu başlık altında oldukça zengin bir külliyata sahip Türkçe fütüvvet-nâmelerin öne çıkan bazıları hakkında kısa bilgiler verilecektir.

1.2.3.1. Manzum Fütüvvet-nâmeler

1.2.3.1.1. Şeyh Eşref b. Ahmed Fütüvvetnâmesi (XV. yy.)

Şeyh Eşref b. Ahmed'in (ö. ?) 856/1452 yılında Edirne'de istinsah ettiği eser, Eski Türk edebiyatında manzum şeklinde yazılan Türkçe fütüvvet-nâmelerin bilinen ilk örneğidir. Aruzun, fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan mesnevi türündeki eser, 444 beyitten oluşmaktadır. Eserde fütüvvetin temel ilkelerinden bahsedilmekte, daha çok fütüvvetin ahlaki yönüne ağırlık verilmektedir.⁵⁴ Eser, 1992'de Orhan Bilgin ve 2016'da Mustafa Güneş⁵⁵ tarafından günümüz Türkçesi ile yayımlanmıştır.

1.2.3.1.2. Dâî'nin Fütüvvetnâmesi (XV. yy.)

İsmi Dâî (ö. ?) olan biri tarafından 880/1475 yılında yazılan eser, Türkçe manzum fütüvvet-nâmelerin en hacimlisidir. Aruzun fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla harekeli şekilde nesih hattıyla kaleme alınan, başı ve sonu eksik olan eser, 87 varak ve 2356 beyitten müteşekkildir. Eser, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonu 12881/Y004 numarada kayıtlıdır. Sade bir üslupla yazılmış eserde, ahilik ve fütüvvet ile ilgili malumatların yanı sıra tarikatın adabı, şeyhlik ve müritliğin özellikleri gibi hususlarda çeşitli bilgiler aktarılmıştır.⁵⁶

1.2.3.1.3. Esrar Dede Fütüvvetnâmesi (XVIII. yy.)

Türk edebiyatındaki manzum fütüvvet-nâmelerden bir diğeri, Esrar Dede ismiyle meşhur olan Mevlvî Seyyid Muhammed b. Ahmed tarafından 1211/1796 tarihinde yazılan *Fütüvvet-nâme-i Esrar*'dır. Aruzun fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıplarıyla kaleme alınan eser, 176 beyitten müteşekkildir.⁵⁷ Yârâna/Mevlevîlere hediye edilmek için

⁵⁴ Orhan Bilgin, *Fütüvvetnâme (Şeyh Eşref b. Ahmed)* (İstanbul: Yıldızlar Matbaası, 1992), 7.

⁵⁵ Şeyh Eşref b. Ahmed, *Fütüvvet-nâme-İyilik Kitabı*, haz. Mustafa Güneş (İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2016).

⁵⁶ Mehmet Fatih Köksal, "XV. Yüzyılda Yazılmış Meçhul Bir Eser: Dâî'nin Manzum Fütüvvet-nâme'si", *VIII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı* (Ankara: TDK Yayınları, 2021), 1595-1611.

⁵⁷ Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler*, 57; Yeniterzi, "Türk Edebiyatında Manzum Fütüvvet-nâmeler", 115-139.

yazılan eserde fütüvvet ve Ahiliğin ahlaki yönü üzerinde durulmuştur. Eser, Hasan Kasır tarafından neşredilmiştir.⁵⁸

1.2.3.1.4. Diğer manzum fütüvvet-nâmeler

Bu üç fütüvvet-nâmenin haricinde mutasavvıf Eşrefoğlu Rûmî'nin kaleme aldığı düşünülen bir fütüvvet-nâme mevcuttur. Ancak söz konusu esere henüz ulaşılamamıştır.⁵⁹ Bu eserlerin yanı sıra Nuran Altuner, ismi fütüvvet-nâme olmayan ancak muhteva açısından fütüvvet-nâme hüviyeti taşıyan ve müellifi tespit edilemeyen 25 varaktan oluşan manzum bir fütühnâme'yi çalışmıştır.⁶⁰ Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesindeki üç yazma fütüvvet-nâme de Nuran Altuner'in çalışmasına konu olmuştur.⁶¹ Fütüvvet-nâme muhtevası taşıyan bir manzume ise Ömür Ceylan tarafından şerh edilmiştir.⁶²

Bunların haricinde değişik kütüphanelerde müellifi tespit edilemeyen çok sayıda mensur ve manzum fütüvvet-nâme mevcuttur. Ancak bu eserler, diğer fütüvvet-nâmeler kadar hacimli değildir. Bu fütüvvet-nâmelerin çoğunun, diğer fütüvvet-nâmelerin muhtasar hâli olduğu varsayılmaktadır.⁶³

1.2.3.2. Mensur Fütüvvet-nâmeler

1.2.3.2.1. Yahya b. Halil b. Çoban el-Burgazî: Burgazî Fütüvvetnâmesi (XIII. yy.)

Yahya b. Halil b. Çoban el-Burgazî'nin *Burgazî Fütüvvetnamesi*, mensur olarak yazılmış fütüvvet-nâmelerin en eski örneğidir. Eser, 913/1507 tarihinde istinsah edilmiştir. Eser, yaşadığı dönemdeki ahlaki yozlaşmaya bir çare olması amacıyla yazılmıştır. Bir mukaddime ile başlayan eser, 17 bâba ayrılmıştır. Eserde fütüvvet gelenekleri, erkânı, edepleri, usûlleri ve fütüvvete kabul edilmeyecek kimseler vs. hakkında izahatlar yapılmıştır.⁶⁴ *Burgazî Fütüvvetnamesi*'nde ve diğer ilk yazılan Türkçe fütüvvetnâmelerde Ahliğin temel gayesinin

⁵⁸ Hasan Kasır, "Türk Edebiyatında Fütüvvet-nâmeler ve Esrar Dede'nin Fütüvvet-nâmesi", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (1993), 107-130.

⁵⁹ Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler*, 57.

⁶⁰ Nuran Altuner, "Manzum Bir Fütühnâme", *II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri* (Ankara, 1999), 23-37.

⁶¹ Nuran Altuner, "Süleymaniye Kütüphanesinde Üç Yazma Fütüvvetnâme", *I. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu* (Kırşehir: Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları, 2004), 79-99.

⁶² Ömür Ceylan, "Fütüvvetnâme Muhtevâlı Bir Manzûme Şerhi", *1. Ahilik Araştırmaları Sempozyumu* (Kırşehir, 2005), 223-247.

⁶³ Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler*, 57.

⁶⁴ Gölpınarlı, *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı*, 29.

âleme nizam vermek ve insanların iki cihan saadetlerini sağlamak olduğu ifade edilmiştir.⁶⁵ Eser, *Burgazî ve Fütüvvetnamesi* ismiyle Abdülbaki Gölpınarlı tarafından yayımlanmıştır.⁶⁶

1.2.3.2.2. Şeyh Seyyid Hüseyin b. Şeyh Seyyid Gaybî: Muhtasar Fütüvvet-nâmesi (XV. yy.)

Türkçe mensur fütüvvet-nâmelerin ikincisi, Seyyid Hüseyin b. Şeyh Seyyid Gaybî tarafından yazılan *Şeyh Seyyid Hüseyin Fütüvvetnamesi*'dir. 15. yüzyılda telif edilen bu fütüvvet-nâmede Fatih Sultan Mehmed'e yazılan bir methiyenin bulunmasından hareketle eserin Fatih devrinde kaleme alındığı düşünülmektedir.⁶⁷ Eser, Şîî düşünceye ait unsurlar barındırması hasebiyle kendisinden önce yazılan fütüvvet-nâmelerden farklılık arz etmektedir. Eserde Hz. Peygamber'e kadar fütüvvet sahibi peygamberler çeşitli kıssalarla anlatılmaktadır.⁶⁸ Ayrıca fütüvvete ait gelenekler, fütüvvetin nisbeti, âdab ve erkânı fütüvvet ehlinin sıfatları, fütüvvete alınmayacak kişiler ve fütüvvetten düşüren hâller gibi konular hakkında geniş bilgilere yer verilmektedir.⁶⁹ Fütüvvet-nâme'nin transkripsiyonlu metni Mehmet Şeker tarafından kitap olarak neşredilmiştir.⁷⁰ Eser, Abdülbâki Gölpınarlı tarafından yayımlanmıştır.⁷¹

1.2.3.2.3. Radavî: Miftâhu'd-Dekâyık fî Beyâni'l-Fütüvve'l-Hakâyık (XVI. yy.)

Anadolu'da yazılmış önemli fütüvvet-nâmelerden biri de Seyyid Muhammed b. Seyyid Alâaddin el-Huseynî er-Radavî tarafından 931/1524'te yazılan *Miftâhu'd-Dekâyık fî Beyâni'l-Fütüvve'l-Hakâyık*'tır. Şîî düşünceye ait unsurları ihtiva eden eser, *Razavî Fütüvvet-nâmesi* veya *Fütüvvetname-i Kebîr* adıyla tanınmaktadır.⁷² Kendisinden sonraki fütüvvet-nâmelere kaynaklık teşkil etmesi açısından çok önem arz etmektedir.⁷³ Fütüvvet derecelerinin bahsedildiği eserde, lonca teşkilatının fütüvvetle ilgili gelenekleri de tafsilatlı olarak anlatılmış ve Alevî-Bektaşî gelenekleri hakkında da bilgiler verilmiştir.⁷⁴ Diğer fütüvvet-nâmelerden farklı olarak eserin pek çok nüshası bulunmaktadır. Rahşan Gürel, eseri doktora tezi olarak

⁶⁵ Oğuz Çetinoğlu, *Ahî Evran Ahîlik: Fütüvvet ve Fütüvvetnâmeler* (İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2021), 209

⁶⁶ Abdülbaki Gölpınarlı, "Burgazi ve 'Fütüvvetname'si", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 15/1-4 (1953), 76-154.

⁶⁷ Gölpınarlı, *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı*, 29.

⁶⁸ Sarıkaya, *XIII-XVI. Asırlardaki Anadolu'da Fütüvvetnâmelere Göre Dini İnanç Motifleri*, 8.

⁶⁹ Anadol, *Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler*, 32.

⁷⁰ Mehmet Şeker, *Ahilik ve Fütüvvet-nâmelerin Yeri* (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2011), 181-327.

⁷¹ Abdülbaki Gölpınarlı, "Şeyh Seyyid Gaybî Oğlu Şeyh Seyyid Huseyn'in 'Fütüvvet-Name'si", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 17/1-4 (1960), 27-72.

⁷² M. Saffet Sarıkaya, "Alevî ve Bektâşîliğin Ahilik İle İlişkisi -Fütüvvetnamelere Göre-", *İslamiyat (Aleviliğin Teolojisi Özel Sayısı)* 6/5 (Ekim 2003), 94-95.

⁷³ Gölpınarlı, *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı*, 30; Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler*, 51-54.

⁷⁴ Taeschner, "İslâm Ortaçağında Futuvva (Fütüvvet Teşkilatı)", 22-23.

çalışmıştır.⁷⁵ Sadullah Gülten ve Hacı Yılmaz da eseri, *Fütüvvetname-i Kebir* adıyla neşretmişlerdir.⁷⁶

1.2.3.2.4. Diğer mensur fütüvvet-nâmeler

Türk edebiyatındaki önemli fütüvvet-nâmelerden biri de Bursevi Hâce-i Can Ali'ye ait olan *Hâce-i Cân Ali Fütüvvetnamesi*'dir. Eserin bilinen iki nüshası (TDK Ktp. A/32 ve Ankara Milli Ktp. A/870) vardır.⁷⁷ Osmanlı Devleti'nde Fatih ve II. Bayezid dönemi (15. yy.) hekimlerinden Sabuncuoğlu Şerafeddin tarafından yazılan *Fütüvvet-nâme* de bulunmaktadır. Bu eseri, Mehmet Fatih Köksal ve Bünyamin Ayçiçeği yayımlamışlardır.⁷⁸

Söz konusu fütüvvet-nâmelerin haricinde çevirisi yapılmış yahut muhtasar kılınmış *Derviş Mim Ahmed Fütüvvetnamesi*; *Yâsin-i Rufâ'i Fütüvvetnamesi* ve *Şeyh Ahmed Fütüvvetnamesi* gibi fütüvvet-nâmeler de vardır.⁷⁹ Bu eserlerin yanında müellifi tespit edilemeyen fütüvvet-nâmeler de mevcuttur. Söz konusu fütüvvet-nâmelerden biri, 16. yüzyılın sonlarına doğru kaleme alındığı ve Bektaşilere ait olduğu düşünülen *Fütüvvetname-i Ca'fer Sâdık*'tır.⁸⁰ Müellifi bilinmeyen diğer bir fütüvvet-nâme, 1229/1809 yılında kaleme alındığı düşünülen fütüvvet-nâmedir.⁸¹ Bir diğeri ise Çorum Hasanpaşa Yazma Eserler Kütüphanesinde 19 Hk 885 numarada *Fütüvvet-nâme* ismiyle kayıtlı olan fütüvvet-nâmedir. Bu eser, çalışmanın ana konusunu teşkil ettiğinden ilgili bölümlerde eser hakkında detaylı malumat sunulacaktır. Ancak burada eser üzerine yapılan çalışmalardan bahsedilecektir.

Eser üzerine yapılan ilk çalışma Seydi Kiraz'a aittir. Kiraz, söz konusu eserden daha önce kısmen bahsedildiğini, eserin müstakil olarak ele alınmadığını belirtmiştir. Çalışmada, *Fütüvvet-nâme*'nin *Razavî Fütüvvet-nâmesi* ile muhtasar mukayesesi yapıldıktan sonra eserin müellifi, muhtevası, dil ve üslubu hakkında bilgiler verilmiştir. Ardından nüsha tavsifi yapılarak eserin ilk sekiz varağının transkripsiyonu yapılmıştır.⁸²

Bir diğer çalışma ise Muhammed Musab Tiryaki- Abdulkerim Tiryaki tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada eserin dinî ve tasavvufi muhtevası ayrıntılı şekilde sunulmuştur. Ardından dil ve

⁷⁵ Gürel, *Razavî'nin Fütüvvet-nâmesi*.

⁷⁶ Razavî, *Fütüvvet-nâme-i Kebir*, haz. Sadullah Gülten - Hacı Yılmaz (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014).

⁷⁷ Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler*, 54.

⁷⁸ M. Fatih Köksal - Bünyamin Ayçiçeği, *İki Fütüvvetnâme: Sabuncuoğlu Şerafeddin Fütüvvetnâmesi-Bursalı Hoca Cân Fütüvvetnâmesi* (Ankara: T.C. Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2020).

⁷⁹ Ayrıntılı malumat için bkz. Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler*, 55-57.

⁸⁰ Mehmet Saffet Sarıkaya, *Fütüvvetname-i Ca'fer Sâdık* (İstanbul: Horasan Yayınları, 2008).

⁸¹ İbrahim Arslanoğlu, *Yazarı Belli Olmayan Bir Fütüvvet-nâme* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997), 9-10.

⁸² Kiraz, "Hasan Paşa Yazma Eserler Kütüphanesinde Kayıtlı Bir Fütüvvet-Nâme", 51-65.

anlatım özellikleri belirtilmiş, nüsha tavsifi yapılmış ve eserin başlığının yer aldığı varaktan itibaren iki varak ile son iki varak transkripsiyonlu olarak verilmiştir.⁸³

⁸³ Muhammed Musab Tiryaki – Abdulkerim Tiryaki, “Müellifi Bilinmeyen Mensur Bir Fütüvvetnâmede Dinî ve Tasavvufî Muhteva”, *Genç Mütefekkirler Dergisi* 5/4 (2024), 1043-1077.

2. BÖLÜM

FÜTÜVVET-NÂMENİN MÜELLİFİ VE İNCELENMESİ

2.1. Fütüvvet-nâmenin Müellifi

Müellifin hayat hikâyesi ve şahsiyeti hakkında yazmada ve kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamadı. Müellifin ismi ile ilgili fikir yürütebileceğimiz tek kısım yazmanın sonunda bulunan neseb silsilesidir. Bahsi geçen silsile şu şekildedir:

Neseb-i Şeyh ÓAbdulkâdir, fe-huve İbn Mūsā çeng-i düst İbn İmām ÓAbdullāh İbn Yaḥyā ez-Zāhid İbn İmām Muhammed İbn İmām Dāvūd İmām Mūsā İbn İmām ÓAbdulhalās İbn İmām Ḥasanu'l-Müşennā İbn İmām İbn Muhammedü'l-Bast İbn İmām el-Hümām İbn Óammi'r-Resūlu'llāh İbn ÓAlī İbn Ebī Fālib ḳāle'n-Nebiyyi (Óas.). [67a]

Yazmada verilen bu silsile ile ilgili yaptığımız araştırmalar neticesinde bu silsilenin, kaynaklarda yer alan Abdulkâdir Geylâni'ye ait silsile bilgileriyle örtüştüğü görülmüştür. Yazmanın son varağında geçen “Şeyh Abdulkâdir” isminin eserin müellifi olduğu düşünülse de bu kişinin Abdulkâdir Geylâni olduğu kuvvetle muhtemeldir. Bu bilgilerden hareketle müellifin Kadirî tarikatına bağlı bir kimse olabileceğini söyleyebiliriz. Aynı zamanda yazmada daha çok Bektaşilerde yaygın olarak kullanılan tercümânlara yer verilmesi, fütüvvet silsilesinin Hz. Ali'ye dayandırılması ve Alevî/Bektaşî geleneğinde her biri bir mesleğin erbabı olarak görülen kemerbestelerden söz edilmesi gibi detaylardan hareketle müellifin Alevî-Bektaşî geleneğinin bir temsilcisi yahut takipçisi olduğu da söylenebilir. Yazmada hayatı hakkında neredeyse hiçbir bilgiye sahip olmadığımız bu zâtın, doğum ve ölüm tarihi ile yeri konusunda da herhangi bir bilgiye rastlayamadık.

2.2. Fütüvvet-nâmenin İncelenmesi

2.2.1. Fütüvvet-nâmenin adı ve yazılış tarihi

Eser, Çorum Hasanpaşa Yazma Eserler Kütüphanesinde 19 Hk 885 numarada *Fütüvvet-nâme* olarak kayıtlıdır. Eserin telif edildiği tarih ve müellifinin ne zaman yaşadığı da kesin olarak bilinmemektedir. Bununla birlikte eserde yer verilen hırka, sarık, tâc, seccâde, derviş gibi tarîkate ilişkin öğelerin sıklıkla kullanılmış olunması, eserin 16. yüzyıldan sonra kaleme alındığını göstermektedir. Yazım, kâğıt cinsi ve Gediklik kurumunun niteliklerini anımsatan çirak, kalfa, usta vb. hususlar dikkate alındığında eserin 18. ya da 19. yüzyılda kaleme alındığı söylenebilir.⁸⁴

⁸⁴ Kiraz, “Hasan Paşa Yazma Eserler Kütüphanesinde Kayıtlı Bir Fütüvvet-Nâme”, 55.

2.2.2. Dil ve anlatım özellikleri

Fütüvvet-nâme'nin genelinde sade, açık ve akıcı bir üslup kullanılmıştır:

Âzret-i Rasûl şalla'llâhu Te'âlâ Öaleyhi ve sellem buyurur kim: "Yâ Cebrâ'îl, şandığı aç kim görelüm Âk Te'âlâ hediyye vermişdir." Cebrâ'îl (Öas.) şandığı açdı. İçinde bir hırka ve bir Öimâme ve bir tã çıkdı. Cebrâ'îl, Âzret-i Rasûlü kışatdı ve ba'Ödehü Âzret-i Rasûl şalla'llâhu Te'âlâ Öaleyhi ve sellem, ÖAlîyi hilâfet seccâdesine geçirdi. Ayıtdı, "Yâ ÖAlî, sen dahi bu mahfilde kışan!" dedi. [1b]

Eser, fasıl başlıklarından meydana getirilmiş, adab ve erkân soru-cevap yoluyla izah edilmiştir. Eserde anlatılan konuların neredeyse tamamı soru-cevap şeklinde ele alınmıştır. Bunun dışında icazet verme, üstadın huzurundan ayrılmanın usulü gibi bazı ritüeller anlatılırken betimleme yolu tercih edilmiştir. Bu, fütüvvet-nâmelerde çok rastlanılan bir tarz değildir. Tasavvufî kavramlara ilişkin sorulara cevap verilirken kısa ve net olması üzerinde özenle durulmuştur.

Metinde herhangi bir başlık veya söz başları çok belirtilmediği için bölüm başları ve sonlarının tespiti zorlaşmıştır. Bununla birlikte bölüm başlarının belli olmaması sorunu, "eger sual ayıtsalar ki, cevap, eger eyitseler ki, deseler ki" vb. ifadelerin kullanılmasıyla giderilmek istenmiştir. Soru-cevap kelimelerinin yanı sıra zaman zaman konu değişikliği "Fasl" kelimesiyle sağlanmış, bu ifadelerin altları çizilerek dikkat çekilmiştir.

"Fasl" olarak başlıklandırılan bu bölümler bazen tam bir bölüm başı gibi görünürken (*Fasl: Fî ahvâl-i meşayih*, *Fasl: Ahvâl-i revân*, *Der-beyân nakiblik...*) bazen de soru-cevap kelimelerinin yerine kullanılmıştır. (*Fasl: Eger su'âl ayıtsalar ki*, *Fasl: Eger sana sorsalar ki*, *Fasl: Eger sorsalar kim...*). Konu değişikliğinin habercisi olan bu ifadelerin altları çizilerek dikkat çekilmeye çalışılmıştır.⁸⁵ Eserde zaman zaman tekrara düşülmüş, eserin girişinde yer alan soru ve cevaplar, sonraki varaklarda da yinelenmiştir:

Ey tâlibân-ı erkân-ı tarîkat! Kaçan kim **su'âl** ayıtsalar tarîkatüñ evveli ve âhiri nedir?
El-cevâb: Teslîmliktir. **Su'âl** ayıtsalar üstâd ile şâkirdiñ mâ-beyninde bir Öahd vardır.
Ol Öahd nedir? **El-cevâb:** Üstâz ile şâkird hakkında nefsine emîn ola. [7b-42b-43a]

Fütüvvet'e ilişkin miyân-beste, akd-i ahd, helva-yı cefne, şed ve nakib vb. terimler sıklıkla kullanılmıştır. Ayrıca eserde deyim, atasözü ve kalıplaşmış ifadeler kullanılmıştır: Ne kadar önemli olursa olsun, elindeki iş hiç bırakılmayacak derecede olsa bile anlamına gelen "elin kanda"; gözetmek, korumak, bakmak anlamındaki "göz kulak ol"; kulak vermek, dinlemek, önem vermek gibi anlamlarında kullanılan "kulak ur" gibi.

⁸⁵ Kiraz, "Hasan Paşa Yazma Eserler Kütüphanesinde Kayıtlı Bir Fütüvvet-Nâme", 58.

2.2.2.1. Arkaik Kelimeler⁸⁶

Fransızca kökenli bir kelime olan arkaik, “güzel sanatlarda klasik çağ öncesinden kalan, konuşulan ve yazılan dilde, kullanımdan düşmüş eski söz veya deyim” olarak tanımlanmaktadır.⁸⁷ Dilbilimciler arkaik kelimesi için “uygulamada düşmüş, dilsel çevrimden çıkmış bulunan sözlüksel birim, sözdizimsel durum” şeklinde ifade etmişlerdir.⁸⁸ *Gramer Terimleri Sözlüğü*'nde ise eski kelime başlığı altında: “Zaman itibarıyla kullanımda yerini almayan veya eski şekli ile kullanılan sözcük” olarak tanımlanmıştır.⁸⁹

Yazmada kullanılan tespit edebildiğimiz arkaik kelimeler şunlardır:

- **Ayıtmak (aytmak, eyitmek, ayıtmak, ayda, eydür, eyitmek):** “Anlatmak, demek, konuşmak, söylemek.” anlamlarında kullanılan kelimedir.

Âzret-i Rasûl şalla'llâhu Te'âlâ 'Öaleyhi ve sellem, 'ÖAlîyi hilâfet seccâdesine geçirdi. Ayıtdı, “Yâ 'ÖAlî, sen daî bu mahfilde kırşan!” dedi. [1b]

...Pes andan Âzret-i 'ÖAlî şâd olup ayıtdı: *El-hâmdulillâhi 'llezî feddâlnâ 'Öalâ keşîrin min-halkihî*.⁹⁰ Andan Âzret-i Rasûl şalla'llâhu te'âlâ 'Öaleyhi ve sellem ayıtdı... [6a]

Âdem peygamber ('Öas.) üç baîş eyledi. Bir baîşî Âdem ('Öas.) oğlanlarıyla yedi ve iki baîş mühürledi ayıtdı: *Lâ-ilâhe illa'llâh Âdem Şafîyyu'llâh*. [11a]

... daî şol ayağın daşra sağ ayağın posda daî yeşil yaprak posda kıoya daî ardın ardın daşra çıka âb-deste ile gelüp ayda kim *Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm İnnâ fetâhnâ leke fetâhan mubînâ* ... [33a]

es-selâmu 'Öaleyküm, kapu selâmın verdikden şoîra ayda ki yâ ehl-i erkân erenleri, eksilik bizden tâmlık sizden. [43b]

- **Ayruk (ayrık):** “Başka, diğeri, gayrı, artık, bundan sonra, bir daha” anlamlarında kullanılan kelimedir.

Rasûl gördi, ayruk ayrılmadı. [3a]

- **Daşra (taşra, daşara):** “Dışarı” manasında kullanılan bir kelimedir.

Su'âl ayıtsalar ki pîriînden ne gördün daşra çık içeri gir erkânda beş nişân göricek kabûl etmek vâcibdir... [15b]

⁸⁶ Arkaik kelimelerin yazım ve anlamları verilirken Cem Dilçin'in *Yeni Tarama Sözlüğü*'nden faydalanılmıştır. Cem Dilçin, *Yeni Tarama Sözlüğü* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983).

⁸⁷ Şükrü Haluk Akalın vd., *Türkçe Sözlük*. (Ankara: TDK Yayınları 2011), 153.

⁸⁸ Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2007), 93.

⁸⁹ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2010), 55.

⁹⁰ “Hamd o Allâh'a ki bizi mü'min kullarından bir çoğunun üzerine tafdîl buyurdu [geçirdi/üstün kıldı].”, en-Neml 27/15.

... evvel sağ sol erenlerden icâzet dileyüp daħi sol ayağın daşra sağ ayağın posda daħi yeşil yaprak posda kıoya daħi ardın ardın daşra çıķa āb-deste ile gelüp ayda kim *Bismi'llāhi'r-raħmāni'r-raħīm...* [33a]

...oğul cān göziyle ve gönül kıulağıyla işitse gerekdir kim şeri'atden ve tarikatden daşra kıadem başmayasın... [59b]

- **Dürüşmek (dürüşmek):** "Çalışmak, çabalamak, sebat etmek, karşı karşıya gelmek, çarpışmak, mücadele etmek" anlamlarında kullanılan kelimedir.

...Ġayretile gözün açıp Őilimle dürüşmektir ammā ol on kim ma'rifet içindedir... [38a]

- **Gergi (gergü):** "Çarmıh, işkence aleti; perde" anlamlarında kullanılan bir kelimedir.

...evvel kıurbānı yediler kūsā gergi etdiler... [49a]

- **İmdi:** "Şimdi, artık, o halde, öyleyse." anlamlarında kullanılan bir kelimedir.

Lāzım-ı velāyetde icâzet verilüp ba'odehū bilgil imdi gerekdir ki üstād olan kimesne şākirde üç nefes vere. [8a]

Geldik imdi yol ata nefsine ki üç su'āl vardır. [9a]

- **Kaçan:** "Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, nasıl, ne suretle." anlamlarında kullanılan kelimedir.

Ey tālibān-ı erkān-ı tarikat! Kıaçan kim su'āl ayıtsalar tarikatıñ evveli ve āhiri nedir? [7b]

Andan Cebra'ōil (Öas.) mühürlediği baħşı kıuds-i mübārekde şākladı, kıaçan kıuds-i mübārek yapıldı, bir baħşı daħi İbrāhim Ħalīlu'llāha yirişdi, ol daħi mühürledi. [11a]

...eger ayıtsalar pīr nerden geldi, cevāb ver ki kıaçan kim İskender-i Zū'l-karneyn Kıaradeñizi geçdi. [23b]

- **Kamu:** "Bütün, hep, her, herkes" anlamlarında kullanılan kelimedir.

...Őāşık-ı sādık kāsib Ħalīlu'r-raħmān ki şedd-i şāh-ı merdān emīrū'l-mü'ominīn Ħāzret-i ŐAlī mürşid-i kāmīl elinden kıabūl ola, andan sādık kimse kıamu Ħalkıñ başında tāca beñzer ki ol tācıñ dört terki ola... [34b]

- **Kanğı:** "Hangi" anlamında kullanılan bir kelimedir.

Eger ayıtsalar ki kıanğı kıapudan girdiñ ve kıanğı kıapudan çıkdıñ? [24a]

Eger deseler kıanğı gün kıizmet etdi? [39a]

- **Kanda:** “Nerede, nereye” anlamlarında kullanılan kelimedir.
Eger sorsalar saña icāzet ne yerde yetişdi ve icāzet kıanda aldın?... [62a]
Eger deseler pirden saña safā-nażar olduķda eliñ kıandaydı ve başıñ kıandaydı?... [62b]
- **Kendüzi (kendözi, kendözü):** “Kendi, kendisi, zati, şahsı, nefsi” anlamlarında kullanılan kelimedir.
İyi loķma gözlemeye kendüzini yola sebīl eyleye. [37b]
- **Kimesne:** “Kimse” manasında kullanılan bir kelimedir.
Bu zıkr olunan erkān, şeyh olan kimesneye lāzımdır ki şeyhiñ belin bağlayup andan seccādeye geçerler. [13a]
..üstād olan kimesne evvel icāzet dileyüp kıapuya geçüp kıalkıp es-selāmu Öaleyküm yā erbāb-ı tariķāt, Őaleykümü’s-selām diyeler.. [17a]
ve daħi ser-çeşme olan kimesne post üzerinde oturup ol postuñ erkānını bilmese aña ħarāmdır. [32a]
- **Kurşamak (kurşatmak):** “Kuşadı bağlamak, kuşanmak” anlamlarında kullanılan kelimedir.
Cebrāōil, Ĥazret-i Rasūlü kıurşatdı. [1b]
Ayıtdı, “Yā ŐAlī, sen daħi bu maħfilde kıurşan!” dedi. [1b]
Pes Selmān, Ĥazret-i ŐAlīniñ icāzetiyle aşĥābı kıurşadup icāzet verse gerekdir. [5b]
- **Süci (sücü, süci):** “Şarap, içki içme” anlamlarında kullanılan bir kelimedir.
Eger sorsalar kim şerīŐatiñ [ħ]uťbesi kıaçdır? **Cevāb:** Dörtüdür; **evvel** oldur kim yalan söylemeye **2.** Zinā kıılmaya **3.** Süci içmeye **4.** Uđruluķ etmeye. [36b-37a]
- **Uğru (uğrı, uğruluk):** “Hırsız, hırsızlık” anlamında kullanılan bir kelimedir.
Eger sorsalar kim şerīŐatiñ [ħ]uťbesi kıaçdır? **Cevāb:** Dörtüdür; **evvel** oldur kim yalan söylemeye **2.** Zinā kıılmaya **3.** Süci içmeye **4.** Uđruluķ etmeye. [36b-37a]
- **Urmak:** “Vurmak, çarpmak, baskın yapmak, gasp ve yağma etmek, belli bir sesi yüksek olarak çıkarmak, haykırmak, giydirmek, giyinmek, takmak, vazetmek, koymak, sokmak, batırmak, delmek, yaralamak, nişan alarak atmak, ifade etmek, beyan etmek, bildirmek, sürmek, etkilemek” gibi çeşitli anlamlarda kullanılan bir kelimedir.

...her zamān dergāhınız meftūhdur her sāóile “*fedhulūhā hālidīn*”⁹¹ naqşıyla pür eyvānınız bir gedā geldi yüz urdı āsitāne-i devlete girü dönsün mi ya gelsün nedir fermānınız... [57a]

- **Varuben:** “Varmak” anlamında kullanılan bir kelimedir.

... Rasūlu’llāh rūhiçün ve cemīŌ ehl-i imān için ve pādişāh-ı devletine duŌā edüp el yüze sürüp kabūl ve mübārek olsun diyeler, varuben gideler ve meclisde hāzır olana... [19a]

- **Yahşi (yahşi, yakşi):** “İyi, güzel” anlamında kullanılan kelimedir.

Yahşi hālkla hālāyıklā derilmekdir. [37b]

- **Yalınçlık (yalıncak):** “Çıplak, çıplaklık, üryan” anlamında kullanılan kelimedir.

Andan soñra üç gün açlık çillesi ve yedi gün dökülüp sökülme çillesin ve kırk gün yine açlık ve yalınçılıklık çillesin ve baŌdehū biñbir gün çille-i merdān derler ammā naşbin bir günde alur. [7b-8a]

- **Yatluya (yatlu, yadlu, yatlı):** “Kötü, şom, uğursuz, adi, fena” anlamlarında kullanılan kelimedir.

Dördünci oldur ki eyüye yatluya şabreyeye, tā ki ol şerīfi bulup miyān-bestelik aña helāl ola. [35a]

- **Yegreg (yigrek, yeğrek):** “Daha üstün tutulan, tercih edilen, iyi” anlamlarında kullanılan kelimedir.

Ol kimseler ki imāna gelmişlerdir, iyi Ōamel kılmışlardır. Hālkıñ yegregidir. [6a]

- **Yetmek (yitmek):** “Yetişmek, erişmek, vasıl olmak, ulaşmak ve olgunlaşmak” anlamlarında kullanılan bir kelimedir.

...Ayıtdı: *Lā-ilāhe illa’llāh İbrāhim Ĥalīlu’llāh* dedi ve bir bahşı dañi Muĥammedü’l-Muštafa Ōaleyhim yetdi, ol dañi mühürledi ayıtdı... [11a]

⁹¹ “Bu ifade, ayetin sadece bir kısmını teşkil etmekte olup “Ebedi kalmak üzere buraya girin!” anlamına gelmektedir.”, ez-Zumer 39/73.

- **Yirişmek (yerişmek):** “Erişmek, ulaşmak, yetişmek” anlamlarında kullanılan bir kelimedir.

Andan Cebrāōīl (Ōas.) mühürlediği bahşı kıuds-i mübārekde şakladı, kaçan kıuds-i mübārek yapıldı, bir bahşı dahi İbrāhim Ħalīlu’llāha yirişdi, ol dahi mühürledi **[11a]**
naķīb ĥāżır ve ġāyib icāzetiyle kalķup küçügi alup kapuya geće selām vere diye erenler tarīķat ķarındaşımız bir küçügi yerişdirmiş. **[17b]**

2.2.3. Muhteva özellikleri

2.2.3.1. Dinî Özellikler

Mürşide neyle Müslümānsın ve Müslümānlıġın şartı nedir diye sorulduğunda cevap olarak İslam’ın iman/inanç esaslarını muhtasar şekilde barındıran bir terim olan “Amentü”nün söylenmesi gerektiği belirtilmiştir:

Eger **suōāl** ayıtsalar ki ne ile Müslümānsın ve Müslümānlıġın şartı nedir? **Cevāb** ver ki: Müslümānlıķ Allāhu TeŌālāyı bilmek ve kitāblarına ve nebīlerine ve meleklerine inanmak ve dil ile iķrār edüp ve ķalbi ile taśdiķ edüp beş vaķtı bilā-Ōacַz kıilup inanmaķdır. **[25b-26a]**

2.2.3.1.1. Allah

Eserde Allah’ın Hak Teālā, Allah Teālā, Hak celle ve alā Hazret, Hudā, Celil, Cebbar, Muīn, Rahman ve Settār isimlerinin haricinde Tanrı kelimesi de kullanılmıştır.

Arapçadaki “elif” harfinin Allah’ı temsil ettiği ifade edilmiştir:

Elif Allah **[22b]**

2.2.3.1.2. Cebrail ve diġer melekler

Allah’tan hediye olarak gelen sandığı Hz. Peygamber’in isteġi üzerine Cebrail’in açtığı ve sandıktaki hırka, imame ve tacı çıkarıp bunlarla Peygamber’i kuşandırdığı söylenmiştir:

Ħāzret-i Rasūl śalla’llāhu TeŌālā Ōāleyhi ve sellem buyurur kim: “Yā Cebrāōīl, śandığı aç kim görelüm Ħaķ TeŌālā hediye vermişdir.” Cebrāōīl (Ōas.) śandığı açdı. İçinde bir ĥırķa ve bir Ōimāme ve bir tāc çıķdı. Cebrāōīl, Ħāzret-i Rasūlü ķurşatdı. **[1b]**

Hz. Muhammed’in mürşidinin Cebrail olduğu bildirilmiştir:

Muĥammediñ mürşidi kimdir, deseler? **Cevāb** ver ki: Cebrāōīldir. **[27b]**

Cebrail’in şakirdlerin başı olduğu ve bununla ilgili ilimlerin onun vasıtasıyla indirildiği ifade edilmiştir:

Eger deseler şākirdler başı kimdir? **Cevāb** ver ki: Cebrāōīl (Ōas.)’dır, zīrā bu šanŌatları yere ol indirdi. **[39b]**

Arapçadaki “cim” harfinin Cebrail’i temsil ettiği belirtilmiştir:

Cīm Cebrāōīl **[22b]**

Cebrail dışında diğer meleklerden İsrafil’in Cebrail’in mürşidi olduğu belirtilmiştir. İsrafil’in mürşidinin Mikail, Mikail’in mürşidinin Azrail, Azrail’in mürşidinin ise levh-i mahfuz olduğu ifade edilmiştir:

Muhammediñ mürşidi kimdir, deseler? **Cevāb** ver ki: Cebrāōīldir ve Cebrāōīliñ İsrāfil ve İsrāfilñ Mīkāōīl ve Mīkāōīliñ ŌAzrāōīl ve ŌAzrāōīliñ levh-i mahfūzdur... **[27b]**

2.2.3.1.3. Namaz

Hakikat kapısından girenlerin altına ibadet seccadesi serildiği, bu seccadenin beş rüknünün olduğu, zira namazın beş rüknünün bulunduğu ifade edilmiştir: Bu beş rüknün “birincisi Hz. Muhammed’in, ikincisi Hz. Ebubekir’in, üçüncüsü Hz. Ömer’in, dördüncüsü Hz. Osman’ın, beşincisi ise Hz. Ali’nindir” şeklinde bir izah yapılmıştır:

Eger **suōāl** ayıtsalar hāqīkatde altuña ne šaldılar? **Cevāb** veresin kim: Ōİbādet seccādesin. Eger **suōāl** ayıtsalar, seccādeniñ rükni kaçdır deseler? **Cevāb** ver ki: Beşdir, zīrā ki namāz beşdir; **evvel** rükni Ĥazret-i rišāletiñdir, **ikinci** rükni Ĥazret-i Ebū Bekiriñ, **üçüncü** rükni Ĥazret-i ŌŌmeriñdir, **dördüncü** rükni Ĥazret-i ŌŌsmāniñdir, beşinci rükni Ĥazret-i ŌAlīniñdir. **[12b-13a]**

2.2.3.2. Tasavvufi Özellikler

2.2.3.2.1. Dört kapı (Şeriat-Tarikat-Hakikat-Marifet)

Tasavvuf ilminde ‘dört kapı’ olarak isimlendirilen “şeriat, tarikat, hakikat ve marifet” kavramları, tarikat ehli kimsenin kamil insan olma yolculuğunda Hakk’a ulaşma evrelerini ifade etmektedir. Dört kapının ilki olan şeriat “bilmek”, tarikat “tabi olmak”, hakikat “erişmek” ve marifet “olmak” şeklinde özetlenmiştir.⁹² Tasavvufi konuları ihtiva eden eserde, bu mertebelere sıkça yer verilmektedir. Özellikle Hz. Peygamber’in dilinden bu mertebelerin açıklamalarının yapılması dikkat çekmektedir. Örneğin Hz. Peygamber’in, bu dört mertebe kendisine sorulduğunda şeriatın kendi sözleri, tarikatın kendi fiilleri, hakikatın kendi hâli, marifetin de kendi vücudu olduğunu söylediği beyan edilmiştir. Ayrıca bir başka açıklamasında ise şeriatın Kur’an’ın zahiri, tarikatın onun bātını, hakikatın onun sırrı ve marifetin de onun zatı olduğunu belirttiği zikredilmiştir:

⁹² Ali Bektaş, *Dört Kapı* (İstanbul: Nefes Yayıncılık, 2017), 16.

...ve dahi hâdîs-i Rasûl sâlla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem Hâzretinden sordular kim şerî'at nedir ve tarîkat nedir ve ma'rifet nedir ve hâkîkat nedir? **Cevâb** etdi ki: Şerî'at benim aqvâlimdir, tarîkat benim ef'âlîmdir, hâkîkat benim hâlimdir, ma'rifet benim vücûdumdur dedi. Hâzret-i Rasûl sâlla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem buyurmuşdur ki; Şerî'at, Qur'ânîñ zâhiridir ve tarîkat bâtıdır ve hâkîkat sırrıdır ve ma'rifet zâtıdır. **[26a-26b]**

Şeriatın cennetteki tuba ağacı, marifetin tuba ağacının yaprağı, tarikatın ise bu ağacın dalları olduğu izahında bulunulmuş, hakikatin manasının ise hayatın zevkini çıkarma, yiyip içme olduğu belirtilmiştir:

Eğer sorsalar şerî'atîñ ma'ânâsı nedir? **Cevâb** de ki: Cennetin tûbâ ağacıdır. Eğer sorsalar ma'rifetîñ ma'ânâsı nedir? **Cevâb** de ki: Yapraktır. Eğer sorsalar tarîkatîñ ma'ânâsı nedir? **Cevâb** de ki: Dallarıdır. Eğer sorsalar hâkîkatîñ ma'ânâsı nedir? **Cevâb** de ki: ÖYemiştir, cevâb verdi. **[40a]**

- **Şeriat**

“İslâm'a ait dinî, ahlâkî ve hukukî hükümler bütünü” anlamında kullanılan bir terimdir. Aynı zamanda Kur'an, sünnet, icma ve fıkıh ilmi ile beraber dinin temel inançlarını oluşturan hükümleri de kapsamaktadır.⁹³ Tasavvuf ilminde kâmil insan mertebesine ulaşma yolculuğunun ilk basamağı olarak kabul edilir.

Eserde şeriatın, âleme nizam verme amacına değinilmiş, şeriat şehrinin Hz. Muhammed, kapısının ise Hz. Ali olduğu belirtilmiş ve şeriat kapısında/yurdunda nasıl oturulup nasıl yürüneceği hakkında bilgi verilmiştir:

Şerî'at Öâleme niżâm içindir. **[8b]**

Su'âl ayıtsalar şerî'atîñ kapusu kimdir? **Cevâb** ver ki: Muhammeddir şehri, ÖAlîdir kapusu. **[27b]**

Eğer **su'âl** ayıtsalar kim şerî'at kapusunda ne ile gezersin ve yurdunda ne ile yürürsün ve oturup ne ile söylersin? **Cevâb** vere ki: Şerî'at ile gezerim, tarîkatle yürürüm, hâkîkatle söylerim. **[31b-32a]**

Şeriatın “yalan söylememek, zina etmemek, içki içmemek ve hırsızlık yapmamak” şeklinde dört hutbesinin olduğu belirtilmiştir:

Eğer sorsalar kim şerî'atîñ [h]utbesi kaçdır? **Cevâb**: Dörttür; **evvel** oldur kim yalan söylemeye **2.** Zinâ kılmaya **3.** Süci içmeye **4.** Uğruluk etmeye. **[36b-37a]**

⁹³ Talip Türcan, “Şeriat”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/571-574.

Şeriatın içinde “iman getirmek, namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak, hacca gitmek, helal kazanmak, haram yememek, şeriat evine girmek, cihad etmek, iyiliği emredip kötülükten nehyetmek” şeklinde on makam bulunduğu zikredilmiştir:

ol on şerīŌat içindedir; **evvel** imān getirmektir **2.** Namāz kılmaktır **3.** Zekāt vermektir **4.** Oruç tutmaktır **5.** Hâcca varmaktır **6.** Helāl kesb kazanmaktır **7.** Hâram yememektir **8.** ŞerīŌat evine girmektir **9.** Ğazāya varmaktır **10.** Emr-i maŌrūf nehy-i münkerdir... [37a]

Şeriatın ev olduğu ifade edilmiştir:

Eger **suŌāl** ayıtsalar şerīŌat nedir? **Cevāb** de ki: ŞerīŌat evdir, zīrā kim çerāġı andan yaġarlar ve bilmedigin gösterürler ve her kişiye miġdārın bildirirler diye. [46b]

• **Tarikat**

Tasavvufta “Hakk’a ulaşmak için takip edilen usül ve tutulan yol” anlamında kullanılan bir terimdir. Sufiler, tarikatı “hakikate götüren yol” olarak tanımlamışlar, şeriatın hükümleri yerine getirilmediġi müddetçe tarikat ve hakikate varılamayacağını ifade etmişlerdir.⁹⁴

Tasavvuf ilminde dört mertebenin ikincisi olan tarikatın başı ve sonunun teslimiyet olduğu vurgulanmış, tarikat adabının altı olduğu, tarikat binasının altı nesne üzerine kurulduğu, tarikat erkânının ve tarikatın altı olduğu ifade edilmiştir:

Ey tālibān-ı erkān-ı tarīkat! Kaġan kim **suŌāl** ayıtsalar tarīkatıñ evveli ve āhiri nedir? **El-cevāb:** Teslīmliktir. [7b]

SuŌāl ayıtsalar ki ādāb-ı tarīkat kaçdır? **Cevāb:** Altıdır. **Evvel** erler naġarında iki dizi üzere otura **2.** Sır şaklamağdır **3.** Pīrlere naġarında az söylemektir **4.** Pīrlere naġarında Hâġ çağırmağdır **5.** Her Ōatā kılsa kabul kılmaktır **6.** CemīŌ mahlūkāta hor bakmamaktır. [30b]

SuŌāl ayıtsalar tarīkat bināsı kaç nesnedir? **Cevāb:** Altı nesne üzerine, **1.** Būy-ı tevbedir **2.** Teslīmdir **3.** Zühddür **4.** Taġvādır **5.** ĞanāŌatdır **6.** ŌUzletdir. [30b]

Eger **suŌāl** ayıtsalar ki tarīkatıñ evveli nedir, āhiri nedir? **Cevāb** de ki: Tesl[ī]mliktir. [43b]

Tarikatın içinde “tevbe, halkla toplanmak, mürid olmak, korkuyla güven içinde olmak, lezzetleri terk etmek, helal kazanmak, virdler ve vakitler, pirin icazetiyle olmak, cemiyet ve nasihat, dünyevi şeyleri terk etme” şeklinde on makam bulunduğu belirtilmiştir:

Ol on kim tarīkat içindedir; **evvel** tevbedir **2.** Yaġşi hâġkla hālāyıkla derilmektir **3.** Mürīd olmağdır **4.** Hâvfıla emn içinde olmağdır **5.** Lezzetleri terk eylemektir **6.** Helāl kesb kazanmağdır **7.** Evrād ve evġātdır **8.** Pīr icāzetiyle olmağdır **9.** CemŌiyyet ve naşihatdır **10.** Terk-i tecrīddir. [37a-37b]

⁹⁴ Reşat Öngören, “Tarikat”, *TDV İslām Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/95.

Tarikatın yol olduğu söylenmiş, ardından yolun nefes, nefesin ikrar, ikrarın iman olduğu açıklanmıştır:

Ve eger **su'âl** ayıtsalar tarikat nedir? **Cevâb** de ki: Farikat yeldir, yel nefesdir, nefes ikrârdır, ikrâr imândır, ikrârı olmayanın imânı yoktur diye. **[46b]**

Tarikatın altı vacibinin bulunduğu belirtilmiştir:

...ve ba'ðdehü tarikatîñ vâcibâtı altı şeydir: **Evvel**, hayır işlere qadem başmağdır **2**. Allâhî dâ'îm zîkr etmektir **3**. Dünyâyâ muhabbet etmemektir **4**. Hevâyı terk etmektir **5**. Hâğdan qorqmağdır **6**. Hâğdan ümîdin kesmemektir *vallâhu a'ðlem*. **[63a]**

- **Hakikat**

Tasavvufta “görünenin ardındaki gizli mâna, dinî hayatın en üst seviyede yaşanarak ilâhî sırlara âşına olunması” gibi anlamlarda kullanılan bir terimdir. İlk sûflere göre hakikat, ilâhî sır ve gerçeklere âşına olmak, Hakk'ın tecellilerine bakmaktır.⁹⁵

Dört kapının üçüncüsü olan hakikatin içinde “toprak olmak, yetmiş iki millete bir nazar ile bakmak, helal lokma peşinde olmak, güven içinde olmak, hiç kimseyi incitmemek, fakirleri reddetmemek, Allah yolunda olmak, sır saklamak, münacat etmek, ilimle uğraşmak” şeklinde on makam bulunduğu ifade edilmiştir:

Ol on kim hâqîqat içindedir; **evvel** hâk olmağdır **2**. Yetmiş iki millete bir nazâr ile bakmağdır **3**. İyi loğma gözlemeye kendüzini yola sebîl eyleye **4**. Dünyâ içinde yaradılmış andan emîn ola **5**. Hiç kimesne incitmeye, **[6]**. Fağîrlere münkir olmaya **7**. Hâğ Te'âlâ yoluna sülük **8**. Sırrını şağlaya **9**. Münacât eylemektir **10**. Gayretile gözün açup ðilimle dürüşmektir. **[37b-38a]**

Hakikatin, toprak olduğu beyan edilmiştir:

Eger **su'âl** ayıtsalar ki hâqîqat nedir? **Cevâb** de ki: Hâqîqat turâbdır, mâ-i menlikten geçüp özünü meyyit mesâbesinde bilüp yetmiş iki millete bir gözle nazâr etmektir. **[46b-47a]**

- **Marifet**

Tasavvufta “Allah ve Allah'ın sıfat, fiil ve isimleri ile tecellileri hakkında mânevî tecrübe ile doğrudan kazanılan bilgi” anlamında kullanılan bir terimdir. Marifet yoluyla kazanılan bilgi, tasavvufun dışındaki diğer İslami ilimlerde bir bilgi olarak kabul görmemiştir. Sufiler, marifet

⁹⁵ Mehmet Demirci, “Hakikat”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/179.

bilgisinin Kur'an ve Hadis'e aykırı olmamak şartıyla, nakil ve akıl yoluyla elde edilen bilgilerden daha üstün olduğunu ifade etmişlerdir.⁹⁶

Dört kapının sonuncusu olan marifetin içinde "nefsini edeple saklamak, nefesine eziyet etmek, haramdan uzak kalmak, doğruluk ve samimiyet, hayâ, cömertlik, yumuşak huyluluk (hilm), İslam üzere olmak, vuslata yakın olmak ve kendini bilmek" şeklinde on makamın bulunduğu ifade edilmiştir:

Ol on kim ma'rifet içindedir; **evvel** kendi nefsinı edeb ile şaklamakdır çünkü peygamber şalla'llāhu te'ālā Ōāleyhi ve sellem buyurmuşdur: *Edebu'n-nefsen hayrun min-edebi'd-ders*. **2.** Nefsine cevır kılamakdır **3.** Perhiz kılamakdır haramdan **4.** Sıdk ve ihlâsdır **5.** Maqâm-ı hayâdır **6.** Cömertlikdir **7.** Maqâm-ı hilmî'n-nefs olmaqdır **8.** Maqâm-ı dîn-i güzîn yerin kılamakdır **9.** Maqâm-ı qurb-ı vişâldir **10.** Kendüyi bilmekdir. **[38a]**

Marifetin, murdarı temizleyen su olduğu izahında bulunulmuştur:

Eger **su'âl** ayıtsalar ma'rifet nedir? **Cevâb** de ki: Ma'rifet şudur kim murdarı pāk eder, murdar kâfirdir şehâdet kelimesiyle pāk olur ve âb-dest alıp namâz kılamakdır. **[46b]**

Tasavvufun dört mertebesi haricinde eserde tasavvufi muhtevaya ilişkin diğer kavramlara da yer verilmiştir:

2.2.3.2.2. Mürşid, şeyh, hoca ve üstad

Bir kimsenin şeyh ve seccade ehli olması durumunda seccadenin zahiri ve batinının ne olduğu sorulduğunda zahirinin şeriat, batinının ise halis ibadet olduğu belirtilmiştir:

Bir kimse şeyh olsa ve ehl-i seccâde olsa erler seccâdeniñ zâhiri ve bātını nedir? **El-cevâb:** Zâhiri şerî'at ve bātını hâlis Ōibâdetdir. **[12a]**

Seccade ehli olan şeyhin bu niteliğe sahip olabilmesi için şeriat, tarikat ve hakikat kapısından geçmesi gerektiği ifade edilmiştir:

Eger ayıtsalar ki seccâde şaldıkları vaqit kaç çapudan içerü şaldular? **El-cevâb** budur ki: Üç çapudan içerü; biri şerî'at, biri tarîkat, biri hâkîkat. **[12b]**

Şeyhin, hakikat kapısında ibadet seccadesiyle hemhâl olduğu belirtilmiş, günde beş vakit namazın varlığından hareketle bu seccadenin beş rüknünün bulunduğu ifade edilmiştir. Ardından ilk rüknün Hz. Muhammed'e, ikincisinin Hz. Ebubekir'e, üçüncüsünün Hz. Ömer'e, dördüncüsünün Hz. Osman'a ve beşincisinin ise Hz. Ali'ye ait olduğu beyan edilmiştir:

⁹⁶ Süleyman Uludağ, "Marifet", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/54-56.

Eger **suóal** ayıtsalar hâkıkatde altuña ne sáldılar? **Cevāb** veresin kim: Óİbādet seccādesin. Eger **suóal** ayıtsalar, seccādeniñ rükni kaçdır deseler? **Cevāb** ver ki: Beşdir, zırā ki namāz beşdir; **evvel** rükni Hāzret-i risāletiniñdir, **ikinci** rükni Hāzret-i Ebū Bekiriñ, **üçünci** rükni Hāzret-i ÓÖmeriñdir, **dördünci** rükni Hāzret-i ÓOsmāniñdir, beşinci rükni Hāzret-i ÓAlīniñdir. Bu zıkr olunan erkān, şeyh olan kimesneye lāzımdır ki şeyhiñ belin bağlayıp andan seccādeye geğerler. [12b-13a]

Şeyhin şeddinin “Lā-ilāhe illa’llāh Muhammedün Rasūlu’llāh” mührü ile bağlandığı ve şeddin şeklinin lām-elif olduğu belirtilmiştir:

Suóal ayıtsalar şeddiñ mühürü nedir? Diye kim: *Lā-ilāhe illa’llāh Muĥammedün Rasūlu’llāh*. Ayıtsalar kim şeddiñ şekli nedir? Diye kim: Lām-elifdir. [13a]

Şeyhin belinin salih amelle bağlandığı, dilinin kelām-ı tayyibe (kelime-i tevhid) ile bezendiği ve şeyhin şeyhinin Kur’an olduğu ifade edilmiştir:

Suóal ayıtsalar kim diliñe ne sáldılar? Ve şeyh nedir? **Cevāb** ver ki: Dilime kelām-ı tayyibe sáldılar ve şeyhim Kıuróandır. [13a]

Üstadın nefesinin, tarikatin dört mertebesinden/kapısından başka bir şey olmadığının yanı sıra onun üç çeşit olduğu ifade edilmiştir:

Eger **suóal** ayıtsalar üstādiñ nefesi nedir? Ayda kim şerīÓat, tariķat, maÓrifet, hâkıkat. [27b]

Eger senden **suóal** ayıtsalar üstād nefesi nedir? **Cevāb** budur ki: Üç dürlüdür; **evvel cevāb** oldur ki: İsmiñ ve cismiñ ne ile vücūd edersin; **ikinci cevāb** oldur ki: Sen seni hālk arasında ne ile bilürsin ve ne āyetle Müslümānsın? **Evvel cevāb** budur ki: İsmi ve cismi kıulaķ ile vücūd iderin; **ikinci** budur ki: Hālk içinde kendi ve ismi ile kendümi bilirin; **üçünci** budur ki: Bu āyetle Müslümān olurun; āyet budur *Āmene’r-rasūlü bi-mā unzile ileyhi min-rabbihī ilā-āhir..* [28a]

Allah dostu kimselerin şeyhlik edebilmeleri için on haslete sahip olmaları gerektiğinden bahsedilmiştir:

Rivāyetdir Hāce ÓAbdullāh Ensārīden ve Hāzret-i ÓAlīden aydır kim Óāşıķ-ı sādık Hālīlu’r-raĥmān ile gerekdir kim miyān-bestelik ve şeyhlik ede āña helāl ola anda on haslet gerekdir. **Evvel** hāķķa inanmaķdır **2**. Hālk arasında insāflıdırlar **3**. Nefsi kıahr eylemekdir **4**. Ululara hizmet eylemekdir **5**. Eli altında olana şefāÓat eylemekdir **6**. Dostlara naşīhat eylemekdir **7**. Dervīşlere sehālķ eylemekdir **8**. ÓUlemāya tevāzuÓ eylemekdir **9**. Düşmana yavaş derilmekdir **10**. Cāhile epsem olmaķdır. [35a-35b]

2.2.3.2.3. Şeyh-mürít ilişķisi

Şeyh (pîr) ile mürit, üstad ile şakird arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğine dair açıklamalarda bulunulmuştur:

Ayıtsalar kim pîr ile mürîdiñ arasında ne vardır, evvel žāhiri bātına uymağdır, pîr nażarına eli boş varmamağdır, zīrā bunlar tarīkat qarındaşlarına şartdır ve andan şöfra emr-i maŖrūf nehy-i münker kıılmağdır **[20b-21a]**

Ayıtsalar ki üstād ile şākird arasında ne var? Diyesin ki: Yalan söylemeyesin ve eliñ ile kıomadığıñ nesneyi almayasın ve gözüñ ile gördüğüñ etegiñile örtesin... **[24b]**

Müridin, şeyhi tarafından icazet verileceği zaman hangi sorulara muhatap olacağı ve bu sorulara müridin verdiği cevaplar beyan edilmiştir:

Eger deseler başında ne var, hayā ve imān vardır ve kıulağında ne var, mihr ü muħabbet ve eliñde ne var hayr u bereket var ve beliñde ne var, kemer-i hizmet vardır ve diziñde ne var, edeb ü erkān ve ayağıñda ne var, naŖleyñ-i Muħammed vardır. **[21a-21b]**

Eger ayıtsalar sen üstādiña ne verdiñ ve üstādiñ saña ne verdi? **Cevāb** ver ki: Ben üstādıma irādet, üstādım baña icāzet verdi. Eger ayıtsalar ki kıanğı kıapudan girdiñ ve kıanğı kıapudan kııkdıñ? **Cevāb** ver ki: İrādet kıapusundan girdim ve icāzet kıapusundan kııkdım. **[24a]**

Tarikat ehli kimsenin, şeyhin huzuruna nasıl varması gerektiği ifade edilerek şeyh-mürit buluşmasının/münasebetinin adab ve erkānı ortaya konulmuştur:

...ve tarīkatde üstādiñ şākirdi nice varmağ gerekdir nażarına anı beyān ider, evvel kıapuya geçe yaŖñi pīre kıarşı yedi adım yerde sağ elin sol eli üzerine kıoya dura, andan hizmet kıapusunda eyva'llāh diye nażarın sala tura pīr dese gerekdir biyā yaŖñi gel demek ola, sen daħi üç adım yer gelesin yine evvel gibi edeble dursun, andan be-nişin dese gerekdir yaŖñi otur demek ola otursın... **[22b-23a]**

Müridin, şeyhinin talimleriyle nasıl bir kimse olması gerektiğine dair bilgilere yer verilmiştir:

... andan pîr bunu okuya saña taŖlīm eyleye ki Allāhı bir bil ve Resūlünü ħağ bil ve beş vakit namāzı kıazāya kıoyma ve orucuñ dut ve zekātıñ ver, eliñden gelirse ħacca var. Eger dilerseñ Ĥağ kıatında ħürmetiñ, Ŗizzetiñ arta, ħalkıñ Ŗaybında gözleriñ örtesin, gözüyle gördüğüñ göñül ile şağla. **[23a]**

Şeyh ile şakird (mürît) arasında on iki sualin olduğunu, bu on iki suali bilmeyenin şeyhsiz kalacağı ifade edilmiştir:

Üstād ile şākird arasında on iki suŖāl vardır, bu on iki suŖāli bilmeyen üstādsızdır, cūrŖetdir ve ol şanŖatdan yediği ħarāmdır. **[24b]**

Müridin, üstaddan ne öğrendiği sorulduğunda üstadlara hizmet etmeyi cevabını vermesi gerektiği ifade edilmiştir:

Ayıtsalar ki üstâddan ne öğrendiñ? **Cevāb** ver ki: Üstâdlara hîzmet etmek... [24b-25a]

Şakirdin, üstadı üzerinde biri işaret, biri emanet ve biri de remz olmak üzere üç hakkının bulunduğu zikredilmiştir:

Şākirdiñ üstād üzerinde üç hâḡḡı vardır; biri işāret, biri emānet, biri remz... [25a]

Şeyh ile müridin arasındaki bağıñ şed ve pirlerin telkinleri olduğu beyan edilmiştir:

Suóāl ayıtsalar seniñ ile üstād arasında ne bağıdır? **Cevāb** ver ki: Şedd-i şāhān ve telḡin-i pīrān. [28b]

İcazet kapısından geçerek erkan meclisine varan müridin başında izzet tacı, gözünde hayâ ve iman, kulağında sessizlik, dilinde şehadet, gönlünde sevgi ve şefkat, elinde hayır ve bereket, belinde hizmet kemeri, dizinde edeb erkanı, ayağında ise Peygamber'in ayakkabısının (na'leyn-i Muhammed) bulunduğu belirtilmiştir:

Suóāl ayıtsalar başında ne var? **Cevāb** ver ki: Tāc-ı Óizzet. **Suóāl** ayıtsalar gözünde ne var? **Hayā** ve **īmān** var. **Suóāl** ayıtsalar kulağında ne var? **Cevāb** ver ki: Hāmüşluḡ. **Suóāl** ayıtsalar dilinde ne var? **Cevāb** ver ki: Şehādet. Gönlünde ne var? **Mihr** ü muḡabbet var; **Suóāl** ayıtsalar eliñde ne var? **Cevāb** ver ki: Hayır bereket var. **Suóāl** ayıtsalar beliñde ne var? **Cevāb** ver ki: Kemer-i hîzmet var. **Suóāl** ayıtsalar dizinde ne var? **Cevāb** ver ki: Erkān-ı edep var. **Suóāl** ayıtsalar kim ayağında ne var? **Cevāb** ver ki: Na'leyn-i Muḡammed himmet vardır. [28b-29a]

Şeyhin, müridi üzerindeki hakkının sürekli olduğu ifade edilmiştir:

Eger deseler üstādiñ sende ne ḡadar hâḡḡı vardır? **Cevāb** de ki: Üstādiñ müdām bende hâḡḡı vardır, zīrā ki anın şan'atıyla etmek yerim diye, cevāb verdi. [39a]

Üstadın müridine verdiği nasihate yer verilmiştir:

Eger deseler üstādiñ saña ne naşihat verdi? **Cevāb** de ki: Oḡul vardıđıñ yere Óizzet ile varıp oturduđuñ zamānda edeb ile otur, söylenen söze göz kulaḡ ol dedi. [42a]

Şeyhin, müridinin belini Allah'ın ahdi, Hz. Ali'nin şeddi ve pirlerin vasiyetiyle bağıladığı bilgisi verilmiştir:

Eger **suóāl** ayıtsalar neyle bağıladı? **Cevāb** de ki: ÓAhd-i Hüdā-yı Şubḡān ve şīrā'ı şāh-ı merdān ve vaşiyet-i pīrān diye. [45b]

Eger **suóāl** ederlerse pīr beliñi niye bağıladı? **Cevāb** de ki: ÓAhd-i Hüdā-yı Subḡān ve şedd-i şāh-ı merdān ve vaşiyet-i pīrān. [48b]

Eger sorsalar pîriñ belîñ neyle bağladı? **Cevāb** ver ki: Ĥudā-yı TeŖŖālāniñ Ŗahdiyle ve řāh-ı merdān ŖALiñiñ şeddiyle ve p[ī]rleriñ vaşiyyeti ile diye. **[62b]**

Tarikat şeyhinin, müridine “şeriatte sağlam, tarikatte sabit, hakikatte ise vākıf ol” dediği belirtilmiş, ardından şeyhin, müridine gizli olarak sŖylediđi sŖze de yer verilmiştir:

Ve eger **suŖāl** ayıtsalar tarīkat pederi saña ne dedi? **Cevāb** de ki: řerīŖatde ŖstŖvār, tarīkatde pāyidār ol, ĥaķīkatde ĥaberdār ol. Ol **suŖāl** ayıtsalar ki pîriñ gizli saña ne sŖz sŖyledi? **Cevāb** de ki: Dur ĥizmet ile, otur ĥürmetle, sŖyle Ŗizzetile, diñle ĥikmetle diye. **[46a]**

Ŗstadının/şeyhinin duasını alan müridin Ŗmrünün bereketli, şeyhinin duasını almayanın ise Ŗmrünün az, imanının noksan olacağı belirtilmiştir:

Ŗstād duŖāsın alan Ŗömründe berekāt bulur, Ŗstād duŖāsın almayanın Ŗömri az olur, berekāti olmaz ve ĩmānına noķsān olur. **[56a]**

Ayrıca şeyhin, müridine şeriat, tarikat ve hakikatte nasıl olması gerektiğine ek olarak Rasul-i Ekrem ile yār olup dŖřmanlardan ayrılması ve susmuş/sessiz (ĥāmŖř) olması nasihatinde bulunduğu beyan edilmiştir:

...daĥi ĥanedān-ı RasŖl-i Ekrem ile yār ol, dŖřmānlar ile ađyār ol, ĥāmŖř ol... **[61b]**

2.2.3.2.4. Post

Farsça bir kelime olan post; “deri, kabuk, cilt” gibi manalarına gelmektedir. Türkçede “hayvan derisi” anlamında kullanılır. Hayvan derisinden yapılan minder ve seccadeye post denir. Tasavvufta ise gerçek manasının yanında şeyhlik makamını ifade etmektedir. şeyhin oturduğu post mensup bulunduğu tarikatın pîrinin makamıdır ve şeyh burada bulunmakla tarikat pîrini temsil eder.⁹⁷ Eserde post ile ilgili şu bilgilere yer verilmiştir:

Post üzerinde oturan kimsenin postun erkānını bilmemesinin ona haram olduğu, Kur’an-ı Kerim’in yirmi dokuz harfinin onda bir nişan olduğu ve bu harflerin manasını veremezse postun dışında yediği ve kazandığının da haram olacağı ifade edilmiştir:

...ve daĥi ser-çeşme olan kimesne post üzerinde oturup ol postuñ erkānını bilmese aña ĥarāmdır, zīrā kim muřĥafda yigirmi [t]oķuz ĥurŖf vardır, ol ĥarfler sende niřāndır, imdi ol ĥarfleriñ maŖnāsı vermese ol post aña ĥarāmdır ve yediği ĥarāmdır ve ķazandıđı daĥi ĥarāmdır, ol ĥurŖflar Ādemiñ niřāndır, adlarıñın ekleridir. **[32a]**

⁹⁷ Sāfi Arpağuş, “Post”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/332-333.

Postun zekâtının Fâtiha ve üç İhlâs okumak olduğu söylenmiştir:

Eger ayıtsalar postuñ zekâtı nedir? **Cevâb** ver ki: Fâtihadır ve üç sûre-i İhlâs. **[33b]**

2.2.3.2.5. Şed kuşandırma

Şed; “yünden veya pamuktan örülen bağ, kemer, kuşak, peştamal” gibi manalara gelmektedir. Fütüvvet ehli ve tarikat mensupları özel bir törenle şeddi kuşanırlar ve kendini fütüvvet ve seyrüsülûk yoluna veren kimsenin bu yola bağlandığını, hizmete talip olduğunu bildiren bir sembol olarak kabul ederler. Şed uygulamaya Türkçede “şed bağlamak, şed kuşanmak, bel bağlamak” adı verilir.⁹⁸ Eserde şu bilgilere yer verilmiştir:

Allah’tan hediye olarak gelen sandığı Hz. Peygamber’in isteği üzerine Cebrail’in açtığı ve sandıktaki hırka, imame ve tacı çıkarıp bunlarla Peygamber’i kuşandırdığı, Hz. Peygamber’in de Hz. Ali’nin belini bağladığı, Hz. Ali’nin ise on yedi rekât namaz kıldıktan sonra önce Selmân-ı Fârisî olmak üzere on yedi kişinin belini bağladığı anlatılmıştır:

Ĥazret-i Rasûl şalla’llāhu TeŖālā Ŗāleyhi ve sellem buyurur kim: “Yā CebrāŖil, şandığı aç kim görelüm Ĥağ TeŖālā hediyye vermişdir.” CebrāŖil (Ŗas.) şandığı açdı. İçinde bir Ĥırka ve bir Ŗimāme ve bir tāc çığdı. CebrāŖil, Ĥazret-i Rasûlü Ĥurşatdı ve baŖdehū Ĥazret-i Rasûl şalla’llāhu TeŖālā Ŗāleyhi ve sellem, ŖAlīyi Ĥilāfet seccādesine geçirdi. Ayıtdı, “Yā ŖAlī, sen daĤi bu maĤfilde Ĥurşan!” dedi. Andan İmām ŖAlī kerrema’llāhu vechehu yerinden durup Ĥazretiñ Ĥuzūrunda on yedi rekŖat farz namāz Ĥıldı ve aşĤābından on yedi Ĥişiniñ belin bağladı. Evvel Selmān-ı Fārisiniñ belin bağladı ve icāzet verdi. **[1b-2a]**

Şeyhlerin, müritlerinin bellerine bağladığı icazet kuşağı olan şeddin mührünün kelime-i tevhid olduğu, şeklinin ise bağlanma biçiminden yola çıkılarak lâm-elif’e benzediği söylenmiştir. Beline bağlanan kuşağın salih amele karşılık geldiği, bunun dile yansımalarının güzel söz (kelime-i tayyibe) ve şeyhin ise Kur’an-ı Kerim olduğu zikredilmiştir:

SuŖāl ayıtsalar şeddiñ mŖhŖri nedir? Diye kim: *Lā-ilāhe illa’llāh MuĤammedŖn RasŖlu’llāh*. Ayıtsalar kim şeddiñ şekli nedir? Diye kim: Lām-elifdir. **SuŖāl** ayıtsalar kim beliñe ne şaldılar? Diye kim: ŖAmel-i şālīĤ şaldılar. **SuŖāl** ayıtsalar kim diliñe ne şaldılar? Ve şeyĤ nedir? **Cevâb** ver ki: Dilime kelām-ı tayyibe şaldılar ve şeyĤim ĤurŖāndır. **[13a]**

Şeddin manasının ne olduğuna değinilmiş, zahirî ve bātınî manasıyla ilgili kısımda, bātınî manasının mürid ile şeytanın arasında olduğu dile getirilmiştir:

Eger **suŖāl** ayıtsalar şeddiñ zāhirin ammā bātınî maŖnāsı nedir? **Cevâb**: Bātını sendedir yaŖnī şeytān ile müŖmin arasındadır. **[29b]**

⁹⁸ Hamid Algar, “Şed”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/405-406.

Su'âl ayıtsalar ki şeddiñ ma'ônâsı nedir? **Cevâb:** Şeddiñ ma'ônâsı du'â ve teslîmdir. **[29b]**

Şed bağlamak ve terbiye etmek için sırayla şeriat, tarikat ve marifet olmak üzere üç ilimde kemal mertebede olunması gerektiği ifade edilmiştir:

...şedd-i Murtażā ŐAlî kerrema'llāhu vechehu kabûl eyleye kim üç fen içinde kâmil ve mükemmel ola tâ şed bağlamak ve terbiyet etmek aña müsellemler ola, **evvel** Őilm-i şerî'at, **ikinci** Őilm-i tarîkat, **üçüncü** Őilm-i ma'ôrifet hâsıl etmiş ola, tâ kim şed bağlamak aña dürüst ola, tâ kim hâķîkat aña yüz göstere... **[34a]**

Belinin bağlanması için kişinin şu üç şeye sahip olması gerektiği belirtilmiştir: Dünya ilişkilerini terk etmek, hakikatleri koruyup saklamak ve anlaşılması güç olan şeyleri (dekayık) keşfetmek:

...ve daħi getürüp derler kim miyân-beste olan kimesneye kim şed bağlanır. Üç nesne aña lâzımdır, tâ ol şed aña lâyık ola ve hâķîkât aña yüz göstere, **evvel** terk-i Őalâyık yaŐnî dünyâ Őalâķalarını terk eylemek, **ikinci** hıfz-ı hâķâyık yaŐnî hâķîkâti saklamak, **üçüncü** keşf-i deķâyık. **[34a-34b]**

Şeddin mahiyetine dair açıklamalarda bulunulmuştur:

Eger sorsalar şeddiñ imâni nedir, ve şeddiñ ğuslı nedir, ve şeddiñ kıblesi nedir, ve şeddiñ farîzası nedir, ve şeddiñ yemişi nedir, ve şeddiñ cânı nedir, ve şeddiñ tekbîri nedir, ve şeddiñ **su'âli** nedir? **El-cevâb** veresiz kim: Şeddiñ imâni settârlıķdır ve şeddiñ namâzı arılıkdur ve şeddiñ ğuslı terk-i Őâdetdir ve şeddiñ kıblesi pîrdir ve şeddiñ farîzası şeyh şohbetidir ve şeddiñ kelimesi toĝruluķdur ve şeddiñ pâklığı hâyâdır ve şeddiñ cânı şenâdır ve şeddiñ kilidi râstlıķdır ve tekbîrdir. **[35b-36a]**

Şeddin manasının vefa ve teslimiyet olduğu ifade edilmiştir:

Eger **su'âl** ederlerse şeddiñ ma'ônâsı nedir? **Cevâb** de ki: Şeddiñ ma'ônâsı vefâdır ve teslîmlikdir. **[48a-48b]**

2.2.3.2.6. Kâbe kavseyn

Kur'an-ı Kerim'de⁹⁹, Hz. Peygamber'in Mirac yolculuğu yaptığı esnada Hz. Cebrâil'e veya Allah'a çok yaklaştığını anlatan bir ifadedir. Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya, buradan da göğe yaptığı yolculukta, Hz. Peygamber'in Sidretü'l-müntehâ'da "iki yay ucu aralığı kadar" (kâbe kavseyn) Allah'a yaklaştığını ve O'nu gördüğünü bildiren âyetlere dayanır.¹⁰⁰

⁹⁹ en-Necm 53/7-14.

¹⁰⁰ Salih Sabri Yavuz, "Mi'rac", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/132-135.

Kulun Allah'a yakınlaşmasının en son safhasını ifade eden Kâb-ı Kavseyn ile ilgili birtakım bilgiler verilmiş, onun Hz. Peygamber'in miracında olduğu belirtilmiştir:

Eger **su'âl** ayıtsalar ki nereye gidersin? Kâb-ı kavseyn giderin diye. Eger **su'âl** ayıtsalar ki Kâb-ı kavseyn nerededir? **Cevâb** ver ki: Hâzret-i Rasûlu'llâhîñ mi'Örâcîdır. **[48a]**

2.2.3.2.7. Fakr

Fakr, sözlükte “maddi ve manevi bakımdan muhtaçlık, fakirlik, yoksulluk” gibi anlamlara gelip çoğulu “fukur”dur.¹⁰¹ İnsanın kendisini her zaman Allah'a muhtaç bilmesi anlamına gelen fakr, ilk dönem sufilerine göre Allah'a giden yoldur. İlk dönem sûfileri “yoksulluk” manasına gelen fakr ile “Allah'a muhtaç olma” manasına gelen fakrı birleştirerek bunu kendi meslekleri ve gayeleri hâline getirmişlerdi. Tövbe, vera, zühd, fakr, sabır, tevekkül, rıza şeklinde sıralanan tasavvuf makamlarının dördüncüsü fakr kabul edilmiştir.¹⁰² Eserde şu bilgilere yer verilmiştir:

Eserde fenaillâh'a erebilmenin (fakr) kapısının başta şeriat olmak üzere sırasıyla tarikat, hakikat ve marifet olduğu, bu kapıların her birinin on makamı bulunduğu ifade edilmiş, ayrıca bu dört mertebenin makamları ayrı ayrı zikredilmiştir:

Eger sorsalar kim fakrîñ kapısı kaçdır? **Cevâb: Evvel** şerî'atdır on maqâm içinde **2.** Farîkatdır on maqâm içinde **3.** Ma'rifetdir on maqâm içinde **4.** Hâkîkatdır on maqâm içindedir... **[37a]**

2.2.3.2.8. Ricâlü'l-Gayb (Üçler-Yediler-Kırklar)

Gayb erenleri ya da bilinmeyen Allah dostları anlamındaki ricâlü'l-gayb, Türkçede “üçler yediler kırklar” şeklinde tarif edilmiştir. Tasavvufi olarak ricâlü'l-gayb arz ve semada yerlerini Allah'tan başka kimsenin bilmediği, yeryüzünde vakarla yürüyen, kendilerine rastlayanlara selam verip geçen ve huşu içerisinde yaşayan veliler zümresini ifade eder. Bu zümrenin hâlleri gizli olduğundan dolayı yapıp ettikleri herkes tarafından kolayca anlaşılabilir. Bu kişilerin arasında bir düzen ve hiyerarşi söz konusudur: Ahyâr, abdal, ebrar, evtad, nükaba ve kutub. Kutub, bu zümrenin başında yer almaktadır. Kutubdan sonra vezirleri konumundaki iki imam gelir ve kutub ile iki imama “üçler” denilir. Sonra dört veli olan evtad gelir. Abdalın ise dört evtad, iki imam ve bir kutub olmak üzere yedi kişi olduğu belirtilmiştir. Abdal hususunda yaygın olarak kabul edilen görüş, abdalın yedi ya da kırk kişiden müteşekkil olduğu yönündedir. Nuceba kırk kişi, nükaba ise üç yüz kişidir. İbn Arabî'ye göre ise nükaba, on iki kişidir.¹⁰³ Eserde şu bilgilere yer verilmiştir:

¹⁰¹ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü* (Ankara: Rehber Yayıncılık, 1997), “Fakr”, 262.

¹⁰² Süleyman Uludağ, “Fakr”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/132-134.

¹⁰³ Uludağ, “Ricâlü'l-Gayb”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/81-83.

Şakirde nerede revan oldun diye sorulduğunda erenler meydanında cevabını vermesi gerektiği söylendikten sonra erenler meydanında kimlerin olduğu sorulduğunda ise kırklar, on ikiler, yediler ve üçlerin meydana hazır bulduklarını söylemesi gerektiği ifade edilmiştir:

Eger deseler nerde revān oldu? **Cevāb:** Erenler meydānında, şofra ortasında, çerāk dibinde revān oldum diye. Eger deseler kimler var idi? **Cevāb:** Kırklar ve on ikiler ve yediler ve üçler anda hā[ž]ır idi diye. **[47b]**

2.2.3.3. Şahıslar

2.2.3.3.1. Peygamberler

✓ Hz. Âdem

İslami kaynaklarda insanlığın atası olması sebebiyle “Ebu'l-Beşer”, Al-i İmran suresinin 33. ayetinde Allah'ın seçkin kıldığı kişiler arasında sayıldığından “Safıyyullah” unvanlarıyla da anılan Hz. Âdem, semavi kitaplara göre ilk insan ve ilk peygamberdir.¹⁰⁴

İlk gönderilen peygamberin Hz. Âdem olduğu, hurilerin cennetten gönderdiklerinin üç adet hurma, üç adet zeytin ve üç adet buğday olmak üzere toplam dokuz kısım olduğu, ayrıca hurmadan bal, zeytinden yağ ve buğdaydan un elde edildikten sonra bunların karıştırılıp helva yapıldığı ifade edilmiştir. Hz. Âdem'in bu helvadan üç ikramda bulunduğu, birisini oğullarıyla yeyip diğer ikisini mühürleyip kapattığı zikredilmiştir:

Kim geldi deseler **cevāb** vere, **evvel** Âdem peygamber geldi, cennetden hūriler gönderdi. Doğuz eczādır, üç dāne hurmā ve üç dāne zeytūn ve üç dāne buğday, fe-emmā bu cümleñ biri bal ve biri yağ, biri undur, qarışdırup şeht etdiler helvā oldu. Âdem peygamber (Ŗas.) üç baħş eyledi. Bir baħşı Âdem (Ŗas.) oğlanlarıyla yedi ve iki baħş mühürledi ayıtdı: *Lā-ilāhe illa'llāh Âdem Şafıyyu'llāh.* **[10b-11a]**

Halk arasındaki “Dayak, cennetten çıkmıştır.” sözünün nereden geldiğiyle ilgili şu izah yapılmıştır:

...evvel Bürüd[e] [h]alife kūsı çala gerekdir, ol zıkr olunmuşdur žurna yaŖnī çün degnegi Âdem Şafıyyu'llāh cennetden çıkardı, anıñçün derler degneg cennetden çıkdı meşhürdur. **[49a]**

✓ Hz. Şit

Hz. Âdem'in üçüncü oğlu olan Hz. Şit, Allah'ın bağışı anlamına gelen “Hibetullah” ismiyle anılır. Hz. Âdem'in çocukları arasında en güzeli, en faziletlisi, en sevileni ve kendisine en çok benzeyeni olarak tarif edilen Hz. Şit'e, babasının ölümünden sonra 50 sahife indirilmiştir.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Süleyman Hayri Bolay, “Âdem”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/358-363.

¹⁰⁵ Şinasi Gündüz, “Şit”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/214-215.

Büyük davulun (kûs) kadim olduğu ve Şit Peygamber tarafından icat edildiği belirtilmiştir:

İmdi eśah̄ kav̄l budur ki kûs qadîmdir, zîrâ kûsı evvel Hâzret-i Şit peygamber (Öas.)
icâd edip zîrâ Âdem Şafıyyu'llâh Hâzret-i Cebrâ'îl-i Emîn bir qurbân getirdi... [49a]

Ayrıca Hz. Şit'in Burûde¹⁰⁶ isimli bir oğlu olduğu, büyük davulun (kûs) ilk olarak Burûde tarafından çalındığı bilgisi verilmiştir.

ol zamânda Şitiñ bir oğlu var idi, ona Bürüd[e] derlerdi, soñra halife olsa gerekdir asıl
evvel Bürüd[e] [h]alife kûsı çala gerekdir... [49a]

✓ Hz. İdrîs

Kur'an-ı Kerim'de iki yerde¹⁰⁷ doğrudan ismi zikredilen ve kendisine otuz sahife indirilen Hz. İdrîs'le ilgili tarih, tabakat ve tefsir kitaplarında ve kıyas-ı enbiya türündeki eserlerde pek çok farklı ve teferruatlı rivayetler yer almaktadır. İdrîs kelimesinin aslına yönelik görüş ayrılığı söz konusudur. Arap lügatçileri kelimenin yabancı bir kelime olduğunu söylerken kimi Batılı ise kelimenin Arapça olduğu görüşünü savunmuşlardır. Modern çalışmaların çoğunda kelimenin Arapça olmadığı kabul edilmiş ancak onun hangi dilden geldiği konusunda çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Kelimenin kökenine dair farklı görüşler, Hz. İdrîs'in kimliğiyle ilgili tartışmalara da meydan vermiştir. Kur'an'daki bilgilerden ve Kur'an dışı kaynaklardan hareketle Müslüman müellifler, İdrîs'in Kitab-ı Mukaddes'teki rivayete göre ebedî hayata ermiş veya Kitab-ı Mukaddes dışı Yahudi dinî literatürüne göre ölmeden cennete giren Hanok olduğunu kabul etmişlerdir. Kendisine otuz sahife indirilen Hz. İdrîs, remil ilmi, nücum, hesap, tıp, yazı yazmak, dikiş dikmek ve terazi kullanmak gibi meslek ve sanatları icat etmiştir. Ayrıca yeryüzünde demiri ilk defa keşfedip ondan aletler yapmış, tarımı geliştirmiş, deri ve kumaşlardan elbise dikmiştir. Nebi İdrîs unsuru tasavvuf ve tekke şiiirinin yanı sıra divan ve halk edebiyatlarında yer almış ve mi'râciyelerin pek çoğunda Hz. İdrîs'in semaya yükseltilmesine değinilmiştir.¹⁰⁸

Hz. Dâvûd'un yaptığı tüfeğin fitilinin İdrîs Peygamber'den kaldığı bilgisi verilmiştir:

...fitilin İdrîs peygamberden (Öas.) kaldı... [66b]

✓ Hz. Nûh

Hz. Nûh, Kur'an-ı Kerim ve hadislerde diğer peygamberlere nazaran daha detaylı bir biçimde anlatılan ve ulu'l-azm olarak anılan beş büyük peygamberden biridir. Kur'an-ı Kerim'in 71. suresi Nûh'un (as.) adını taşımakta ve baştan sona onun tevhid mücadelesini anlatmaktadır. Hz. Nûh, kavmini putperestlikten uzaklaştırarak yeniden tevhid inancına yönlendirmek üzere

¹⁰⁶ Kaynaklarda Hz. Şit'in Burûde isimli bir oğlu olduğu bilgisine rastlayamadık.

¹⁰⁷ Meryem 19/56-57, el-Enbiyâ 21/85-86.

¹⁰⁸ Ömer Faruk Harman, "İdrîs", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/478-480.

gönderilmiştir. Ancak inançsızlıkta ısrar eden kavmi tufanla cezalandırılmış; bu olay, onunla ilişkilendirilerek 'Nûh Tufanı' olarak anılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nûh, 'mürsel', 'resûl', 'şükreden kul' ve 'emin elçi' gibi vasıflarla tanımlanmakta; özellikle sabır ve kararlılığıyla ön plana çıkan bir peygamber profili çizmektedir. Hz. Nûh'a, İslami gelenekte, özellikle de Şii düşünce içerisinde 'Neciyyullah' (Allah tarafından kurtarılan kişi) unvanı da atfedilmiştir.¹⁰⁹

Eserde, Hz. Nûh'a atfedilen ve Allah'ın kurtardığı kişi manasına gelen "Neciyyullah" kelimesine yer verilmiş, bir kez de 'nebi' olarak anılmıştır. Ayrıca ruhlarına dua okunanlar arasında Hz. Nûh da zikredilmiştir:

Nûh nebî rûhuna şalavât... [22a]

Nûh Neciyyu'llâh... [60a-64a]

Ayrıca şeddin beş hutbesinden birinin de Hz. Nûh olduğu ifade edilmiştir:

Eger sorsalar kim şeddiñ [h]utbesi kaçdır, **cevâb** ayıt kim beşdir, **evvel** Âdem peygamber (Öas.) **2.** Şit peygamber (Öas.) **3.** Nûh peygamber (Öas.) **4.** İbrâhîm peygamber (Öas.) **5.** Mûsâ peygamber (Öas.) **6.** Muştafâ şalla'llâhu te'âlâ Öaleyhi's-selâm ecmaÖin. [36b]

✓ Hz. İbrâhîm

Kur'an-ı Kerim'de adından en çok söz edilen ulu'l-azm peygamberlerden biri olan Hz. İbrahim, tevhid inancını tesis etmesinin yanı sıra oğlu İsmail ile birlikte Kâbe'yi inşa etmiştir. Kur'an'da şahsiyeti, manevi ve ahlaki özellikleri hakkında geniş bilgiler verilen bir peygamber olarak İbrahim (as.), Allah'ın dostu anlamındaki "Halilullah" ismiyle bilinir.¹¹⁰ Ayrıca Hz. İbrahim, Türk edebiyatının birçok türünde ele alınmış, kısas-ı enbiya içinde isminden ve hayatından çokça bahsedilmesinin yanında müstakil eserlere de konu olmuştur.¹¹¹

Şakirdin, nerede ve ne tarikle revan olduğu sorulduğunda Hz. İbrahim'in ilmi dibinde diye cevap verdiği belirtilmiştir:

eger **su'âl** ayıtsalar ki revân oldun mı, nerde olduñ ve ne tarikle olduñ? **Cevâb** ver ki: Ol Öazîzler anda ve siz Öazîzler bunda Halîl-i Rahmânîñ Öilmi dibinde oldum diye... [25a-25b]

✓ Hz. Mûsâ

Kur'an-ı Kerim'de adından en çok söz edilen peygamber olan Hz. Mûsâ, kendisine kitap, sahife, elvâh verilmiş ve İsrailoğullarına gönderilmiş bir peygamberdir. Kendisine Tevrat verilen

¹⁰⁹ Harman, "Nûh", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/224-227.

¹¹⁰ Harman, "İbrâhîm", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/266-272.

¹¹¹ Mustafa İsmet Uzun, "İbrâhîm", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/272-273.

İbrahim (as.), İslami gelenek içerisinde Allah'ın konuştuğu kişi manasındaki "Kelîmullah" ismiyle bilinir.¹¹²

Hak talep etmenin Hz. Mûsâ'dan kaldığı ifade edilmiş ve izahı şu şekilde yapılmıştır:

Eger deseler hâk talep etmek kimden kaldı? **Cevâb:** Mûsâ (Ôas.)'dan kaldı; zîrâ Mısrîñ şûm kavmine tenin göstermezdi, ol şûm kavmine dediler, Mûsâ ceddindir dediler ve Hâk TeÔâlâ Mûsâñîñ pâklığın dilde izhâr ede, Mûsâ (Ôas.) gusl etmek için Nil kenârında esbâbın çıkarup bir taş üzerine çomuşıdı. Hâkñîñ emriyle taş kaçup revân olduĝda Hâzret-i Mûsâ (Ôas.) *ķāf yā hâcer* diye çağırdı, taş durmayup şehriñ içine yetişdi, alup Ôasâyyla şöyle vurdu kim Ôasâ taşın öte cânibine geçdi, taş dañi Allâh emriyle tekellüme geldi, Hâzret-i Mûsâdan hâkñın talep eyledi. Hâk celle ve Ôalâ Hâzreti taşa hâkñın hükm edüp fermân olduĝdan soñra bir ip bağlayup Hâzret-i Cebrâôil (Ôas.) gelüp Mûsâñîñ boĝazına asdı tâ kim burnundan üç katre kan damladı, Hâk fermân yerine vardı. **[14b-15a-15b]**

Hak talep etmenin yanı sıra hak eylemenin ve hak ile vermenin Mûsâ Peygamber'den kaldığı belirtilmiştir:

Eger deseler pîr-perver misin yâ Hüdâ-perver misin? **Cevâb** de ki: Pîr-perverim. Hâk taleb eylemek ve hâk eylemek ve hâk ile vermek; kimden kaldı? Deseler, **Cevâb** de ki: Mûsâ peygamberden kaldı diye. **[44a]**

✓ Hz. Dâvûd

Kur'an-ı Kerim'de kendisine Zebur'un verildiği bildirilen Hz. Dâvûd, yeryüzünde halife kılınmış, Câlût'u öldürmesinden sonra hükümdarlık ve hikmet (nübüvvet) verilmiş bir peygamberdir.¹¹³

Zilin (zenc) Hz. Dâvûd'dan kaldığı bilgisi verilmiştir:

...zenc Dâvûddan kalmışdır. **[50a]**

Hz. Dâvûd'un tüfikle birlikte tüfeğin maşasını yaptığı zikredilmiştir:

Dâvûd nebî ... tüfenk peydâ etdiler... maşasını Dâvûd nebî peydâ etdi **[66b]**

✓ Hz. Süleyman

Hz. Dâvûd'un oğlu olan Hz. Süleyman, Yahudilik ve Hıristiyanlık'ta kral, İslamiyet'te ise hükümdar peygamber olarak kabul edilir. Kur'an-ı Kerim'de on yedi yerde zikredilen Süleyman'ın, şükreden, salih, hakîm ve anlayışlı bir kul olduğu, ayrıca onun cinlerden, insanlardan ve kuşlardan oluşan ordulara sahip bulunduğu ve bu orduların hep birlikte sefere

¹¹² Harman, "Mûsâ", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/207-213.

¹¹³ Harman, "Dâvûd", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/21-24.

çıkıldığı bildirilmektedir. Kaynaklarda Hz. Süleyman'ın kırk yıl saltanat sürdürdüğü ve elli üç yaşında (bazı kaynaklara göre elli iki yaşında) vefat ettiği nakledilmektedir.¹¹⁴

Ayrıca Hz. Süleyman, kıssa ve menkıbeleriyle başta Fars ve Türk edebiyatı olmak üzere Doğu edebiyatlarında sıkça konu edilmiş, telmih, teşbih, tenasüb gibi sanatlarla şiirlerde yer almış ve müstakil mesnevi konusu olarak işlenmiştir. Klasik Türk edebiyatında Hz. Süleyman'ı konu edinen *Süleymannâme* ve *Süleymâniyye* ismiyle pek çok eser kaleme alınmış, kimi eserlerde de Süleyman adına bölümlere yer verilmiştir.¹¹⁵

Erenler eşliğine getirilen armağanın kabul edilmesi için okunan tercümanda karıncanın Hz. Süleyman çekirge budu armağan ettiği ifade edilmiştir:

Çarıncanıñ Süleymâna nihâni çekirge budu armağanı, Süleymânsın şehâ ben bir çarınca, çarıncadan çabûl ayıtsa armağanı. **[43b]**

...çarıncanıñ Süleymâna nihâni çekirge budu armağanı Süleymânsın şehâ ben bir çarınca çarıncadan çabûl et armağanı. **[64a]**

Hz. Dâvûd'un yaptığı tüfeğin barudunun Hz. Süleyman'dan kaldığı bilgisi verilmiştir:

...bârûdı Süleymândan (Öas.) çaldı. **[66b]**

✓ Hz. İsâ

Kur'an-ı Kerim ve hadislerde adı sıkça zikredilen ve ulû'l-azm peygamberlerden biri olan Hz. İsâ, İsrailoğulları'na peygamber olarak gönderilmiş ve kendisine İncil verilmiştir. Kur'an'da Tevrat'ı tasdik ederek bazı hükümlerini neshettiği ve Hz. Muhammed'in geleceğini müjdelediği bildirilmiştir¹¹⁶; kelimetullah (Allah'tan bir kelime), rûhullah (Allah'tan bir ruh), resûl, nebî, mübarek, musaddık ve mübeşşir gibi çeşitli sıfatlarla anılmıştır.¹¹⁷

Hz. İsâ, edebiyatımızda örnek insan modeli olarak ele alınan peygamberlerdendir. Kimi zaman bir kıssa unsuru, kimi zaman da mucizevi yönleriyle anılan bir peygamber olarak çeşitli şekillerde yer bulmuştur. Hz. İsâ ile ilgili anlatıların çoğunlukla Kur'an, Tevrat, İncil, hadisler ve menkıbevi kaynaklara dayandırıldığı görülmektedir.¹¹⁸

Eserde Hz. İsâ'nın Kur'an-ı Kerim'de yer alan sıfatlarından olan "rûhullah" kelimesi kullanılmıştır. Eserin son varaklarında ruhları için dua okunanlar arasında Hz. İsâ da yer almaktadır:

Öİsâ Rûhu'llâh... **[60b-64b]**

¹¹⁴ Harman, "Süleyman", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/56-60.

¹¹⁵ Hüseyin Akkaya, "Süleyman", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/60-62.

¹¹⁶ Âl-i İmrân 3/50; el-Mâide 5/46, es-Saf 61/6.

¹¹⁷ Harman, "İsâ", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/465-472.

¹¹⁸ Seydi Kiraz, *Türk İslam Edebiyatı'nda Hz. İsa* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013).

✓ Hz. Muhammed

Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'e (as.) nispetle İsmailîler diye de bilinen Adnânîlere mensup olan Hz. Muhammed, peygamberler silsilesinin son halkasını teşkil etmektedir.¹¹⁹ Ulu'l-azm peygamberlerden olan ve kendisine Kur'an-ı Kerim indirilen Muhammed (as.), usve-i hasene¹²⁰ (en güzel örnek) olarak sunulmuştur. Dolayısıyla tüm insanlığa gönderilmiş bir elçi olan Hz. Muhammed, Kur'an ve sünnette yer alan gerçek şahsiyeti taklit edilerek uyulması mümkün olan en güzel örnektir.¹²¹ Onun en çok bilinen ismi, "övgüye layık tüm güzellik ve iyilikleri şahsında barındıran kişi" manasındaki Rasul-i Ekrem'dir. En çok bilinen/kullanılan ikinci ismi ise Kur'an-ı Kerim'de bir yerde¹²² zikredilen Ahmed'dir.¹²³

Fütüvvet-nâme'ye Hz. Muhammed'in, Allah'tan hediye olarak gelen sandığı Cebrail'den açmasını istemesiyle başlanmıştır. Açılan sandıktan hırka, imame ve taç çıktığı, Cebrail'in Hz. Muhammed'i bunlarla kuşandırdığı bilgisi verilmiştir.

Ĥazret-i Rasūl ŗalla'llāhu TeŖŗlā Ŗāleyhi ve sellem buyurur kim: "Yā Cebrāŗil, ŗanduđı aç kim görelüm ĤaĤ TeŖŗlā hediyye vermiŗdir." Cebrāŗil (Ŗas.) ŗanduđı açdı. İçinde bir ĤırĤa ve bir Ŗimāme ve bir tāc ĤıĤdı. Cebrāŗil, Ĥazret-i Rasūlü Ĥurŗatdı...
[1b]

Arapçadaki "mim" harfinin Hz. Muhammed'i temsil ettiği ifade edilmiştir:

Mīm MuĤammed **[22b]**

Ayrıca eserin sonundaki dua kısmında Hz. Nûh, Hz. Hûd, Hz. Sâlih, Hz. Lût, Hz. İsmâil, Hz. İŗhâk, Hz. Ya'kûb, Hz. Yûsuf, Hz. ŗuayb, Hz. İlyâs, Hz. Yûnus ve Hz. Zekeriyya'nın isimleri zikredilmiştir. **[64a-64b]**

2.2.3.3.2. Raŗit halifeler

✓ Hz. Ebu Bekir (ö. 13/634)

Hulefâ-yi Râŗidîn'in ilki (632-634) olan Hz. Ebu Bekir, Hz. Peygamber'e ilk iman edenlerdendir. "Güzel, soylu, eski, azat edilmiŗ" anlamlarına gelen "Atîk" lakabıyla anılan Ebu Bekir (ra.), İslam

¹¹⁹ Mustafa Fayda, "Muhammed", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/406-421.

¹²⁰ el-Ahzâb 33/21.

¹²¹ Bekir Topaloğlu, "Muhammed", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/437-439.

¹²² es-Saf 61/6.

¹²³ M. Yaŗar Kandemir, "Muhammed", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/421-426.

literatürü içerisinde “çok samimi, çok sadık” manasındaki “Siddîk” ismiyle meşhurdur. Hz. Ebu Bekir, ensab ilmini iyi bildiği için Hz. Peygamber’in çeşitli kabile mensuplarıyla irtibat kurmasında ona yardımcı olmuştur. Medine’ye hicret esnasında Peygamber’e eşlik eden Hz. Ebu Bekir, Sevr mağarasında iken kendilerini takip eden müşriklerin mağaraya çok yaklaşımlarından dolayı korkuya kapılmış, bunun üzerine Peygamber onu, “Üzülme, Allah bizimledir.”¹²⁴ diye teselli etmiştir. Bu olaydan hareketle Hz. Ebu Bekir, Türk ve İran edebiyatlarında “mağara dostu, can yoldaşı” manasındaki “Yâr-ı gâr” ismiyle anılmıştır.¹²⁵

İbadet seccadesinin beş rüknünün bulunduğu, ikinci rüknün ise Hz. Ebu Bekir olduğu belirtilmiştir:

Eger **su’âl** ayıtsalar, seccâdeniñ rüknü kaçdır deseler? **Cevâb** ver ki: Beşdir.... **ikinci** rüknü Ĥazret-i Ebū Bekiriñ... **[12b]**

✓ **Hz. Ömer (ö. 23/644)**

Hulefâ-yi Râşidîn’in ikincisi (634-644) olan Hz. Ömer, bi’setin altıncı yılında (616) Müslüman olmuştur. Hz. Ömer, Peygamber tarafından Mekke’de Hz. Ebu Bekir’le, Medine’de ise İtbân b. Mâlik ile kardeş ilan edilmiştir. Katıldığı seriyyeler haricinde Peygamber’in yanından hiç ayrılmayan Ömer (ra.), kumandanlığını bizzat Peygamber’in yaptığı tüm savaşlarda, Hudeybiye’de ve Veda haccında onunla birlikte bulunmuştur. Vahiy kâtiplerinden ve Hz. Peygamber’in, kendisiyle birçok hususta istişarede bulunduğu bir sahâbi olan Hz. Ömer’in bazı görüşleri, indirilen ayetlerle teyit edilmiştir. Bu ayetlere “Muvâfakât-ı Ömer” denilmiştir. En meşhur lakabı “hak ile bâtlı birbirinden ayıran” manasındaki “Fârûk”tur. Ayrıca İslam tarihi içerisinde “emîrü’l-mü’minîn” ifadesi ilk kez Ömer (ra.) için kullanılmıştır.¹²⁶

İbadet seccadesinin beş rüknünün bulunduğu, üçüncü rüknün ise Hz. Ömer olduğu belirtilmiştir:

Eger **su’âl** ayıtsalar, seccâdeniñ rüknü kaçdır deseler? **Cevâb** ver ki: Beşdir... **üçüncü** rüknü Ĥazret-i ÖÖmeriñdir... **[12b]**

✓ **Hz. Osman (ö. 35/656)**

Hulefâ-yi Râşidîn’in üçüncüsü (644-656) olan Hz. Osman, Hz. Peygamber’e ilk iman edenlerdendir. Peygamber tarafından Mekke’de Abdurrahman b. Avf ile, Medine’de ise Evs b. Sâbit ile kardeş ilan edilmiştir. Vahiy kâtiplerinden olan Osman (ra.), Hz. Ebu Bekir’in halifeliğinde onun kâtiplik ve müşavirliğini yapmış, Hz. Ömer’in de danışmanları arasında yer almıştır. Kur’an-ı hıfzeden ve Peygamber hayattayken fetva veren birkaç sahâbi arasında yer

¹²⁴ et-Tevbe 9/40.

¹²⁵ Mustafa Fayda, “Ebū Bekir”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/101-108.

¹²⁶ Mustafa Fayda, “Ömer”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/44-51.

alan Hz. Osman, Hz. Peygamber'in iki kızıyla evlenmiş olmasından dolayı "iki nur sahibi" manasındaki "Zü'n-nûreyn" ismiyle meşhur olmuştur.¹²⁷

İbadet seccadesinin beş rüknünün bulunduğu, dördüncü rüknün ise Hz. Osman olduğu belirtilmiştir:

Eger **su'âl** ayıtsalar, seccâdeniñ rüknî kaçdır deseler? **Cevâb** ver ki: Beşdir... **dördüncü** rüknî Hâzret-i ÓOşmâniñdir... **[12b-13a]**

Ayrıca eserde Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali için Sünni dünyada kullanılan "Çâr-yâr" ifadesine de yer verilmiş, bunların Hz. Peygamber'in arkadaşları (hem-nişin) oldukları belirtilmiştir:

...es-selâmu ey çâr yâr-ı hem-nişin-i Muştafâ... **[20b]**

✓ **Hz. Ali (ö. 40/661)**

Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib'in oğlu olan Hz. Ali, Hz. Muhammed'in peygamberliğine ilk iman edenlerdendir. Hz. Peygamber'in damadı olmasının yanı sıra onun kâtiplik görevini yürütmüş ve savaşlarda Peygamber'in sancaktarlığını yapmıştır. Hulefâ-yi Râşidînin dördüncüsü olan Hz. Ali, 26 veya 28 Ocak 661 yılında Kufe'de vefat etmiştir.¹²⁸

Hz. Ali, Hz. Peygamber tarafından fütüvvet emîni kılınmıştır. Nitekim Hz. Peygamber, yiğitlik ve cesaret konusunda sergilediği emsalsiz örneklerden, ilim ve güzel ahlaka verdiği önemden hareketle "Ali'den başka yiğit yoktur." sözleriyle Hz. Ali'yi övmüştür. İdeal insanın ilkelerini barındırdığı için Peygamber'in övgüsüne mazhar olan Hz. Ali hem fetâ hem fütüvvet ehli hem de fütüvvetin menbaıdır.¹²⁹

Eserde Hz. Peygamber'in, Hz. Ali'yi hilafet seccadesine geçirip onun burada kuşanmasını istediği, ardından Hz. Ali'nin on yedi rekât namaz kıldığı ve on yedi kişinin belini bağladığı bilgisi verilmiştir:

Hâzret-i Rasûl şalla'llâhu Te'âlâ Óaleyhi ve sellem, ÓAlîyi hilâfet seccâdesine geçirdi. Ayıtdı, "Yâ ÓAlî, sen dañi bu mañfilde çurşan!" dedi. Andan İmâm ÓAlî kerrema'llâhu vechehu yerinden durup Hâzretiñ huñürunda on yedi rek'at farz namâz kıldı ve aşhâbindan on yedi kişiniñ belin bağladı. **[1b-2a]**

Hz. Muhammed'in, şed kuşandırma sonrasında Hz. Ali'ye, şed ve kardeşliğin şükrü olarak bir ikram hazırlanması gerektiğini söylediği, Hz. Ali'nin ekmeğe, yağ ve hurma getirip bir kaba

¹²⁷ İsmail Yiğit, "Osman", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/438-443.

¹²⁸ Ethem Ruhi Fıçlalı, "Ali", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/371-374.

¹²⁹ Meliha Yıldırım Sarıkaya, "Türk Edebiyatında "Lâ Fetâ" ve "Hel Etâ", *Hz. Peygamber ve Fütüvvet*, ed. Melike Turan Bağlı (İstanbul: Nefes Yayıncılık, 2019), 189-204.

koyduğu ve ardından eliyle ovup helva yaptığı belirtilmiştir. Ardından belini bağladığı kişilere kendi eliyle helva ikram ettiği ve “Haydi kolay gelsin ya Ali, her müminin mevlâsı-velisi oldun!” dediği beyan edilmiştir:

Andan Hâzret-i Rasûl şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem ayıtdı. “Yâ 'ALÎ! Bu şeddiñ ve qarındaşlığın şükranesi bir ni'omet bünyâd etmek gerek.” Andan Hâzret-i 'ALÎ kerrema'llâhu vechehu beksimât ve yağ ve hurmâ getirdi ve bir cefneye kodı. Dañi mübârek eliyle ovup tamâmi helvâ oldu. Anıñçün aşhâb-ı tarîk, aña helvâ-yı cefine derler ve ol mahfilde kendi eliyle ol helvâyı bañş eyledi. Miyân-beste olanlara iki eliyle verdi ve “Heyyien leke yâ 'ALÎ, esbahte mevlâ külli mü'omin ve mü'ominâtin.” [6a-6b]

Arapçadaki “ayn” harfinin Hz. Ali'yi temsil ettiği ifade edilmiştir:

ÓAyn ÓALÎ [22b]

Hz. Ali'nin elindeki asayla üç kez kâfirle savaşa girdiği, her bir hamlede binlerce kâfiri öldürdüğü bilgisi verilmiştir:

Murtażâ ÓALÎ aldı, üç kez Óaşâyla kâfire cenge girdi, her çalışda nice biñ kâfir helâk iderdi. [66a]

2.2.3.3.3. Kemer-besteler

Fütüvvet-nâme, Hz. Peygamber ile Cebrail (as.) arasında geçen bir konuşma ile başlamaktadır. Hz. Peygamber'e Cebrail (as.) tarafından bir sandık getirilir ve onun emriyle açılır. Sandık içerisinden bir hırka, sarık ve taç çıkar. Hz. Peygamber bunları kuşandıktan sonra Hz. Ali'yi hilafet seccadesine geçirerek ondan kuşanmasını ister. Hz. Ali, Hz. Peygamber'in huzurunda on yedi rekât namaz kıldıktan sonra on yedi kişinin (kemer-bestelerin) belini bağlar ve onlara icazet verir. Bu kişiler Hz. Peygamber ve Hz. Ali'nin övgüsüne mazhar olan her biri işlerinde mahir kimselerdir. Eserin giriş bölümünde bu kişiler hakkında şu bilgilere yer verilmiştir:

✓ Selmân-ı Fârisî (ö. 36/656)

İslamiyet'i kabul eden İran asıllı ilk sahabi olan Selmân-ı Fârisî, Hz. Peygamber'in saçlarını tıraş etmesinden dolayı “berberlerin pîri” sayılmıştır. Ayrıca fütüvvet teşkilatının gelişmesinde önemli rol oynamış ve çoğu tasavvufi silsilede yer almıştır. Zahidane bir kişiliğe sahip olan Selmân-ı Fârisî, Peygamber'in övgüsüne mazhar olmuştur.¹³⁰

Eserde Selmân-ı Fârisî'nin Hz. Peygamber'in hizmetkârı ve âlemin pîri olduğu belirtilmiş, üç yüz yaşında vefat ettiği ve Medâyin'e defnedildiği ifade edilmiştir:

¹³⁰ İbrahim Hatiboğlu, “Selmân-ı Fârisî”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/441-443.

Evvel Selmân-ı Fârisîniñ belin bağladı ve icâzet verdi. O, Hâzretiñ hizmetkârı idi... Üç yüz yaşında vefât etdi. **[2a-2b]**

Hz. Ali'nin on yedi kişinin belini bağlayıp seccade üzerine oturup Selman'dan, ashabdan hazır olanların belini bağlayıp icazet vermesini istediği, Selman'ın da Hz. Ali'nin icazetiyle ashâbı kuşandırıp icazet verdiği bilgisi verilmiştir:

Dañi geçdi seccâde üzerine oturdu ve Selmân-ı Fârisîye buyurdu ki “Yâ Selmân! Sen dañi ashâbdan hâzır olanlarıñ belin bağla ve icâzet ver.” dedi. Pes Selmân, Hâzret-i ŐAlîniñ icâzetiyle ashâbı kuşadup icâzet verse gerekdir. **[5b]**

Selmân-ı Fârisî'nin fütüvvet-namelerde zikredilen on yedi kişinin içinde ayrı bir yeri bulunmaktadır. Hz. Ali'nin yaptığı helvanın artan kısmının bir kutuya konulup kapağının mühürlendiği ve kutunun da Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Fatıma ve diğer ashâba ulaştırması için Selmân-ı Fârisî'ye verildiği belirtilmiştir. Selman'ın, bu kutuya tazim gösterip başında gezdirdiği, yanından hiç ayırmadığı ve nihayet kutuyu Medine'ye ulaştırdığı ifade edilmiştir:

Ve bir miğdâr artdı. Pes ol artanı bir kutuya koydular ve ağzın mühürlediler. Ol kutuyu Selmân-ı Fârisîye verdiler. Tâ Hâzret-i Hâsana ve Hüseyne ve Fâtımâya ve bâķi ashâba yetiştüre. Pes Selmân-ı Fârisîyi ol kutuyu taŐzîm ile başında götürüp giderdi. Her menzile geldiķde bir se-pâye üzerine ķordı. Bu vechile Medîneye yetiştürdi. **[7a]**

Bu konu sonraki varaklarda yeniden ele alınarak bu geleneğin ilk olarak Hz. Âdem'le başladığına değinilmiştir. Anlatıldığına göre Hz. Âdem, hurilerin cennetten gönderdikleri üç adet hurma, üç adet zeytin ve üç adet buğday olmak üzere toplam dokuz eczadan un elde edip karıştırdıktan sonra helva yapar. Hz. Âdem'in bu helvadan üç ikramda bulunduğu, birisini oğullarıyla yeyip diğer ikisini de mühürleyerek Cebrail aracılığıyla Hz. İbrahim ve Hz. Peygamber'e gönderir. Bu kıssa ile “helva” yapımının Hz. Âdem'e dayandığı ve bu geleneğin tarikatta önemli bir ritüel olduğu vurgulanmıştır:

Kim geldi deseler **cevâb** vere, **evvel** Âdem peygamber geldi, cennetden hüriler gönderdi. Doķuz eczâdır, üç dâne hurmâ ve üç dâne zeytün ve üç dâne buğday, fe-emmâ bu cümleñiñ biri bal ve biri yağ, biri undur, karışdırup Şeht etdiler helvâ oldu. Âdem peygamber (Öas.) üç baķş eyledi. Bir baķşı Âdem (Öas.) oğlanlarıyla yedi ve iki baķş mühürledi ayıtdı: *Lâ-ilâhe illa'llâh Âdem Şafıyyu'llâh.* **[10b-11a]**

✓ **Amr İbn Ümeyye ed-Damrî (ö. 60/679-80)**

Hz. Muhammed'in elçilerinden biri olan Amr b. Ümeyye, daha İslam'a girmeden Müslümanlar adına elçi olarak görevlendirilmiş olması yönüyle öne çıkan bir sahabidir. Bu yönüyle ilk İslam diplomatı özelliği kazanmıştır.¹³¹ Cahiliye döneminden beri cesareti, atılganlık ve zekâsıyla

¹³¹ Mehmet Ali Kapor, “İlk İslam Diplomatı Amr b. Ümeyye ed-Damrî”, *İSTEM* 15/30 (2017), 284.

tanınan Amr b. Ümeyye, ayrıca Hz. Peygamber'den yirmi kadar hadis rivayet etmiştir.¹³² Eserde yer verilen bilgiler şunlardır:

Habercilerin silsilesinin Amr İbn Ümeyye'ye dayandığı söylenmiştir:

ÓAmr İbn Ümeyye-yi Đamīriniñ belin bağladı ve icāzet verdi. Peykleriñ silsilesi aña çıkar. [2b]

✓ **Bilâl-i Habeşî (ö. 20/641)**

Hz. Peygamber'in ilk müezzini olma özelliğini taşıyan Bilâl-i Habeşî, sabah ezanına "Namaz, uykudan daha hayırlıdır." ibaresini dâhil eden sahabidir. İslamiyet'i Hz. Ebubekir aracılığıyla kabul eden Bilâl, Mekke'de Müslüman olduğunu açıkça söyleyen ilk yedi kişiden biridir. Ayrıca Peygamber'in bütün gazvelerine iştirak etmiş, Mekke'nin fethedildiği gün Hz. Peygamber'in emriyle Kâbe'nin üzerine çıkararak fetih ezanı okumuştur. Hayatı boyunca Peygamber'in yanından hiç ayrılmayıp onun hizmetinde bulunmuştur.¹³³

Müezzinlerin silsilesinin Bilâl-i Habeşî'ye dayandığı belirtilmiştir.

Bilâl-i Ĥabeşiniñ belin bağladı ve icāzet verdi. Müezziniñ silsilesi aña çıkar. [2b]

✓ **Büreyde-i Esleme (ö. 63/682-83)**

Büreyde b. el-Husayb b. Abdillâh el-Esemî, Hz. Peygamber'in kâtipliğini yapmış ve Üsâme ordusunun sancağı da Peygamber tarafından kendisine verilmiştir. Ayrıca Mekke'nin fethinde kabilesine ait iki sancaktan birini taşımıştır. Hz. Peygamber'le birlikte on altı gazveye katılan Büreyde, Hudeybiye'ye giden İslam ordusuna rehberlik ederek orduyu Mekke keşif kollarının takip etmesinden kurtarmıştır.¹³⁴ Ayrıca istihbarat çalışmalarına büyük önem veren Hz. Peygamber, Müreysî Gazvesi öncesinde mensubu bulunduğu Benî Mustalik kabilesinin Medine'ye saldırmak için başlattığı hazırlık hakkında bilgi toplamak üzere Büreyde'yi görevlendirmiştir.¹³⁵

Peygamber'den yüz altmış dört hadis nakleden Büreyde, Hz. Peygamber'in, yapılan bir seferde konakladıkları mahalde bazı eşyayı sırtına koyduğunu ve kendisine "yük devesi" diye iltifatta bulunduğunu bildirmiştir.¹³⁶

Büreyde'nin, Hz. Peygamber'in sancaktarlığını yaptığı ve sancaktarların silsilesinin ona dayandığı ifade edilmiştir:

¹³² Mustafa Fayda, "Amr b. Ümeyye", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 3/95.

¹³³ Fayda, "Bilâl-i Habeşî", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/152-153.

¹³⁴ Ahmet Önkal, "Büreyde b. Husayb", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/492.

¹³⁵ Cengiz Kallek, "Casus", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/163-166.

¹³⁶ Önkal, "Büreyde b. Husayb", 6/492.

Büreyde-i Eslemeniñ belin bağladı ve icâzet verdi. Ol Ĥazret-i Rasûlüñ şancağdârı idi. Şancağdârların silsilesi aña çıkar. [2b]

✓ **Zünnûn-ı Mısırî (ö. 245/859)**

İlk dönem sufilerinden olan Zünnûn-ı Mısırî, tasavvufta hâller ve makamlardan ilk bahseden kişi olarak bilinir. Ayrıca tasavvufun, bilgi ve usulüne yönelik nazari eğilimler içeren ilk görüşlerin sahiplerinden biri olarak kabul edilir. Daha çok hikmet ve marifet muhtevalı sözleriyle meşhur olmuştur.¹³⁷

Zünnûn-ı Mısırî'nin âlim, şair, sadık ve tıp alanında mahir olduğu, tasrif ilmini Hz. Ali'den öğrendiği, tabiplerin silsilesinin ona dayandığı söylenmiş, kabrinin ise Basra'da bulunduğu bilgisi verilmiştir:

Zünnûn-ı Mısırîniñ belin bağladı ve icâzet verdi. Mısır sultânınıñ elçisiydi kaçan ki vardı. Rasûl gördi, ayruğ ayrılmadı. ÓĀlim ve şāÓir ve şādık kişiydi ve tıp Óilminde mâhir idi ve hem Óilm-i taşrîfi ÓAliden öğrenmiş idi. Tabîbleriñ silsilesi aña çıkar. Ķabri Başradadır. [2b-3a]

✓ **Süheyb-i Rûmî (ö. 38/659)**

Müslüman olduğunu açıkça söyleyen ilk yedi kişiden biri olan Süheyb-i Rûmî, Bizans topraklarından gelip Müslüman olanların öncüsü sayılmıştır. Kendisine Hz. Peygamber tarafından Ebû Yahyâ künyesi verilmiştir.¹³⁸

Süheyb-i Rûmî, Mekke'de maruz kaldığı baskılardan kurtulmak için hicret etmek istemiş, Mekkeliler ise onun Mekke'ye fakir geldiğini, malının burada arttığını ve malıyla çekip gidemeyeceğini söyleyerek engel olmuşlardır. Bunun üzerine Süheyb, tüm malını bırakıp Medine'ye hicret etmiştir. Hz. Peygamber yaşananları duyunca "Süheyb kazandı, Süheyb kazandı." buyurmuştur.¹³⁹ Başta Bedir ve Uhud olmak üzere tüm savaşlara katılan Süheyb, Medine'de olduğu ve sefere çıktığı zamanlarda Hz. Peygamber'in yanından hiç ayrılmamıştır. Ayrıca Süheyb, hataya düşme endişesi ve rivayet hususundaki titizliği sebebiyle hadis nakletmekten uzak durmuştur.¹⁴⁰

Süheyb-i Rûmî'nin, Hz. Peygamber'in övücüsü ve Hz. Ali'nin öğrencisi olduğu söylenmiştir. Ayrıca mehterlerin silsilesinin ona dayandığı, yüz on yaşında vefat ettiği ve Sivas'a¹⁴¹ defnedildiği bilgisi verilmiştir:

¹³⁷ Hacı Bayram Başer, "Zünnûn el-Mısırî", *İslam Düşünce Atlası*, ed. İbrahim Halil Üçer (Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2017), 294.

¹³⁸ Mehmet Efendioğlu, "Suheyb b. Sinân", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/476-477.

¹³⁹ Ömer Sabuncu, "Suheyb er-Rûmî", *İSTEM* 4/7 (2006), 165.

¹⁴⁰ Efendioğlu, "Suheyb b. Sinân", 37/476-477.

¹⁴¹ Çorum'daki Hıdırlık Türbesi'nde Süheyb-i Rûmî'nin makamı bulunmaktadır.

Şuheyb-i Rûmî belin bağladı ve icâzet verdi. Ol Hâzret-i Rasûlûn meddâhıydı ve Hâzret-i ÓAlîniñ şâkirdi idi. ...Mihterleriñ silsilesi aña çıkar. Yüz on yaşında vefât eyledi. Qabri Sivâsdadır. **[3a-3b]**

✓ **Hasan-ı Basrî (ö. 110/728)**

Tâbiînin büyüklerinden olan Hasan-ı Basrî, temelinde Allah sevgisi olan tasavvufi düşünceye karşılık Allah korkusu üzerine kurulu Basra zühd okulunun temsilcisi ve öncüsü sayılmıştır. Hatiplik ve vaizlik yönünden iyi ve etkili olan Hasan-ı Basrî, fesahat ve belagatın zirvesine ulaşmış, pek çok sahabiden hadis nakletmiş olmasından dolayı tâbiîn neslinin en faziletlilerinden biri olarak kabul görmüştür.¹⁴²

Korku ve hüzne dayalı amelî tasavvufun mümessili sayılan Hasan-ı Basrî'nin düşüncesinde, insanı imana kavuşturan tefekkür, nefsi tasfiye eden ve insanı Hakk'ın rızasına erdiren, cennet nimetlerine ulaştıran korku ve hüzdür. Onun zühd hayatının temeli, dünyadan el etek çekmek, dünya ikbaline yüz vermemek, Allah'a yönelmek ve O'na güvenmektir.¹⁴³

Ayrıca Hasan-ı Basrî, tarikat silsilelerinde mühim bir yer tutmaktadır. Fütüvvet ehline cömertlik ve cesaretinden dolayı "seyyidü'l-fityân" olarak kabul edilmiştir.¹⁴⁴

Bazı şeyhlerin silsilesinin Hasan-ı Basrî'ye dayandığı, yüz yetmiş yaşında vefat ettiği ve kabrinin Basra'da bulunduğu belirtilmiştir:

Hâsan-ı Basrîniñ belin bağladı ve icâzet verdi. BaÓızı meşâyihleriñ silsilesi aña çıkar. Yüz yetmiş yaşında naql etdi. Qabri Basradadır. **[3b]**

✓ **Kanber (ö. 74/694)**

Hz. Ali'nin siyahi sadık kölesi olan Kanber, Ali'nin (ra.) halifeliği zamanında onun hacipliğini (perdeciliğini) yapmıştır. Hz. Ali'ye bağlılığıyla meşhur olmuş Kanber, Haccâc tarafından şehit edilmiştir.¹⁴⁵

Seyislerin silsilesinin (Hz. Ali'nin hizmetkârı olan) Kanber'e dayandığı, onun Haccâc-ı La'ın tarafından şehit edildiği ve kabrinin Bağdat'ta bulunduğu söylenmiştir:

ÓAlîniñ Qanberi belin bağladı ve icâzet verdi. Seyisleriñ silsilesi aña çıkar. Haccâc-ı LaÓın anı şehîd etdi. Qabri Bağdâddadır. **[3b]**

✓ **Kümeyl İbn Ziyâd (ö. 82/701)**

¹⁴² Süleyman Uludağ, "Hasan-ı Basrî", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/291-293.

¹⁴³ Hasan Kâmil Yılmaz, "Hasan Basri -rahmetullahi aleyh-", *Altınoluk Dergisi* 1 (Mart 1986), 39.

¹⁴⁴ Uludağ, "Hasan-ı Basrî", 16/291-293.

¹⁴⁵ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2010), "Kanber", 269.

Hız. Ali'ye yakın olmasıyla tanınan âbid Kûmeyl b. Ziyâd, tarikat ve tarikat silsileleri bakımından önemli bir şahsiyettir. Çoğu tarikat silsilesinde onun ismi bulunur. Hız. Ali'nin Kûmeyl'e hırka giydirip ona bütün zahirî ve bâtını ilimleri bildirdiği kaydedilmiştir. Ayrıca Kûmeyl b. Ziyâd'ın isminin yer aldığı tarikat silsilerine "silsile-i Kûmeyliyye" denilmektedir.¹⁴⁶

Bazı şeyhlerin silsilesinin Kûmeyl'e dayandığı, onun da Kanber gibi Haccâc-ı La'în tarafından şehit edildiği, kabrinin ise Kûfe'de bulunduğu ifade edilmiştir:

Kumeyl İbn Ziyâd belin bağladı belin bağladı ve icâzet verdi. Ba'Özi meşâyihleriñ silsilesi aña çıkar, anı dađi Haccâc-ı La'Öin şehid eyledi. Qabri Kûfededir. [3b-4a]

✓ **Abdullah İbn Abbas (ö. 68/687-88)**

Hız. Muhammed'in amcasının oğlu olan Abdullah b. Abbas, çok hadis rivayet eden (muksirûn), tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite olarak kabul gören sahabilerdendir. Tefsir, fıkıh ve hadisin yanı sıra Arap edebiyatı ve ensab ilmi alanlarına da vâkıf olan İbn Abbas'ın hitabeti çok güçlüydü. Ayrıca Hız. Peygamber'e olan muhabbeti, bağlılığı ve hizmetleri dolayısıyla Peygamber'in takdirini kazanmıştır.¹⁴⁷ İlk üç halife zamanında daha çok ilmî kişiliği ile öne çıkan Abdullah b. Abbas, kuzeni Hız. Ali'nin halifeliğiyle birlikte siyasi alanda roller üstlenmiş, bir anlamda Hız. Ali'nin siyasi danışmanlığını yapmıştır.¹⁴⁸

Bazı şeyhlerin silsilesinin ona dayandığı ve mezarının Mekke'de bulunduğu belirtilmiştir:

ÖAbdullâh İbn ÖAbbâsıñ belin bağladı ve icâzet verdi. Gene ba'Özi meşâyihleriñ silsilesi aña çıkar. Qabri Mekkededir. [4a]

✓ **Malik Eşter (ö. 37/657)**

Hız. Ali tarafından "seyfullah" unvanı verilen Malik, pehlivan yapılı bir kumandan olmasının yanı sıra iyi bir şair ve tanınan bir hatipti. 636 yılında yapılan Yermük Savaşında bir gözünü kaybetmesinden dolayı "göz kapakları ters çevrilmiş" anlamındaki "Eşter" lakabıyla meşhur olmuştur.¹⁴⁹ Hız. Ali, halifeliği sırasında Eşter'i yanında tutmuş, onun siyasi, askerî ve sosyal yönlerinden istifade etmek istemiştir. Hız. Ali tarafından daha önce Cezire'ye vali olarak gönderilen Eşter, Mısır'a vali olarak tayin edilip görev yerine giderken Kulzum'da zehirli bal serbetiyle öldürülmüştür.¹⁵⁰

¹⁴⁶ Mustafa Öz, "Kûmeyl b. Ziyâd", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2002), 26/550.

¹⁴⁷ İsmail Lütü Çakan – Muhammed Eroğlu, "Abdullah b. Abbas b. Abdülmuttalib", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/76-79.

¹⁴⁸ Mahmut Kelpetin, "Hulefâ-yi Râşidîn Dönemi Olayları Karşısında Abdullah b. Abbas", *EKEV Akademi Dergisi* 14/45 (2010), 209.

¹⁴⁹ Abdülkerim Özyaydın, "Eşter", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/486-487.

¹⁵⁰ Kenan Ayar, "Mâlik b. el-Hâris el-Eşter'in İlk Dönem Siyasi Hadiselerdeki Rolü", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 5/1 (2005), 69, 84-86.

Hz. Ali'nin öğrencisi olan Malik'in savaşçılıkta oldukça cesur olduğu, Hz. Ali'nin onu beylerbeyi olarak görevlendirdiği bilgisi verilmiştir. Beylerin ve silahşörlerin silsilesinin ona dayandığı ve kabrinin Kûfe'de bulunduğu söylenmiştir:

Mâlik Ejder belin bağladı ve icâzet verdi. Hâzret-i ÔAlîniñ şakirdi idi, silahşörlükde be-ğâyet bahâdır idi ve hem Hâzret-i ÔAlî anı beglerbegi etmiş idi. Begleriñ ve silahşörleriñ silsilesi aña çıkar. Qabri Kûfededir. **[4a-4b]**

✓ **Muhammed İbn Ebû Bekir (ö. 38/658)**

Hz. Ebû Bekir'in oğlu olan Muhammed b. Ebû Bekir, üç yaşındayken babasının vefat etmesi üzerine Hz. Ali'nin himayesinde olmuş ve onun terbiyesiyle büyümüştür.¹⁵¹ Hz. Ali'nin destekçilerinden olan İbn Ebû Bekir, Hz. Ali'nin halife olmasından sonra onun yanında yerini almış, halifeliği boyunca ve savaşlarda yanında saf tutmuştur. Daha sonra Hz. Ali tarafından Mısır'a vali tayin edilmiştir. 658 yılında Muaviye b. Hudeyc tarafından öldürülmüştür.¹⁵² Ayrıca Muhammed b. Ebû Bekir, babası Hz. Ebû Bekir'den haccın menâsikiyle alakalı bir hadis rivayet etmiştir.¹⁵³

Yazıcıların silsilesinin ona dayandığı ve kabrinin Mısır'da olduğu belirtilmiştir:

Muhammed İbn Ebû Bekir belin bağladı ve icâzet verdi. Yazıcılarıñ silsilesi aña çıkar. Qabri Mısırdadır. **[4b]**

✓ **Cömerd-i Kassâb (ö. ?)¹⁵⁴**

Kasapların silsilesinin Cömerd-i Kassâb'a dayandığı, yetmiş yaşında vefat ettiği ve kabrinin Bağdat'ta bulunduğu söylenmiştir:

Cömerd-i Kaşşâbıñ belin bağladı ve icâzet verdi. Kaşşâblarıñ silsilesi aña çıkar. Yetmiş yaşında naql etdi. Qabri Bağdâddadır. **[4b]**

✓ **Câbir-i Ensârî (ö. 78/697)**

En çok hadis rivayet eden (muksirûn) sahabelerden olan Câbir b. Abdullah el-Ensârî, Peygamber'in iltifat ve ilgisine mazhar olmuştur. İkinci Akabe Biati'na katılan yetmiş kişilik heyetin en küçük ferdi olan Câbir, bu biata iştirak edip en son vefat eden sahabidir. Hz. Peygamber'le birlikte on dokuz gazveye katılan Câbir, onun vefatından sonra da savaşlara

¹⁵¹ Adem Apak, "Muhammed b. Ebû Bekir", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2020), 30/516.

¹⁵² Muhammed Şerif Evcim, *Muhammed b. Ebu Bekir'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri* (Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 54, 81-82.

¹⁵³ Apak, "Muhammed b. Ebû Bekir", 30/516.

¹⁵⁴ Bu şahıs hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

katılmış, bilhassa Şam'ın fethinde hazır bulunmuştur.¹⁵⁵ Peygamber ile katıldığı tüm seferlerde hep ona yakın olma gayretinde olmuş ve ondan gördüğü her hareketi, duyduğu her sözü hafızasına nakşetmiştir. Câbir, güçlü hafızası ve ince kavrayış yeteneğiyle Peygamber'den dinlediği hadisleri kayıt altına almış ve sonraki nesillere en doğru şekilde ulaşması için büyük bir çaba göstermiştir. Bir yandan bildiği hadisleri kayıt altına alırken diğer yandan duyup da emin olamadığı hadisleri ilk ağızdan öğrenmek için Medine'den Mekke, Mısır ve Şam'a gitmekte tereddüt etmemiştir.¹⁵⁶ Hayatının son dönemlerinde gözlerini kaybeden Câbir, 697 yılında vefat etmiştir. Doksan dört yıl yaşadığı için de muammerûndan sayılmıştır.¹⁵⁷

Ensarların silsilesinin ona dayandığı ve yetmiş yaşında vefat ettiği ifade edilmiştir:

Câbir-i Ensârîniñ belin bağladı ve icâzet verdi. Ensârîleriñ silsilesi aña çıkar. Yetmiş yaşında naql etdi. **[4b]**

✓ **Ebû Zer-i Gıffârî (ö. 32/653)**

İlk bedevi Müslüman olarak kabul edilen Ebû Zer, Medine'ye hicret ettikten sonra Peygamber'in yanından ayrılmamış ve ona hizmet etmiştir. Mekke'nin fethi ve Huneyn gazvesinde kabilesinin sancağını taşımıştır. Hz. Peygamber, onun doğru sözlü olması ve yeryüzünde zühd ile yürümesi gibi niteliklere sahip olduğunu söyleyerek Ebû Zer'i övmüş, onun hep yanında bulunmasını istemiştir. Hz. Peygamber'le sürekli bir arada bulunması ve aklına takılan her bir şeyi ona sorması nedeniyle ilimde üstün bir konum elde etmiştir.¹⁵⁸ İman ve takva konusunda Peygamber'in en büyük talebelerinden biri olan Ebû Zer'in, ilimde Abdullah b. Mes'ud'a denk olduğu kabul edilmiştir. Sahip olduğu ilme rağmen yaptığı rivayetlere çok özen göstererek belli konularda yoğunlaşması, kenz anlayışının insanları ondan uzaklaştırması, hayatının sonlarına doğru sürgün edilmesi, rivayetlerin beklenenden daha az olmasına sebebiyet vermiştir.¹⁵⁹

Semercilerin silsilesinin ona dayandığı beyan edilmiştir:

Ebâzer-i Gıffârîniñ belin bağladı ve icâzet verdi. Pālân-düzleriñ silsilesi aña çıkar. **[4b-5a]**

✓ **Ebu Derdâ (ö. 32/652)**

¹⁵⁵ Mehmet Yaşar Kandemir, "Câbir b. Abdullah", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/530-532.

¹⁵⁶ Abdurrahman Ece, *Câbir b. Abdullah ve Hadis Tarihindeki Yeri* (Bayburt: Bayburt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016), 47, 119, 120.

¹⁵⁷ Kandemir, "Câbir b. Abdullah", 6/530-532.

¹⁵⁸ Abdullah Aydın, "Ebû Zer el-Gıffârî", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/266-269.

¹⁵⁹ Lokman Bilgiç, *Ebû Zer el-Gıffârî ve Hadis Rivayetindeki Yeri* (Şırnak: Şırnak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 37-38.

Dımaşk kadılığı ve Kur'an muallimliği yapan Ebu Derdâ, tefsir, hadis, fıkıh ve kıraat gibi İslami ilimler alanında ashabın önde gelenlerindedir. İbadete çok düşkün olması ve tefekkürde bulunması yönüyle Hz. Peygamber onu, "ümmetimin en abidi ve en muttakisi" ve "bu ümmetin hakîmi" diye övmüştür.¹⁶⁰ Ebu Derdâ, Bedir Savaşı sırasında Müslüman olmuş, Peygamber onu, Selman-ı Farisî ya da Avf b. Mâlik ile kardeş kılmıştır. Müslümanlığı seçtikten sonra eski mesleği olan ticareti bırakmıştır. Daha Peygamber hayattayken Kur'an-ı Kerim'i ezberlemiştir.¹⁶¹ Hz. Ebû Bekir'in hilafetinde yapılan Yermük Savaşında "ordu kadısı" olarak bulunmuş ve bu görev, İslam tarihinde Ebu Derdâ ile başlamıştır.¹⁶²

Ashab-ı Suffe'nin öncülerinden olduğu, riyazet ehlinin silsilesinin ona dayandığı söylenmiştir:

Ebû Derdâ-i ŐĀmiriniñ belin bağladı ve icâzet verdi ve Aşhâb-ı Şuffaya ser-halka idi. Ehl-i Riyâzatiñ silsesi aña çıkar... [5a]

✓ Ebu Abîd el-Harezmi (ö. ?)

Ensarin reislerinden olduğu ve reislerin silsilesinin ona dayandığı ifade edilmiştir:

Ebû ŐAbîd el-Harezminiñ belin bağladı ve icâzet verdi. Ensarileriñ re'îsi idi. Re'îsleriñ silsesi aña çıkar. [5a]

2.2.3.3.4. On iki imam (dûvaz-deh) ve on dört masum (çehar-deh)

On iki imam, Şîf fırkalarından olan İsnâaşeriyye mensuplarınca inanç esası olarak kabul edilen bir düşünce sistemidir. Bu fırka, on iki imam düşüncesini inancın konusu yapmalarından ötürü İmâmiyye, fikhî görüşlerini İmam Câfer-i Sâdık'a dayandırmaları sebebiyle de Ca'feriyye olarak anılmaktadır. On iki imam şunlardır: Ali b. Ebû Tâlib (ö. 40/661), Hasan b. Ali (ö. 49/669), Hüseyin b. Ali (ö. 61/680), Ali Zeynelâbidîn (ö. 94/713), Muhammed el-Bâkır (ö. 114/733), Ca'fer es-Sâdık (ö. 148/765), Mûsâ el-Kâzım (ö. 183/799), Ali er-Rızâ (ö. 203/818), Muhammed et-Takî el-Cevâd (ö. 220/835), Ali en-Nakî el-Hâdî (ö. 254/868), Hasan b. Ali el-Askerî (ö. 260/874) ve hâlen gaybette olduğuna inanılan Muhammed el-Mehdî el-Muntazar (doğumu 255/869).¹⁶³ Yine İsnâaşeriyye Şîilerince Hz. Peygamber ve kızı Hz. Fâtıma ile birlikte on iki imamın da içinde olduğu on dört masum kişi bulunmaktadır. Bu düşüncenin temelinde imamların masum, hata ve günahattan münezze oldukları inancı vardır.¹⁶⁴

Eserde bu imamlardan, ruhları için dua okunması ve selam gönderilmesi talep edilirken dûvaz-deh imam ve çehar-deh ma'sum-ı pâk olarak bahsedilmiştir.¹⁶⁵ 22a'da ise dûvaz-deh yerine on

¹⁶⁰ Abdullah Aydınli, "Ebü'd-Derdâ", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/310-311.

¹⁶¹ Halil Ersoylu, "Hikâyet-i Ebû Derdâ ve Hatun", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 28 (1998), 290.

¹⁶² Aydınli, "Ebü'd-Derdâ", 10/310-311.

¹⁶³ Ethem Ruhi Fıglalı, "İsnâaşeriyye", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23/142-147.

¹⁶⁴ Hamid Algar, "Çârdeh Ma'sum-i Pâk", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/227-228.

¹⁶⁵ Bkz. 26b, 27a, 32b, 42b, 43a.

iki imam tabiri kullanılmıştır. Sadece 60b varağında yedi imamın (İmam Zeynel Âbidîn, İmam Muhammed Bâkır, İmam Cafer-i Sâdık, İmam Mûsâ-yı Kâzım, İmam Ali bin Mûsâ-yı Rıza, İmam Muhammed Takî ve İmam Muhammed Nakî) isimleri zikredilerek ruhları için Fatiha okunması dile getirilmiştir.

✓ **Hz. Hasan (ö. 49/669)**

Peygamber'in torunu, Hz. Fâtıma ve Hz. Ali'nin büyük oğlu olan Hz. Hasan, babasının vefatı üzerine halifelik görevine getirilmiştir. Hilafette kalış süresi hakkında farklı görüşler ortaya atılan Hz. Hasan, bazı Sünnî âlimlerce Hz. Ali'nin şehadetinden Muâviye b. Ebu Süfyân ile anlaşmasına kadar geçen sürede Hulefâ-yi Râşidîn'in beşincisi ve sonuncusu kabul edilmiştir. Şiî kültüründe ise bizzat Ali'nin (ra.) tayin ettiği ikinci imam ve on dört masum-ı pâk'in dördüncüsü sayılmıştır. Hz. Hasan, "Müctebâ, takî, zekî, sıbt" lakaplarının yanı sıra "çok boşayan" anlamındaki "Mıtlak" lakabıyla da anılmıştır. Hz. Hasan'ın soyundan gelenlere de şerif unvanı verilmiştir.¹⁶⁶

Müride nerede revan olduğu ve kimlerin orada bulunduğuyla ilgili birtakım sorular yöneltildikten sonra müridin, şahidlerinin olup olmadığı sorusuna "sağımda Hasan, solumda Huseyn" cevabı verdiği belirtilmiştir:

Eger **su'âl** ayıtsalar şahidlerin var mıdır? **Cevâb** de ki: Sağımda Hâsan ve solumda Hüseyn diye. [47b]

✓ **Hz. Hüseyin (ö. 61/680)**

Peygamber'in torunu, Hz. Fâtıma ve Hz. Ali'nin küçük oğlu olan Hz. Hüseyin, Kerbela şehidi lakabıyla meşhurdur. Babasının hilafetinde onun tüm seferlerine katılmış, babasının şehid düşmesinden sonra da onun vasiyeti üzerine ağabeyi Hasan'a (ra.) itaat etmiştir. Hz. Hüseyin, ağabeyi Hasan (ra.) ile birlikte İslam dünyasında olduğu gibi Türkler arasında da Peygamber'in sevgili torunu, emaneti sıfatıyla değer görmüş ve adları çocuklara verilen en yaygın isimler arasında yer almıştır. İsnâaşeriyye İmâmîyyesi'nin özellikle duygu ve gönül dünyasını Hz. Hüseyin sevgisi yönlendirmektedir. Hz. Hüseyin, Şiî dünyada imamların üçüncüsü ve on dört masum-ı pâk'in beşincisi kabul edilmektedir. Ayrıca Hz. Hüseyin'in şehadeti, İslam edebiyatında müstakil bir türe kaynaklık etmiş, "maktel" ya da "maktel-i Hüseyin" denilen eserler kaleme alınmıştır.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Ethem Ruhi Fiğlalı, "Hasan", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/282-285.

¹⁶⁷ Ethem Ruhi Fiğlalı, "Hüseyin", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/518-521.

Müride nerede revan olduğu ve kimlerin orada bulunduğuyula ilgili birtakım sorular yöneltildikten sonra müridin, şahidlerinin olup olmadığı sorusuna “sağımda Hasan, solumda Huseyn” cevabı verdiği belirtilmiştir:

Eger **suóal** ayıtsalar şāhidleriñ var mıdır? **Cevāb** de ki: Şağımda Ħasan ve sólumda Ħüseyn diye. [47b]

✓ **Ca’fer-i Sādık (ö. 148/765)**

İsnâaşeriyye’nin altıncı, İsmâiliyye’nin beşinci imamı olarak kabul edilen Ca’fer-i Sādık, Ca’ferî fıkhnın kurucusudur. Soyu baba tarafından Hz. Ali’ye, anne tarafından Hz. Ebu Bekir’e ulaşan Ca’fer, “Sādık” lakabıyla meşhur olmuştur. Babası Muhammed el-Bâkır’ın imametinden sonra otuz dört yıl aynı görevi devam ettirmiştir. İsnâaşeriyye’ye göre bütün gizli, felsefi, tasavvufi, fıkhi, kimyevi ve tabiî ilimlerin yanı sıra cefr ilmine de vâkıf olarak görülen Ca’fer, Ehl-i Sünnet tarafından hadisle iştilgal eden, müctehid, sezgi gücü yüksek, doğru sözlü, görüşlerine güvenilir bir hadis ve fıkıh âlimi olarak değerdendirilmiştir. Tasavvuf tarihinde de önemli bir yere sahip olan Ca’fer-i Sādık, tüm sufiler tarafından evliyadan sayılmıştır. Ca’fer, tarikat silsilelerinde de önemli bir yer teşkil etmektedir.¹⁶⁸

Çerağ’ı (kandil) ortaya çıkaran ve yakanın İmam Ca’fer-i Sādık olduğu ifade edilmiş, Hz. Peygamber’in Miraç hadisesi buna delil olarak sunulmuştur:

Eger **suóal** ayıtsalar ki çerāğı kim peydāh edüp yağıdı? **Cevāb** budur ki: İmām Ca’fer-i Sādık peydāh edüp yağıdı; deliliñ nedir? Rasūl šalla’llāhu te’óalā Óāleyhi ve sellem mi’Órāca çıkdıkda mübārek cemāliniñ şevki çerāğa düşmüşdi, ol sā’Óatde erenler çerāk yakup çepçevre olup oturdular, ol çerāğı çevre almağına ohşatdılar ve Mekketu’llāhda idi vācibdir kim çerāk yandıkdā İmām Ca’fer-i Sādık du’Óadan unutmayalar, eger ol Óazizi añmasalar ol çerāk Ħarāmdır. [31a-31b]

Şeriat yurdundaki müridin yol ve erkānının İmam Ca’fer-i Sādık tarafından belirlendiğı ifade edilmiştir:

Eger **suóal** ayıtsalar kim şeri’Óat kapusunda ne ile gezersin ve yurdunda ne ile yürürsün ve oturup ne ile söylersin? **Cevāb** vere ki: Şeri’Óat ile gezerim, tariqatle yürürüm, Ħaķıqatle söylirim. **Suóal** ayıtsalar ki bu yolu ve erkāni kim şodı? **Cevāb**: İmām Ca’fer-i Sādık ... şodı. [31b-32a]

✓ **Mūsā el-Kāzım (ö. 183/799)**

¹⁶⁸ Mustafa Öz, “Ca’fer es-Sādık”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/1-3.

Mûsâ el-Kâzım, İsnâaşeriyye'nin yedinci imamıdır. Ca'fer-i Sâdık'ın oğlu olan olan Mûsâ, güvenilir bir ravidir. Mûsâ el-Kâzım, tasavvufta da önemli şahsiyetler arasında zikredilmiş, Allah'ın velilerinden biri olarak görülmüştür.¹⁶⁹

Şeriat yurdundaki müridin yol ve erkânının İmam Mûsâ tarafından belirlendiği ifade edilmiştir:

Su'âl ayıtsalar ki bu yolu ve erkânı kim kodı? **Cevâb:** İmâm Ca'fer-i Sâdık ve İmâm Mûsâ kodı. **[32a]**

2.2.3.3.5. Tarihî ve efsanevi şahıslar

✓ **Hâbil ve Kâbil**

Hz. Âdem'in ilk iki oğludur. Hâbil ile Kâbil kıssası¹⁷⁰, Kur'an-ı Kerim'de isim verilmeden özlü bir şekilde anlatılmıştır. Tefsir ve tarih kitaplarının yanı sıra kısas-ı enbiya türündeki eserlerde ise söz konusu kıssaya detaylı bir şekilde yer verilmiştir.¹⁷¹

Kâbil'in, kardeşi Hâbil'i öldürmesine işaret edilmiştir:

...soñra Hâbil için Kâbil kaçâ emreyledi Hâk Te'âlâ **[49a]**

✓ **Zülkarneyn (İskender)**

Kur'an-ı Kerim'de kendisine büyük güç ve imkân verildiği bildirilen kişidir. Zülkarneyn kıssasıyla ilgili ayetlerde¹⁷² yer alan ifadelerle göre o, Allah tarafından kendisine güç ve imkânlar dolayısıyla dünyanın doğusu ve batısına iki sefer düzenlemiştir. Tefsir ve tarih kaynaklarında gerçek ismi, soyu, ne zaman ve kaç yıl yaşadığı gibi hususlarda çok farklı bilgilere yer verilen Zülkarneyn, İslam edebiyatı içerisinde Makedonya Kralı Büyük İskender'le özdeşleştirilmiş, özellikle edebî bir tür olan İskender-nâme'de İskender, Zülkarneyn kimliğine büründürülmüştür.¹⁷³

Pirin nereden geldiği sorulduğunda İskender-i Zülkarneyn'in Karadeniz'i geçtiği şeklinde cevap verilmesi gerektiği ifade edilmiştir:

Eger ayıtsalar pîr nerden geldi, cevâb ver ki kaçan kim İskender-i Zü'l-karneyn
Kâradeñizi geçdi. **[23b]**

İskender'in büyük bir padişah olduğu bildirilmiştir:

¹⁶⁹ Mustafa Öz, "Mûsâ el-Kâzım", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/219-221.

¹⁷⁰ el-Mâide 5/27-31.

¹⁷¹ Ömer Faruk Harman, "Hâbil ve Kâbil", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14/376-378.

¹⁷² el-Kehf 18/83-98.

¹⁷³ Mustafa Öztürk, "Zülkarneyn", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/564-567.

Boriniñ beyânındadır kaçan kim İskender sed boğa[z]ın kesdi, ol zamânda borı lâzım oldı, bir bu kim İskender Óazım pâdişâhdı... [50a]

Boruyu icat edenin İskender olduğu bilgisi verilmiştir:

ve borı İskenderiñ icâdıdır. [50b]

İskender'in Erastalis isimli bir vezirinin olduğu ve onun boru-zenlerin (borazan) piri olduğu beyan edilmiştir:

İskenderiñ bir veziri var idi, Erastalis derler idi, ol peydâ eyledi. Asıl evvel borı žurnaniñ boyundan aldılar, öyle olsa borı-zenleriñ piri Erastalisdir... [50a]

✓ **Habîb-i Neccâr**

İslami kaynaklara göre Yâsîn suresinde kıssası anlatılan kişidir. Tefsir kaynaklarında Habîb'in neccâr (dülger), ipekçi, kassâr (bez ağartan) veya ayakkabıcı olduğu, günlük kazancının yarısını tasadduk ettiği ve iman ettiğini açıklayıp halkı da imana çağırınca öldürüldüğu rivayet edilmiştir.¹⁷⁴ Tefsir kaynakları haricinde edebî alanda da Habîb-i Neccâr ile ilgili hikâyelere yer verilmiştir. Ancak o, Klasik Türk edebiyatından ziyade Halk edebiyatında geniş bir yer bulmuştur. Onunla ilgili rivayet edilen halk hikâyelerinin çoğu kesik baş motifi etrafında şekillenmiştir. Şehit edilmesinin yanı sıra onun mesleğiyle ilgili hikâyeler de anlatılmış, onun marangoz ve mimarların piri olduğu söylenmiştir.¹⁷⁵

Habîb-i Neccâr'ın tüfeğin kundağını yaptığı bilgisi verilmiştir:

...kundağını Ĥabîb-i Neccâr yaptı. [66b]

✓ **Haccâc b. Yûsuf es-Sekafî (ö. 95/714)**

Zalim lakabıyla meşhur olan Haccac, Muâviye b. Ebû Süfyân döneminde yetişmiştir. Emevi iktidarına Abdulmelik b. Mervan'ın geçmesiyle birlikte orduda komutanlık görevine getirilmiştir. Haccâc, İbnü'z-Zübeyr'le mücadele için Hicaz'a gönderilen 2000 kişilik ordunun başına getirildikten sonra karargâhını doğum yeri olan Taif'te kurmuş ve Mekke istikametindeki tüm yolları keserek şehre gıda girişini engellemiştir. Üç ay sonra Mekke'yi kuşatmış, yedi ay kadar süren kuşatma sonucunda İbnü'z-Zübeyr'in öldürülmesiyle Emevi devletine muhalif olan Abdullah b. Zübeyr'in hilafetine son vermiştir. Haccâc, elde ettiği bu başarıdan sonra Hicaz, Yemen ve Yemame valiliğine, üç yıl sonunda da Irak valiliğine getirilmiştir. Irak'ı sıkı tedbirler ve zulümle idare etme yolunu tercih eden Haccâc, Emevi devletine muhalefet eden herkesi ve her hareketi kanla bastırıştır. Ardından Haccâc,

¹⁷⁴ Süleyman Ateş, "Habîb en-Neccâr", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14/373-374.

¹⁷⁵ Ayşe Merve Yazıcı, "Türk Edebiyatında Habîb-i Neccâr", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 10/21 (2024), 149-174.

yetkilerinin arttırılmasıyla tüm doğu vilayetlerinin valiliğine tayin edilmiş ve bu görevi yirmi yıl sürdürmüştür. Var olan tüm güç ve imkânlarını Emevi devletinin bekası için seferber eden Haccâc, 714 yılında kendi kurduğu Vâsıt şehrinde ölmüştür.¹⁷⁶

Haccâc'ın, Hz. Ali'nin hizmetkârı olan Kanber'i ve Kümeyl İbn Ziyâd'ı şehit ettiği bilgisi verilmiştir:

ÓAlîniñ Kanberi belin bağladı ve icâzet verdi... Haccâc-ı LaÓın anı şehîd etdi. [3b]
Kümeyl İbn Ziyâd belin bağladı ve icâzet verdi... anı dağı Haccâc-ı LaÓın şehîd eyledi.
[3b-4a]

✓ Ebû Müslim-i Horasâni (ö. 137/755)

İslam tarihinin önemli şahsiyetleri arasında yer alan Ebû Müslim, Abbâsi ihtilal hareketinin öncü ismi olarak Emevi devletinin sona erdirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu yönüyle “nâkilü'd-devle, sâhibü'd-devle, mümîtü'd-devle, muhyi'd-devle” unvanlarıyla anılmıştır. Hakkı savunan, haksızlığa ve zulme karşı çıkan bir kişiliğe sahip olarak gösterilmiştir. Özbekistan, Türkmenistan, Dağıstan ve İnan'da olduğu gibi Anadolu Türk halkı arasında da mübarek bir zat ve kahraman olarak kabul edilmiştir. Ahîler ve Bektaşiler nazarında da önemli bir itibarı vardır. Onun kahramanlıkları ile ilgili mitolojik ögeler barındıran halk hikayeleri ve destanlar kaleme alınmıştır.¹⁷⁷ Bu eserlerden biri de Türk edebiyatında *Kıssa-i Ebû Müslim* ve *Ebû Müslimnâme* olarak bilinen dinî-destani halk hikayesidir. Ebû Müslim destanı, Abbasilerin zaferi ve Ebû Müslim'in ölümü ile sona ermekle birlikte farklı zamanlarda ilaveler yapılarak zenginleştirilmiş, bir fetih ve İslami kahramanlık destanı özelliği kazanmıştır.¹⁷⁸

Tüfenkçilik başlığında, Ebû Müslim'in Dâvûd Peygamber ile birlikte Ahmed Zemci'ye göre tüfek hazırladığı belirtilmiştir:

Suóâl ayıtsalar ki tüfenkçilik kimden kaldı ve pîri kimdir? **Cevâb** budur ki: Şemseddîn Tebrîzîdir; zîrâ kim Óasâsı var idi, bundan soñra Óasâyı bırağdı, Murtażâ ÓAlî aldı, üç kez Óasâyı kâfire cenge girdi, her çalışda nice biñ kâfir helâk iderdi, andan soñra Óasâyı bırağdı, Aĥmed Zemcî aldı, Óasâniñ içi boş idi, toprağdan gülle edüp üfürdi ammâ kuvveti yoğidi, Dâvûd nebî ile Ebû Müslim ikisi aña göre tüfenk peydâ etdiler, kabzasına kundağ eyledi... [66a-66b]

✓ Şemseddîn Tebrîzî (ö. 645/1247)

Celaleddîn-i Rûmî'nin sohbet şeyhi olan Şemseddîn Tebrîzî'nin asıl adı Muhammed'dir. Fakat daha çok Şems, Şemseddin, Şems-i Tebrîzî diye meşhur olmuştur. *Makâlât'*ta Şems'in çocukluk ve gençliğinde gizemli bir yaşam sürdüğu, birtakım manevi yeteneklere sahip olduğu, çokça

¹⁷⁶ İrfan Aycan, “Haccâc b. Yûsuf es-Sekaff”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14/427-428.

¹⁷⁷ Hakkı Dursun Yıldız, “Ebû Müslim-i Horasâni”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/197-199.

¹⁷⁸ Nurettin Albayrak, “Ebû Müslim Destanı”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/195-196.

riyazette bulunup sema yaptığı, medrese eğitiminden uzak durduğu kaydedilmiştir. Tebrizli Şeyh Selebâf'a intisap eden Şems-i Tebrîzî, on dört yıl şeyhin hizmetinde bulunduktan sonra seyahate çıkmıştır. Bağdat, Dımaşk, Halep, Kayseri, Aksaray, Sivas, Erzurum ve Erzincan, onun seyahati sırasında gittiği şehirlerdir. Gezgin bir derviş olduğu için de “Şemseddîn-i Perende” ismiyle anılmıştır. O, seyahatlerinde karşılaştığı şeyh ve âlimleri gerçeklerin ortaya çıkması için imtihanlara tabi tutmuş, velâyet tavrı baskın olanları şeriatla, şeriat tavrı baskın olanları velayetle denemiş, bunların hiçbiri kendisini tatmin etmemiş, gerçek şeyh ve dostluğu Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’de bulmuştur. Şems ile Mevlânâ’nın ilk karşılaşması Dımaşk ya da Halep’te, ikincisi ise Seyyid Burhaneddin’in ölümünden beş yıl sonra Konya’da gerçekleşmiştir. Şems, tasavvuf haricinde kimya, nücüm, riyaziyat, ilahiyat, hikemiyat ve mantık ilimlerinde de bilgilidir.¹⁷⁹

Tüfekçilik (tüfenkçilik) mesleğinin Şemseddîn Tebrîzî’den kaldığı ve onun söz konusu mesleğin piri olduğu zikredilmiştir:

Su’âl ayıtsalar ki tüfenkçilik kimden kaldı ve pîri kimdir? **Cevâb** budur ki: Şemseddîn Tebrîzîdir. [66a]

2.2.3.4. Ayet-i Kerimeler

Soru-cevap tekniğinin ağır bastığı eserde, sorulara cevap verilirken ayet ve hadislerden iktibaslar yapılmıştır. Metinde geçen âyetler şunlardır:

1. “*İnne ’llezîne âmenû ve ’Ôamilû ’s-şâlihâti ulâôike hum hayru ’l-beriyye(ti).*”
“İman edip imanlarına yaraşır güzellikte işler yapan kimseler ise mahlûkatın en iyisidirler.”¹⁸⁰ [5b]
2. “*El-âhamdulillâhi ’llezî fedâlnâ ’Ôalâ keşîrin min-âhalkihî.*”
“Bizi inanan kullarından birçoğuna üstün kılan Allah’a hamdolsun.”¹⁸¹ [6a]
3. “*İnne ’llezîne yubâyi ’Ôüneke innemâ yubâyi ’Ôûna ’llâhe, yedu ’llâhi fevka eydihim, fe-men nekeşe fe-innemâ yenkuşu ’Ôalâ nefsihî, ve men evfâ bimâ ’Ôâhede ’Ôaleyhu ’llâhe fe-seyu ’tîhi ecran ’Ôazîmen.*”
“Ey Peygamber! Sana bağlılıklarını bildirenler, Allah'a olan bağlılıklarını bildirmişlerdir. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir. O hâlde kim bağlılık

¹⁷⁹ Semih Ceyhan, “Şems-i Tebrîzî”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/511-516.

¹⁸⁰ el-Beyyine 98/7.

¹⁸¹ en-Neml 27/15.

sözünden dönerse kendi aleyhine bir iş yapmış olur. Kim de Allah'a verdiği sözü yerine getirirse Allah ona çok büyük bir mükâfat verecektir.”¹⁸² **[8b]**

4. Hangi ayetle Müslüman olduğu sorulduğunda şu ayetle cevap verilmesi gerektiği söylenmiştir:

“*Āmentu billāhi ve melāóiketihī ve kütübihī ve rusuluhī lā-nuferrīku beyne ehadin min-rusulihī.*”

“Müminlerin hepsi Allah’a, meleklerine, kitaplarına, elçilerine iman ettiler. ‘Allah’ın elçileri arasında hiçbir fark gözetmeyiz.’ dediler.”¹⁸³ **[10a]**

5. “*Ķālū innā lillāhi ve innā ileyhi rācióūn.*”

“Biz Allah’a aidiz ve hiç şüphe yok ki dönüşümüz de O’na olacaktır.’ derler.”¹⁸⁴ **[12a]**

6. “*Ķul huve’llāhu ehad.*”

“De ki: O Allah’tır, tektir.”¹⁸⁵ **[25b]**

7. “*Āmene’r-rasūlü bi-mā unzile ileyhi min-rabbihī.*”

“Peygamber, Rabbinden kendisine ne indirildiyse hepsine inanıp iman etti.”¹⁸⁶ **[28a]**

8. “*Ve yutóimūne’t-taóāme Óalā-húbbihī miskīnen ve yetīmen ve esīran innemā nutóimukum li-vechī’llāhi lā-nurīdu minkum cezāen ve lā şekūran.*”

“Onlar, kendileri muhtaç oldukları hâlde yoksulu, yetimi ve esirleri doyururlar. Bunu yaparken de içlerinden şöyle derler: ‘Biz sizi yalnızca Allah rızası için doyuruyoruz; buna karşılık sizden de bir teşekkür beklemiyoruz.’”¹⁸⁷ **[32b]**

9. “*İnnā fetahnā leke fetħan mubīnā.*”

“Ey Peygamber! Şüphesiz Biz sana büyük bir fetih ve zaferin yolunu açtık.”¹⁸⁸ **[33a]**

¹⁸² el-Fetih 48/10.

¹⁸³ el-Bakara 2/285.

¹⁸⁴ el-Bakara 2/156.

¹⁸⁵ el-İhlâs 112/1.

¹⁸⁶ el-Bakara 2/285.

¹⁸⁷ el-İnsân 76/8-9.

¹⁸⁸ el-Fetih 48/1.

10. “*Innellāhe meŖa ’s-sābirīn.*”

“Şüphe yok ki Allah, sabredenlerle beraberdir.”¹⁸⁹ [33b]

11. “*Elem aŖhed ileykum yā benī Ādeme en lā-teŖbudu’s-şeytāne innehu lekum Ŗaduvvun mubīn ve eniŖbudūni hāzā sırātın mustekīm.*”

“Ey Ademoğulları! Ben size: ‘Sakın şeytana uymayın; çünkü o sizin aşikâr düşmanınızdır. Sadece Bana kulluk edin, doğru yol budur!’ diye uyarıda bulunmadım mı?!”¹⁹⁰ [53b]

12. “*Yevme lā-yenfeŖu mālun ve lā-benūne illā men-etallāhe bi-ķalbin selīm.*”

“O gün ne mal-mülk fayda verir insana ne de evlat. Ancak Allah’ın huzuruna arınmış bir kalple gelenler kurtulur.”¹⁹¹ [54a]

13. Metinde bu âyet-i kerîmelerin yanı sıra, Zümer Suresi 73. ayette geçen ve “Ebedî kalmak üzere buraya girin”¹⁹² anlamına gelen “*fedhulūhā hālidīn*” ifadesine yer verilmiştir. [57a]

14. A'râf Suresi 23. ayette geçen ve “Biz zulmettik”¹⁹³ anlamına gelen “*żalemnā*” ifadesine yer verilmiştir. [63b]

15. Ayrıca İhlâs ve Fâtiha surelerine de “Üç ihlâs bir sebŖu’l-meşānī” ve “Fâtiha ve İhlâs” şeklinde ismen yer verilmiştir. [16b-18b-33b-47a]

2.2.3.5. Hadis-i Şerifler

Soru-cevap tekniğinin ağır bastığı eserde, sorulara cevap verilirken âyet ve hadislerden iktibaslara yer verilmiştir. Metinde geçen hadisler şunlardır:

¹⁸⁹ el-Bakara 2/153.

¹⁹⁰ Yâsîn 36/60-61.

¹⁹¹ eş-Şu’arâ 26/88-89.

¹⁹² ez-Zümer 39/73.

¹⁹³ el-A'râf 7/23.

1. “*Es-Selmānu minnā ehlu’l-beyti edreke Óilme’l-evvelīne ve’l-āhīrīne ve inne’l-cennete müştākun ile’s-Selmān fī-küllī yevmin hamse merrātin.*”
“Selman bizdendir. Öncekilerin ve sonrakilerin ilmine sahip olmuştur. Cennet de Selman’a müjdelenmiştir ve her gün beş vakit onu anmaktadır.”¹⁹⁴ **[2a]**
2. “*Men firdevsi’l-ahbār, innehū kāle evvelū men yeskī min-hāvzi’l-kevşer Şuheybi’r-Rūmī.*”
“Firdevs cennetine yerleşerek oradan ilk su içecek kişi Suheyb-i Rūmī olacaktır.”¹⁹⁵
[3a-3b]
3. “*İnne kāle Rasūl’ullāh evvele men-yesāfehā el-melāóiketi min-mefāzati Ebū Derdā.*”
“Kıyamet çölünde meleklerle musafaha eden ilk kişi Ebu Derdā olacaktır.” **[5a]**
4. “*Heyyien leke yā ÓAlī, esbahte mevlā küllī müómin ve müóminātin.*”
“Haydi, kolay gelsin yâ Ali! Her erkek ve kadının velisi oldun!” **[6b]**
5. “*El-fütüvvet ealā şelaşeti aqsām evveluhā muhāfazati emri’llāh es-şāni murāóāt Rasūlu’llāh ve’s-şāliš es-şohbetü meóa-ehli’llāh.*”
“Fütüvvet üç kısım üzerinedir: İlki Allah’ın emirlerini muhafaza etmek, ikincisi Allah’ın Rasulü’ne riayet etmek ve üçüncüsü Allah dostlarıyla birlikte olmaktır.”¹⁹⁶
[33b-34a]

2.2.3.6. Hikmetli Sözler

1. “*Mütū kable en-temütū.*”
“Ölmeden önce ölünüz.”¹⁹⁷ **[11b-12a-35a]**
2. “*Men lā-şeyhe ve’s-şeytān şeyhehū.*”
“Şeyhi olmayanın şeyhi, şeytandır.”¹⁹⁸ **[14b]**

¹⁹⁴ İbn Sa’d, *Tabakātü’l-Kübra*, IV, 83.

¹⁹⁵ Suyûtî, *Cami’ü’l-Ehâdis*, X, 310.

¹⁹⁶ Hadis kaynaklarında rastlayamadık. Ancak Abdullah Ensârî el-Herevî’nin *Kitâbu’l-Fütüvvet*’inde, Ahmed b. Muhammed es-Serrâc’ın “Fütüvvet üç kısım üzerine bina edilmiştir: Birincisi, Allah’ın emirlerini muhafaza, ikincisi Peygamber’in sözlerini muhafaza, üçüncüsü mâsivayı terktir.” dediği nakledilmiştir. Sezai Küçük, “Abdullah Ensârî el-Herevî’nin Tasavvufi Fütüvvet Risâlesi: ‘Kitâbu’l-Fütüvvet’, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (2000), 147.

¹⁹⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ ve Muzilü’l-İlbâs’ammâ İstehere mine’l-Ehâdis-i ‘alâ Elsineti’n-Nâs*, II, 402.

¹⁹⁸ Bâyezid Bistâmî’ye nispet edilen bu söz birçok kaynakta geçmektedir. Bir hadis değildir. Abdülbaki Gölpınarlı, bu sözün yalan hadis olduğunda şüphe bulunmadığını söylemiş ve delil olarak da peygamberimiz zamanında şeyhlik ve dervişliğin olmadığı gibi bu adların da olmadığını ifade etmiştir (Abdülbaki Gölpınarlı, “Burgazi ve

3. “*El-Ôârifu yaÔrifu mine 'l-işâret.*”
“Arif olan kişi işaretle anlar.”¹⁹⁹ [16a]
4. “*Edebu 'n-nefsen hayrun min-edebi 'd-ders.*”
“Nefsin edebi, dersin verdiği edebten daha hayırlıdır.”²⁰⁰ [38a]
5. “*Men Ôarefe nefsehu fekad Ôarefe rabbehu.*”
“Kendini bilen Rabbini bilir.”²⁰¹ [38a]
6. “*Et-taÔzîm li-emri 'llâhi ve 'ş-şefqati Ôalâ halkı 'llâhi*”
“Allah'ı tâzim, mahlukata da merhamet.”²⁰² [53b-54a]
7. “*Kün fi 'd-dünyâ bi 'l-musâmahati ve fi 'l-âhireti bi 'ş-şefâÔati.*”
“Dünyada müsahamalı ol ki, ahirette şefaata layık olasın.”²⁰³ [54a]

2.2.3.7. Tercümânlar

Tercümân; Bektâşî tarikatına mensup kimselerin önemli ritüellerden önce okudukları uyaklı sözler ve dualardır.²⁰⁴ Alevi-Bektâşî geleneği içerisinde yapılacak her işin öncesinde ve sonrasında o işe ait tercümanlar okunmaktadır.²⁰⁵ Bu dualar ya şiir şeklinde ya da mensur olarak yapılır.²⁰⁶ Genellikle Türkçe olan tercümânlar, daha çok Bektaşîler ile fütüvvet ehli arasında yaygındır.²⁰⁷

Yazmada yer alan tercümânlar şu şekildedir:

Şakirdin erkân erenlerinin huzuruna kabul merasimi anlatılırken; üstad, erkan erenlerinden icazet alıp kapıya geçer ve ayağa kalkarak tarikat erbâbını selamlar. Daha sonra şakird, erenler

‘Fütüvvetname’si”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 15 (2015), 1-4). Bu sözle anlatılmak istenen, tasavvufun ancak bir şeyh önderliğinde öğrenilip uygulanacağıdır. Bu söz, *Kuşeyrî Risalesi*’nde şu şekilde geçmektedir: “Üstâdı bulunmayanın imamı şeytandır” (Abdulkerim Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risalesi*, çev. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1991), 592).

¹⁹⁹ Kaynaklarda rastlayamadık.

²⁰⁰ Se’âlibî, *Simâru 'l-Kulûb fi 'l-Mudâfîve 'l-Mensûb*, 658.

²⁰¹ Aclûnî, *Keşfü 'l-Hafâ*, II, 262.

²⁰² Ali el-Kârî. *el-Esrâru 'l-Merfû 'a fi Ahbâri 'l-Mevdû 'a*, 227.

²⁰³ Kaynaklarda bu hadise rastlayamadık.

²⁰⁴ Cem Dilçin, *Yeni Tarama Sözlüğü*, 207.

²⁰⁵ Mehmet Yazıcı, *Alevîlik-Alevî Deyişlerinin ve Gülbanklarının Sosyolojik Analizi* (İstanbul: Çıra Yayınları, 2011), 134.

²⁰⁶ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 652.

²⁰⁷ Mustafa Uzun, “*Türk Tasavvuf Edebiyatında Bir Dua ve Niyaz Tarzı Gülbank*”, *İLAM Araştırma Dergisi* 1/1 (1996), 71.

icazetiyle pîr nazarında icazet aldığını söyler ve erenler nazarında geçmişte yaptığı kötü hasletlerden ötürü tövbe eder ve şöyle der:

Üstâd olan kimesne evvel icâzet dileyüp kapuya geçüp çalkup *es-selâmu Óaleyküm yâ erbâb-ı tarîkât, Óaleykümü's-selâm* diyeler... [17a]

Estağfiru'llâh görür gözüm, *estağfiru'llâh* yürür ayağım, *estağfiru'llâh* işidür kulağım, *estağfiru'llâh*, *estağfiru'llâh subhâna'llâhi ve'l-hamduli'llâhi ve lâ-ilâhe illa'llâh vallâhu ekber*²⁰⁸ ve *lâ-hâvle ve lâ-kuvvete illâ bi'llâhi'l-Óaliyyi'l-Óazîm*.²⁰⁹ [17b]

Şakirdin pîr nazarında erkân erenlerinin huzuruna kabul merasiminin ardından nakîb erenlerin icazeti üzerine üstâd şakirde dua edip hediyesini verir ve nakîb erenlerin nezaretine teslim eder. Nakîb, erenlere tarikat kardeşinin Allah için hazırladığı bir sofraya getirir ve erenlerde Allah için yedikten sonra Hz. Peygamber'in ruhuna, tüm iman ehli kimselere ve devlet padişahına dua ederler. Sonrasında mecliste hazır bulunanlara şu tercümân okunur:

Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm. Seyyidü's-sâdât muhibbü's-sâdât h'âce-i Óaraşât server-i kâoinât mefhar-ı mevcûdât şefi'î-yevmi'l-Óaraşât ber-cemâl-i Muhammed kemâl ÓAlî Haseneyn-i bülend şalavâtu'llâh dost ve ba'Ódehü tercümân okuyup ayda es-selâmu Óaleyküm yâ ehl-i şeri'at, es-selâmu Óaleyküm yâ ehl-i tarîkat, es-selâmu Óaleyküm yâ ehl-i ma'rifet, es-selâmu Óaleyküm yâ ehl-i hâkîkat, es-selâmu ey cân-ı pâk Ahmed-i Nür-ı Hudâ, es-selâmu ey çâr yâr-ı hem-nişîn-i Mustafâ menba'ı ehl-i mürüvvet ma'Óden-i ehl-i safâ çün şu Selmân-ı muhibbi hânedân-ı Murtaza. [20a-20b]

Pîr ile müridin arasında ne olduğu, nerede revân olduğu, mecliste kimlerin bulunduğu ve kimin icazet verdiği gibi soruların cevaplandığı bölümde okunan tercümân şöyledir:

*Allâh Allâh Seyyidü's-sâdât muhibbu's-sâdât h'âce-i Óaraşât server-i kâoinât ber-cemâl-i ÓAlî seyid-i enbiyâ Muhammed Mustafâ-râ şalavât pîr-i pîrân-râ Óaşket nakîb-i nuqabâ-râ Óaşket et ehl-i şed miyân-beste-râ Óaşket et ve icâzet şumâ ve be-ümîz-i yârân-ı kadîm şad hezârân, es-selâmu Óaleyküm yâ erbâb-ı ehl-i şeri'at, es-selâmu Óaleyküm yâ erbâb-ı ehl-i tarîkat, Allâhümme şalli Óalâ-seyyidinâ Muhammed ve Óalâ-âl-i Muhammed Nüh nebî rûhuna şalavât, Dâvüd nebî rûhuna şalavât, yüz yigirmi dört biñ peygamberler rûhuna şalavât, pîrlerimiz rûhuna şalavât, üç yüz on üç mürsel peygamberler rûhuna şalavât, pîrlerimiz rûhuna şalavât, evvel üstâd çîst Óayn-ı ÓAlî on yedi kemer-beste ve Selmân-ı Fârisî ve Bilâl-i Hâbeşî ve on iki imâm rûhuna şalavât, sağ ve sol karındaşlarımız rûhuna şalavât, nür-ı nebî kürsî-i ÓAlî rüşen çerâk sâ'at-i mübârek şubh u şâm merd-i merdân pîr-i pîrân sırr-ı Rahmân Óazâmetu'llâh tekbîr *Allâhu ekber Allâhu ekber*, itmâm sırr-ı dest küşe-i çâ-riyâset elîf Allah, mîm Muhammed, cîm Cebrâ'îl, Óayn ÓAlî [21b-22a-22b]*

²⁰⁸ "Allah, bütün noksan sıfatlardan münezzehtir. Bütün hamdler O'na mahsustur. Allah'tan başka ilah yoktur, Allah en büyüktür.

²⁰⁹ "Her türlü değişim ve gücün kaynağı sadece Allah'tır.", Ali Osman Koçkuzu, "Havkale", TDV İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/536. Bu tercüman metinde iki kez tekrar edilmiştir (18a-44b).

Üstadın huzuruna ne şekilde girileceği ve nasıl durulması gerektiğinin anlatıldığı bölümde, huzura varan kimsenin eksikliği varsa okuması gereken tercümân şudur:

Günāh etdim Hüdā için bağışla, Muḥammed Muṣtafā için bağışla. [41a]

Nakîblik kapısının anlatıldığı bölümde, şakirdi üstadın kapısına getiren nakîbin okuduğu tercümân şudur:

Evvel adımda de ki: *Es-selāmu Őaleyküm ey mihribān-ı bārgāh-ı Kibriyā*, **ikinci** adımda de ki: *Ey cān-ı cihān-sitān tarīḳ-i Murtażā*, **üçüncü** adımda de ki: *Şāhbān-ı şedīd bīŐat-ı pīr-i mürīd*, **dördüncü** adımda de ki: *[H]alka-ı tevḥīd cümle Őārifān-ı bā-şafā*, **beşinci** adımda de ki: *Her dem ez-mā şad selāmu çehār-deh maŐşüm-ı pāk*, **altıncı** adımda de ki: *Ber-revān-ı rūḥ-perver Muṣtafā ve Murtażā*, **yedinci** adımda de ki: *Bi dil-rā ārzü-yi şohbeti şāhib-i dil est bāzgerded yā der-āyed çīst fermān şumā. [42b-43a]*

Erenler eşiğine getirilen hediye nin kabul edilmesi için okunan tercümân şöyledir:

...kapuya geliyorken bunları okuya; es-selāmu Őaleyküm, kapu selāmin verdikten sonra ayda ki *yā ehl-i erkān erenleri, eksilik bizden tāmlıḳ sizden. Yārenler bir ḫayr duŐā temennā ederiz* diye andan sininiñ bir kenārın eline ala daḫi ehl-i seccādeye karşı varı bu tercümānı okuya; *Ḳarıncañıñ Süleymāna nihānī çekirge budu armağānı, Süleymānsın şehā ben bir ḳarınca, ḳarincadan ḳabūl ayıtsa armağānı. [43b]*

Üstadından icazet talep eden şakirdin nasıl icazet alacağı nın anlatıldığı bölümde, şakirdin yapması gerekenleri yaptıktan sonra eşiğe gelip okuması gereken tercümân şudur:

Allāh Allāh seyyidü's-sādāt muḫibbi's-sādāt server-i kāōināt Muḥammed Muṣtafā-rā şalavāt Allāhümme şalli Őalā Muḥammed ve Őalā āl-i Muḥammed tercümān ışığında ḳomışam ben cān ve ser tā vücūdum ola, şāfi hem çü āzad ışığında ḫācetim budur benim kim ḳılasın ben faḳīre bir nażar. [56b-57a]

Eşiği atlayıp içeri giren şakirdin okuması gereken tercümân şudur:

Ser-ā-ser Őāleme iḫsānıñız gedigiñizde eksik olmaz, dāōimā miḫmānız, her zamān dergāñız meftūḫdur her sāōile fedhulūḫā ḫālidīn. [57a]

Şakirdin okuduğu tercümāna karşılık olarak şeyhin gel demesi üzerine şakird üç adım daha ileri gidip şu tercümānı okur:

Es-selāmu ey ehl-i erkān-ı tarīḳ, es-selāmu ey mürşid-i rāḫ-ı refīḳ, es-selāmu ey zümre-i erkān-ı pīr, es-selāmu ey zümre-i aśḫāb-ı ḫayr, es-selāmu ey menbaŐ-ı iḫsān u cūd, es-selāmu ey pertev-i mihr-i cūd. [57a-57b]

Şakird şeyhe yaklaştıktan sonra şu tercümānı okur:

Es-selāmu ey āfītāb-ı bī-zevāl, es-selāmu dürr-i deryā-yı kemāl, es-selāmu ey Ahmed gīti penāh, es-selāmu ey mahzen-i sirru'llāh. [57b]

Şeyhin huzuruna elinde hediye zarfları ile gelen şakird, bu yol erkânını koyan tüm üstadlar ruhuna ve Hz. Peygamber'in tertemiz ruh-ı şerîfine salavat getirerek zarfları şeyhin önüne koyar. Şeyhin hediyesini verip şu tercümânı okur:

Úarincanıñ қапуña geldim teh̄-dest құлдан ne ola Hāzret-i Süleymāna teklif-i dervīşñ olur, dilin niyāz elde piyāz Óayb eyleme şunarsa faķīrāne teklif. [58a]

2.2.3.8. Sosyal Hayat

2.2.3.8.1. Yeme-içme adabı

Eserde yemek yemenin on iki adabı olduğu zikredilmiştir. Öncelikle lokmanın sahibinin Allah olduğu bilinciyle hareket edilmesi gerektiği söylenmiş, lokma verilen kimseye mazur gör denmemesi gerektiği vurgulanarak böyle yapan kimsenin günaha gireceği ve bunun caiz olmadığına değinilmiştir:

Eger bu **suóalleri** ederlerse ki taÓāmi yemeniñ kaç ādābı vardır? Haber ver ki: On iki ādābı vardır. Evvel budur ki bir kiři bir kimseyi loķmalandırsa, soñra dese maÓzür dutsa günāha girer cāóiz degildir, zīrā loķma Hūdānıñdır... [23b]

2.2.3.8.2. Misafir ağırlama adabı

Bir kimseyi misafir etmek isteyen kişinin yapması gerekenlere de yer verilmiştir. Misafire getirilen lokmanın mercimek, pirinç ya da et olduğu, lokma geldiği zaman kendisinin sunması, sonra konuğun sunması, ikram yapılırken misafirin yüzüne bakılmaması ve tanışıklık gösterilmemesi, lokma koymanın üç kere teklif edilmesi gerektiği söylenmiş, bunlar yapıldığında lokmanın kadım olacağı vurgulanmıştır:

...andan soñra bir kişi bir kimseyi misāfir etmek dilese, loķma geldiği vaķit kendüsi suna, andan soñra konuķ suna, yüzüne baķmaya muşāhib eylemeye, loķmaya ķomayı üç kerre teklif eyleye, getürdiği loķma ķadım loķma ola, ya mercimek ya pirinç ya et loķması ola [23b]

3. BÖLÜM

**MÜELLİFİ BİLİNMEYEN MENSUR BİR FÜTÜVVET-NÂME
(ÇORUM HASANPAŞA KÜTÜPHANESİ NO:19 HK 885)**

3.1. Nüsha Tavsifi

Eser, 150x100/110x70 cm ölçülerinde olup talik kırması suyolu kâğıda yazılmıştır. Çorum Hasanpaşa Yazma Eserler Kütüphanesinde 19 Hk 885 numarada kayıtlıdır. Adı “Fütüvvet-nâme” olarak kayıtlı olan yazma, desenli kağıt kaplı mukavva bir cilde sahiptir. Toplamda 67 varaktan oluşmaktadır, tamamı mensurdur. Varaklar numaralandırılırken bir varak atlanmıştır (26 v.). Her bir varakta tek sütun ve 9 satır bulunmaktadır. Eserden 7a varağında “Hāzā Fütüvvet-nâme” diye bahsedilmiştir. İstinsah tarihi, müstensih ve müellifi bilinmemektedir. Müellif, eseri yazarken satıra sığmayan bazı kelimeleri satır üzerine ya da altına olmak üzere kendince uygun gördüğü boş kısımlara yazma yolunu tercih etmiş, yanlış yazdığını düşündüğü veya çıkarmak istediği bazı kelimelerin de üzerinde karalamalar yapmıştır. Müellif, eseri yazarken bazı kelimeleri muhtelif yerlere alarak bazı kelimelerin üzerinde karalamalar yapmıştır. Bu da yazmanın müellif nüshası olduğunu güçlendirmektedir.

3.2. Metnin Kurulmasında İzlenen Yol

- Farsça ön ekler kelimelere getirilirken kısa çizgi ile ayrılarak gösterilmiştir: nā-ehl; be-şafā; bī-haber; bā-dost.
- Tekrar gruplarında araya giren ekler kısa çizgi (-) ile ayrılmıştır: ser-ā-ser.
- Harf-i cerler (Arapça ek ve edatlar) ile sonrasında gelen kelimeler kısa çizgi (-) ile ayrılmıştır: bi-izni’llāh; Óalā-hubbihi; fi-ahvāl-i meşāyih.
- Vâv-ı madûleler, (ˆ) işareti ile gösterilmiştir: be-hˆānīm; Hˆāce ÓAbdullāh
- Metin içi tutarlılığı sağlama amacıyla İsmail Ünver’in önerilerine²¹⁰ uyulmaya çalışılmıştır.
- Özel isimlerin ilk harfleri büyük yazılmış, sonlarına gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır: ÓÖmeriñdir, Medineye, ÓÂmiriniñ.
- Allah lafzı muzafun ileyh olduğunda kelimedeki “lam” harfleri kesme işaretiyle ayrılmıştır: Rasûlu’llah; Şafıyyu’llāh; Halīlu’llāh; şalla’llāhu gibi.
- Metnin daha kolay anlaşılmasını sağlamak için nokta (.), virgül (,) gibi noktalama işaretleri kullanılmıştır.
- Metin tamirleri köşeli parantez [] içinde gösterilmiştir.

²¹⁰ İsmail Ünver, “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Journal of Turkish Studies* 3/6 (2008): 1-46.

- Metinde yer alan ayetlerin mealleri, sure ve ayet numaraları ile hadislerin manaları ve kaynakları dipnotta verilmiştir. Metin içerisindeki ayet ve hadisler eğik (italik) olarak yazılmıştır.
- Arapça ve Farsça kelimelerdeki med harfleri “ā, ī, ū” şeklinde gösterilmiştir.
- Nüshanın sayfa numaraları metnin sol tarafında köşeli parantez [] içerisinde koyu olarak verilmiştir: **[1b] [2a]**.

Transkripsiyon Alfabe Sistemi

ا : a, ā, e, i, ī

ء : ø

ب : b

پ : p

ت : t

ث : ŝ

ج : c

چ : ç

ح : ħ

خ : ħ

د : d

ذ : ź

ر : r

ز : z

ژ : j

س : s

ش : ŝ

ص : ś

ض : ź, đ

ط : t

ظ : ž

ع : Ø

غ : ğ

ف : f

ق : q

ك : g, k, ñ

گ : g

ل : l

م : m

ن : n

و : v, o, ö, u, ü, ū

ه : h, e

ی : y, ı, ĩ, ī

3.3. Transkripsiyonlu Metin

[1b]

Bismi'llāhi'r-rahmāni'r-rahīm

Ĥazret-i Rasūl ūalla'llāhu TeŌālā Ōāleyhi ve sellem buyurur kim: “Yā CebrāŌil, ūandugı aē kim gŌrelūm Ĥaē TeŌālā hediyye vermiūdir.” CebrāŌil (Ōas.) ūandugı aēdi. İēinde bir hırēa ve bir Ōimāme ve bir tāc ēıēdi. CebrāŌil, Ĥazret-i Rasūlū ēurūatdı ve baŌdehū Ĥazret-i Rasūl ūalla'llāhu TeŌālā Ōāleyhi ve sellem, ŌAlīyi hilāfet seccādesine geēirdi. Ayıtdı, “Yā ŌAlī, sen dahi bu mahfilde ēurūan!” dedi.

[2a]

Andan İmām ŌAlī kerrema'llāhu vechehu yerinden durup Ĥazretiñ hūzūrunda on yedi rekŌat farz namāz ēıldı ve aūhābından on yedi kiūiniñ belin baēladı. Evvel Selmān-ı Fārisiniñ belin baēladı ve icāzet verdi. O, Ĥazretiñ hiēmetkārı idi. Pīr-i Ōālem idi, anıñ Ĥaēında Ĥazret buyurmuūdur: “*Es-Selmānu minnā ehlu'l-beyti edreke Ōilme'l-evvelīne ve'l-āhirīne ve inne'l-cennete müūtāēun ile's-Selmān fī-küllü yevmin Ĥamse merrātin.*”²¹¹ Üē yüz yaūında vefāt etdi.

[2b]

ēabri Medāindedir.

2. ŌAmr İbn Ūmeyye-yi Ōamīriniñ belin baēladı ve icāzet verdi. Peykleriñ silsilesi aña ēıēar.

3. Bilāl-i Ĥabeūiniñ belin baēladı ve icāzet verdi. Mueēzinleriñ silsilesi aña ēıēar.

4. Būreyde-i Eslemeniñ belin baēladı ve icāzet verdi. Ol Ĥazret-i Rasūlūñ ūancaēdārı idi. Ūancaēdārleriñ silsilesi aña ēıēar.

5. Zūnnūn-i Mısrīniñ belin baēladı ve icāzet verdi. Mısr sultānınıñ elēisiydi ēaēan ki vardı.

[3a]

Rasūl gŌrdi, ayruē ayrılmadı. ŌĀlim ve ūāŌir ve ūādıē kiūiydi ve tıp Ōilminde māhir idi ve hem Ōilm-i taūrīfi ŌAlīden ŧērenmiū idi. Fabībleriñ silsilesi aña ēıēar. ēabri Baūradadır.

6. ūuēyb-i Rūmī belin baēladı ve icāzet verdi. Ol Ĥazret-i Rasūlūñ meddāhıydı ve Ĥazret-i ŌAlīniñ ūākirdi idi. Rasūl, anıñ Ĥaēında buyurdı: “*Men firdevsi'l-aēbār, innehū ēāle evvelū men yeūēi*

[3b]

min-Ĥavzi'l-kevūer ūuēybi'r-Rūmī.”²¹² Mihterleriñ silsilesi aña ēıēar. Yüz on yaūında vefāt eyledi. ēabri Sivāsdadır.

7. Ĥasan-ı Baūrīniñ belin baēladı ve icāzet verdi. BaŌzı meūāyihleriñ silsilesi aña ēıēar. Yüz yetmiū yaūında naēl etdi. ēabri Baūradadır.

²¹¹ “Selman bizdendir. Ōncekilerin ve sonrakilerin ilmine sahip olmuūtur. Cennet de Selman'a müjdelenmiūtir ve her gūn beū vakit onu anmaktadır.”, İbn Sa'd, *Tabakātu'l-Kubrā*, IV, 83

²¹² “Firdevs cennetine yerleūerek oradan ilk su iēecek kiūi Suēyb-i Rūmī olacaktır.”, Suyūtī, *Cami'ū'l-Ehādis*, X, 310.

8. ÓAlîniñ Qanberi belin bağladı ve icāzet verdi. Seyisleriñ silsilesi aña çıkar. Haccāc-ı LaÓin anı şehid etdi. Qabri Bađdāddadır.

9. Kümeyl İbn Ziyād

[4a]

belin bağladı ve icāzet verdi. BaÓzı meşāyihleriñ silsilesi aña çıkar, anı dađi Haccāc-ı LaÓin şehid eyledi. Qabri Kūfededir.

10. ÓAbdullāh İbn ÓAbbāsıñ belin bağladı ve icāzet verdi. Gene baÓzı meşāyihleriñ silsilesi aña çıkar. Qabri Mekkededir.

11. Mālik Ejder belin bağladı ve icāzet verdi. Hāzret-i ÓAlîniñ şakirdi idi, silaşşörlükde be-gāyet bahādır idi ve hem Hāzret-i ÓAlî

[4b]

anı beglerbegi etmiş idi. Begleriñ ve silaşşörleriñ silsilesi aña çıkar. Qabri Kūfededir.

12. Muhammed İbn Ebū Bekir belin bağladı ve icāzet verdi. Yazıcılarıñ silsilesi aña çıkar. Qabri Mısırdadır.

13. Cömerd-i Qasāsıñ belin bağladı ve icāzet verdi. Qasāsıñ silsilesi aña çıkar. Yetmiş yaşında naql etdi. Qabri Bađdāddadır.

14. Cābir-i Ensāriniñ belin bağladı ve icāzet verdi. Ensārileriñ silsilesi aña çıkar. Yetmiş yaşında naql etdi.

15. Ebāzer-i Gıffāriniñ belin bağladı ve icāzet verdi.

[5a]

Pālān-dūzlarıñ silsilesi aña çıkar.

16. Ebū Derdā-i ÓAmiriniñ belin bađladı ve icāzet verdi ve Aşhāb-ı Suffaya ser-halka idi. Ehl-i Riyāzatiñ silsilesi aña çıkar ve dađi Rasūl anıñ haqqında buyurmuş, İbn ÓAbbās rivayet eder: “*Inne qāle Rasūl’ullāh evvele men-yesāfeha el-melā’iketü min-mefāzati Ebū Derdā.*”²¹³

17. Ebū ÓAbīd el-Harezmīniñ belin bağladı ve icāzet verdi. Ensārileriñ re’isi idi. Re’isleriñ silsilesi aña çıkar. Çünkü ÓAlî, bu zıkr olan aşhābıñ

[5b]

belin bağladı ve icāzet verdi. Dađi geçdi seccāde üzerine oturdu ve Selmān-ı Fārisīye buyurdu ki “Yā Selmān! Sen dađi aşhābdan hāzır olanlarıñ belin bağla ve icāzet ver.” dedi. Pes Selmān, Hāzret-i

²¹³ “Kiyamet çölünde meleklerle musafaha eden ilk kişi Ebu Derdā olacaktır.” ifadesinin kaynağına rastlayamadık.

ÓAlîniñ icâzetiyle aşhâbı kırşadup icâzet verse gerekdir. Aşhâb miyân-beste olduğdan soñra bu âyeti okudu: “*Inne’llezîne âmenû ve Óamilû’s-sâlihâti ulâóike hum hayru’l-beriyyeti.*”²¹⁴ YaÓnî

[6a]

Ol kimseler ki îmâna gelmişlerdir, iyi Óamel kılmışlardır. Halkıñ yegregidir. Pes andan Hâzret-i ÓAlî şâd olup ayıtdı: *El-hâmdulillâhi’llezi fedđalnâ Óalâ keşirin min-halkıhî.*²¹⁵ Andan Hâzret-i Rasûl salla’llâhu teÓâlâ Óaleyhi ve sellem ayıtdı. “Yâ ÓAlî! Bu şeddiñ ve kırındaşlıđıñ şükşanesi bir niÓmet bünyâd etmek gerek.” Andan Hâzret-i ÓAlî kerrema’llâhu vechehu beksimât ve yağ ve hürmâ getirdi ve bir cefneye kódı. Dañi mübârek eliyle ovup tamâmı helvâ oldu.

[6b]

Anıñçün aşhâb-ı tarîk, aña helvâ-yı cefine derler ve ol mahfilde kendi eliyle ol helvâyı baş eyledi. Miyân-beste olanlara iki eliyle verdi ve “*Heyyien leke yâ ÓAlî, esbahte mevlâ külli müómin ve müóminâtin.*”²¹⁶ Ve yine ol helvâdan verdi. Pes Muhammed İbn NuÓmân el-Hârişî eydür. Hâzret-i Rasûl ve ÓAlî çâdır içinde idi, aşhâb çâdıra girerlerdi ve tehniye ederlerdi, emîri’l-müóminin olduğuna. Pes gelenlere ol helvâdan verirdi. Pes aşhâb-ı tarîk baÓızıya helvâ sunduklarınıñ sırrı budur, andan cemîÓ aşhâba yetişirdi.

[7a]

Ve bir miğdâr artdı. Pes ol artanı bir kütuya kóydular ve ağzın mühürlediler. Ol kütuyu Selmân-ı Fârisîye verdiler. Tâ Hâzret-i Hâsana ve Hüseyne ve Fâtımâya ve bākî aşhâba yetişdüre. Pes Selmân-ı Fârisîyi ol kütuyu taÓzîm ile başında götürüp giderdi. Her menzile geldiğde bir se-pâye üzerine kórdı. Bu vechile Medîneye yetişdürdi. Anıñçün meşâyihîñ arasında sünnet oldu.

Hâzâ Fütüvvet-nâme

Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm

[7b]

Ey tâlibân-ı erkân-ı tarîkat! Kırğan kim **suóâl** ayıtsalar tarîkatıñ evveli ve âhiri nedir? **El-cevâb:** Teslimliktir. **Suóâl** ayıtsalar üstâd ile şâkirdiñ mâ-beyninde bir Óahd vardır. Ol Óahd nedir? **El-cevâb:** Üstâz ile şâkird hâkķında nefsine emîn ola. Üstâz şâkirdde beş hizmet göstere. **Evvelki** hizmet: Miftâh eline teslim etdikde varup dükkânı açup ve çâr çekmekdir. **İkinci**, seccâde yerine salup riÓâyet etmekdir. **Üçünci**, saķķalıķdır. **Dördünci**, el kavrışdura âdâb ile dura. Andan soñra üç gün açlıķ

[8a]

²¹⁴ “Muhakkak ki îmân edip yarar [sâlih] ameller yapanlar (var ya) onlardır bütün hayru’l-beriyeye [halkın en hayırlıları].”, el-Beyyine 98/7.

²¹⁵ “Hamd o Allâh’a ki bizi mü’min kullarından bir çoğunun üzerine tafdîl buyurdu [geçirdi/üstün kıldı].”, en-Neml 27/15.

²¹⁶ “Haydi kolay gelsin yâ Ali, her erkek ve kadının mevlâsı-velisi oldun!”, Kaynağına rastlayamadık.

çillesi ve yedi gün dökülüp sökülme çillesin ve kırk gün yine açlık ve yalınçılıklı çillesin ve ba'Ódehü biñbir gün çille-i merdān derler ammā naşībin bir günde alur. Ol güne yevmü'r-rızā derler. Ya'Ónī üstād şākirdden rāzī olduğu gündür. Lāzım-ı velāyetde icāzet verilüp ba'Ódehü bilgil imdi gerekdir ki üstād olan kimesne şākirde üç nefes vere. Ve sağ ve sol qarındaşı anlar dahi üç nefes vereler cümle on iki nefesdir. Ol üç şerī'Óatde

[8b]

ve üç tarīkatde ve üç ma'Órifetde ve üç dahi hāķīkatde. Ve hāķīkat haberdir ve ma'Órifet hīkmetdir ve tarīkat gayr-i hāldir ve şerī'Óat Óāleme niżām içindir. Ammā tarīkat içinde şart budur. Misāfire ve mücāvire bu āyetle el vere. **El-āyet:** Bismi'llāhi'r-rahmāni'r-raħīm “*Inne'llezīne yubāyi Óūneke innemā yubāyi Óūna'llāhe, yedu'llāhi fevķa eydīthim, fe-men nekeşe fe-innemā yenkuşu Óalā nefsihī, ve men evfā bimā Óāhede Óaleyhu'llāhe fe-seyu'tīhi ecran Óazīmen.*”²¹⁷ āyet-i bey'Óāt. ve ba'Ódehü üç nefes ki üstāz verir. Amı beyān idelim bed içinde şerī'Óat

[9a]

emrinde şehādet kelimesine işāretdir ve kelime-i şehādet, imāniñ seccādesidir. Zīkr olunan işāret, oķumaķ ile yazmaķ ile bilinmez. Üstāddan görmeyince pīr-perver olup cüretlikden ķurtulan qarındaşlar bilürler. Tarīkatde şehādetiñ nūri imāndır. Hāķīkatde emānet nedir deseler budur ki cāndır. Geldik imdi yol ata nefesine ki üç su'Óāl vardır. Biri dilde, biri elde, biri ayaķda. Şerī'Óatde diliñ şehādetde ola ve tarīkatde eliñ sehāvetde ola

[9b]

ve hāķīkatde ayađıñ Óibādetde ola. Ba'Ódehü sağ yol qarındaşı ol dahi üç nefes verir. **Su'Óāl** ederler kim revān oldı kimi hāķīķile? **Cevāb** ver ki: Bi-iźni'llāhi te'Óālā. **Su'Óāl** ayıtsalar ki nerde revān olduñ? **Cevāb** ver ki: Siz erenler icāzetiyle.

Faśl

Śol yol qarındaşıma geldiñ üç nefes verir. **Su'Óāl** ayıtsalar ki vücūduñ ķapısı nedir? Hāķīķatle **cevāb** ver ki: Sem'Ódir. **Su'Óāl** ayıtsalar ki ne āyetle Müslümānsın?

[10a]

Şerī'Óatle **cevāb** ver ki: “*Āmentu billāhi ve melāōiketihī ve kütübihī ve rusuluhi lā-nuferriķu beyne eħadin min-rusulihī.*”²¹⁸ āyetle diye. Her kim ki Óilimle Óāmil olup zīkr olunan erkāna üslūb üzere

²¹⁷ “(Ey Muhammed! Her hāldde [şübhesiz] sana bī'at edenler, mahzā [sırf] Allāh'a bī'at ederler, Allāh'ın eli onların elinin üstündedir, onun için her kim (sözünden) cayarsa sırf kendi aleyhine cayar, her kim de Allāh'a ahid [söz] verdiği şeyi ifā ederse [yerine getirirse], O da ona yarın bir ecr-i azīm [büyük mükāfāt: cennet] verecektir.”, el-Fetih 48/10.

²¹⁸ “Müminlerden her biri Allāh'a ve (O'nun) melāikesi/[melekleri]ne ve kitaplarına ve peygamber/[resul]lerine – “(Kimine inanıp kimini inkār ederek, Allāh'ın) peygamberlerinden hiç birinin arasını ayırmayız” diye – imān getirdiler.”, el-Bakara 2/285.

cevāb vere, tarīkat erenleri ortasında hīzmeti makbūl ve loḡması hēlāl olsa ve eger cevāb vermez ise cūōretidir, pīre hīzmet etmemiştir.

Faśl

[10b]

Suōāl ayıtsalar ki ehl-i tarīkat olanlar hēlvānīñ sırrı ŧetini farz mıdır yā sūnnet midir? **Cevāb** ver ki: Ne farzdır ve ne sūnnetdir, ihtiyāc olacaḡ vācibdir, beyne'l-erkān hediyye ve armaḡandır. Kim geldi deseler **cevāb** vere, **evvel** Ādem peyḡamber geldi, cennetden hūrīler gönderdi. Doḡuz eczādır, üç dāne hurmā ve üç dāne zeytūn ve üç dāne buḡday, fe-emmā bu cūmleniñ biri bal ve biri yaḡ, biri undur, ḡarıřdırup

[11a]

ŧeht etdiler hēlvā oldı. Ādem peyḡamber (Ōas.) üç baḡş eyledi. Bir baḡşı Ādem (Ōas.) oḡlanlarıyla yedi ve iki baḡş mühürledi ayıtdı: *Lā-ilāhe illa'llāh Ādem Şafıyyu'llāh.*²¹⁹ Andan Cebrāōīl (Ōas.) mühürlediḡi baḡşı ḡuds-i mübārekde ŧaḡladı, ḡaçan ḡuds-i mübāreḡ yapıldı, bir baḡşı daḡi İbrāhim Hālīlu'llāha yirişdi, ol daḡi mühürledi Ayıtdı: *Lā-ilāhe illa'llāh İbrāhim Hālīlu'llāh* dedi ve bir baḡşı daḡi Muḡammedü'l-Muřtafā Ōaleyhim yetdi, ol daḡi mühürledi ayıtdı: *Lā-ilāhe illa'llāh*

[11b]

*Muḡammed Rasūlu'llah*²²⁰ dedi, andan Hāzret-i Cebrāōīl (Ōas.) ayıtdı. Yā Muḡammed Allāh TeŌālā saña selām ayıtdı, saña ve ümmetiñe “*Mūtū ḡable en-temūtū*”den²²¹ bir niřān verdi, ol niřān nedir deseler nā-ehl[e] gizlidir. Ehl-i hāḡ, ehl-i tarīḡ olan bilir daḡi revān olan ḡarındařlar bilirler ki perde içinde söylenir ve nā-ehil bilmez kesbi ve loḡması hārāmdır, ehl-i tarīḡ yemezler. Ve İdrīs peyḡambere beř ālāt geldi, birisi budur her ne ise maḡfīce

[12a]

diyeler bir tel iplik ve bir ignedir ehl-i tarīḡ arasında “*Mūtū ḡable en-temūtū*”nuñ iřbātı budur yā Muḡammed, sen ölmezden evvel kefeniñi diküp ol mühr içinde ḡoyasın ehl-i hāḡḡa ve ehl-i tarīḡe haber veresin kefenlerin diküp tarīḡ-i hāḡḡa vāřıl olalar *ḡālū innā lillāhi ve innā ileyhi rāciŌūn.*²²²

Faśl

Fī-aḡvāl-i meřāyih

²¹⁹ İslām geleneḡinde Allah'ın seḡkin kıldıḡı kimse anlamında Hz. Ādem için kullanılan bir tabirdir. “Allah'tan başka ilah yoktur, Ādem Allah'ın seḡkin kıldıḡı kuludur.”

²²⁰ Kelime-i Tevhidin aslı olan ve iman esaslarının özünü ifade eden bu cümle “Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed O'nun Rasulüdüdür.” demektir. Hatice Kelpetin Arpaguş, “Kelime-i Tevhid”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2022), 25/214.

²²¹ “Ōlmeden önce ölüñüz.”, Aclūnī, *Keřfü'l-Hafā ve Muzīlü'l-İlbās 'ammā İřtehere mine'l-Ehādīs-i 'alā Elsineti'n-Nās*, II, 402.

²²² “Biz Allah'ınız ve nihāyet O'na döneceḡiz.” derler.”, el-Bakara 2/156.

Bir kimse şeyh olsa ve ehl-i seccāde olsa erler seccādeniñ žāhiri ve bātını nedir? **El-cevāb:** Žāhiri şerīŌat ve bātını hālīs Ōibādetdir.

[12b]

Eger ayıtsalar ki seccāde sالدıkları vaķit kaç apudan ierü sالدular? **El-cevāb** budur ki: Ü apudan ierü; biri şerīŌat, biri tarīat, biri hāķīat. Eger **suŌāl** ayıtsalar hāķīatde altuña ne sالدılar? **Cevāb** veresin kim: Ōİbādet seccādesin. Eger **suŌāl** ayıtsalar, seccādeniñ rükni kaçdır deseler? **Cevāb** ver ki: Beşdir, zīrā ki namāz beşdir; **evvel** rükni Ĥazret-i risāletiñdir, **ikinci** rükni Ĥazret-i Ebū Bekiriñ, **üüncü** rükni Ĥazret-i ŌŌmeriñdir, **dördüncü**

[13a]

rükni Ĥazret-i ŌŌsmāniñdır, beşinci rükni Ĥazret-i ŌAlīniñdir. Bu zıkr olunan erkān, şeyh olan kimesneye lāzımdır ki şeyhiñ belin baēlayup andan seccādeye geerler. **SuŌāl** ayıtsalar şeddiñ mühüri nedir? Diye kim: *Lā-ilāhe illa 'llāh Muhammedün Rasūlu 'llāh*. Ayıtsalar kim şeddiñ şekli nedir? Diye kim: Lām-elifdir. **SuŌāl** ayıtsalar kim beliñe ne sالدılar? Diye kim: ŌAmel-i sālīh sالدılar. **SuŌāl** ayıtsalar kim diliñe ne sالدılar? Ve şeyh nedir? **Cevāb** ver ki: Dilime kelām-ı tayyibe sالدılar ve şeyhim urŌāñdır.

[13b]

Su'al ayıtsalar ki otuz iki hıranıñ ve kır dört kisvetiñ mā-beyninde verilen ālāta hīzmet iin şed ve yedi hıra ve kisvet bu, cümle nedir? Ve ible-i hādan ne tarīle verildi? İñsāna cevāb gizlidir helvā iindedir *el-Ōārifu yaŌrifu mine 'l-işāret*²²³dir ve şeyh olan kimesne bu suŌāl olunan erkān üzere cevāb verüp bu şanŌatlar ile muttasıf ise tesellī ve tecellī tāliblere kemāliyle olur ise erkān gören kāmiller arasında maēbūl ise Ōazīz ve mükerrerem şeyhdir ve illā seccāde

[14a]

aña hārāmdır, cemīŌ libāsı andan alup avline iŌtimād etmeyeler ve erkān gören Ōāşıklara tarīatiñ erkānını zinde edüp her kimesneyi liyāatine göre hāddini bildirüp kemāliyle ve erkānın noēsānın gösterilir, zīrā tarīatde şefat küfürdür, tarīatde hā üzere muhabbet ola ve kāmil ola ve cüŌrete hāddini bildüre ve yolsuzı yola daŌvet ile getirmek güyā bir köri balıdan ıarmaē gibidir ve şeyhlik aña helāldür. Eger

[14b]

bī-aber ise *neŌūzu billāh şeytān*²²⁴ gibidir; *āle'n-nebiyyü śalla 'llāhu teŌālā Ōaleyhi ve sellem* "Men lā-şeyhe ve 'ş-şeytān şeyhehü."²²⁵ yaŌnī şeyhi olmayan kişiniñ şeyhi şeytāñdır, elbetde

²²³ "Arif olan kişi işaretle anlar." Bu sözün kaynaēına rastlayamadık.

²²⁴ "Kötülüklerden Allah'a sığınıp O'ndan yardım isteme." anlamında kullanılan bir terimdir.", Muhsin Demirci, "İstiāze", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23/318.

²²⁵ "Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır." Bāyezid Bistāmī'ye atfedilen bu söz pek çok kaynakta yer almaktadır. Bir hadis deēildir. *Kuşeyrī Risalesi*'nde şu şekilde geçmektedir: "Üstadı bulunmayanın imamı şeytandır.", Abdulkerim Kuşeyrī, *Kuşeyrī Risalesi*, ev. Süleyman Uludaē, İstanbul 1991, 592.

lâzımdır elbetde p[ī]rlü ve p[ī]rsiz bellü ola, zīrā aña tarīķ-i erkānı zinde olacaķ berekāt ziyāde olur ve hem Őer iŐleri hayra tebdīl olur *vallāhu aŐlemu bi 's-Őavāb*.²²⁶ Eger deseler ĥaķ talep etmek kimden ķaldı? **Cevāb:** Mūsā (Őas.)'dan ķaldı; zīrā Mısrıñ Őüm ķavmine tenin göstermezdi, ol Őüm ķavmine dediler, Mūsā ceddindir dediler

[15a]

ve Ĥaķ TeŐālā Mūsānıñ pāklıgıñ dilde izhār ede, Mūsā (Őas.) ğusl etmek iķün Nil kenārında esbābın ķıķarup bir taŐ üzerine ķomuŐıdı. Ĥaķķıñ emriyle taŐ ķaķup revān olduķda Ĥāzret-i Mūsā (Őas.) *ķāf yā ĥacer* diye çağırđı, taŐ durmayup Őehriñ iķine yetiŐdi, alup Őasāyla Őöyle vurdu kim Őasā taŐıñ öte cānibine geķdi, taŐ daħi Allāh emriyle tekellüme geldi, Ĥāzret-i Mūsādan ĥaķķın talep eyledi. Ĥaķ celle ve Őalā Ĥāzreti taŐa ĥaķķın ĥükm edüp fermān olduķdan Őoñra bir ip

[15b]

bağlayup Ĥāzret-i CebrāŐil (Őas.) gelüp Mūsānıñ boğazına asdı tā kim burnundan üç ķatre ķan damladı, Ĥaķ fermān yerine vardı. **SuŐāl** ayıtsalar ki piriñden ne gördüñ daŐra ķıķ iķerü gir erkānda beŐ niŐān göriceķ ķabül etmek vācibdir, ķıķup girince ehl-i erkāna maŐlüm olur bu remzi Őavāma tıyurmayalar māniŐ ola, zīrā bir kerrede eksüklük aĥķāmı tamām olur, **evvel** niŐānı budur ki icāzet isteye yerinden ķalka, **ikinci** niŐānı erenlere ardın ķevirmeye

[16a]

Ardın ķapu vara, **üçünci** Őol ayağın daŐra ķoyup ķıķa, **dördünci** bir etmegi eline alup gele, evvel sağ ayağın iķerü ķoya “*El-Őārifu yaŐrifu mine 'l-iŐāret*.”²²⁷ diye, **beŐinci** baŐmağında kerāhiyyet vardır, daŐra ķoya gele, selam vere es-selāmu Őaleyküm yā ehl-i ŐerīŐat, es-selāmu Őaleyküm yā ehl-i tarīķat, es-selāmu Őaleyküm yā ehl-i maŐrifet, es-selāmu Őaleyküm yā ehl-i ĥaķıķat diye etmegi ihtiyā[r]lar nażarından ķoya diye ki hezār maŐnī ve maŐrifet bir etmek

[16b]

yanında māt erkān erenlerimiz diyene Muĥammede Őalavāt

Faşl

Fī-aĥvāli'r-revān

SuŐāl ayıtsalar Őākird revān etmek nicedir? **El-cevāb:** Erkān erenleriniñ erkānı üzerine ne tarīķle olursa maĥfice Őöyleyesin erenler icāzetiyle diye, zīrā sağ yol ķarındaŐınıñ cevābıdır bir defŐa beyān oldu idi bi-iźni'llāhi teŐālā nerde erenler nażarında ne ile üç ihlās bir sebŐu'l-meŐānī ile dese erkān erenleri ķabül ede erkān

[17a]

²²⁶ “İŞin doğrusunu Allah daha iyi bilir.”

²²⁷ “Arif olan kişi işaretle anlar.” Bu sözün kaynağına rastlayamadık.

erenleri aydalar üstād olan kimesne evvel icāzet dileyüp apuya geup alkup es-selāmu Őaleykum yā erbāb-ı tarīāt, Őaleykumu's-selām diyeler, andan sora siz erenler icāzetiyle pīrimiz naarında icāzet aldık, bu zamāna gelince bir hārām yere ayaımız baup ve yāhud elimizi bir hārāma uzadup veyā dilimiz yalan sōyleyüp veyā gōzümüz bir nā-mahreme baup veyā ulaımız ile bir hārām sōz iitmi olana imdi siz erenler naarından estafiru'llāh sōyler dilim.

[17b]

Estafiru'llāh gōrūr gōzüm, *estafiru'llāh* yūrūr ayaım, *estafiru'llāh* iidūr ulaım, *estafiru'llāh*, *estafiru'llāh subhāna'llāhi* ve *'l-hāmduli'llāhi* ve *lā-ilāhe illa'llāh vallāhu ekber*²²⁸ ve *lā-hāvle* ve *lā-uvvete illā bi'llāhi 'l-Őaliyyi 'l-Őāzīm*²²⁹ diye iki diz üstüne ōke otura natbe alk. Erenler icāzetiyle kūugi meydāna getir diye erenler erkānı üzerine safā-naar eylesinler, natbe hāzır ve gāyib icāzetiyle alkup kūugi alup apuya gee selām vere diye erenler tarīat arındaımız bir kūugi yeriqdirmiq.

[18a]

Siz erenler naarında revān etmek ister ne buyurursuz diye hāzır olan erkān erenleri aydalar, *Allāhu Ekber*, *Allāhu Ekber*, *Allāhu Ekber* ve *'l-hāmduli'llāhi* ve *lā-hāvle* ve *lā-uvvete illā bi'llāhi 'l-Őaliyyi 'l-Őāzīm* diyüp abūl etdik diyeler natbe erenler icāzetiyle deyū üstādı sol elin verüp sa elin akirdi baı üstüne oyup ũ kerre berhudār ol diye Őale't-tertib hāzır erenleri ellerin Őpdüre apuya giup

[18b]

Eger üstādı ouma bilürse hutbesini ouyup eger bilmez ise ol meclis iinde bilūr kimesneye teklif [ede] hutbe ouya sābıān zıkr olunmu idi. ũ ihlās ve bir sebŐu'l-meānī ve elif-lām ouya, el yūze sūrüp hācetleri abūl ve duŐāları mūstecāb ola, āmīn. ũstād akirdi geūrüp aya üzerinde duŐā ede, andan sora ber-gūzārını ver²³⁰ natbe mūsteaına teslim ede ve natbe sofraya eline alup gele, diye ki *Bismi'llāhi 'r-ramāni 'r-raīm* erenler bir tarīat arındaı taŐām biirmū

[19a]

latif ve nazif, tayyib ve tāhir hāında ne buyurursuz diye taŐāmı niūn eyledin? Revānım eceliūn ve dai Allāh iūn eyledim diye *lā-ilāhe illa'llāh*, biz de Allāh iūn yeriz diyeler, natbe sofrayı dōseyüp taŐāmı yiyeler, sora duŐā edeler Rasūlu'llāh rūiūn ve cemīŐ ehl-i īmān iūn ve pādīāh-ı devletine duŐā edüp el yūze sūrüp abūl ve mūbārek olsun diyeler, varuben gideler ve meclisde hāzır olana

[19b]

²²⁸ "Allah, bütun noksan sıfatlardan münezzehtir. Bütun hamdler O'na mahsustur. Allah'tan başka ilah yoktur, Allah en büyüktür."

²²⁹ "Her türlü deiim ve gücün kaynaı sadece Allah'tır.", Ali Osman Kokuzu, "Havkale", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/536.

²³⁰ Müellif bu kelimenin üzerini karalamıtır.

dört kimesne hâkîkîñ varır taleb eyle diyeler, üstâda gerek üç nefesdir ve üç dañi yol atada ve üç dañi sağ yol qarındaşında ve üç dañi sol yol qarındaşında cümle on iki nefesdir, yol atada ve yol qarındaşları revân olan tâlibe işâretini ve rumûzını göster[e]. Pîrinden ne gördi ise yüzleri aq ve üstâdlarına rahmet tâhirleridir, revân olan kimesneyi dañi pâk eylediler, eger üstâdsız ise rumûzı göstericek cüöretidir ve üstâdsızdır ber-gûzârı elinden alup erkânîñ

[20a]

rumûzın gösteren qarındaşa taÖlim ideler, zîrâ cüöretde olan kimesne nâ-pâkdır, kendüsini pîre yetüre erkân olmayınca mismil olmaz, tarîkat içinde kesbi ve loqması hâramdır, mihriñe mihmân *Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm. Seyyidü's-sādāt muhibbü's-sādāt h'āce-i Óarasāt server-i kāōināt mefhar-ı mevcūdāt şefiÓ-i yevmi'l-Óarasāt ber-cemāl-i Muḥammed kemāl ÓAlī Ḥaseneyn-i bülend şalavātu'llāh dost* ve baÓdehü tercümân okuyup ayda es-selāmu Óaleyküm

[20b]

yā ehl-i şerîÓat, es-selāmu Óaleyküm yā ehl-i tarîkat, es-selāmu Óaleyküm yā ehl-i maÓrifet, es-selāmu Óaleyküm yā ehl-i hâkîkat, es-selāmu ey cān-ı pâk Aḥmed-i Nür-ı Ḥudā, es-selāmu ey çār yār-ı hem-nişîn-i Muştafā menbaÓ-ı ehl-i mürüvvet maÓden-i ehl-i şafā çün şu Selmān-ı muhibbi hānedān-ı Murtażā ve baÓdehü eger bir kişi şākirdine icāzet vermek istese şart budur ki o *biyā* diye yaÓnı gel demektir. Andan *be-nişîn* diyeler yaÓnı otur. Ayıtsalar kim pîr ile mürîdiñ arasında ne vardır, evvel zāhiri bātına uymağdır, pîr

[21a]

nażarına eli boş varmamağdır, zîrâ bunlar tarîkat qarındaşlarına şartdır ve andan soñra emr-i maÓrûf nehy-i münker²³¹ kılmağdır ve andan soñra deseler nerde revân olduñ ve ol meclisde kim var idi ve kimiñ icāzetiyle revân olduñ, öyle diye ki siz erenler hüzürunda ve nażar-ı Óālîsinde ve çerāq dibinde ve siz erenleriñ icāzetiyle şafā-nażar olduğda eger deseler başıñda ne var, ḥayā ve imān vardır ve kulağında ne var, mihr ü muḥabbet ve eliñde ne var ḥayr u bereket var ve beliñde ne var,

[21b]

kemer-i hizmet vardır ve diziñde ne var, edeb ü erkân ve ayağıñda ne var, naÓleyn-i Muḥammed vardır. *Allāh Allāh Seyyidü's-sādāt muhibbu's-sādāt h'āce-i Óarasāt server-i kāōināt ber-cemāl-i ÓAlī seyyid-i enbiyā Muḥammed Mustafā-rā şalavāt pîr-i pîrān-rā Óaşket naķīb-i nuķabā-rā Óaşket ehl-i şed miyān-beste-rā Óaşket* ve icāzet şumā ve *be-ümiz-i yārān-ı kadīm şad hezārān*, es-selāmu Óaleyküm yā erbāb-ı ehl-i şerîÓat, es-selāmu Óaleyküm yā erbāb-ı ehl-i tarîkat, *Allāhümme şalli Óalā-seyyidinā Muḥammed ve Óalā-*

[22a]

²³¹ "İyiliği emredip kötülükten sakındırmak."

*āl-i Muḥammed*²³² Nūḥ nebī rūḥuna śalavāt, Dāvūd nebī rūḥuna śalavāt, yüz yigirmi dört biñ peygamberler rūḥuna śalavāt, pīrlerimiz rūḥuna śalavāt, üç yüz on üç mürsel peygamberler rūḥuna śalavāt, pīrlerimiz rūḥuna, evvel üstād çīst Óayn-ı ÓAlī on yedi kemer-beste ve Selmān-ı Fārisī ve Bilāl-i Ḥabeşī ve on iki imām rūḥuna śalavāt, sağ ve sol çarındaşlarımız rūḥuna śalavāt, nūr-ı nebī kürsī-i ÓAlī rüşen çerāk sāÓat-i mübārek śubḥ u şām merd-i merdān

[22b]

pīr-i pīrān sırr-ı Rahmān Óažametü'llāh tekbīr *Allāhu ekber Allāhu ekber Allāhu ekber*, itmām sırr-ı dest küşe-i çāy-ı riyāset elīf Allah, mīm Muḥammed, cīm Cebrāóil, Óayn ÓAlī ādābında ve fāhrinde ve tarīkatde üstādıñ şākirdi nice varmağ gerekdir nažarına anı beyān ider, evvel çapuya geçe yaÓnī pīre karşı yedi adım yerde sağ elin sol eli üzerine çoya dura, andan hizmet çapusunda eyva'llāh diye nažarın śala tura pīr dese gerekdir biyā yaÓnī gel demek ola, sen daḥi üç adım yer gelesin

[23a]

yine evvel gibi edeble dursun, andan be-nişin dese gerekdir yaÓnī otur demek ola otursın, andan pīr bunı oğuya saña taÓlīm eyleye ki Allāhı bir bil ve Resülünü ḥağ bil ve beş vaçit namāzı çazāya çoyma ve orucuñ dut ve zekātıñ ver, eliñden gelürse ḥacca var. Eger dilersen Ḥağ çatında ḥürmetiñ, Óizzetiñ arta, ḥalkıñ Óaybında gözleriñ örtesin, gözüyle gördüğüñ gönül ile śağla. Ayıtsalar dünyāda kaç misāfir vardır? Ḥaber ver ki: Dörtür; biri ay ve biri güneş, biri bād²³³ ve biri āb²³⁴ birbir üzerine

[23b]

düz etmektedir. Eger bu **suó**alleri ederlerse ki taÓāmı yemeniñ kaç ādābı vardır? Ḥaber ver ki: On iki ādābı vardır. Evvel budur ki bir kişi bir kimseyi loğmalandırsa, soñra dese maÓzūr dutsa günāha girer cāóiz degildir, zīrā loğma Ḥudāniñdir; andan soñra bir kişi bir kimseyi misāfir etmek dilese, loğma geldiği vaçit kendüsi śuna, andan soñra çonuç śuna, yüzüne baqmaya muśāḥib eylemeye, loğmaya çomayı üç kerre teklif eyleye, getürdigi loğma çadīm loğma ola, ya mercimek ya pirinç ya et loğması ola, eger ayıtsalar pīr nerden geldi, cevāb ver ki çaçan kim İskender-i Żü'l-çarneyñ Çaradeñizi geçdi.

[24a]

Eger ayıtsalar pīr Ḥudā mısın ya pīr-perver misin? **Cevāb** ver ki: Pīr-perverin; eger ayıtsalar sen üstādıña ne verdiñ ve üstādıñ saña ne verdi? **Cevāb** ver ki: Ben üstādıma irādet, üstādım baña icāzet verdi. Eger ayıtsalar ki çanğı çapudan girdiñ ve çanğı çapudan çıçıdıñ? **Cevāb** ver ki: İrādet çapusundan girdim ve icāzet çapusundan çıçıdım. Sen pīriñ emānetin kime teslim etdiñ deseler, ayda kim siz erenleriñ icāzetiyle şehre girdigimiz yerde imān ehline teslim etdik diyesin

[24b]

²³² "Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e, Ehl-i Beyt'ine salat ve selam eyle."

²³³ Farsça bir kelime olan bād; "rüzgār, yel ve hava" anlamında kullanılmaktadır.

²³⁴ Farsça bir kelime olan āb: "su, göl, nehir, deniz, kaynak, çeşme, kuyu" gibi anlamlarda kullanılmaktadır.

ve ba'Ódehūhu ibtidā saqqālık erenler naẓarında süpürge çalmağdır ve postun temiz etdirmek, naẓarda bardağ dutmağ ve temennā-yı hayır du'Óadır. Üstād ile şākird arasında on iki su'óāl vardır, bu on iki su'óāli bilmeyen üstādsızdır, cūróetdir ve ol śan'Óatdan yedigi ĥarāmdir. Ayıtsalar ki üstād ile şākird arasında ne var? Diyesin ki: Yalan söylemeyesin ve eliñ ile ĥomadığın nesneyi almayasın ve gözün ile gördüğün etegiñile örtesin; ayıtsalar ki üstāddan ne öğrendiñ? **Cevāb** ver ki: Üstādlara

[25a]

ĥizmet etmek; ayıtsalar ki işāret nedir, rumūz nedir ve emānet nedir? **Cevāb** ver ki: İşāret, elin dutmağdır ve rumūz, üç parmağın yumup şehādet getürmekdir ve emānet, bir ġarīb geldiği vaĥitte ihtiyārlara buluşdurup bir köşede yer göstermekdir. Şākirdiñ üstād üzerinde üç ĥaĥkı vardır; biri işāret, biri emānet, biri remz ve üç nefes yol atasıñdır; biri dilde ve biri elde ve biri ayağda ve dahi üç nefes śağ yol ĥarındaşıñdır; eger **su'óāl** ayıtsalar ki revān oldun mı,

[25b]

nerde olduñ ve ne tarīkle olduñ? **Cevāb** ver ki: Ol Óazizler anda ve siz Óazizler bunda Ĥalīl-i Raĥmāniñ Óilmi dibinde oldum diye ve üç cevāb śol yol ĥarındaşıñdır; eger **su'óāl** ayıtsalar ki vücūduñ ĥapusu nedir, ve Ĥaĥkı ne ile bildiñ ve ne ile Müslümānsın? **Cevāb** ver ki: Vücūduñ ĥapusu ĥulağdır ve Ĥaĥkı kitāb ile bildim. Ve kitāb nedir derseler? **Cevāb** ver ki: *Ĥul huve 'llāhu eĥad*,²³⁵ Eger **su'óāl** ayıtsalar ki ne ile Müslümānsın ve Müslümānlığın şartı nedir? **Cevāb** ver ki: Müslümānlıq Allāhu Te'Óālāyı bilmek ve kitāblarına ve nebilerine ve meleklerine inanmağ ve dil

[26a]²³⁶

ile ikrār edüp ve ĥalbi ile taśdīk edüp beş vaĥti bilā-Óacız ĥıllup inanmağdır. Bu on iki cevāb burada tamām oldu ve dahi ĥadīs-i Rasūl śalla'llāhu te'Óālā Óaleyhi ve sellem Ĥāzretinden śordular kim şerī'Óat nedir ve tarīkat nedir ve ma'Órifet nedir ve ĥaĥıkat nedir? **Cevāb** etdi ki: Şerī'Óat benim aĥvālimdir, tarīkat benim ef'Óālimdir, ĥaĥıkat benim ĥālimdir, ma'Órifet benim vücūdumdur dedi. Ĥāzret-i Rasūl śalla'llāhu te'Óālā Óaleyhi ve sellem buyurmuşdur ki; Şerī'Óat, Ĥuróāniñ zāhiridir ve tarīkat bātınıdır ve ĥaĥıkat sırrıdır ve ma'Órifet

[26b]

zātıdır. Pes tarīkat ve ĥaĥıkat hemān şerī'Óat olmuş olur, ma'Ólüm olduğu şerī'Óat ile tarīkat cān ile beden gibidir. Eger **su'óāl** ayıtsalar ki ĥible kaçdır? **Cevāb** ver ki: Beşdir; biri cānım ĥiblesi, biri fehmim ĥiblesi, biri Óaqlım ĥiblesi ve biri i'Ótikādım ve biri uĥuvvetim ĥiblesidir, ammā evvelki uĥuvvetim ĥiblesi ve cānım ĥiblesi beytü'l-ma'Ómürdür ve fehmim ĥiblesi Óarşdır ve Óaqlım ĥiblesi kürsüdür ve i'Ótikādım ĥiblesidir. Allāh erkān-ı fütüvvet Allāh Allāh du'Óā idelim demiçün, ĥadem için, śoñ demde imān için,

²³⁵ "De (ki): "O, Allāh tek bir/[eĥad]dir [misli yoktur/her bakımdan eşsizdir/biriciktir: zātında başkalık, değışiklik, fazlalık yoktur].", el-İhlās 112/1.

²³⁶ Müellif, varak numaralandırması yaparken bu kısmı atlamıştır. Tarafımızdan yeniden numaralandırılma yapılarak bu eksiklik giderilmiştir.

[27a]

âhiret vaktinde Kıróân için, bu maķâmı yapan için ve yapduran için ve üstâdlar ve pîrler ervâhîçün ve hâzır üstâdlar şafalıģıçün ve Hâzret-i Rasûlün pâk münevver mutahhar rûhîçün, âliçün ve evlâdıçün, aşhâbıçün, etbâÖiçün, çehâr-yâr-ı bâ-şafâ ervâhîçün, düvâz-deh imâm çehâr-deh maÖsüm-ı pâk ervâhîçün Seyyid Vaķķâs İbn ÖAbbâs Selmân-ı pâk ervâhîçün, ehl-i imân bâķi ehl-i İslâm pâdişâh-ı İslâm için, rızâu'llâh için, fâtiha be-h'ânim Öazîzen fâtiha okuya bu tertible varup hâta etmeyesin yol atasınıñ

[27b]

cevâbıdır şerîÖatde üstüvâr ola, maÖrifetde pâyidâr, hâķiķatde haberdâr ola, tarîķatde kemerdâr ola, bu daħi yol atasınıñdır. Cevâb budur, elde sehâvet, dilde şehâdet, ayakda Öibâdet. Üstâd cevâb edeple gelmek, hürmetle oturmak, Öizzetle gitmek. Eger **suóâl** ayıtsalar üstâdıñ nefesi nedir? Ayda kim şerîÖat, tarîķat, maÖrifet, hâķiķat. **Suóâl** ayıtsalar şerîÖatiñ ķapusu kimdir? **Cevâb** ver ki: Muħammedir şehri, ÖAlîdir ķapusu. Muħmediñ mürşidi kimdir, deseler? **Cevâb** ver ki: Cebrâóildir ve Cebrâóiliñ İsrâfil ve İsrâfiliñ Mikâóil ve Mikâóiliñ ÖAzrâóil ve ÖAzrâóiliñ levh-i mahfûzdur, icâzet

[28a]

ķapusundan çıķdım, yol erkân meclisine vardım diyesin. Der-beyân üstâd nefesi eger senden **suóâl** ayıtsalar üstâd nefesi nedir? **Cevâb** budur ki: Üç dürlüdü; **evvel cevâb** oldur ki: İsmiñ ve cismiñ ne ile vücüd edersin; **ikinci cevâb** oldur ki: Sen seni hâķ arasında ne ile bilürsin ve ne âyetle Müslümânsın? **Evvel cevâb** budur ki: İsmi ve cismi ķulaķ ile vücüd iderin; **ikinci** budur ki: Hâķ içinde kendi ve ismi ile kendümi bilirsin; **üçüncü** budur ki: Bu âyetle Müslümân olurun; âyet budur *Âmene'r-rasülü bi-mâ unzile ileyhi min-rabbihi* ²³⁷ ilâ-âhir.

[28b]

Suóâl ayıtsalar revân oldun mı, **cevâb** ver ki: Eyva'llâh revân oldum. **Suóâl** ayıtsalar nerde revân olduñ? **Cevâb**: Pîrler naķarında ve sofrâ kenârında ve çerâģ dibinde revân oldum. **Suóâl** ayıtsalar ol meclisde kim var idi? **Cevâb** ver ki: Seyyidü's-sâdât saķâ-i Hüseyin ve sofrâ erenleri var idi. **Suóâl** ayıtsalar seniñ ile üstâd arasında ne baģlıdır? **Cevâb** ver ki: Şedd-i şâhân ve telķin-i pîrân. **Suóâl** ayıtsalar baģında ne var? **Cevâb** ver ki: Tâc-ı Öizzet. **Suóâl** ayıtsalar gözünde ne var? Hâyâ ve imân var. **Suóâl** ayıtsalar ķulaģında ne var? **Cevâb** ver ki: Hâmüşluk. **Suóâl** ayıtsalar diliñde

[29a]

ne var? **Cevâb** ver ki: Şehâdet. Göñlüñde ne var? Mihr ü muħabbet var; **Suóâl** ayıtsalar eliñde ne var? **Cevâb** ver ki: Hâyır bereket var. **Suóâl** ayıtsalar beliñde ne var? **Cevâb** ver ki: Kemer-i hizmet var. **Suóâl** ayıtsalar diziñde ne var? **Cevâb** ver ki: Erkân-ı edep var. **Suóâl** ayıtsalar kim ayaģında ne var? **Cevâb** ver ki: NaÓleyn-i Muħammed himmet vardır. **Suóâl** ayıtsalar pîr ile mürîd arasında üç

²³⁷ "Peygamber [O Resûl], Rabbinden kendisine ne indirildi ise ona imân getirdi.", el-Bakara 2/285.

cevāb vardır, **evvel** žāhirini ve bātinını pāk etmektir, **ikinci** pīr nażarına eli boş varmaqdır, **üçüncü** emr-i ma’Ŗrūf nehy-i münkerdir. **Su’Ŗāl** ayıtsalar pīriñ saña gizlü ne didi? **Cevāb**: İkrām-ı medh u ŗenā Muḥammed

[29b]

el-Muŗtafā ve çehār-yār be-ŗafā didi. **Su’Ŗāl** ayıtsalar ki kimiñ mürīdisin? **Cevāb** ver ki: Yol mürīdiyim.

Fa’l

Eger **su’Ŗāl** ayıtsalar ŗeddiñ žāhirin ammā bātinī ma’Ŗnāsı nedir? **Cevāb**: Bātinı sendedir ya’Ŗnī ŗeytān ile mü’min arasındadır. **Su’Ŗāl** ayıtsalar ki saña pīrden ne deñdi ve pīre senden ne giddi? **Cevāb**: Pīrden tevbe ve telkīn ve bizden Ŗahdu’llāh ve üstāddan ŗedd-i ŖAlī yetiŗdi. **Su’Ŗāl** ayıtsalar ki ŗeddiñ ma’Ŗnāsı nedir? **Cevāb**: ŗeddiñ ma’Ŗnāsı du’Ŗā ve teslīmdir. **Su’Ŗāl** ayıtsalar ki pezriñ beliñi ne ile bağladı? **Cevāb** ver ki: Bezzār bel bağlamaz pende ve naŗīhat eder. **Su’Ŗāl** ayıtsalar ki

[30a]

pīriñ ve üstādiñ seni ne ile revān eyledi? **Cevāb** ver ki: Kendüniñ hoŗnūdluđla ve erenleriñ icāzetiyle. **Su’Ŗāl** ayıtsalar ki pīr beliñi ne ile bađladı? **Cevāb** ver ki: Hüdā-yı Subhānehü ve Te’Ŗalā ve ŗedd-i imām ve vaŗiyyet-i pīrān. **Su’Ŗāl** ayıtsalar ki ŗed ne yerde yetiŗdi? **Cevāb** ver ki: Falān mađāmda ve falān Seyyidü’s-sādāt hūzūrunda falān ŗehirde oldı ol maḥalli ve mađāmı eger aña cevāb olmaz. **Su’Ŗāl** ayıtsalar pīr saña ŗafā-nażar olduđı vađit elüñ ŗanda idi? **Cevāb**: Elim baŗımda ve baŗım elimde idi. **Su’Ŗāl** ayıtsalar ki üç kerre üzeredir, evvel üç kere nedir? **Cevāb**: ŖAhd ve biri

[30b]

pīr bey’Ŗatine ve biri vaŗiyyete iŗāretidir. **Su’Ŗāl** ayıtsalar ki ādāb-ı tarīđat ŗaçdır? **Cevāb**: Altıdır. **Evvel** erler nażarında iki dizi üzere otura **2**. Sır ŗađlamaqdır **3**. Pīrler nażarında az söylemektir **4**. Pīrler nażarında Ĥađ ŗađırmaqdır **5**. Her Ŗatā kılırsa ŗabül kıılmaqdır **6**. Cemī’Ŗ maḥlūđāta hor bağmamaqdır. **Su’Ŗāl** ayıtsalar tarīđat bināsı ŗaç nesnedir? **Cevāb**: Altı nesne üzerine, **1**. Büy-ı tevbedir **2**. Teslīmdir **3**. Zühddür **4**. Tađvādır **5**. ŗanā’Ŗatdır **6**. ŖUzletdir. **Su’Ŗāl** ayıtsalar ki erkān-ı tarīđat ŗaç nesne üzerinedir? **Cevāb** ver kim: Altıdır. **1**. Ŗİlimdir **2**. Ĥilimdir **3**. ŗabırdır

[31a]

4.²³⁸ Rızādır **5**. İhlāŗdır **6**. Ĥulđdır. **Su’Ŗāl** ayıtsalar ki tarīđat ŗaçdır? **Cevāb** ver ki: Altıdır; biri hayır iŗlere ŗadem baŗmaqdır **2**. Dā’im źikirde olmaqdır **3**. Dünyāya muḥabbet etmemektir **4**. Hevāyı terk etmektir **5**. Dā’im Ĥađdan ḥavf üzere olmaqdır **6**. Ĥađdan ümīdin kesmemektir. **Su’Ŗāl** ayıtsalar evvel ve āhir nedir? **Cevāb**: Teslīmlikdir.

Fa’l

²³⁸ Müellif burada hem rakam hem yazıyla madde sırası belirtmiŗtir. Diğer maddelerde bu usul takip edilmediğinden metnin aslında bulunan “Dördüncü” kelimesi metne dāhil edilmedi.

Eger **suóal** ayıtsalar ki çerāğı kim peydāh edüp yaqdı? **Cevāb** budur ki: İmām Caófer-i Šadıq peydāh edüp yaqdı; delilñ

[31b]

nedir? Rasūl salla'llāhu teóalā óāleyhi ve sellem mióráca çıqdıqda mübārek cemāliniñ Őevki çerāğa dūŐmūŐdi, ol sāóatde erenler çerāq yaqup çepeçevre olup oturdular, ol çerāğı çevre almađına ohŐatdılar ve Mekketu'llāhda idi vācibdir kim çerāq yandıqda İmām Caófer-i Šadıq duóadan unutmayalar, eger ol óazızi añmasalar ol çerāq hāramdır. Eger **suóal** ayıtsalar kim Őerıóat qapusunda ne ile gezersin ve yurdunda ne ile yürürsün ve oturup ne ile söylersin? **Cevāb** vere ki: Őerıóat ile gezerim, tarıkatle yürürüm,

[32a]

hāqıkatle söylerim. **Suóal** ayıtsalar ki bu yolu ve erkānı kim qodı? **Cevāb**: İmām Caófer-i Šadıq ve İmām Mūsā qodı.

Faśl

ve dađı ser-çeŐme olan kimesne post üzerinde oturup ol postuñ erkānını bilmese aña hāramdır, zırā kim muŐhafda yigirmi [t]oquz hūrūf vardır, ol hārfler sende niŐandır, imdi ol hārfleriñ maónası vermese ol post aña hāramdır ve yedigi hāramdır ve qazandıđı dađı hāramdır, ol hūrūflar Ādemiñ niŐanıdır, adlarıñıñ ekleridir *vallāhu aólemu bi's-Őavāb*.

[32b]

Faśl

Bir kiŐiniñ alında süfer var iken niómet-i halıl süfer-i celıl düvāz-deh imām çeħār-deh maóŐüm-ı pāk óazāmetu'llāh es-selāmu óaleyküm ey erenler, hāqıkat kıblesin Kaóbe görenler, gözüyle görüp eteğiyle örtenler *Bismi'llāhi'r-raħmāni'r-raħīm Ve yutóimüne't-taóāme Óalā-hıbbihı miskīnen ve yetīmen ve esīran innemā nutóimukum li-vechi'llāhi lā-nurıdu minkum cezāen ve lā Őekūran*²³⁹ deyüp sofrā bıraqup ayda kim *el-ıudretu'llāh el-hıketu'llāh el-óazāmetu'llāh Lā-ilāhe illallāh Muhammedun Rasūlu'llāh* evvel Őadra Őađına ve Őoluna ve kendüye aqasın üç

[33a]

kez qūm diye ve's-selām ve dağı imdi ehl-i erkāndan bir kimesne bu teklifleri edüp süfre götürmek ve mühürlü olan nesneleri feth eylemek vācibdir, evvel Őađ Őol erenlerden icāzet dileyüp dağı Őol ayağın daŐra Őađ ayağın posda dağı yeŐil yapraq posda qoya dağı ardın ardın daŐra çıqa āb-deste ile gelüp ayda kim *Bismi'llāhi'r-raħmāni'r-raħīm Innā fetahñā leke fethān mubīnā*²⁴⁰ deyüp zıkr

²³⁹ "(Zırā onlar) miskine-(fakire), yetime, (köle ve cāriye dāhil) esire seve seve [ihtiyācları hasebiyle yemeğe istek ve arzuları bulunmasına rağmen] yemek yedirirler (de, iqlerinden veyā lisān-ı hālleriyile), "Size ancak li-vechillāh it'ām ediyoruz [Allāh rızası için yediyoruz], sizden ne bir karşılık isteriz, ne de bir teşekkür.", el-İnsān 76/8-9.

²⁴⁰ "el-Hakk [doğrusu] Biz sana (Hudeybiye andlaŐmasıyla) bir feth-i mübın [aqık ve kesin bir baŐarı(nın önünü)] aqtık.", el-Fetih 48/1.

olunduğı üzere sofraya güşade kılmak ve bu tertıble ola sağ dizin yere vere hānedān-ı Muhammed dergāh-ı ŐAlī

[33b]

eksüklik bizden, tamāmlık siz erenlerden el arkası yerde Allāh dost. *İnnellāhe meŐa's-sābirīn*²⁴¹ *Allāh Allāh Allāh Celīl ü Cebbār MuŐīn ü Settār Hāliķu'l-leyli ve'n-nehār zū'l-celāl ber-cemāl* Tañrı bir, peygamber hāķ celle celāluhu anlardan hū gelü[r] ve dañı tahte'l-lisān okuyup dört kapunuñ selāmin vere, varup hayır duŐā temennā ede, eger ayıtsalar gel elimiz kilidin aç **cevāb** vere ki: ŐAlī bāb-ı miftāhu'l-cenne el-fātiha ellerin açılır, eger ayıtsalar postuñ zekātı nedir? **Cevāb** ver ki: Fātihadır ve üç süre-i İhlās. *Bismi'llāhi'r-raħmāni'r-raħīm Ķāle'n-nebiyyi Őaleyhi's-salātu ve's-selām* “*El-fütüvvet Őalā selāseti aķsām evveluhā*

[34a]

muħāfazati emri'llāh eš-sāni murāŐāt Rasūlu'llāh ve's-sālis eš-soħbetü meŐa-ehli'llāh.”²⁴² āadaķa Rasūlu'llāh ve'l-meşāyihu's-şeyh rađıya'llāhu Őanhu rivayet-i peygamberden Őaleyhi's-selām aydır kim muħıbb-i Őaşık ve dervīş-i sādık Halīlu'r-raħmān ile gerekdir kim şedd-i Murtażā ŐAlī kerrema'llāhu vechehu ķabül eyleye kim üç fen içinde kāmil ve mükemmel ola tā şed bağlamak ve terbiyet etmek aña müsellemler, **evvel** Őilm-i şerīŐat, **ikinci** Őilm-i tarīķat, **üçüncü** Őilm-i maŐrifet hāsıl etmiş ola, tā kim şed bağlamak aña dürüst ola, tā kim hāķīķat aña yüz göstere ve dañı getirüp derler kim miyān-beste olan kimesneye kim şed bağlanır.

[34b]

Üç nesne aña lāzımdır, tā ol şed aña lāyık ola ve hāķīķāt aña yüz göstere, **evvel** terk-i Őalāyık yaŐnī dünyā Őalāķalarını terk eylemek, **ikinci** hıfz-ı hāķāyık yaŐnī hāķīķāti saklamak, **üçüncü** keşf-i deķāyık ve dañı getirüp derler kim Őaşık-ı sādık kāsib Halīlu'r-raħmān ki şedd-i şāh-ı merdān emīrū'l-müŐminīn Ĥazret-i ŐAlī mürşid-i kāmil elinden ķabül ola, andan sādık kimse ķamu halkıñ başında tāca beñzer ki ol tācīñ dört terki ola, terk-i **evvel** oldur kim her ne elinde vardır şeyhinden dirēg dutmaya beliñi kendü cānına minnet duta, **ikinci** terk perhīzkār olmaķdır eyüden ve yaramazdan, **üçüncü** terk

[35a]

oldur kim kendüsi ölmezden evvel ölmüş bile. Nitekim Peygamber buyurur: *Mütü ķable en-temütü*. **Dördüncü** oldur ki eyüye yatlıya sabreyleye, tā ki ol şerīfi bulup miyān-bestelik aña helāl ola. Rivāyetdir Ĥace ŐAbdullāh Ensarīden ve Ĥazret-i ŐAlīden aydır kim Őaşık-ı sādık Halīlu'r-raħmān ile gerekdir kim miyān-bestelik ve şeyhlik ede aña helāl ola anda on hāşlet gerekdir. **Evvel** hāķķa inanmaķdır **2**. Hāķķ arasında insāflıdırlar **3**. Nefsi ķahr eylemeķdir **4**. Ululara hizmet eylemeķdir **5**. Eli altında olana şefāŐat

²⁴¹ “Şübhe yok ki Allāh, sabredenlerle berāberdir.”, el-Bakara 2/153.

²⁴² “Fütüvvet üç kısım üzerinedir: İlki Allah'ın emirlerini muhafaza etmek, ikincisi Allah'ın Rasülü'ne riayet etmek ve üçüncüsü Allah dostlarıyla birlikte olmaktır.” Hadis kaynaklarında rastlayamadık.

[35b]

eylemekdir **6.** Dostlara naşihat eylemekdir **7.** Dervişlere şehâlik eylemekdir **8.** ÓUlemāya tevāzuÓ eylemekdir **9.** Düşmana yavaş derilmekdir **10.** Cāhile epsem olmağıdır.

Faál

Sūhan ehl-i istimāÓ

Eger sorsalar şeddiñ imāni nedir, ve şeddiñ ğuslı nedir, ve şeddiñ kıblesi nedir, ve şeddiñ farīzası nedir, ve şeddiñ yemişi nedir, ve şeddiñ cāni nedir, ve şeddiñ tekbiri nedir, ve şeddiñ **suóali** nedir?

El-cevāb veresiz kim: Şeddiñ imāni settārlıqdır ve şeddiñ namāzi arıluğdur ve şeddiñ ğuslı terk-i Óādetdir ve şeddiñ kıblesi pīrdır ve şeddiñ farīzası şeyh

[36a]

şóhbetidir ve şeddiñ kelimesi toğruluğdur ve şeddiñ pāklığı hāyādır ve şeddiñ cāni ŗenādır ve şeddiñ kilidi rāstlıqdır ve tekbīrdır.

Faál

Eger saña sorsalar kim aħkāmi kaçdır? **Cevāb** ver kim: Altıdır; **evvel** tevbedir **2.** Mucāhededir **3.** Yağın dostluğdur **4.** Sídkı bütin olmağıdır **5.** Tevekkül eylemekdir **6.** Terk-i Óādetdir.

Faál

Eger sorsalar tariqatde Hāzret-i ÓAlīniñ kaç şartı vardır? **Cevāb** ayıt kim: Altıdır; **evvel** tevbe **2.** Teslim **3.** Yağın olmağıdır Hāğğa **4.** Tağvādır **5.** QanāÓatdır **6.** ÓUzletdir.

Faál

Eger sorsalar kim şeddiñ rükni kaçdır? **Cevāb** ayıt kim:

[36b]

Altıdır; **evvel** Óilim **2.** ÓAmel **3.** Sābir **4.** Reh-nümādır **5.** Şükru'llāhdır **6.** İ[h]lāsdır.

Faál

Eger sorsalar kim şeddiñ ve hırqanıñ ve tāciñ āb-desti kaçdır? **Cevāb** ayıt kim: Üçdür; **evvel** oldur kim meşāyiñ nažarına eli boş varmaya **2.** Dāóim tahāretle olmağıdır **3.** Emr-i maÓrūf nehy-i münkerdir.

Faál

Eger sorsalar kim şeddiñ [h]utbesi kaçdır, **cevāb** ayıt kim beşdir, **evvel** Ādem peygamber (Óas.) **2.** Şit peygamber (Óas.) **3.** Nūh peygamber (Óas.) **4.** İbrāhīm peygamber (Óas.) **5.** Mūsā peygamber (Óas.) **6.** Muştafā salla'llāhu teÓālā Óāleyhi's-selām ecmaÓin.

Faál

Eger sorsalar kim şerīŌatiñ [h]utbesi kaçdır? **Cevāb:** Dörtür; **evvel**

[37a]

oldur kim yalan söylemeye **2.** Zinā kılmaya **3.** Süci içmeye **4.** Ugruluğ etmeye.

Faśl

Eger sorsalar kim faķrıñ ķapusu kaçdır? **Cevāb:** **Evvel** şerīŌatdır on maķām içinde **2.** Farīķatdır on maķām içinde **3.** MaŌrifetdir on maķām içinde **4.** Ĥaķīķatdır on maķām içindedir ammā ol on şerīŌat içindedir; **evvel** imān getirmekdir **2.** Namāz kıılmaķdır **3.** Zekāt vermekdir **4.** Oruç dutmaķdır **5.** Ĥacca varmaķdır **6.** Helāl kesb ķazanmaķdır **7.** Ĥarām yememekdir **8.** ŞerīŌat evine girmekdir **9.** Ėazāya varmaķdır **10.** Emr-i maŌrūf nehy-i münkerdir ammā ol on²⁴³

[37b]

kim tarīķat içindedir; **evvel** tevbedir **2.** Yaĥşi ĥalkla ĥalāyıkla derilmekdir **3.** Mürīd olmaķdır **4.** Ĥavfila emn içinde olmaķdır **5.** Lezzetleri terk eylemekdir **6.** Ĥelāl kesb ķazanmaķdır **7.** Evrād ve evķātđır **8.** Pīr icāzetiyle olmaķdır **9.** CemŌiyyet ve naśīĥatđır **10.** Terk-i tecrīddir ammā ol on kim ĥaķīķat içindedir; **evvel** ĥāk olmaķdır **2.** Yetmiş iki millete bir nażar ile baķmaķdır **3.** İyi loķma gözlemeye kendüzini yola sebīl eyleye **4.** Dünyā içinde yaradılmış andan emīn ola **5.** Ĥiķ kimesne incitmeye, [6]. Faķīrlere münkir olmaya

[38a]

7. Ĥaķ TeŌālā yoluna sülük **8.** Sırrını şaķlaya **9.** Mūnācāt eylemekdir **10.** Ėayretile gözün açup Ōilimle dürüşmekdir ammā ol on kim maŌrifet içindedir; **evvel** kendi nefsinı edeb ile şaķlamaķdır ĥunki peyğamber śalla'llāhu teŌālā Ōāleyhi ve sellem buyurmuşđur: *Edebu'n-nefsen ĥayrun min-edebi'd-ders.*²⁴⁴ **2.** Nefsinı cevır kıılmaķdır **3.** Perĥīz kıılmaķdır ĥarāmdan **4.** Śıdk ve ihlāsđır **5.** Maķām-ı ĥayādır **6.** Cömertlikdir **7.** Maķām-ı ĥilmi'n-nefs olmaķdır **8.** Maķām-ı dīn-i güzīn yerin kıılmaķdır **9.** Maķām-ı ķurb-ı viśāldir **10.** Kendüyi bilmekdir. Nitekim Ĥazret-i emīrū'l-müŌminīn ŌAlī Ĥazretleri buyurur: *Men Ōarefe nefsehu feķad Ōarefe rabbehu.*²⁴⁵

[38b]

Bismi'llāhi'r-rahmāni'r-rahīm

*Elĥamdulillāhi rabbi'l-Ōālemīn es-śalātu ve's-selāmu Ōalā seyyidinā Muĥammed śalla'llāhu teŌālā Ōāleyhi ve sellem eşref-i mahlūķāt ve ālihi ve śāĥbihi ecmaŌīn*²⁴⁶ ammā baŌd. Her kim ehl-i erkān olup birbiriyle **suŌāl** eyleseler gerekdir kim bir erkān ehliniñ nażarında ola. Eger **suŌāl** ayıtsalar ki usta nerden beri gelürsin? **Cevāb** de ki: Dārū'l-fenādan gelirin. eger **suŌāl** ayıtsalar

²⁴³ Mükerrer yazılmıştır.

²⁴⁴ "Nefsin edebi, dersin verdiđi edepten daha hayırlıdır.", Se'ālibī, *Simāru'l-Kulūb ff'l-Mudāfıve'l-Mensūb*, 658.

²⁴⁵ "Kendini bilen, Rabbini bilir.", Aclūnī, *Keşfu'l-Hafā*, c. 2, s. 262.

²⁴⁶ "Alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun. Yaradılmışların en şereflisi Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun."

nereye gidersin? **Cevāb** de ki: Dār-ı beķāya giderin diye. Eger bir üstād bir kũcegi dese ki: Üstāda neyle vardın? **Cevāb** de ki: Sıdķla bismi'llāh deyüp ve ihlās-ı şerīf oķuyup vardım diye, cevābın verdi. Eger deseler ki üstāda ne ķadar hıżmet etdiñ? **Cevāb**

[39a]

ayıt ki: Biñ gün hıżmet etdim, cevābın verdi. Eger deseler üstādıñ saña ne ķadar hıżmet etdi? **Cevāb** de ki: Bir gün hıżmet etdi. Eger deseler ķanķı gün hıżmet etdi? **Cevāb** de ki: Revān olduķum gün hıżmet etdi diye, cevābın verdi. Eger deseler üstādıñ sende ne ķadar hāķķı vardır? **Cevāb** de ki: Üstādıñ müdām bende hāķķı vardır, zīrā ki anın sanŖatıyla etmek yerim diye, cevāb verdi. Eger deseler seniñ hāķķıñ üstādıñda ne ķadar vardır? diye, **cevāb** de ki: Bir bardaķ Ŗu getirsem ol deñlũ hāķķım vardır, cevābın verdi. Eger **suŖāl** ayıtsalar üstādlar başı kimdir?

[39b]

De ki: Hāzret-i Hāķdır. Eger deseler Ŗākirdler başı kimdir? **Cevāb** ver ki: CebrāŖıl (Ŗas.)'dır, zīrā bu sanŖatları yere ol indirdi ve eger **suŖāl** ayıtsalar ki yoluñ ve tariķiñ evveli nedir ve āhiri nedir? deseler, **cevāb** de ki: Evveli eyva'llāh, āhiri eyva'llāh cevābın verdi. Eger bir günü ķapuya geķse ne olmak lazımdır? deseler, **cevāb** budur ki: *Allāh Allāh seyyidũ's-sādāt Ŗaşķ est, pīr-i mürşid-i ķāmil-rā Ŗaşķ est.* Eger bu ķapuyu bilmez ise bunu oķuya es-selāmu Ŗaleykũm yā ehl-i ŖerīŖat, es-selāmu Ŗaleykũm yā ehl-i tariķat, es-selāmu Ŗaleykũm yā ehl-i maŖrifet, es-selāmu Ŗaleykũm yā ehl-i

[40a]

erenler etmektedir, Hāķķıñ varlıķı, gitsũn gönlũñ tarlıķı etmek gibi Ŗaziz olasın peyķamber rũhuna Ŗalavāt *Allāhũmme Ŗalli Ŗalā Muħammed ve Ŗalā āl-i Muħammed.* Eger Ŗorsalar ŖerīŖatıñ maŖnāsı nedir? **Cevāb** de ki: Cennetin tũbā aķacıdır. Eger Ŗorsalar maŖrifetiñ maŖnāsı nedir? **Cevāb** de ki: Yaprakdır. Eger Ŗorsalar tariķatiñ maŖnāsı nedir? **Cevāb** de ki: Dallarıdır. Eger Ŗorsalar hāķķatiñ maŖnāsı nedir? **Cevāb** de ki: ŖYemişdir, cevāb verdi.

Faşl

Eger bir üstād küķigi dese ki ķalkķ ķapuya geķ, gerekdir kim edeb üzere iki dizi üstüne oturup

[40b]

iki elin bir yere ķoyup ihtiyārlarıñ öñünde dest-bũs edüp bismi'llāh deyüp yuķarı ķalkķıp edeb üzere ķapuya geķüp iki ayaķın bir yere getürüp saĝ ayaķıñın baş parmaķı sol ayaķıñın baş parmaķı üzerine başa, andan soñra kıçın kıçın ķapudan taşra çıķa, sol yanına dũne ve dahi ķapuya gele bāb bābu'llāh dost diye ve ķapudan iķerũ evvel saĝ ayaķın başa, andan soñra diye kim es-selāmu Ŗaleykũm yā ehl-i ŖerīŖat erenleri, es-selāmu Ŗaleykũm yā tariķat erenleri, es-selāmu Ŗaleykũm

[41a]

yā maŖrifet erenleri, es-selāmu Ŗaleykũm yā hāķķat erenleri diye ve eger bir kimse ile ķekişũp eksikliķi varısa bu tercümānı oķuya *gũnāh etdim Hũdā iķin baĝışla, Muħammed Muştafā iķin baĝışla,* baŖdehũ anlar dahi duŖā eyleyip gũnāhın baĝışlayıp posta geķürler

Faál

Eger bir üstād dese ki elin alup ol kişiniñ baş parmağın yukaru dutup ol kişiniñ cevāb edüp bā-dest irādet, bā-dest emānet, bā-dest kitāb, bā-dest bīŌat diye; eger bunu bilmez ise bā-dest mārā bin semen *lā-šāhibest derdi merdi ne-şevī tā ne-konī hizmet merdi* ve bunu dañi bilmez ise bunu

[41b]

oқuya *dest-i men dāmen-i irādet*. Eger bir kişi **suóal** etse ki evvel başında ne vardır? **Cevāb** de ki: Tāc-ı dost var diye. Eger deseler ki gözünde ne vardır? **Cevāb** de ki: Mihr-i muhabbet vardır; eger deseler ya diliñde ne vardır? **Cevāb** de ki: Ōlbādet vardır diye. Ve eger deseler ki eliñde ne vardır? **Cevāb** de ki: Hayır bereket vardır. Eger deseler ya kūrşağıñda ne vardır? **Cevāb** de ki: Kemer-i hizmet vardır. Eger deseler diziñde ne vardır? **Cevāb** de ki: Erkān-ı edeb vardır. Eger deseler ayağıñda ne vardır? **Cevāb** de ki: NaŌleyn-i himmet vardır. Eger sorsalar baş parmağıñ yeri kãdadır? **Cevāb** de ki: Allāhu Ekber. Eger sorsalar ki pīş

[42a]

kadem kimdir? **Cevāb** de ki: Pīş Ĥazret-i Rasūl kadem Ĥazret-i ŌAlī diye, cevāb verdi. Eger deseler üstādıñ saña ne naśīhat verdi? **Cevāb** de ki: Oğul vardığıñ yere Ōizzet ile varıp oturduğıñ zamānda edeb ile otur, söylenen söze göz kulağ ol dedi. Eger deseler revān oldun mı? **Cevāb** de ki: Eyva'llāh. Eger deseler nerde? **Cevāb**: Ōlīm dibinde, seyyidü's-sādāt önünde revān oldum. Eger deseler ne ile? De ki: Erenleriñ Ōālī himmetiyle revān oldum diye. Eger deseler sen seni nice bildin? **Cevāb** de ki: Ben beni

[42b]

ādemden bir ādem bilirim diye

Faál

Der beyan-ı naķibliķ

Bir kişi şākirdi başka çıkarmalı olsa ne yolla getüre anı beyān ider. Farīķ budur ki seni alup kãpuya gelüp ve şākirdi ardınca gele ve üstāz olan kimesne el kãvuşup üstādlar nażarında dura ve seni getüren kimesne kãpuya gele, Ōaşķ eyleye andan tercümān oқuya, **evvel** adımda de ki: *Es-selāmu Ōaleyküm ey mihribān-ı bārgāh-ı Kibriyā*, **ikinci** adımda de ki: *Ey cān-ı cihān-sitān tarīķ-i Murtażā*, **üçüncü** adımda de ki: *Šāhbān-ı şedīd bīŌat-ı pīr-i mürīd*, **dördüncü**

[43a]

adımda de ki: *[Ĥ]alka-ı tevĥīd cümle Ōārifān-ı bā-şafā*, **beşinci** adımda de ki: *Her dem ez-mā šad selāmi çehār-deh maŌşüm-ı pāk*, **altıncı** adımda de ki: *Ber-revān-ı rūĥ-perver Muştafā ve Murtażā*, **yedinci** adımda de ki: *Bi dil-rā ārzü-yı soĥbeti šāhib-i dil est bāzgerded yā der-āyed çīst fermān şumā*, andan soñra de ki erenlere tuĥfe getürdüm ben bu cānı. Ĥaķr olur, Ĥaķiriñ armağānı. MaŌzūr dut göñülde niyāzı elde piyāz žāhir ü bātın dervīş ü dervīşān, eger bunu bilmez ise bunu oқuya erenler eşiğe geldiñ niyāza erenler kılmaз imiş çoğı aza kãbül eyleñ elimdeki niyāzı

[43b]

kapuya geliyorken bunları okuya; es-selāmu Őaleyküm, kapu selāmin verdikten ŐoŐra ayda ki *yā ehl-i erkān erenleri, eksilik bizden tāmlik sizden. Yārenler bir hayır duŐā temennā ederiz* diye andan sininiŐ bir kenārın eline ala daŐi ehl-i seccādeye karŐu vara bu tercümānı okuya; *ŐarincanıŐ Süleymāna nĥānĥ çekirge budu armaĥanı, Süleymānsın Őehā ben bir Őarınca, Őarincadan Őabūl ayıtsa armaĥanı*. Eger **suŐāl** ayıtsalar ki tarĥatiŐ evveli nedir, āhiri nedir? **Cevāb** de ki: Tesl[ĥ]mlikdir; baŐdehū Őstādile Őākird mā-beyninde bir Őahd vardır, ol Őahd nedir? deseler, **cevāb**

[44a]

de ki: Őstād Őākird ĥaŐķına nefesine emĥn ola, bilgil kim Őstād olan kimesne revān olan Őākird e Ő nefes vere, yukarıda Őıkr olundu. Tertĥb Őzere baŐdehū eger Őorsalar Őstādĥn kimdir? **Cevāb**: ĥāzret-i CebrāŐldir diye. Eger deseler ya Őstādĥn Őstādı kimdir? **Cevāb**: ĥāzret-i ĥāĥdır diye. Eger deseler pĥr-perver misin yā ĥūdā-perver misin? **Cevāb** de ki: Pĥr-perverim. ĥāĥ taleb eylemek ve ĥāĥ eylemek ve ĥāĥ ile vermek; kimden Őaldı? Deseler, **Cevāb** de ki: Mūsā peygamberden Őaldı diye. Eger bir kimesne meclisde bir kimesneye loŐma Őunsa bu loŐma kimiŐ

[44b]

Lokmasıdır? Dese, **Cevāb** de ki: ŐArab u ŐAcem loŐmasıdır diye. Eger dese ŐArab kimdir, ŐAcem kimdir? **Cevāb** de ki: ŐArab ĥāzret-i Rasūldür, ŐAcem sırr-ı Őıyāmetdir diye ammā bu loŐma tekbĥrsiz yenilmez, Őĥrā ĥarāmıdır ve tekbĥrleri budur: *Allāhu Ekber, Allāhu Ekber, Allāhu Ekber Lā-ilāhe illa'llāhu vallāhu ekber ve lā-hayle ve lā-Őuvvete illā bi'llāhi'l-Őaliyyi'l-Őazĥm bismillāh in kāne ĥelālen tayyiben*. Andan ŐoŐra diye ki: Ey erkān erenleri! İcāzetiŐiz ile ne buyurursız diye.

Faşl

Eger bir erkān ehliniŐ naŐarında birŐaŐ erkān ehli meclis eyleyip erkān iŐĥn daŐvāı olan kimesneleriŐ birisi taŐrada dura ve biri gelip kapuya geÇe, tercümānĥn

[45a]

okuya, andan selām vere, yamacına tura, Őstāddan gŐrdüĥi gibi ol iĥtiyā[r] Őıkr olan kimselere bu **suŐāl**leri eyleye, ayda kim nireniŐ selāmın getirirsin? **Cevāb** diye ki: Geldüĥi vilāyetiŐ haberin vere ve falān yerĥn selāmın siz erenlere getürürüm, Őmĥzdir ki Őabūl buyuruŐ diye. Eger **suŐāl** eyleseler kim kimiŐ kŐĥigisin? **El-cevāb**: Ne ŐanŐat bilirse ol pĥriŐ mübārek ismin haber vere. Eger **suŐāl** ayıtsalar kim ŐanŐatı nerde ŐğrendiŐ? **Cevāb** de ki: Siz erenler iĥtiyārĥn naŐarında Őğrendim diye. Eger **suŐāl** ayıtsalar kim Őstādĥndan ne ŐğrendiŐ? **Cevāb** de ki: Siz iĥtiyārlara [ĥ]ĥizmet eylemegi Őğrendim diye.

[45b]

Eger **suŐāl** ayıtsalar kim pĥriŐ Őaçdır? **Cevāb** de ki: Őstād hezār pĥr yek diye. Eger **suŐāl** ayıtsalar ki pĥriŐ saŐna Őāfā naŐarında ŐerāŐ dibinde getürdi? **Cevāb** de ki: Eyva'llāh. Eger **suŐāl** ayıtsalar ki ŐerāŐ dibine nerde yordı? **Cevāb** de ki: Erenler naŐarında ve ĥāzret-i MuĥammediŐ ŐerāŐı dibinde revān

oldum. Eger suóâl ayıtsalar ki pederin miyânin neyle bağladı? **Cevāb:** Peder bel bağlamaz, pende ve naśihat ider. Eger **suóâl** ayıtsalar miyânin kim bağladı? **Cevāb:** Pīrim bağladı diye. Eger **suóâl** ayıtsalar neyle bağladı? **Cevāb** de ki: ÓAhd-i Hūdā-yı Śubhān ve űirāÓı űāh-ı merdān ve vaśiyyet-i pīrān diye. Eger **suóâl** ayıtsalar űstād ile űākird arasında ne vardır?

[46a]

Cevāb de ki: ÓAhd-i miyān-beste vardır. Eger **suóâl** ayıtsalar pīrinle seniñ aranda ne vardır? **Cevāb** de ki: ÓAhd-i beste vardır ve űart-ı müűar ve telķin-i imān vardır. Ve eger **suóâl** ayıtsalar tarīkat pederi saña ne dedi? **Cevāb** de ki: űerīÓatde űstűvār, tarīkatde pāyidār ol, ĥaķīkatde ĥaberdār ol. Ol **suóâl** ayıtsalar ki pīrin gizli saña ne söz söyledi? **Cevāb** de ki: Dur ĥizmet ile, otur ĥürmetle, söyle Óizzetile, diñle ĥikmetle diye. Eger **suóâl** ayıtsalar revān olduñ neden maÓlűmdur? **Cevāb** de ki: Elimizde pīrimizin emānet[i] vardır. Eger deseler emāneti vere űuna desti duta ve ol iħtiyāra bīÓat desti göstere ve ol

[46b]

eli dutmaķda beű kısmin ruműzın tamām göstere, andan kim ehl-i erkāndır. Eger **suóâl** ayıtsalar űerīÓat, tarīkat, maÓrifet, ĥaķīkat nedir? **Cevāb** de ki: űerīÓat evdir, zīrā kim çerāġı andan yaķarlar ve bilmedigin gösterűrler ve her kiűiye miķdārın bildirirler diye. Ve eger **suóâl** ayıtsalar tarīkat nedir? **Cevāb** de ki: Farīkat yeldir, yel nefesdir, nefes iķrārdır, iķrār imāndır, iķrārı olmayanın imāni yoķdur diye. Eger **suóâl** ayıtsalar maÓrifet nedir? **Cevāb** de ki: MaÓrifet űudur kim murdārı pāk eder, murdār kāfirdir űehādet kelimesiyle pāk olur ve āb-dest alıp namāz kılmaķdır. Eger **suóâl**

[47a]

ayıtsalar ki ĥaķīkat nedir? **Cevāb** de ki: ĥaķīkat turābdır, mā-i menlikten geķűp űzűni meyyit mesābesinde bilűp yetmiű iki millete bir gözle naĶar etmektir. Eger **suóâl** ayıtsalar seni űstādın neyle revān etdi? **Cevāb** de ki: űstādlar ĥoűnűlűġla ve erkān erenleri erkānıyla ve pīrler vaśiyyetiyle ve siz erenlerin icāzetiyle ve ĥayır duÓasıyla. Eger **suóâl** ayıtsalar nenin űzerine revān etdiler? **Cevāb** de ki: SebÓuÓl-meűānī űzerine revān etdiler diye, bir kimse bu ķadar cevāba ķādir olsa besdir.

Faśl

Bir daħi eger **suóâl** ayıtsalar ki nerenin selāmin getirirsin? **Cevāb** de ki: Pīrler selāmin

[47b]

getűrűrűm diye. Eger deseler revān olduñ mı? **Cevāb:** Bi-iźni'llāhi teÓālā. Eger deseler nerde revān olduñ? **Cevāb:** Erenler meydānında, űofra ortasında, çerāķ dibinde revān oldum diye. Eger deseler kimler var idi? **Cevāb:** űırķlar ve on ikiler ve yediler ve űçler anda ĥā[ź]ır idi diye. Eger **suóâl** ayıtsalar űāhidlerin var mıdır? **Cevāb** de ki: űaġımda ĥasan ve űolumda ĥűseyñ diye. Eger **suóâl** ayıtsalar yol ķarındaűların kimdi? **Cevāb** de ki: űaġımda Cebrāóil ve űolumda Mikāóil ve'l-ĥamduli'llāhi rabbi'l-Óālemīn. Eger **suóâl** ayıtsalar kim űerīÓat uműrların ve tarīkat uműrların ve

[48a]

ve gusül nedir? **Cevāb** de ki: Ol vaqt qapuya geçüp eksikligin dilemekdir. Eger **suóal** ayıtsalar ki nereye gidersin? **Qāb-ı** qavseyn giderin diye. Eger **suóal** ayıtsalar ki **Qāb-ı** qavseyn nerdedir? **Cevāb** ver ki: **Hāzret-i Rasūlu'llāhıñ** mi^Órācıdır. Eger deseler şeddiñ zāhirin bildiñ ammā bātin ma^Ónāsı nedir? **Cevāb**: Bātinı sendedir ya^Ónī şeytānla mü^Ómin arasında. Eger **suóal** ederlerse kim saña pīrden ne deñdi ve pederden ne deñdi? **Cevāb** de ki: Pīrden tevbe ve telqīn ve pederden **Óahdu'llāh** ve üstāddan şedd-i **Hāzret-i ÓAlī**. Eger **suóal** ederlerse şeddiñ ma^Ónāsı nedir? **Cevāb** de ki: Şeddiñ ma^Ónāsı

[48b]

vefādır ve teslīmlikdir. Eger **suóal** ederlerse pederiñ beliñi neyle baqladı? **Cevāb** de ki: Peder bel baqlamaz, pend u naşihat ider diye. Eger **suóal** ederlerse pīriñ ve üstādiñ seni niye revān etdi? **Cevāb**: Kendiniñ hoşnūdluqla ve erenleriñ irādetiyle. Eger **suóal** ederlerse pīr beliñi niye baqladı? **Cevāb** de ki: **ÓAhd-i Hūdā-yı Subhān** ve şedd-i şāh-ı merdān ve vaşiyet-i pīrān. Eger **suóal** ederlerse kim şed nerden yetişdi? **Cevāb** de ki: Ol mahfilde ki falān maqāmda falān seyyidü's-sādāt hūzūrunda ve **Óulemā** ve fuqarā ve falān şehirde oldu. Eger ol mahfil ve maqām añmaya şehir aña cevāb olmaz ya^Ónī bu söze suóal cevāb çok nihāyet yoqlur, biz mühim olanın dedik ve's-selām

[49a]

bāb bu

Faşl

Mehterān tabl-ı **Óilmi** beyān eder. Eger **suóal** ayıtsalar tavul mu qadīmdir yoħsa kūs mi yāhud naqr mı qadīmdir? İmdi eśāh qavlı budur ki kūs qadīmdir, zīrā kūsı evvel **Hāzret-i Şit** peygamber (**Óas.**) icād edip zīrā **Ādem Şafıyyu'llāh** **Hāzret-i Cebrāóil-i Emīn** bir qurbān getirdi aniñ daħi fütüvvet vardır, evvel qurbānı yediler kūsā gergi etdiler, soñra **Hābil** için **Qābil** qazā emreyledi **Hāq TeÓālā**, ol zamānda **Şitiñ** bir oqlu var idi, ona **Bürüd[e]** derlerdi, soñra halife olsa gerekir asıl evvel **Bürüd[e]** [h]alife kūsı çala gerekir, ol zikr olunmuşdur žurna ya^Ónī çün degnegi **Ādem Şafıyyu'llāh** cennetden çıkardı, aniñçün derler degneg cennetden çıkdı meşhūrdur, soñra **Hāzret-i İbrāhīm Óaleyhisselām** gelince

[49b]

yeriñ tamğa-i **İslāma** qānūn oldu tā **Hāzret-i İbrāhīm** iştihādına bā^Óiş oldu, kıśsaşı hod ma^Ólūmdur ki kūsā üç yerden dem vurdı, evvel pīrūn halife, andan **Hāzret-i İbrāhīm Halīlu'llāh**, andan **Resūl šalla'llāhu Óaleyhi** ve sellem kūsē-zenleriñ bu üç kimesne tarīkatde pīrdir, ol žurnaniñ ve boriniñ icādi kimden qaldı, icādi kūsandan almışdır, öyle ola meger **İdrīs** (**Óas.**) zamānında bir pādişāh var idi, evvel **İdrīse** imān getirmedi, adına **Cemşid** derler idi, bu nice san^Óatıñ peydāsına sebep **İdrīs** ta^Ólīmiyle peydā olmuşdur, evvelā žurnaniñ qamışın **İdrīs** ta^Ólīmiyle **Cemşid** olmaqlıdır, öyle peydā itmişdir, andan **Cemşid** tavulı žurnayla peydā eyledi, aniñçün qaçan kim bir

[50a]

san^Óat peydā eylese bir nevbet çaldırırđı ammā zenc **Dāvūddan** qalmışdır.

Faál

Borının beyânındadır kaçan kim İskender sed boğa[z]ın kesdi, ol zamânda borı lâzım oldu, bir bu kim İskender Óazım pâdişâhdı, borı kânûn olsun diye peydâ eyledi, zîrâ İskenderiñ bir vezîri var idi, Erastalis derler idi, ol peydâ eyledi. Asıl evvel borı žurnanıñ boyundan aldılar, öyle olsa borı-zenleriñ pîri Erastalidir ammâ bunuñ helâlligiçün **suóâl** eyleseler evvelâ²⁴⁷

[50b]

žurna helâldir, anıñ için kim kâmişdir, perdesi vardır ve hem delîli daħi vardır, saza kâmiş girse ol saz helâldir, andan tavul haqqında suóâl eyleseler helâlligiçün helâldir demişler, zîrâ anıñ için kûsden alınmışdır ve sünnet-i enbiyâdır ve andan soñra zenc daħi Ĥazret-i Dāvüddan kalmışdır, ol daħi enbiyâ sünnetidir ve borı İskenderiñ icâdidir, bunlarıñ kimisi kânûndur, pâdişâhlarıñ fâhr-i erkânı çokdur ammâ biz muhtaşar kıldık, *vallâhu aólem*. Üstâd şâkirdi rubó-ı pâyeye çıkarmak evvel şâkirdiñ

[51a]

kulağını dutup ođul, kalbiñ kapusu ve kalbiñ hazînesi kulağdır, işitgil hayır ise kulağ ur, şer ise unut gitsün ve daħi kendinden uluya taóžim ve tekrîm eyle; eger büyükdür ve eger küçükdür, önünde diz çöküp âdâbıyla durmağdır nîm-pâ. Üstâd şâkirdi yarım pâyeye nasîhati budur ki zîkr olunur, ehl-i erkândan bir kâmil kimesne görseñ bulduđuñ yerde zinhâr u zinhâr gâfil olmayup bir niyâz ile nažarına gele diz çöküp edeble andan nutk gelip nasîhatin almağdır ve üstâdın sırrını şaklayıp râzını

[51b]

fâş etmeye ve daħi dostuñ veya ğayrı kimseniñ mâlına yaramaz nažar ile bakmamağdır. Kim ve daħi olduđuñ yerde deđállık eylemeyüp gözüñle gördüđuñ gönül ile örtesin *vallâhu aólem*.

Faál

Bu faál, ehl-i erkân ve ehl-i tarîkat arasında bir kimesne üstâdından revân olup kendiniñ [h]oşnûdluğuyla ve irâdetiyle ve üstâdlarıñ icâzetiyle şâkirdine destür ve icâzet vermek murâd edinse evvelâ nîm tarîk edüp üstâd hûzûrunda nîm tarîk olduğdan soñra şâhib-i tarîk eyleyüp revân eylemek dilese

[52a]

evvelâ yol ata ve yol karındaşlığı vere, baódehü bundan soñra şâkirdi üstâd hûzûrunda revân eyleye yol ata ne vechile olur ve yol karındaşlar ne vechile olur, anı beyân idelüm evvelâ şeyh-i tarîkat gelip sadrında otura, bir iki üstâd daħi miyân-bestelerden naķib-i tarîk üstâd ve kâtible yâ üstâd kendü ola o meydânda şeyh-i tarîkat nažarında ol meclisde olan miyân-bestelerden birini yol atalığına kabûl edip ve ikisin daħi karındaşlığına kabûl

²⁴⁷ Mükerrer yazılmıştır.

[52b]

edüp anlara gücü yetdikce bürde-i tuhfe çeküp bir yeşil yaprağla rızâ ve şükran edüp atalığına kabûl kıldım ve karındaşlığa didikden soñra naķıb ve yâhud üstâd ol şâkirde yapışup şaff-ı ni'âle gelüp de ki: Es-selâmu Óaleyküm yâ ehl-i şerî'at, es-selâmu Óaleyküm yâ ehl-i tarîkat, es-selâmu Óaleyküm yâ ehl-i hâķikât, es-selâmu Óaleyküm yâ ehl-i şed ve'l-Óahdi ve'l-vefâ, es-selâmu Óaleyküm yâ ehl-i ekrem ve'l-mürüvvet ve's-sehâ, bu Óazîz qarındaş hûzür-ı şerîfiñde ve bu maķâm-ı insâfda durmaķdan murâd oldur ki siz ihtiyârlarıñ ve üstâdlarıñ hûzür-ı şerîflerinde revân olmak ister hâliyâ falân

[53a]

üstâdı yol atalığına kabûl edüp ve falân üstâdı ve falân qarındaşı yol qarındaşlığına kabûl kıldım, dünyâda muhâbbet içün ve âhiretde şefâ'at içün hâķlarında ne buyurursız diye, ol mahfilde olan üstâdlar mübârek olsun mahaldir didikden soñra naķıb yâhud üstâd-ı elfâz-dürer yârıñıza Muhammediñ gül cemâline şalavât *Allâhümme śalli Óalâ Muĥammed ve Óalâ âl-i Muĥammed* dedikden soñra ol yol atanıñ önüne şâkird diz çöküp ol iki qarındaşlar dañi gelüp biri sağında ve biri solunda diz çöküp duralar, pes yol atayla oğul sağ ellerin sunup başparmaķların

[53b]

birbirine muķâbil koyup el dutalar, oğul başparmağın atanıñ başparmağından aşıraķ duta, ellerine birer dest-mâl örteler ve ol iki qarındaşlar şâkirdiñ etegine yapışup yol ataya yolluķ uralar, pes yol ata başlayıp ayda ki *ķâle'llâhu teÓalâ fi-kitâb-i kerîm eÓuzu bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm* “*Elem aÓhed ileykum yâ benî Âdeme en lâ-teÓbudu'ş-şeytâne innehu lekum Óaduvvun mubîn ve eniÓbudüni hâzâ sırâtın mustekîm.*”²⁴⁸ Andan iki yol qarındaşlar ellerin eteginden kaldırıp atayla oğluñ eli üzerine koyalar, yol ata ayda *ķâle Rasûlu'llâh śalla'llâhu teÓalâ Óaleyhi ve sellem* “*Et-taÓzîm li-emri'llâhi ve'ş-şefķati*

[54a]

Óalâ halkı'llâhi.”²⁴⁹ ve *ķâle Óaleyhi's-selâm* “*Kün fi'd-dünyâ bi'l-musâmahati ve fi'l-âhireti bi'ş-şefâ'ati.*”²⁵⁰ Andan soñra ata dönüp oğlunuñ yüzine baķa ayda *ĥasbeten lillâh ve taleben li-merzâti'llâh* “*Yevme lâ-yenfeÓu mâlun ve lâ-benüne illâ men-etallâhe bi-ķalbin selîm.*”²⁵¹ diye, baÓdehü ayda pîr ol oğul pîriñden yüz döndürmeyesin ve farzı terk etmeyesin, sünnetlere kehil olmayasın ve belî didiğiniñizi lâzım kılasın ve dîniñiz ve malıñız ve ĥelâliñiz

[54b]

²⁴⁸ “And vermedim mi size, Ey Âdemoğulları! Şeytana kulluk [ibâdet/ittiba-itâ'at] etmeyin, o size açık bir düşmandır” diye.”, Yâsin 36/60-61.

²⁴⁹ “Allah'ı tazim, mahlukâta da merhamet.” Ali el-Kârî. *el-Esrâru'l-Merfû'a fi Ahbâri'l-Mevdû'a*, 227.

²⁵⁰ “Dünyada müsahamalı ol ki ahirette şefaata layık olasın.” Kaynaklarda rastlayamadık.

²⁵¹ “O gün ki ne mal fayda verir, ne oğullar; (o gün) ancak Allâh'a selîm [her şâibeden arınmış tertemiz/Allâh'a has kılınmış] bir kalple varan başka [fayda görür].”, eş-Şu'arâ 26/88-89.

şaklayasın ve her kande varırsañız Óizzetile ve hürmetile varıñ ve nerde kim oturursañız edebile oturuñ ve hîkmetile söyleñ ve illā kulağ ver devriçün hizmete duruñ ve eliñizle koymadıgıñızı almayasın ve yol ata ve iki qarındaş bu Óahd üzere aydalar. Eger yarın Hâğ dergâhında ve Peyğamber şalla'llāhu teÓalā Óaleyhi ve sellem huzūrunda qabul benim olursa sensiz cennete girmem ve eger qabul seniñ olursa bensiz cennete girmeyesin ve baña şefāÓat kılasın; bu Óahd üzerine Fātiha ve tekbir okuyalar naqibler külliniñ şimdi şakird nım-tarık oldı, andan soñra şahib-i tarık kılalar *vallāhu*

[55a]

aÓlem bi's-savāb.

Faál

Şakirdi üstād ne vechile revān eyler, anı beyān eder, bir şakird üstādından sanāÓatı öğrenüp üstādınıñ hizmetini edüp üstādı tamām rāzi ve hoşnūd olup hizmeti hayra geçüp üstādı rāzi ve şakir olduqdan soñra ve dañi ol sanāÓatıñ fesādını ve salāhını bile ve ol sanāÓatı kemālat ile bile ve işlemesine qādir ola, baÓdehū revān olmaq lāzım gele ol hîrfetiñ ehlinden birqaç üstād şeyh-i tarık yā şeyhu's-şuyūh dañi ola ve evlād-ı

[55b]

Rasūlu'llāh huzūrunda ve dañi yedd-i esnāf cemÓ ola, şeyh-i tarık ve naqib-i tarık hāzır ola ve gücü yetdigince üstādına ve üstādlara tuhfe çeküp ki aşhāb-ı tarık tercümān-ı qadem derler ve anlarıñ maÓrifetiyle o üstādı aña, hayır duÓā edüp icāzet vermeyince ve sofa çeküp yol erenlerine taÓām yedirüp cümlesinden hayır duÓā almayınca ol kişi ustakārlar arasında maqbul olmaz ve mahfillerde ve meclislerde aña iÓtibār olmaz ve erbāb-ı fütüvvet yanında kesb edüp yedigi mekrūhdur ve üstād duÓāsın ve ustalar duÓāsın almayanıñ ne dñni var ve ne dünyası

[56a]

ve kārında ve kesbinde berekāt bulmaz ve ölecegi zamānda dili şamaşur ve her kim ki göresin dñni ve dünyası maÓmürdür üstād duÓāsın alan Óömründe berekāt bulur, üstād duÓāsın almayanıñ Óömri az olur, berekāti olmaz ve imānına noqsān olur; cehd eyle üstād duÓāsın al, Hâğ teÓalā cümlemizi üstādlar duÓāsın alup doğrı yoldan ayırmaya, imāndan ayırmaya āmīn yā hādiye'l-muđillīn, baÓdehū şakird icāzet taleb itse ve üstādı aña icāzet vermek istese erkān-ı tarikat üzerine nice icāzet verir anı beyān idelüm; eger şakird mehterānlardan olup üstād

[56b]

aña erkān-ı tarikat üzerine icāzet vermek dilese aşhāb-ı tarikat ve erbāb-ı fütüvveti cemÓ edüp şeyh-i tarikat ve aşhāb-ı tarikat ve erbāb-ı fütüvveti tuhfe hāzır edüp bir tarafa qoyalar ve naqqāda²⁵² ise erenlere Fātiha oquya, hayır duÓālar eyleyesin, eline vere, ol şakird ve naqibler ve üstādı şaff-ı nevāilde eşiğe gelüp dañi ehl-i meclis āgāh etmek için qapuda ayda; *Allāh Allāh seyyidü's-sādāt*

muḥibbi's-sādāt server-i kāōināt Muḥammed Muṣtafā-rā ṣalavāt Allāhümme ṣalli Őalā Muḥammed ve Őalā āl-i Muḥammed tercümān ışıgında ḳomıſam ben cān ve ser tā vüçüdüm ola ṣāfi hem çü āzad ışıgında ḥācetim budur benim kim ḳılasın ben

[57a]

faḳīre bir nażar, baŐdehū eſiđi atlayup içeri gire, bu tercümānı oḳuya ki tamām oldı ser-ā-ser Őāleme iḥsānıñız gedigiñizde eksik olmaz, dāōimā mihmānız, her zamān dergāhıñız meftūhdur her sāōile “*fedḥulūhā ḥālidīn*”²⁵³ naḳşıyla pür eyvānıñız bir gedā geldi yüz urdı āsitāne-i devlete girü dönsün mi ya gelsün nedir fermānıñız, baŐdehū ſeyḥ biyā diyüp cevāb vere, üç ḳadem daḥi ileri varıp bu tercümānı oḳuya, es-selāmu ey ehl-i erkān-ı tarīk, es-selāmu ey mürſid-i rāh-ı refīḳ, es-selāmu ey zümre-i erkān-ı

[57b]

pīr, es-selāmu ey zümre-i aſḥāb-ı ḥayr, es-selāmu ey menbaŐ-ı iḥsān u cūd, es-selāmu ey pertoy mihr-u cūd, baŐdehū ſeyḥe yaḳın vardıḳda bu tercümānı oḳuya, es-selāmu ey āfitāb-ı bī-zevāl, es-selāmu dürr-i deryā-yı kemāl, es-selāmu ey Aḥmed gīti penāḥ, es-selāmu ey mahzen-i sırru'llāh, baŐdehū tuḥfe-i zarfın eline alup ſeyḥiñ öñüne vara ve ol zarfları ve bu yolu erkānı ḳoyan üſtādlar ervāḥına bāḳı üſtādlar ſafālīgiına ve Ḥāzret-i Muḥammedü'l-Muṣtafā'nıñ pāk rūḥ-ı ſerīfine ṣalavāt, *Allāhümme ṣalli Őalā*

[58a]

Muḥammed ve Őalā āl-i Muḥammed diyüp ſeyḥiñ öñüne ḳoya, baŐdehū üſtādıñ tuḥfesini üſtāda virüp bu tercümānı oḳuya, ḳarıncanıñ ḳapuña geldim tehī-dest ḳuldan ne ola Ḥāzret-i Süleymāna tekellüf-i dervīſiñ olur, dilin niyāz elde piyāz Őayb eyleme ſunarsa faḳīrāne tekellüf baŐdehū aſḥāb-ı tarīḳate ve erbāb-ı fütüvvete tuḥfeleri çeke, tamām olduḳtan ſoñra gerü ḳıçın ḳıçın, niŐāle gelüp ſađ eliyle ſākiridiñ ſol elin ve ſeyḥe ve ehl-i meclise ve sādāta ayda; es-selāmu Őaleyküm yā ehl-i ſerīŐat, es-selāmu

[58b]

Öaleyküm yā ehl-i tarīḳat, es-selāmu Öaleyküm yā ehl-i ḥāḳīḳat, es-selāmu Öaleyküm yā ehl-i ſed ve'l-Őahde ve'l-vefā, es-selāmu Öaleyküm yā ehle'l-kerem ve'l-mürüvvet ve's-seḥā ve raḥmetu'llāh ve berekātuh diler seyyidü's-sādāt ſeyḥ ve naḳīb aydalar kim; ey birāderān ehl-i tarīḳat fütüvvetdārān muḥibb-i ḥandān ḥāl oldur kim işbu müōmin ḳarındaſ müddet-i medīd ve Öahd-i baŐīd oldı ki üſtād Muḥammediñ eŐazze'llāh ḥizmetinde durup ve ḥizmetin ḥayra giçürüp üſtādınıñ rızāsın ḥāſıl edüp üſtād daḥi üſtādlıḳ ve atalıḳ ḥāḳḳın yerine getürüp kendüye vācib olanı bī-

[59a]

²⁵³ “Bu ifade, ayetin sadece bir kısmını teşkil etmekte olup “Ebedi kalmak üzere buraya girin!” anlamına gelmektedir.”, ez-Zümer 39/73.

ķusūr Źuhūra getürüp Źākirde üstādlığı ħelāl edüp Źākird daĥi ĥizmetini ħelāl edüp üstādı bugün siz Őazizleriñ ve ihtiyařlarıñ ve üstāzlarıñ ĥuzūr-ı Źerīflerinde destūr u icāzet vermek ister, tā kim ħelāl kesbe meŹġul olup üstādlarıñ çerāġını uyara bu Źartıla kim Ĥa[ķ] TeŐālāniñ Őibādetini yerine getire, ŹerīŐatde ve tarīķatde muĥālif Őamel ķılmayup emriñize muĥiŐ ve münķād ola, bu daĥi ķabul kıldım ve kendüye vācib ķıldı, bu ŹerāŐiti yerine getire, ķıyām göstere ayda; bu Źādıķıñ ĥaķķında ne buyurursız ehl-i meclis maĥal ve münāsibdir,

[59b]

mübārek olsun diyeler naķīb ayda elfāz-ı dürer-bāriñi diyene Muĥammed Źalavāt, Źalavātın soñra revān ider ammā revān etmedin üstād ya naķīb ya Źeyĥ bu nefesleri aña teŐķid ideler, naŹīĥat ala, oġul cān göziyle ve gönül ķulaġıyla iŹitse gerekdir kim ŹerīŐatden ve tarīķatden daŹra ķadem baŹmayasın, nefse ve Źeytāna mütābiŐat etmeyesin ve menāĥiden ve mekrūĥātdan perĥiz eyleyesin ve farz u sünneti terk etmeyesin ve her nesnede kehl olmayasın, eliñle ķoymadıġıñ getirmeyesin ve kimseniñ ehl-i Őiyāline ĥıyānet naĥarıyla bakmayasın ve kimesneye buĥul ve buŐz-ı ĥased

[60a]

etmeyesin ve kimseniñ Őayıbın görincek setredesin ve dünyāya muĥabbet etmeyesin, ġālibe nāzil olup aña Őizzet ü ĥürmet edüp bir eliñ kesbini kifāf-i nafaka, bir eliñ kesbini Allāĥ için fuķarāya taraf edesin, ĥayır işlere elden geleni taķşirlik etmeyesin, bu naŹīĥati ve bu ŹerāŐiti ķabul kıldım ki diye Źeyĥ duŐā ede, duŐā budur, aydalım evvel Őāzamet u büzüġ Ĥudā-rā Ādem Źafıyyu'llāĥ rūĥiĥün, Ĥavvā Emetu'llāĥ rūĥiĥün, Źit Nebıyyu'llāĥ rūĥiĥün, Nūĥ Necıyyu'llāĥ rūĥiĥün, İsmāŐil Źebĥu'llāĥ

[60b]

rūĥiĥün, İŹĥāķ Nebıyyu'llāĥ rūĥiĥün, YaŐķub-i Ĥazīn rūĥiĥün, Yūsuf Źıddıķu'llāĥ rūĥiĥün, Mūsā Kel[ī]mu'llāĥ rūĥiĥün, Dāvūd Ĥalīfetu'llāĥ rūĥiĥün, Süleymān Emīnu'llāĥ rūĥiĥün, Eyyüb Źābiru'llāĥ rūĥiĥün, Zekerıyyā Źatlu'llāĥ rūĥiĥün, Yahyā Źebĥu'llāĥ rūĥiĥün, Őīsā Rūĥu'llāĥ rūĥiĥün, Muĥammed MuŹtāfā rūĥ-ı Źerīfiĥün ĥeĥār-yār-i ġüzīn rūĥiĥün ve Ĥadīcetü'l-Kübā ve Ĥasan Rızā ve Ĥuseyn Źeĥīd-i Kerbelā ervāĥlarıĥün, İmām Zeyne'l-ŐĀbidīn, İmām Muĥammed Bāķır, İmām CaŐfer-i Źādıķ ve İmām Mūsā-yı Kāzım ve İmām ŐAlī bin Mūsā-yı Rızā ve İmām Muĥammed Taķī ve İmām Muĥammed Naķī ervāĥlar için

[61a]

ve mukaddes cemīŐ enbiyā ve evliyā rūĥlarıĥün, rāĥ-revān-ı ĥaķīķat için, kūŹe-niŹin-i ehl-i Őizzet Őulemā-i ŹerīŐat ve pīrān-ı tarīķat için, atamız, anamız, üstādlarımız rūĥlarıĥün, ĥāzırlar ĥuzūriĥün, defŐ-i belāiĥün, redd-i ķazāiĥün, Őāķıbet ĥayırlıġıĥün, pādīŹāĥ-ı İslām için, cemīŐ kāfir elinde esīr olan Müslümānlar ĥalāŹlıġıĥün, ĥasta Źifālıġıĥün, duŐālar ķabüllüġüĥün, Allāĥ rızāŹıĥün Fātīĥa. Ĥābību'llāĥ Źalavāt, baŐdeĥü ol Źākirdiñ üstādı yā naķīb Źeyĥe icāzet gözle deyüp sol dizin yere ķoyup Bismi'llāĥi'r-raĥmāni'r-raĥīm

[61b]

deyüp üstād şākirdiñ yüzine bakup ayda; şerīŌatde üstivār ol, tarīkatde pāyidār ol, hāqīkatde haberdār ol, dañi hanedān-ı Rasūl-i Ekrem ile yār ol, düşmānlar ile ağıyār ol, hāmūş ol, zehr-nūş ol, sırr-ı enbiyā ve evliyā ve şühedā ve Ōulemā ve sādāt ve fuqarā rūh-ı Ādem-i şafī, Şit nebī bātin Cebrāōıl Bişr İbn ŌĀmir YaŌķūb ğanī mihter-i maŌnā Selmān Ōaynī rızā-i Rahmān tekbīr *Allāhu Ekber Allāhu Ekber Lā-ilāhe illallāh vallāhu ekber Allāhu Ekber ve li'llāhi'l-hāmd es-salātu ve's-selāmu Ōaleyke yā nebiyya'llāh, es-salātu ve's-selāmu Ōaleyke yā halīlu'r-rahmān yā seyyide'l-evvelīn ve'l-āhirīn*

[62a]

ve'l-hāmduli'llāhi rabbi'l-Ōālemīn tekbīr edüp şākirdiñ eline vere, baŌdehū üstādlarıñ ve ihtiyārlarıñ ellerin öpeler, andan soñra sofra burakup taŌām yiyeler, erkān üzerine revān olmaķ budur ki zīkr olundu ve şākirdiñ yüzine bakup ayda, şimdiden soñra saña icāzet verildi, bu esbābla kesble meşğul ol, Allāh TeŌālā kesbiñe berekāt vere, dese oturan üstādlar ve ihtiyārlara şafā-nażarıñız olsun diyeler *bi-izni'llāh*.

Faśl

Eger sorsalar saña icāzet ne yerde yetişdi ve icāzet ķanda aldın? deseler, **cevāb** ver ki: Üstādlar ve ihtiyārılar ehl-i şed

[62b]

ve ehl-i fütüvvet nażarında ve siz erenleriñ ve ihtiyārlarıñ havāletiyile diye. Eger deseler ki üstādiñ seni neyile revān itdi? **Cevāb** ver ki: Kendiniñ hoşnūdluğla ve onlarıñ irādetiyile diye. Eger sorsalar pīriñ belin neyle bağladı? **Cevāb** ver ki: Hudā-yı TeŌālāniñ Ōahdiyle ve şāh-ı merdān ŌAlīniñ şeddiyle ve p[ī]rleriñ vaşiyeti ile diye. Eger deseler pīrden saña şafā-nażar olduķda eliñ ķandaydı ve başıñ ķandaydı? **Cevāb** ver ki: Elim başımda ve başımda elimdeydi diye. Eger baŌzı suŌāl ederlerse erkāndan, **cevāb** ver ki: Noķsānımız var der sizlerden ricā

[63a]

olunur ki tamām olavuz buyuruñ, üstādlık olun diye dervīşlik göstere ve baŌdehū tarīkatiñ vācibātı altı şeydir: **Evvel**, hayır işlere ķadem başmaķdır **2**. Allāhi dāōim zīkr etmektir **3**. Dünyāya muħabbet etmemektir **4**. Hevāyı terk etmektir **5**. Ĥaķdan ķorķmaķdır **6**. Ĥaķdan ümīdin kesmemektir *vallāhu aŌlem*.

Faśl

Üstādla şākirdiñ sırrıdır es-selāmu Ōaleyküm yā ehl-i tarīkat, es-selāmu Ōaleyküm yā ehl-i tarīkat, es-selāmu Ōaleyküm yā Aħmed-i nūr-i Hudā, es-selāmu Ōaleyküm ķehār-yār hem-nişin menbaŌ-ı mürüvvet ve muŌadden ehl-i şafā cān-ı Selmān ve muħibb-i hanedān cemālin ķible-i ehl-i nażardır,

[63b]

dehāniñ halka-ı dürr ü güherdir, cemālin mażhar-ı cūdiñ kānıdır, hem sözüñ hāķdır, hāķkiñ fermāndır, her nażar kim ķılasın ey hūr-i Ōayn kimyādır, derdimiñ dermāndır, her ki şanŌata

mihmān *Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm* şedd-i şāh-ı burhān, *Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm* pīr-i tarīkat kūyına biz niyāza gelmişiz, kıbleyi gördük, anıñçün biz namāza gelmişiz pūr-niyāz, işbu yolda ideriz her dem niyāz, Ĥaḳ bilür kim cān u dilden tercümāna gelmişiz hatā kıldım şuçum Óafv ede Allāh bi-haḳḳın ḥanedān-ı ÓAlī dergāh-ı şeh[ī]d-i Kerbelā sırr-ı ḥaḳḳıçün žalemnā nefsime estağfiru'llāh ḳarıncañıñ Süleymāna nihānī çekirge budu

[64a]

armağanı Süleymānsın şehā ben bir ḳarınca ḳarincadan ḳabūl et armağanı, baÓdehū duÓā oḳuya, duÓā idelim, evvel Allāhıñ birligiçün, varlığıçün, āhir Ĥazret-i Muḥammed Muştafāñıñ pāk, münevver, mutahhar, Óaziz, şerīf rūhiçün, āliçün, evlādiçün, çehār-yār-i güzın ervāhiçün, Cebrāóil ve İsrāfil Mīkāóil ve ÓAzrāóil rūhiçün, Ādem Şafıyyu'llāh, Nūḥ Necıyyu'llāh, İdrīs Nebıyyu'llāh, İbrāhīm Ḥalīlu'llāh, İsmāóil Zebḥu'llāh, İshāḳ ve YaÓküb ve Yūsuf ve Hūd ve Lūt ve Süleymān ve Şalīḥ ve Zekerıyyā ve Danyāl ve Yūnus ve Circīs

[64b]

ve Ĥazret-i İlyās ve ŞuÓayb ve Mūsā Kelīmu'llāh ve Óİsā Rūḥu'llāh ve Muḥammedü'l-Muştafā ve ÓAlıyyü'l-Murtażā rūhiçün ve Süleymān-ı pāk ve ÓAmr İbn Ümeyye ve Bilāl-i Ḥabeşī, Büreyde Esleme ve Zū'n-nūn-i Mısrī ve Şuheyb-i Rümī ve Ḥasan Baśrī rūhiçün ve Ḳanber-i ÓAlī ve Kumeyl İbn Ziyād ve ÓAbdullāh İbn ÓAbbās ve Mālik Ejder ve Muḥammed Ekber ÓAynī ve Cömerd-i Ḳaşşāb ve Cābir Enśārī ve Yūsuf Büreydī ve Ebū Derdāóı ve Ebū ÓUbeyd ve Ebū Müslim ve Ḥabīb-i Neccār ve MaÓrūf Kerḥī ve İskender Zū'l-ḳarneyn ve SaÓd Vaḳḳās ve Bābā ÓAmr, Veysel Ḳarānı rūhiçün, yüz yigirmi dört biñ peygamberler ervāhiçün,

[65a]

dört biñ dört yüz kırık dört tabaḳāt erenler ervāhiçün, evvel Ādem, āhir Ḥātem için, sultān Ḥacī Bektāş-ı Velī rūhiçün ve yolu ve erkānı ḳuran üstādlar ve pīrler rūhiçün ve bu yoldan ve bu erkāndan gelmiş ve geçmiş erenler ve pīrler ve gāziler ervāhiçün, bāḳī erenler ve pīrler ve gāziler şafālīgiçün, Ḥa[ḳ] Subḥānehū ve TeÓalā saÓādetlü pādişāhımızñ Óömrini ve devletini ve firşatını ve nuşretini ve Óaskerini ziyāde idivermek için, şehzādeler daḫi Óömr-i tavīl müyesser ve muḳadder edivermeklikçün,

[65b]

taḥt-ı Óadāletde olan begleriñ ve gāzileriñ devletini ziyāde edivermeklikçün, dār-ı fenādan dār-ı beḳāya rıḥlet etmiş Óādil ve gāzī pādişāhlar ervāhiçün, bāḳī begler ve gāziler şafālīgiçün, Óarş ve kürsī ve levḥ ü ḳalem için, Óahd-i emān için, dünyāda Ḳuróan, āhiretde imān için, kāfire İslām ve İslāma ḳuvvet vermeklikçün, kāfir elinde esir olan Müslümānlara Ḥa[ḳ] subḥānehū ve teÓalā esenligile yol vermeklikçün, mağribden maşrıḳa, maşrıḳdan mağribe cemīÓ geçmiş ehl-i imān ve ehl-i İslām ervāhiçün, Óāḳıbet ḥayırlığıçün,

[66a]

Ĥāzır cemā'Ōatiñ göñlü murād için, pādişāh-ı İslām beķā-yı ĩmān rızā-yı Rahmān celle ve Ōalā Fātiĥa, fütüvvet Ĥabıbu'llāha śalavāt

Tüfenkciyān

SuŌāl ayıtsalar ki tüfenkilik kimden ķaldı ve piri kimdir? **Cevāb** budur ki: Őemseddīn Tebrizidir; zira kim Ōasāsı var idi, bundan sonra Ōasāyı bıraktı, Murtaza ŌAlı aldı, üç kez Ōasāyla kāfire cenge girdi, her çalışda nice biñ kāfir helāk iderdi, andan sonra Ōasāyı bıraktı, Ahmed Zecmi aldı, Ōasāniñ içi boş idi, toprakdan gülle edüp üfürdi

[66b]

ammā kuvveti yogıdi, Dāvud nebı ile Ebü Müslim ikisi aña göre tüfenk peydā etdiler, ķabzasına ķundaķ eyledi, Ahmed Zecmi üç gülle ile gitdi, kāfire biñ gülle atdı, gene üç gülle kesesinde idi, ķundağını Ĥabıb-i Neccār yaptı, maşasını Dāvud nebı peydā etdi, falyasına dāhı ķarışdı, fitilin İdris peygamberden (Ōas.) ķaldı, bārudı Süleymāndan (Ōas.) ķaldı; ķabzası nedir deyü **suŌāl** ayıtsalar **cevāb**: Bismi'llāh demekdir. Ve miftāhı nedir ve başı nedir suŌāl olunursa budur ki miftāhı fitildir

[67a]

Ve başı māşedir, ağızı fālıdır. Temmetü'l-hurūfu'l-işāret tekfi el-Ōarifu yaŌrifu bi'l-işāret ammā neseb-i Őeyĥ ŌAbdulķādir, fe-huve İbn Mūsā çeng-i düst İbn İmām ŌAbdullāh İbn Yaĥyā ez-Zāhid İbn İmām Muĥammed İbn İmām Dāvud İmām Mūsā İbn İmām ŌAbdulhalas İbn İmām Ĥasanu'l-Müşennā İbn İmām İbn Muĥammedü'l-Bast İbn İmām el-Hümām İbn Ōammi'r-Resulu'llāh İbn ŌAlı İbn Ebı Fālib ķāle'n-Nebiyyi (Ōas.).

SONUÇ

Bu çalışmada Çorum Hasanpaşa Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 19 Hk 885 numarada kayıtlı olan el yazması Fütüvvet-nâme'nin transkripsiyonu yapılarak, muhteva bakımından incelenmiştir. Hakkında daha önce kısmen bahsedilen eserin, müstakil olarak ele alınmaması ve metninin tam olarak ortaya konmamasından ötürü bu çalışmalarda sunulan bilgiler özet mahiyetinde kalmıştır. Çalışmamızda Fütüvvet-nâme hakkında daha ayrıntılı bilgiler verilerek edebiyat sahasına kazandırılmaya çalışılmıştır.

18. ve 19. yüzyılda kaleme alındığı tahmin edilen Fütüvvet-nâme'nin müellifi saptanamamıştır. Yazmanın üzerinde yapılan karalamalar ve konunun akışına göre muhtelif yerlere yazılan kelimeler bu eserin müellif nüshası olduğunu güçlendirmektedir. Yazmanın sonunda yer alan, Şeyh Abdulkâdir ile başlayıp Ebu Talib ile son bulan soy bilgisi, müellifin "Şeyh Abdulkâdir" isminde bir kişi olduğu ihtimalini akla getirmiştir. Ali Torun, doktora tezinde çalışmaya konu Fütüvvet-nâme'den "Tercüme veya Hülâsa Yoluyla Ortaya Konulan Fütüvvet-nâmeler" başlığı altında kısmen bahsederken de "Şeyh Abdulkâdir Fütüvvet-nâmesi" olarak ifade etmiştir. Fakat araştırmalarımız neticesinde yazmada verilen soy bilgisinin Abdulkâdir Geylanî'ye (ö. 561/1166) ait olduğu kanaatine varılmıştır. Bundan ötürü kayıta zikredilen kişinin eserin yazarı değil, Abdulkâdir Geylanî olduğunu düşünmekteyiz. Müellifin böyle bir tutum sergilemesinin özünde Abdulkâdir Geylanî'ye olan bağlılığını göstermek istediğini, kendisinin Kâdiriyye tarikatının müntesibi olabileceğini söylebiliriz. Yine yazmada Bektaşilerde yaygın bir gelenek olan tercümânlara temas edilmesi, fütüvvet silsilesinin Hz. Ali'ye dayandırılması ve Alevî/Bektaşî geleneğinde her biri bir mesleğin erbabı olarak görülen kemerbestelerden söz edilmesi gibi detayları da göz önünde bulundurarak, müellifin Alevî-Bektaşî geleneğinin bir temsilcisi ya da takipçisi olma ihtimalini de değerlendirmekteyiz.

Fütüvvet-nâme, türünde yazılan pek çok eserde olduğu gibi üstad-şakird, şeyh-mürîd ilişkisi; şeriat, tarikat, hakikat ve marifet gibi temel tasavvufî kavramlar; seccadenin rükünleri, zahirî ve batınî seccade; şeddin mührü ve şekli; dil, el, kulak, göz, ayak gibi organların günahlardan arındırılması; mürşit ve müritte bulunması gereken özelliklerden bahsetmektedir. *Fütüvvet-nâme*'nin, türünde yazılan müstakil çalışmaların yanında 8-10 varaktan oluşan risale şeklinde olan eserlere nazaran daha hacimli bir eser olduğu söylenebilir. Eserin en belirgin özelliği, fütüvvet geleneği içerisinde yer alan hemen hemen her hususun soru-cevap tarzıyla sunmasıdır. Bu usûlün, merasimlerin anlatımında dahi bırakılmaması dikkat çekmektedir. Eserin yazım tarzında soru-cevap yönteminin tercih edilmesinde, fütüvvet-nâme geleneğinin başyapıtı olarak görülen Razavî'nin *Fütüvvet-nâme-i Kebîr (Miftâhü'd-Dekâyık Fî-Beyâne'l-Fütüvveti ve'l-Hakâyık)* eserinin etkisi olduğu görülmektedir. Müellif bu tutumuyla, fütüvvet

esalarını farklı bir yaklaşımla ele alarak özgün bir tavır ortaya koymuştur. Bu tarzın takip edilmesinde bilgilendirme/işleme amacının benimsendiği görülmektedir. Merasimlerde erkân ve esaslara ilişkin hususlar, üstadın/şeyhin önderliğiyle çırağa/müride teferruatlı bir biçimde izah edildiğinden ötürü eser, bir tarikat/Ahilik el kitabı olarak kabul edilebilir.

Fütüvvet-nâme'nin bir diğer özelliği ise eserin Kâdirî bir muhitte yazılmış olmasıdır. Bu durum, daha çok Alevî/Bektaşî geleneğinde her biri bir mesleğin erbabı olarak görülen kemerbestelerin Kâdiriyye tarikatında da aynı oranda değerli olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Aclûnî, İsmail ibn. Muhammed el-Aclûnî el-Cerrâhî. *Keşfü'l-Hafâ ve Muzîlü'l- İlbâs 'ammâ İstehere mine'l-Ehâdîs-i 'alâ Elsineti'n-Nâs*. Beyrut: y.y., 1351.
- Akalın, Şükrü Haluk vd. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 11. Basım, 2011.
- Akkaya, Hüseyin. "Süleyman". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 38/60-62. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Albayrak, Nurettin. "Ebû Müslim Destanı". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 10/195-196. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Algar, Hamid. "Çârdeh Ma'sum-i Pâk". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 8/227-228. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Algar, Hamid. "Şed". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 38/405-406. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Ali el-Kârî. *el-Esrârü'l-Merfû'a fî Ahbâri'l-Mevdû'a*. Beyrut: Dâru'l-Emâne, 1971.
- Altuner, Nuran. "Manzum Bir Fütühnâme". *II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri*. 23-37. Ankara, 1999.
- Altuner, Nuran. "Süleymaniye Kütüphanesinde Üç Yazma Fütüvvetnâme". *I. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu*. 79-99. Kırşehir: Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları, 2004.
- Anadol, Cemal. *Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları, 1991.
- Apak, Adem. "Muhammed b. Ebû Bekir". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 30/516. İstanbul: TDV Yayınları, 2020.
- Arpaguş, Sâfi. "Post". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 34/332-333. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Arslanoğlu, İbrahim. *Yazarı Belli Olmayan Bir Fütüvvet-nâme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997.
- Ateş, Süleyman. *Tasavvufta Fütüvvet*. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1977.
- Ateş, Süleyman. "Habîb en-Neccâr". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 14/373-374. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Ayar, Kenan. "Mâlik b. el-Hâris el-Eşter'in İlk Dönem Siyasi Hadiselerdeki Rolü", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 5/1 (2005), 37-93.
- Aycan, İrfan. "Haccâc b. Yûsuf es-Sekâfi". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 14/427-428. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Ayçiçeği, Bünyamin. "İlk Arapça Fütüvvetnâmelerden İbnü'l-Mî'mâr'ın (ö. 1244) Kitâbü'l-Fütüvve'sine Göre Fütüvvet Giremeyecek Zümreler". ed. M. Fatih Köksal vd. *Geçmişten Geleceğe Köprü Ahilik ve Ahi Evran Kitabı* 53-62. Eskişehir: Türk Ocakları Eskişehir Şubesi Yayını, 2022.
- Aydınlı, Abdullah. "Ebû Zer el-Gifârî". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 10/266-269. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Aydınlı, Abdullah. "Ebü'd-Derdâ". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 10/310-311. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

- Aydınlı, Osman. *Fütüvvetname-i Tarikat*. Ankara: TDV Yayınları, 2011.
- Başer, Hacı Bayram. "Zünnûn el-Mısrî". *İslam Düşünce Atlası*. ed. İbrahim Halil Üçer. 294. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2017.
- Bektaş, Ali. *Dört Kapı*. İstanbul: Nefes Yayıncılık, 2017.
- Benli, Yusuf. "Fütüvvetnâmlerde Hz. Ali Algısı". *Hikmet Yurdu* 5/10 (2012), 33-60.
- Bilgiç, Lokman. *Ebû Zer el-Gıfârî ve Hadis Rivayetindeki Yeri*. Şırnak: Şırnak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Bilgin, Orhan. *Fütüvvetnâme (Şeyh Eşref b. Ahmed)*, İstanbul: Yıldızlar Matbaası, 1992.
- Bolay, Süleyman Hayri. "Âdem". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 1/358-363. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Ankara: Rehber Yayıncılık, 1997.
- Ceyhan, Semih. "Şems-i Tebrîzî". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 38/511-516. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Ceylan, Ömür. "Fütüvvetnâme Muhtevâlî Bir Manzûme Şerhi", 1. *Ahîlik Araştırmaları Sempozyumu*. Kırşehir, 2005.
- Ceylan, Ömür. "Seyyid İzzî-i Mervi'nin Manzum Fütüvvetnamesi", *I. Uluslararası Ahîlik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu*. Kırşehir, 2008.
- Çağatay, Neşet. *Bir Türk Kurumu Olan Ahîlik*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1974.
- Çağatay, Neşet. *Ahîlik Nedir*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1990.
- Çakan, İsmail Lütfi – Eroğlu, Muhammed. "Abdullah b. Abbas b. Abdülmuttalib". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 1/76-79. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Çalışkan, Yaşar. *Ahîlik Kitabı*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2020.
- Çetinoğlu, Oğuz. *Ahî Evran Ahîlik: Fütüvvet ve Fütüvvetnâmeler*. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2021.
- Demirci, Mehmet. "Hakikat", *TDV İslam Ansiklopedisi*. 15/179. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Demirci, Muhsin. "İstiâze". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 23/318-319. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Dilçin, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.
- Doğan Turay, Esra. "Sühreverdi, Risâletü'l-Fütüvve". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* 106 (2023), 447-467.
- Ece, Abdurrahman. *Câbir b. Abdullah ve Hadis Tarihindeki Yeri*. Bayburt: Bayburt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.
- Efendioğlu, Mehmet. "Suheyb b. Sinân". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 37/476-477. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Ersoylu, Halil. "Hikâyet-i Ebû Derdâ ve Hatun". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 28 (1998), 289-340.
- Ersöz, İsmet. "Ashâb-ı Kehf". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 3/465-467. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Evcim, Muhammed Şerif. *Muhammed b. Ebu Bekir'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri*. Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Fayda, Mustafa. "Amr b. Ümeyye". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 3/94-95. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Fayda, Mustafa. "Bilâl-i Habeşî". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 6/152-153. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Fayda, Mustafa. "Ebû Bekir". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 10/101-108. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Fayda, Mustafa. "Ömer". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 34/44-51. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Fayda, Mustafa. "Muhammed". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 30/406-421. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Fığlalı, Ethem Ruhi. "Ali." *TDV İslam Ansiklopedisi*. 2/371-374. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Fığlalı, Ethem Ruhi. "Hasan". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 16/282-285. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Fığlalı, Ethem Ruhi. "Hüseyin". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 18/518-521. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Fığlalı, Ethem Ruhi. "İsnâaşeriyye". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 23/142-147. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Gölpınarlı, Abdülbaki. "Burgazi ve 'Fütüvvetname'si". *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 15/1-4 (1953), 76-153.

Gölpınarlı, Abdülbaki. "Şeyh Seyyid Gaybî Oğlu Şeyh Seyyid Huseyn'in 'Fütüvvet-Name'si", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 17/1-4 (1960), 27-72.

Gölpınarlı, Abdülbaki. "Burgazi ve 'Fütüvvetname'si". *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 15 (2015), 1-4.

Gölpınarlı, Abdülbaki. *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı*. İstanbul: İTO Yayınları, 2011.

Gündüz, Şinasi. "Şit". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 39/214-215. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Gürel, Rahşan. *Razavî'nin Fütüvvet-nâmesi (Fütüvvet-nâme-i kebîr veya Miftâhü'd-dekâyık fî-beyâne'l-fütüvveti ve'l-hakâyık)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1992.

Hacıgökmen, Mehmet Ali. "Anadolu'da Ahîliğin Esnaf Teşkilatı Haline Dönüşmesi ve Tımar Sistemine Yansımaları (Ankara Örneği)". *Tarih Araştırmaları Dergisi* 32 (2012), 263-291.

Hak Dini Kur'an Dili Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Meâlî. çev. Elmalı M. Hamdi Yazır, Türkçeye haz. Ertuğrul Özalp. İstanbul: İşaret Yayınları, 2017.

Harman, Ömer Faruk. "Dâvûd". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 9/21-24. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Harman, Ömer Faruk. "Hâbil ve Kâbil". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 14/376-378. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Harman, Ömer Faruk. "İbrâhim". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 21/266-272. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Harman, Ömer Faruk. "İdrîs". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 21/478-480. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Harman, Ömer Faruk. "İsâ". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 22/465-472. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

- Harman, Ömer Faruk. "Nûh". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 33/224-227. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Harman, Ömer Faruk. "Süleyman". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 38/56-60. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Harman, Ömer Faruk. "Mûsâ". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 31/207-213. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Harpûtî, Ahmed b. İlyâs. *Tuhfetü'l-Vesâyâ; Fütüvvet Ehlinin Nişâneleri*. haz. Hikmet Akpur. İstanbul: İber Yayınları, 2024.
- Hatiboğlu, İbrahim. "Selmân-ı Fârisî". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 36/441-443. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- İbn Arabî, Muhyiddin. *Fütûhat-ı Mekkiyye*. çev. Ekrem Demirli. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2017.
- İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübra*, Beyrut: y.y., 1377.
- Kallek, Cengiz. "Casus", *TDV İslam Ansiklopedisi*. 7/163-166. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Kandemir, Mehmet Yaşar. "Câbir b. Abdullah", *TDV İslam Ansiklopedisi*. 6/530-532. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Kandemir, Mehmet Yaşar. "Muhammed". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 30/421-426. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Kapar, Mehmet Ali. "İlk İslam Diplomatı Amr b. Ümeyye ed-Damrî". *İSTEM* 15/30 (2017), 271-285.
- Karasoy, Yakup. "Ahi Kelimesi ve Türk Kültüründe Ahilik". *Tarih Araştırmaları Dergisi* 14 (2004), 1-23.
- Kasır, Hasan. "Türk Edebiyatında Fütüvvet-nâmeler ve Esrar Dede'nin Fütüvvet-nâmesi". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (1993), 107-130.
- Kazıcı, Ziya. "Ahilik". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 1/540-542. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Kelpetin, Mahmut. "Hulefâ-yi Râşidîn Dönemi Olayları Karşısında Abdullah b. Abbas". *EKEV Akademi Dergisi* 14/45 (2010), 199-210.
- Kelpetin Arpaguş, Hatice. "Kelime-i Tevhid". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 25/214. İstanbul: TDV Yayınları, 2022.
- Kiraz, Seydi. *Türk İslam Edebiyatı'nda Hz. İsa*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Kiraz, Seydi. "Hasan Paşa Yazma Eserler Kütüphanesinde Kayıtlı Bir Fütüvvet-Nâme". *Filoloji Alanında Akademik Çalışmalar*. ed. Gürhan Kırilen. 49-66. Ankara: Gece Kitaplığı, 2020.
- Koçkuzu, Ali Osman. "Havkale", *TDV İslam Ansiklopedisi*. 16/536 İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Korkmaz, Zeynep. *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2010.
- Köksal, Mehmet Fatih. *Ahi Evran ve Ahilik*. Kırşehir: Kırşehir Valiliği Yayınları, 2006.
- Köksal, Mehmet Fatih - Ayçiçeği, Bünyamin. *İki Fütüvvetname: Sabuncuoğlu Şerefeddin Fütüvvetnâmesi - Bursalı Hoca Cân Fütüvvetnâmesi*. Ankara: T.C. Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkarlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2020.

- Köksal, Mehmet Fatih. "XV. Yüzyılda Yazılmış Meçhul Bir Eser: Dâî'nin Manzum Fütüvvet-nâme'si". *VIII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı*. 1595-1611. Ankara: TDK Yayınları, 2021.
- Kuşeyrî, Abdülkerim. *Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyrî Risalesi*. çev. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1991.
- Küçük, Sezai. *Hâce Abdullah el-Ensâri el-Herevî ve Kitâbü'l-Fütüvve'si*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1993.
- Küçük, Sezai. "Abdullah Ensârî el-Herevî'nin Tasavvufi Fütüvvet Risâlesi: 'Kitâbu'l-Fütüvvet". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (2000), 147.
- Ocak, Ahmet Yaşar. "Fütüvvet". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 13/264-265. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Öngören, Reşat. "Tarikat". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 40/95. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Önkâl, Ahmet. "Büreyde b. Husayb". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 6/492. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Öz, Mustafa. Ca'fer es-Sâdık". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 7/1-3. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Öz, Mustafa. "Kümeyl b. Ziyâd", *TDV İslam Ansiklopedisi*. 26/550. İstanbul: TDV Yayınları, 2002.
- Öz, Mustafa. Mûsâ el-Kâzım". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 31/219-221. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Özaydın, Abdülkerim. "Eşter". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 11/486-487. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Öztürk, Fatma. "Günümüz Dünyasında Hacı Bayram-ı Veli'yi Anlamak ve Ahilik Felsefesi". *II. Uluslararası Hacı Bayram-ı Velî Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. 2. Ankara: Kalem Neşriyat, 2017.
- Öztürk, Mustafa. "Zülkarneyn". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 44/564-567. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları, 1. Basım, 2010.
- Parlatır, İsmail. *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınları, 2009.
- Pırlanta, İsmail. "Fütüvvet, Ahilik ve Loncalar". *İslâm Kurumları Tarihi El Kitabı*. ed. Eyüp Baş. 365-380. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.
- Razavî, Seyyid Muhammed b. Alâaddin el-Hüseyn. *Fütüvvet-nâme-i Kebîr*, çev. Sadullah Gülten - Hacı Yılmaz. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014.
- Sabuncu, Ömer. "Suheyb er-Rûmî". *İSTEM* 4/7 (2006), 159-173.
- Sahavî, Muhammed b. Abdurrahman. *el-Makâsidü'l-Hasene*. Kahire: y.y., 1956.
- Sarıkaya, M. Saffet. *XIII-XVI Asırlardaki Anadolu'da Fütüvvetnâmelere Göre Dinî İnanç Motifleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993.
- Sarıkaya, M. Saffet. "Osmanlı Devleti'nin İlk Asırlarında Toplumun Dini Yapısına Ahilik Açısından Bir Bakış Denemesi". *IV. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Osmanlı Özel Sayısı* 6 (1999), 49-67.
- Sarıkaya, M. Saffet. "Alevî ve Bektâşîliğin Ahilik İle İlişkisi -Fütüvvetnâmelere Göre-". *İslamiyat Aleviliğinin Teolojisi Özel Sayısı* 6/5 (2003), 93-110.

- Sarıkaya, M. Saffet. *Fütüvvetname-i Ca'fer Sâdık*. İstanbul: Horasan Yayınları, 2008.
- Seâlibî, Ebû Mansûr. *Simâru'l-Kulûb fi'l-Mudâfife'l-Mensûb*. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1965.
- Suyûtî, Abdurrahman b. Ebubekir. *Cami'ü'l-Ehâdis*. ts.
- Sülemî, Ebu Abdurrahman. *Kitabü'l-Fütüvve/Fütüvvet Erdemleri: Fütüvvet Ehlinin Ahlakı ve Yolu*. çev. Selim Güzel. İstanbul: İber Yayınları, 2024.
- Şeker, Mehmet. *Ahilik ve Fütüvvet-nâmelerin Yeri*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2011.
- Şen, Adil. *Sakalar El Kitabı*. Ankara: Araştırma Yayınları, 2013.
- Şeyh Eşref b. Ahmed. *Fütüvvet-nâme-İyilik Kitabı*. haz. Mustafa Güneş. İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2016.
- Taeschner, Franz. "İslâm Ortaçağında Futuvva (Fütüvvet Teşkilatı)". çev. Fikret Işıltan. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 15/1-4 (1953-1954), 19.
- Tiryaki, Muhammed Musab – Tiryaki, Abdulkerim. "Müellifi Bilinmeyen Mensur Bir Fütüvvetnâmede Dinî ve Tasavvufi Muhteva". *Genç Mütefekkirler Dergisi* 5/4 (2024), 1043-1077.
- Topaloğlu, Bekir. "Muhammed". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 30/437-439. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Torun, Ali. *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- Türcan, Talip. "Şeriat". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 38/571-574. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Uludağ, Süleyman. "Fakr". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 12/132-134. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Uludağ, Süleyman. "Fütüvvet". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 13/259-261. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Uludağ, Süleyman. "Hasan-ı Basrî". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 16/291-293. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Uludağ, Süleyman. "Marifet". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 28/54-56. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Uludağ, Süleyman. "Ricâlü'l-Gayb". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 35/81-83. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2012.
- Uzun, Mustafa. "Türk Tasavvuf Edebiyatında Bir Dua ve Niyaz Tarzı Gülbank". *İLAM Araştırma Dergisi* 1/1 (1996), 69-84.
- Uzun, Mustafa İsmet. "İbrâhim", *TDV İslam Ansiklopedisi*. 21/272-273. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Ünver, İsmail. "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler". *Journal of Turkish Studies* 3/6 (2008), 1-46.
- Vardar, Berke. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2007.
- Yavuz, Salih Sabri. "Mi'rac". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 30/132-135. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Yazıcı, Ayşe Merve. "Türk Edebiyatında Habîb-i Neccâr". *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 10/21 (2024), 149-174.
- Yazıcı, Mehmet. *Alevîlik-Alevî Deyişlerinin ve Gülbanklarının Sosyolojik Analizi*. İstanbul: Çıra Yayınları, 1. Basım, 2011.

Yeniterzi, Emine. *Türk Edebiyatında Manzum Fütüvvet-nâmeler*. Konya Postası 3 (2001).

Yıldıran Sarıkaya, Meliha. "Türk Edebiyatında "Lâ Fetâ" ve "Hel Etâ". *Hız. Peygamber ve Fütüvvet*. ed. Melike Turan Bağlı. İstanbul: Nefes Yayıncılık, 2019), 189-204.

Yıldız, Hakkı Dursun. "Ebû Müslim-i Horasânî". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 10/197-199. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Yılmaz, Hasan Kâmil. "Hasan Basri -rahmetullahi aleyh". *Altınoluk Dergisi* 1 (1986), 39.

Yılmaz, Hasan Kâmil. *İslâm Tasavvufu*. İstanbul: Altınoluk Yayınları, 1996.

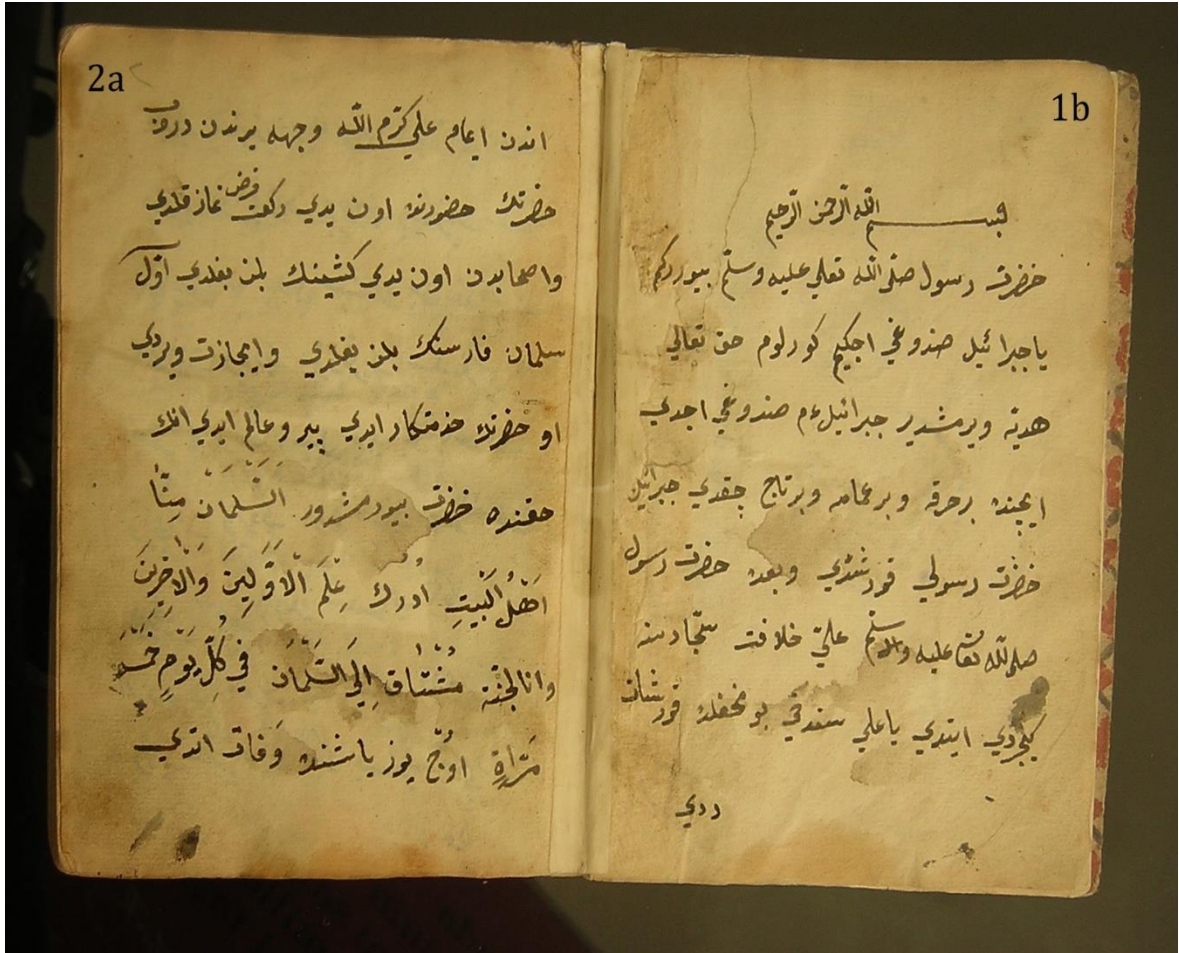
Yılmaz, Hasan Kâmil. *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatler*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2020.

Yiğit, İsmail. "Osman". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 33/438-443. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

EKLER

EK-1 TIPKIBASIM

1b

2a

بسم الله الرحمن الرحيم
حضرت رسول الله تعالى عليه وسلم بيوركم
يا جبرئيل صدو غي اجكم كورلوم حق تعالي
هديه وير مشير جبرائيل عم صدو غي اجدي
اچنده برحقه وبر عامه و بر تاج جفدي جبرئيل
حضرت رسولي قور شدي و بعد حضرت رسول
صلواته تعالى عليه و سلم علي خلافت سجاد سنه
بيوردي ايندي باعلي سندي بو خلفه قور نشان
دي

انذرت ايام علي كرم الله وجهه برندن درون
حضرتك حضورند اون يدي دكفت نفض غار قددي
واصحابون اون يدي كشيكن بلز بقددي اول
سلمان فارسك بلز بقددي و ايجازت و بدي
او حضرتك خدمتكار ادي بيرو عالم ادي انك
حفته حضرت بيد مشور سلمان مشا
اهل البيت ادر ك علم الاولين والاخرين
وانا الجنة مشتاق الى سلمان في كل يوم خمسه
مراقه اونج يوز باشند وفات اندي

قبري مدینه در ۴ عمر ابن امیه ضمیر بن
 بغدادی و ایجازت و بردی بیکری سلسله
 اکاچقر ۲ بلال حبشند بن بغدادی و
 ایجازت و بردی مؤذنب سلسله سی اکا
 چقر ۴ بریه اسلمه نک بن باغدی
 و ایجازت و بردی اول حضرت رسول صغیر
 ایدیک سنجق اریک سلسله سی اکا چقر
 ۵ زنون مهرند بن بغدادی و ایجازت
 و بردی مهر سلطانک الجسری فخری و اردی
 رسول

رسول کوردی ابرو ابردی عالم و شاعر
 و صادق کیشیری و طب علمه ماهرایک
 و عم علی تقریفی علین اوگمنشیری طبرک
 سلسله سی اکا چقر قبری بهره در صهب
 روی بن بغدادی و ایجازت و بردی اول
 حضرت رسول مزاحیدی و حضرت علینک
 شاکردی ایدیک رسول انک حقنه بیوردی
 من فردوس الاخبار انه قال اول من یسفی

من حوض الکثر صهب الرومی مقلدک
 سلسله سی اکا چقر یوزاون باشنده و
 فات ایدی قبری سواسه در ۷ حسن
 بصیرت بن بغدادی و ایجازت و بردی بعضی
 مشایخک سلسله سی اکا چقر یوزیتن
 باشنده نقل اندی قبری بهره در ۸ علی
 قبری بن بغدادی و ایجازت و بردی سیدک
 سلسله سی اکا چقر حجاج لعین ابی شهید
 ایدی قبری بغدادی در ۹ کیل ابن زیاد
 بن

بن بغدادی و ایجازت و بردی بعضی
 مشایخک سلسله سی اکا چقر انب در
 دق حجاج لعین شهید ایدی قبری کوفه
 در ۱۰ عبدالله ابن عباسک بن بغدادی
 و ایجازت و بردی کنه بعضی مشایخک
 سلسله سی اکا چقر قبری مکّه در ۱۱ مالک
 ازدر بن بغدادی و ایجازت و بردی حضرت
 علیک شاکردی ایدیک صلاح شمر
 نقد بقایت بهادر ایدیک و عم حضرت علی

این بکر یکی است ایوب بکرید و صلاح شوره
 سلسله سی کاچقار قبری کوفه در ۱۳ محمد بن
 ابوبکر بن بنگدی و ایجازت و بردی یازجبرک
 سلسله سی کاچقار قبری مده در ۱۴ جومر
 قصابک بن بنگدی و ایجازت و بردی فصلا
 ید سلسله سی کاچقار یتش باشند نقل اتی
 قبری بغداده در ۱۴ جابرا انصاری بن
 بنگدی و ایجازت و بردی انصاری سلسله
 کاچقار یتش باشند نقل اتی ۱۰ ابازر
 نقاری بن بنگدی و ایجازت و بردی
 پلان

پلان زررک سلسله سی کاچقار ۱۶ ابودر
 داء عامرک بن بنگدی و ایجازت و بردی
 واصحاب صوفیه خلقه ایوب اهل ریاضت
 سلسله سی کاچقار ودی رسول الله حقنه
 بیورمش ابن عباس روایت ایبار انه
 قال رسول الله اول من یتصا الملائکه
 من مفاضة ابودرداء ۱۷ ابوعبیدفر
 زمینک بکن بنگدی و ایجازت و بردی
 انصاری بکرک رئیس ایوب رئیس سلسله
 کاچقار چونکی علی بنو ذکر اولان اصحابک

بن بنگدی و ایجازت ^{و بردی} دخی بکرید ستاده
 اوزرینه او توردی و سلمان فارسیه
 بیوردی که یاسلمان سنندی اصحاب بن
 حاضر اولان رک بن بنگدی و ایجازت
 و بردی پس سلمان حضرت علی بنک
 ایجازت اصحابی قورنادوب اجازت
 ویرسه کر کرد میان بسته اولدقن صلی
 بواتی اوقدی ان الذین امنوا و عملوا
 الصالحات اولئک هم خیر البریه یعنی
 اول

اول کسیر که ایمان کاشردر ابو عمل ص
 قلشردر خلقک بکرید در پس انذن حضرت
 علی شاز اولوب ایتدی المده الله الذی فضلنا
 علی کثیر من خلقه انذن حضرت رسول
 صلواته فعلا علیه وسم ایتدی یا علی بوشدک
 و بوقرنا شلفک شکرانه سی برنفت بنیاد
 اتک کون انذن حضرت علی کم الله وجهه
 بکسمات و باغ و خرما کنوردی و برجینه
 قودی دخی مبارک البد اوب تمام حلوا اولدی

انگیزان اصحاب طریقه اکا حلوائی جفنده دیر
 و اول محفزه کندر ایله اول حلوائی بخش
 ایله میان بسته اولنله اکی ایله وریک
 وهینا لاک بائلا اجمت مولا کل مؤمن و مؤمنه
 وینه اول حلوان و بریک پس محمد ابن نعمان
 الحارثی ایدر حرفه رسول و علی جادر اجمت
 ایدی اصحاب جادری کورردی و نینه ایدر وریک
 امیر المؤمنین اولدغم پس کلنله اول حلوان
 و بریک پس اصحاب طریقه بعضیه حلوانه و نینه
 صدی بودور اذن جمیع اصحابه بنشد وریک
 ویر

و بر مقدار اریک پس اول ارقبی بر قوتیه
 قویدر و انیزن مهر بیل اول قوتی سلمان
 فادسیر و بر در تاضف حسنه و حسیده و فاطمه
 و باقی اصحابه بنشد و ده بسلمان فادسی اول
 قوتی تعظیم اید باشند کورردی کیدر ایدی حضرت
 کلنله بر سیاهی اوزرینه قوردی وورجهل مرینه
 بنشد وریک انگیزان مشایخه اراسنده سنه
 اولدی هدا فتوت نامه
 بسم الله الرحمن الرحیم

ای طالبان ارکان طریقت جنم سواله
 انسر طریقت اولی و اخیری نذر الجواب
 نسلکدر سوال انسر استاد ایدر شاکرد
 مابینده بر عهد وارد اول عهد نذر الجواب
 استاد ایدر شاکرد حفند نفینه امین اول استاد
 شاکرد بش خدمت کوسره اولکی خدمت
 مفتاح الله تسلیم اندک و ادب دکافی اجری
 و چار چکلدر ایکنی سجادیه رینه صابره دعا
 انکدر اوجنی سقا قدر دوردنجی ال قاننده
 ادب ایدر دوره اذن صبح اوج کون اچله
 چلری

چلری ویری کون دو کلوب سرکلر چلری
 ووقا کون بنه اچلق ویا لیلعلوق چلری و بعد
 بیدر کون چلر مردان دیرر اما نصیبی بر کون
 اور اول کونر یوم الرضا دیرر یعنی استاد
 شاکرد دن راضی اولر و چی کونر لایزه و دیرر
 ایجازت و بر و بر بعد بیکل ایدر کر کور
 استاد اولان کمنه شاکرد اوج نفس بر
 و صاخ و صول قرینتی اندر چی اوج نفس بر
 جمله اون ایکی نفس در اول اوج شریقت

داوچ حقیقتہ داوچ معرفتہ داوچ فی حقیقتہ
و حقیقت خبردر و معرفت حکمدر و ولایت
غیرک حالد و شریعت عالم نظام ایچوندر اما لایقہ
ایچند شرط بودر مسافہ و مجاورہ بواستکرا لایقہ

الایة بسبب الله الرحمن الرحيم
ان الذين يبايعونك انما يبايعون الله يد الله
فوق ايديهم فمن نكث فانما ينفك علي نفسه ومن
اوفي بما عاهد عليه الله فسيؤتية اجره
عظيما اي بيت و بعدہ اوج نفس کہ استاد
و ريزراني بيان ايدہ ليح به ایچند شریعت
امدہ

امدہ شہادت کلمتہ ایشارتہ در و کلمتہ
شہادت ایمانک سجاد سیدر ذکر اولنان اشاد
اوقم ایہ یازمہ ایبلیمز اوستاد دن کور میچہ
پیری برور اولوب جور تکدان قورتلان قورنیمز
بنورر لایقہ شہادتک نورک ایماندره
حقیقتہ امانت ندر دسلر جاندر کلدک
ایدی یول اتانفینہ کہ اوج سوال وارد
برک دلا بری الہ بری ایاقہ شریعتہ دلا
شہادتہ اولآ و لایقہ الہ سخاوتہ اولآ

و حقیقتہ ایمانک عبادتہ اربعد صانع یول
قرنہ اشیر اول اوج نفس و پرور سوال
ایدلر کم روان اولدک حقیقتہ جواب و
ویرک باذن الله تعالی سوال انکرک
نیز روان اولدک جواب ویرک سبیر
ارنرا اجازه تیلہ فصل صول یول قرنہ شریعت
کلک اوج نفس ویرر سوال اینکرک و
جودک قیوسی ندر حقیقتہ جواب ویرک سم
سمعدر سوال انکرک نہ اینکرک مسلمانی
شریعتہ

شریعتہ جواب ویرک امنہ بالله و
ملائکتہ و کتبہ و رسلہ لا نفروق بین
احد من رسلہ لا نفروق بینہ دیر
هو کیم علمد عامل اولوب ذکر اولنان امر
ارکانہ اوسلوب اودہ مع جواب ویر
لایقہ ار نری اورتاسندہ حذمتی
مقبول و لیسر حلال اولس و اگر جواب
ویرمزایم جور نور پیرہ خدمت انشد
فصل

شهرت ایتدر حلوا اولدی آدم پیغمبرم
 اوج بخش ایدی بر بخش آدم عم اوغلا
 یدی و ایکی بخش مهریدی ایتدی لاله الا الله
 آدم صوفی الله انان جبرائیل عم مهر لوی کجی
 قدس مبارکه صاقلدی قی قدس مبارک
 یاپلیدی بر بخش دینی ابراهیم خلیل الله و بریدی
 اولدی مهریدی ایتدی لاله الا الله ابراهیم
 خلیل الله ددی و بر بخش دینی محمد المصطفی علیه
 یتدی اول دینی مهریدی ایتدی لاله الا الله

سئوال افسرکه اهل طریقت اولانر حلوانک
 سهرشتی فرزند با ستمدار جواب و برکه
 نه فرض و داشت در احتیاج اولاجه و
 واجبر بین الارکان هدیه و ارمغانه
 کیم کلدی دیسر جواب و بره اول آدم
 پیغمبر کلدی جنتدن حوریر کوندر دی طغوز
 اجزادر اوج دانی خرم و اوج دانه زینون
 و اوج دانه بغدادی فاما بوجوانله برید
 بال و بری باغ و بری اوذر قارنده روز
 شهرت

دیکر برینل ایلک و رالنه در اهل طریق ارضه
 موقوا قبل ان تموتوک اشباتی بودر باجمه
 سن اولزدن اول کفنگی دیکوب اول مهر ایچنه
 و بین اهل حقه و اهل طریقه خبر و بره سن خندین
 دیکوب طریق حقه و اصل اولر قالو انا لله
 و انا الیه راجعون فصل فی احوال مشایخ
 برکه شیخ اولر و اهل سجاده اولسه ایدر
 سجاده ندر ظاهری و باطنی ندر الجواب
 ظاهری شریعت و باطنی خالص عبادتدر

محمد رسول الله ددی انان حریف جبرائیل
 ایتدی یا محمد الله تعالی سکا سلام ایتدی
 سکا و امتکا موقوا قبل ان تموتودن ح
 و بریدی اول نشان
 بر نشان ندر دیسر نا اهل کوندر اهل
 حقه اهل طریق اولان بلور و دینی روان
 اولان قرینا شلر بلور لکه پرده ایچنه
 سیر بلور و نا اهل بلز کیمی و تقی سبی حامدر
 اهل طریق بلر و ادبسی پیغمبره بشالده
 کلدی بریسی بودر هر ایه پیغمبر دیکر
 دیکر برین

اگر ایستد که سجاده صالحه قری و قری قیودن
 ایچره صادره الجواب بود که اوج قیودن
 ایچره بری شرفوت بری لایقت بری حیقت
 اگر سوال اتسر حقیقتنه التو کانه صالحه
 جواب ویره سینه عبادت سجاده سینه
 اگر سوال اتسر سجدتک دکنی قاجدر
 دیسر جواب ویرک بشی در زینا کاغاز
 بشی در اوله دکنی حضرت رسالتک ایچره
 دکنی حضرت ابوبکر او جینی دکنی عمر کور دور
 دکنی

دکنی حضرت عثمان کدر بنی دکنی حضرت علی کدر
 بود که اولنان ارکان شیخ اولان کسینه لایقتک
 بشیخک بن بنعلیوب اذن سجاده ایچره
 سوال اتسر شد که مهرندک دیم کیم لا اله
 الا الله محمد رسول الله اتسر کم شدک
 شکلوند دیم لام انقدر سوال اتسر کم
 بکانه صالحه دیم عمل صالح صالحه سوال
 اتسر کم دکنانه صالحه و شیخ ندر جواب
 ویرک دلمه کلام صیبه صالحه و شیخ فرزند

سوال اتسر که اونوز ایچره حرقه و قرقاده
 کسوتک مابینه ویرلان الاته خدمت ایچون
 شد ویدی خرقه و کسوت بوجمل ندر و قبل حقیقت
 نه طریقه ویردی انسانه جواب کز دور
 خلوا ایچنده در العارف یعوف من الاشاره
 و شیخ اولان کسینه بوسوال اولنان ارکان
 او زه سا جواب ویرب بوصفترا ایچه متصف ایچه
 تسلی و تجلی طالبه کماله اولور ایچره ارکان
 اونوز سا جواب ویرب کورن کماله ارکانه
 مقبوله ایچره عزیز و مکرم بشیخدر والا سجاده
 اکرامدر

اکرامدر جمعی با سب اولان الیه قولند
 اعتماد ایتمدر و ارکان کورن عاشقانه
 طریقتک ارکانی زنده ایدوب هر کسینی یاقینه
 کوره حقیقی بدورب کماله و ارکان هه
 نقصان کوسر لوزیر لایقتنه شفقت
 کزدر لایقتنه حق اولوزه محبت اولاده
 و کامل اوله و جوده حقیقی بدور و یولسری
 یولا دعوت ایچه کتورمه کویا بر کوری بالچندن
 چقادر معاکبیر و شیخون اکاحلادر اکر

بی خبریسه فغوز بالله شیطان کبیر
 قال النبي صلى الله تعالى عليه وسلم من لا يشيخ
 والشیطان شیخه یعنی شیخی اولیان کیشی
 شیخی شیطان در ابتدا لازم در ابتدا بر لو
 و بر سر بلو اول زیرا که بر این ارکانی زند
 او بچی برکات زیاده اولور و مع شر ایندی
 خیره تبدیل اولور و الله اعلم بالصواب
 او دیسر حق طلب اتم که ان قلبی جو
 مویوم مولا شوم و من تن کوسر مدیک
 اول شوم قومی دیدر موسی جدم در در
 وحی تعالی

این کلام را در اول کتاب ذکر کرده اند

وحی تعالی موسی نیک پاک کن دلیدی اظهار اید
 موسی و غسل اتمک ایمن بین کمانده اسباب
 جقارب بر طاش اوزه برنه قومشیدی حفا
 امیر طاش قاجوب روان اولور حضرت موسی
 قاف یا بحر دیو جاغدی طاش در میوه
 شکر ایجنه قیشدی الوب عصا بل شیوه اولور
 عصا طاشک اونه جانبند کوی طاشدی
 الله امیر تکر کلیدی حضرت موسی در حق
 طلب ایدی حق جل و علا حضرت طاشه حق
 حکم ایدوب فرمان اولور حق صکر بر اید

باغیوب حضرت جبرائیل و کلوب موسی نیک
 بوغازده اصدی تا کیم بورندن اوج قشک
 فان طلبدی حق فرمان یرینه واریدی سوال
 اتسرم پرکون نه کوردک داشره جوا
 ایچو کیر ارکانه پیش نشانی کور بجله قبول
 اتمک واجبدر چقوب کونج اهل ارکانه
 معلوم اولور بورمن عوام ظهور مبر مانع اول
 زیرا بر زده اسکولا احکامی تمام اولور اول
 نشانی بودرک ایجازت استیبه برندن قلم
 ایچو نشانی ارنور اردین جو بر میه اردین

اردین

اردین قابو واره اوچینی صول ایاغند نشانه
 قویوب چقه دوردیجی بر اتمک الله الوب کله
 اول صایغ ایاغنی ایچو قوبه العارذ یوف
 من الاشارت دیده بشیجی بشا غنده کلهت
 واریدر داشره قوبه کله سلام ویره السلام
 علیکم یا اهل شریف السلام علیکم یا اهل
 طریقت السلام علیکم یا اهل معرفت السلام
 علیکم یا اهل حقیقت دیده اتمک اختیار نظرندن
 قوبه دیده کی هزار معنی وموقف بر اتمک

یا نند مات ارکان از نریز دینه محرمه صلوة
مصل فی احوال الاموان سؤال استر شاکه
روان اتمک بخود جواب ارکان از نریز
ارکانی اوزه دفع نه لایق اولور مخفی
سویله سن از نریز ایجاز تیله دید زیر اصغ
یول قرنا مشند جوابیدر بردقم بیان
اولی ایکی باذن الله تعالی زده از نریز
نظر نه ایله اوج اخلاص بر سبع انسانی
ایله دیسه ارکان از نریز قبول ایله ارکان

از نریز

از نریز ایله اوستاد اولان کسه اول ایجاز
دیوب قابویه کیوب قاقوب السلام علیکم
با در باب لایقت علیکم السلام دیوان صکن
سبز از نریز ایجاز تیله پیرمز نظر نه ایجاز
الدها بوزمانه کلنج بر حرام یزه ایغز با صوب
ویاغز المزی بر حرام اوزدوب ویاد نریز
یلان سویله ویا کوزمز بر نامحرمه با قوب
ویا قول غز ایله بر حرام سوز استنش اولوز
امدی سبز از نریز نظر نه استغوا لله سویله

استغفر الله کورر کوزمه استغفر الله یورد
ایاغز استغفر الله ایغبر قول غز استغفر الله
استغفر الله سبحان الله والحمد لله ولا اله الا
الله واقه اکبر ولا حول ولا قوه الا بالله
العظیم العظیم دیه ایکی دیز اوستند چوکم
اقود نقیبه قالیق از نریز ایجاز تیله کوچکی
میتاده کتوردیه از نریز ارکانی اوزه دز صفا
نظر ایسوز نقیب حافظ و غایب ایجاز تیله
قلقوب کوچکی الوب قیوبه کیچ سلا و بره دیه
از نریز لایقت قرنا شین بر کوزمه ریشدر مش
از نریز

سبز از نریز نظر نه روان اتمک استند
بیور لاسیر دیه حافظ اولان ارکان از نریز
ایله ر الله اکبر الله اکبر الله اکبر والحمد لله
ولا حول ولا قوه الا بالله العظیم العظیم
دیوب قبول اتمک دیر نقیب از نریز ایجاز تیله
دیو اوستادی صول الین ویرب صاغ
الیه شاکردک باشی اوستنده قیوب
اوج کوز بر خودار اول دیه علی الترتیب
حافظ از نریز الین او بدوره قیوبه کیچیه

اگر اوستاد بی اوقه بلور حطه سنی اوقه
اگر بنزایم اول مجلس ایمنه بلور کتبی کلیه
حطه اوقه سابقا ذکر اول نشانی اید اوج
اخلاص و بر سبع المثانی و الف لام اوقه ال
یوزه سورور حاجت بری قبول و دعای مستجاب
اول امین اوستاد شاکردی بکچر و ب
ایمان اوزرنه دعا اید اذان صکر بر کوز
دینی و یوه نقیب مستحق تسلیم اید و نقیب
سفر الیه الوب کله دیم که جسم الله الیوم
اول بر بر ایتقیت قرناشی طعام بشور مشی
لطیف

لطیف و نظیف طیب و طاهر حقیقه نه
یورر سیز دیه صلحای بخون ابدلار روان
اجلیون و دخی الله ایچون ایدیم دیه لا الله
الا الله بزره الله ایچون یوروز دیر لر
نقیب سفره دوشینور طهای سیز صکر دعا
ایده لر رسول الله روحیو و جمیع اهل
ایمان ایچون و پادشاه دولته دعا ایدیم
ال یوزه سورور قبول و مبارک اولسون
دیسر واروبن کیدر و مجلسه حاضر اولان

دورث کمنه حقد و ایدر صلب ایدر اوستاد
اوج غفسدر و اوج دخی یول اتاده و اوج دخی
صاغ یول قرناشند و اوج دخی صول یول
قرناشند جمله اون ایکی غفسدر یول اتاده
و یول قرناشندی روان اولان طهایه اشاد
و رموزی کوستر بیزن مذکور دی ایسه نوزی
ان و اوستاد رینه رحمت طاهر ایدر روان
اولان کمنه دخی پلا ابدلر اگر اوستاد بیز
ایسه رموزی کوستر بجزک جوردر و اوستاد
سیدر بر کوزاری النذاز الوب ارکانک
رموزیه

رموزین کوسترن قرناش نسیم ایدر زیرا
جورته اولان کمنه نبالر در کمنه سنی بیع
بنوره ارکان اولینیم مسمل اولر طریقت
ایچند کسبی و تقوی حرامدر هر که مهمان
بسم الله الرحمن الرحیم
سید الشادات محبت الشادات خواجه
عصاف سرور کائنات مغز موجودات
شفیع یوم العصاف بر جان محمد کان علی
حسین بلند صوت الله روست و بعد
ترجان اوقیوب ایدر السلام علیکم و علی

نظارة الي بوش واما مقدر زيرا بونر طريقت
 قرنه اثريند شرطدر واذن صكره امر معروف
 نهي منكر قلمقدر واذن صكره دبسر زرده
 روان اولك واول مجلسه كيم ورايد
 وكدر اجازيتك روان اولك اوله ديه كم
 سيزاندر حضورته و نظارة عالي سنه و جوق
 ديش و سيزاندر كبر اجازت خطه صفا نظر
 اوله فقه اگر دبسر باشكده ذوار حيا
 و ايمان وادرد و قول غنكه ذوار مهر محبت
 و الكره ذوار خير برکت واد و بلكه ذوار

يا اهل شريعت السلام عليكم يا اهل طريقت
 السلام عليكم يا اهل معرفت السلام عليكم يا اهل
 حقيقت السلام اي جان بلك احمد نور خدا
 السلام اي چار بار هفتين مصطفوي منبع
 اهل مروت معدن اهل صفا چون شد
 سمان محبت خاند ام تضا و بعد اگر كشي
 شاگردن اجازت و درك استر شرط بودر
 اوقبا ديه يعني كل ديكران دن بشين ديكر
 يعق او نور ايتس كم پيراهم ميرك ارانسه
 نه وادير اول ظاهره باطنه او مقدر پير
 نظارة

ان محبة نوح بنی روحه صلوة داود بنی روحه
 صلوة یوز بکرمی دوتت بینک پیمبر ر روحه
 صلوة پیر یوز روحه صلوة اوج یوز اون
 اوج مرسل پیمبر روحه صلوة پیر یوز روحه
 اول او ستاد چيست عین علی اود یرب
 کریمه و سینه فارسی و بلار جنی و اون
 ایکی ایام روحه صلوة صانع جود و نذا
 شریز روحه صلوة نوزی نبی کریمی علم روشن
 جراح ساعت مبارک صبح شام مردودان

کرمیند وادرد و دیکره ذوار ادب ارکان
 و ایا غنکه ذوار غنچه محبة وادرد الله الله
 سینه سادات محبة سادات خواجه توصات
 سروریه کائنات بر جان عالی سینه انبیا محبة
 مصطفوی صلوة پیر یوز راعشفت نقیب نه
 نقبا راعشفت اهل نشه میان بسمه راع
 راعشفت و اجازت شمار به امید یاران
 فریم صد هزارن السلام عليكم يا ارباب
 اهل شريعت السلام عليكم يا ارباب
 اهل طريقت اللهم صل على سینه نامة و علی
 آل

پیر پیران سر رحمان عظیم الله تکبیر الله
 ابو الله اکبر الله اکبر تمام ستر دست
 گوشه چار یاست البف الله مع محمد جیم
 جبرائیل عین علی ارا بند و مخزنه و طریقه
 او ستاره شاگردی بخ وادمن کرد در نظایر
 این بیان ابرار اول قبول یکم یعنی پیر فاکف
 یرک ادم برده صاع البین صول الی اوزه رنه
 قوم طوره اذن خدمت قاپوسنه ای واقه
 دیم نظایر صلا طوره پیر دیر کرد ریا
 یعنی کل دیکه اول سن دنی اوج ادم بر کل
 بند

بند اول کبی ابدله دور سن اذن بنشیند
 کرد ریمنی او تور دیکه اول او تور سبی اذن
 پیر جونی اوقه سکا قیوم ابلیه که الهی بریل
 و رسولی حق بیل و بنی وقت نمازی قضا
 قویم و اور جک دور و زکات و ویرا کن
 کلور سه جمه وار اکر دلسه حق قائمه حور متک
 عزت اذنه خلقه عیبند کوز ریه ادر ترسی
 کوزیم کورد کله کولایله صاقله استر دیناره
 قاج مسافر وار در خبر و برکه دور دور بری
 ای و بری کونف بری باد و بری اب بر او رینه
 بد صو

دور اتمکله در اکر جوسوال ری ایدر سک طعام
 عند قاج ادابی وارد خبر و برکه اون ایکی
 اداب وارد اول بود که بر کینی بر کله نقلدر
 صکن و بر معذور دوش کناهه کیر جاز و کلدر
 ذر اتمکله خدا نکر اذن صکره برکه مسافر اند
 دلر لوقه کلیدی وقت کزوی صونه اذن صکن
 قون صونه برزین باقیه مصاحب ابلیه نقیه قومیه اوج
 کون تکلیف ابلیه کتور دیکه نقه قیوم لوقه ان با موعده با پیج
 بان نقه کبی اول اکر استر بر زدن فدی جواب
 و بره چنکم سکندر ذواتقرین قن دکوی کجوی
 اکر

اگر استر پیر خلا مین یا پیر پرور مین جواب
 و برکه پیری پرورین اکر استر لکون استلا
 نه و برده و استادک سکا و بردی جواب
 و برکه بن اوستاده ایرادت و اوستازم بکا
 ایجا ذت و بردی اکر استر کم قنقی قبودن
 کیر دک و قنقی قبودن چقدره جواب و برکه ابو
 ایرادت جوسندان کردیم و ایجا ذت جوسندان
 چفید سن پرک امامتیم که نسج اندک
 دیسر ایدر یکم سیز از برده ایجا ذتیل شهره
 کد کز بره ایمان اهلنا تسلیم اینده دیم سیم

وبعد ابتدا سقاغ ارنه نظرنه سپرک جالمقد
 وپوینت غیر از مره نظاره بردان دوتم و
 تمنای خیر دعادر استاد اید شاکرد ازمنه
 او ایکی سوال وارد بر جوان ایکی سوالی
 بهمینه استاد سیزدر جودتر در اول صفین
 دیدیکی حرامدر ایترک استاد اید شاکرد در
 نه وار دیمشک بلان سویلمین والک اید
 قومادغک نسنه المیاسن وکوزیک
 اید کورده کلک انکلند اورده سین اتسکر
 او سجادن نه او کونک جواب ویکر او سقادره

خدمت

خدمت اتمه اتسکر اشارت ندور
 رموز نذر و امانت نذر جواب ویکر
 اشارت انز دوتم در ورموز اوج برینه
 بوموب شهادت کتورمه در و امانت برینه
 کلایکی وقتنه اختیاده بولشدر بیکوشده
 بیکوشمکر در شاکرد او استاد اوزدرینه
 اوج حقی وارد بر اشارت بری امانت بری
 رموز اوج فنیس بول اتاسکر بری دله و
 بری دله و بری ایاقه و دنی اوج فنیس صاخ
 بول فنیس شکر اگر سوال اتسکر روان اولرکی

نیده اولاد و در پیغم اولاد جواب ویرم
اول عزیز از الله و بزرگوار بود خیر و خیر
علمی دینیه اولاد دیم و نام جواب اولاد
قرضا شکر اگر سوال است که وجود قبری
نذر و حق ذایم بلذ و ذایم مسلمیه جواب
ویرم وجود قاجوسی قولی در حقی کتاب
ایلم دیم و کتاب نذر در سر جواب ویرم فراموش
احد اگر سوال است که ایلم مسلمیه و مسلمیه
لغیه شرط نذر جواب ویرم مسلمیه الله تعالی
ایلم و کتابینه و بیسینه و ملکینه اینانم و دلیل
ایلم اقرار

ایلم اقرار ایروب و قلبی ایلم نصیحه ایروب
بن و قبی بلا بحر قلب اینانم در بون ایلم
جواب بوده ده عام اولدی و دینی حدیث رسول
صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتن صورت کرم شریف
نذر و لایقت نذر و معرفت نذر و حقیقت نذر
جواب انزلی شریف بن احوال در لایقت بن
افعال در حقیقت بن حال در معرفت بن و
جویدم ردی حضرت رسول صلی الله تعالی علیه
و سلم بیور مشیر کرم شریف قرآنه ضلای در
ولایقت باطنیدر و حقیقت سیریدر معرفت

ذاتیدر پس لایقت و حقیقت همان شریف
اولش اولور معلوم اولدی که شریف ایلم لایقت
جان ایلم بدن کبیر اگر سوال است که قد
قاجدر جواب ویرم بشدر بری جان قبری
بری فهم قبری بری عقلم قبری و بری
اعتقاد و بری اخوم قبری در اما اولدی
اخوم قبری و جان قبری بیت المور در فهم
قبری عزدر و عقلم قبری کور سیدر و اعتقاد
قبری در الله ارکان فوق الله الله دعا
ایلم دیمون قدم ایلم صومک دمه ایمان ایلم
اخرت

اخرت و قسته قرآن ایلم بومقایی بیان ایلم
و بیدوران ایلم و استاد در پیرل ارواچون
و حال استاد در صفا ایلم و حضرت رسول
پلا منور و مظهر دو جیمون ایلم و اولدی ایلم
اصح ایلم انبیا ایلم چهار یار با صفا ارواچون
دو کوزه ایلم چهارده معصوم پلا ارواچون سید
وقاص ابن عباس سلمان پلا ارواچون اهل
ایمان باقی اهل اسلام پادشاه اسلام ایلم
رضای الله ایلم فاتح مجانب عزیزک فاتح اوقه
بوتر سیدر و ادب حطا ایلم بول اناسینک

جوابید شریعت استوار اوله معرفت باید
 حقیقت خبردار اوله طایفه کردار اول بودی
 بول اتانکه جواب بودر اده سخاوت دله
 شهادت اباقره عبادت استاد جواب اده
 کله حرمه او تو مع عزت کتبه اگر سؤال همه
 استر استادک فنی نداید کم شریعت لایقت
 معرفت حقیقت سؤال اینتر شریعت فبوی
 که جواب ویرک محمد در شهبی علیه فبوی
 محمد مرشد محمد دیسر جواب ویرک جبرائیل در
 و جبرائیل اسرافیل و اسرافیل میکانل و میکانل
 عزرائیل و عزرائیلک لوح محفوظ در اجازت
 قبوسدن

قبوسدن جفتم بول ارکان مجلسه واریم
 دیم سنی در بیان استاد فنی اگر سنودن
 سؤال اینتر استاد فنی ندر جواب بودر که اوج
 دور بودر اول جواب اولدر که همه و جسمه ذیل
 وجود ابرار سیم ایکنی جواب اولدر که سنی
 خلق اولسنه ذیل بلور سیم و ذیل سنی
 اول جواب بودر که همه و جسمی قولاچ اید وجود
 اید برین ایکنی بودر که خلق ایچده کندر سیم ایل
 کندوی بلورین اوچنی بودر که بویله مسلمان اولورین
 ایت بودر امر از رسول بما ازل ایله من ترکه الا فر

سؤال اینتر روان اولدی جواب ویرک ای والله
 اولدم سؤال اینتر زنده روان اولدر جواب
 پیر نظر زنده و سفره کنار زنده و جراح دینده
 روان اولدم سؤال اینتر اول مجلسه نیم وار
 ایدی جواب ویرک سیدالتادف و سقاء
 حسین و سفره ادزری وار ایدی سؤال اینتر
 سنک ایله استاد اولسنه ذیل بلور در جواب ویرک
 شمه شاهان و تلقین پیران سؤال اینتر
 ذواله جواب ویرک تاج عزت سؤال اینتر کوزده
 ذوار حیا و ایمان وار سؤال اینتر قولاچکده
 ذوار جواب ویرک خاموشه سؤال اینتر دکده
 ذوار

ذوار جواب ویرک مهر گشته وار سؤال اینتر
 الکه ذوار جواب ویرک خیر برکت وار سؤال
 اینتر بیکه ذوار جواب ویرک که خدمت وار
 سؤال اینتر دینکه ذوار جواب ویرک ارکان اده
 وار سؤال اینتر کم ایانکه ذوار جواب ویرک
 فلیس محمد محمدت واردر سؤال اینتر بر ایلیم
 اولسنه اوج جواب واردر اول ظاهرین و
 باطنین پاک انگدر ایکنی پیر نظر ذیل بوشوار
 اوچنی امر معروف نهی منکر در سؤال اینتر پیر
 سکا کوزده دینی جواب کرام صرح و ثنا مح

المصطفى وجهار يار باصفا ديريك سؤال ايتلك
 كيمك مريد سن جواب ويرك قول مريدم فضل
 اكر سؤال ايتلك شتره ظاهره انا باطني
 معناسي نذر جواب باطني سن در معني شيطاني
 ايله مؤمن اراسنره در سؤالا ايتلك سكا
 بپردن زكوي و پوره سندن زكوي جزب
 بپردن توبه و تقيين و بزدن عهد الله و استاد
 شتره علم يتندي سؤال ايتلك شتره معني
 نذر جواب شتره معني دعا و تسليم در سؤال
 ايتلك بزرگ بكي ز ايله باغدي جواب ويرك
 بزرگ بعلن بندن و نيضت ايدار سؤال ايتلك
 بپرد

بيرك و استادك سنيك ايله روان ايدري جواب
 ويرك كند و نك شتره نك و ارنر بدي و ايجاز بيل
 سؤال ايتلك بيل بكي نه ايله باغدي جواب
 ويرك حذاي سجانه و نك و شتره ايام و در صفت
 بيران سؤال ايتلك شتره ندره بتندي جواب
 ويرك فلان مقامه و فلان سيد اشادت
 حضور نره فلان شهره اولدي اوله مختل و مقاي
 اكه اكا جواب اولر سؤال ايتلك بيل سكا صفا
 نظر اوله و عي و قيت الورك قانه ايدري جواب
 الوم بلسنه و بيشم الهه ايدري سؤال ايتلك اوج
 كره اوزره در اوله اوج كره نذر جواب عله و بري

پیر بیعتن و بری و صیبه اشارند سوال اینست
 اداب لطیقت قاجدر جواب التیدر اذل ار
 نظرنه ابی دیزی اوزنه او توره سید صمد
 پیر نظرنه از سید مکر پیر نظرنه
 جعفر مندر ه حرعطا قلور قول قلندر
 جمع مخلوقاته خور باقر مندر سوال اینست لطیقت
 بنا سب قاج مندر جواب التی مندر اوزینه
 آبرک توید در سید زهد و تقوی
 ه قناعت در غلندر سوال اینست
 ارکان لطیقت قاج مندر اوزینه در جواب
 و برکم التیدر آعلدر سید صبر
 دردی

دور دی رضادر ه اخلاص در
 خلقدر سوال اینست لایقت قاجدر جواب
 و برکم التیدر بری خیر اینست قدم با صمد
 دایم ذکرده اولقدر دنیام تحت اینست مکر
 ه هوایی ترک انگدر ه دایم حقدن خوف
 اوزنه المی در حقدن امین کم
 مکر سوال اینست اول و آخر در جواب
 نسیم کلید فضل ار سوال اینست جراحی کیم
 پیداه ایوب یقنی جواب بود که امام
 جعفر صادق پیداه ایوب یقنی دلیل

ندر رسول صلی الله تعالی علیه و سلم صحاب
 مبارک جاندک شوقی چراغ دوشمشدی اول
 ساعتده اول چراغ باقوب چسپ چوره اول
 او تودر اول چراغی چوره المغه او حشدر و کت
 الله ده ایوبی و اجیدر کم چراغ باندره امام
 جعفر صادق دعادن او تیدر ار اول عزیزی
 المکر اول چراغ حرامدر ار سوال اینست در کم
 شریعت چوسنه مایه کز سن و یورنده نه
 ایله بودرین او توب نه ایله سوبلرین جواب
 ویره که شریعت ایله کزه رم لایقتد یوردم هو
 حقیقتد

حقیقتد سوبلم سوال اینست بو یوب و
 ارکان کیم قودی جواب امام جعفر صادق امام
 موسی قودی فصل و دنی سرچشم اولان کیم
 پوست اوزرنه او توب اول پوست ارکانی
 بله اکا حرامدر زراکم مکه یکر صغوز حرف
 وارد اول حریغر سنه نشاندر ایله
 اول حریغر معنایی ویرسه اول پوست
 اکا حرامدر و یوبی حرامدر و قزند و فی
 دنی حرامدر اول حرف اول امک نشاندر
 الکنیدر اکلیدر و الله اعلم بالقواب

فصل برکشیدك الله سفر دارالین نوبت خلیل
 سفر جلیل دوازده ایام چهارده مهصوم
 بلك عظمة الله السلام عليكم ای از حقیت
 قبل سن کعبه کورنر وزیر کورب انکیر او تر
 بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ
 عَلٰی حَبِيبِهِ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَاَسِيرًا اِنَّمَا نَطْعَمُهُمْ
 لَعَلَّ اللّٰهُ لَا زَيْدٌ مِنْكُمْ جَزَاءٌ وَلَا شُكْرًا يَدْرِبُونَ
 سفر بر اقرب ایکم قدرت لله الحكمة الحكمة
 لله العظمة لله لاله الله محمد رسول الله
 اول صده صاعنه وصوله وکندوب اجم سن اوج
 کز قوم

کز قوم ديه والسم ودي امير اهل ارکاند
 برکنه بوتکلیفدی ایروب سفر کتورمه
 وهرلی اولان نسنزلی فتح الیله واجبه اول
 صاع حول ارلردن ایجازت دلیوب دخی
 حول ایاعن داشر صاع ایاعن بوسه دخی
 یاشل پیراق بوسه قوبه دخی اردین اردین
 دشر حقه وایدست ابل کلوب ایکم حبیب الله
 انا فحنالک فتحاً مبیناً دیوب ذکر او نغنی
 او زده سفر کشاره قلمق و بو تر تبیل اول
 صاع دیزین بر ویره خاندان مح درگاه علی

الکوکله بزدن تماملق سینارلردن الار
 یرده الله دوست ان الله مع الصابرين الله
 الله الله جلیل جبار معین سنا خلق الیل
 النهار ذوالجلال بر جمال نیکو بر مبرهن جل جلاله
 انزودن هو کلور و دخی تحت الشان اویوب دور
 قیوندا سلامن ویره واروب حیدر عاتق ایره
 اکر اتیلر کل الز کلیدن اجم جلوب ویره کم علی
 باب مفتاح الجنة الفاتح اللین اجر الایسر بوند
 زکای نذر جواب ویرک فاعدر و اجم سوید
 اخلاص حبیب الله اوج قال النبیر علی
 الصلوة والسلام الفتوة علی ثلثة اقسام اولها
 محافظه

محافظة امر الله الثاني مراعات رسول الله
 والثالث الضجة مع اهل الله صدق رسول
 الله والشيخ الشيخ رضی الله عنه روایت
 پیغبر دن علیه السلام ایدرکم محبت عاشقا و دروزن
 صادق خلیل الرحمن ابله کز کورم شد مرخصی علی کرم
 الله وجهه قبول الیدرکم اوج فن ایچنه کامل و
 مکال اول ناشد باغلقه و زیت اتمک کامس اول
 اول علم نبیت انبی علم لطیف اوجنی علم معرفت
 حاصل اشر اول تا کر شد باغلقه کاد دست اول
 تا کم حقیقت اکابوز کوسره و دخی کتورب
 در (کم میان بسته اولن کسینه کم شد باغلقه

نسخ اكالازمدر تا اول شده اكالای اول و
 حقیقت اکایوز کوسزه اول ترك علیای یعنی
 دنیا علاقلی ترك ایله ایکنی حفظه حقایق
 یعنی حقیقت ساخلمه اوجی کشف دقایق و دخی
 کتوبه دبرکم عاشق صادق کاسب خلیل الرحمن
 شده شاه مردان امیرالمؤمنین حضرت علی مرشد
 کامل الدین قبول اول اندن صادق کرم قویفده
 باشنده تاج بزرگ اول ناجیه دوته ترکی اول
 ترك اول اول اولرکم هرزه الله وارد شیخند بیغ
 دوتیه بلکی کند و جایزه منت دوتله ایچی ترک
 برهیز کار اولمده بودن و برامزدن اوجی ترک
 اولرکم کندوی

ترك اولرکم کندوی اولرزدن اول اولمش بل
 نتلم پیغیر بیورر موتوا قبل ان تموتوا و دویغی
 اولرکم ایویله یتویه صبر ایله تاک اول شریف
 بولوب میان بستلک اکل اول و روا یتد
 خواجه عبدالله انصاریدن و حرره علیدن
 ایدرکم عاشق صادق خلیل الرحمن ایلم کم
 کرلرکم میان بستلک شیخ لک اریه اکلان
 اول الله اون صحت کرلر اول حق ایناغده
 بی خلق اراسنده انصاردرله « نفسی قهر ایلمکه
 اولرله خدمت ایلمکه ره الی التمه اولنه شفا

المكدر ٦ دونه نيهت المکدر ٧ دور بشک
 سخن المکدر ٨ عمايد نواضع المکدر ٩ ده
 دوشمنه يواش در مکدر ١٠ جاهله اسمع المکدر
 فصل سخن اهل استماع اگر صور سلسله
 ايمانی نذر و شکر غلبی نذر و شکر قبله سب نذر
 و شکر و فیضی نذر و شکر یعنی نذر و شکر
 جانی نذر و شکر تکبیری نذر و شکر سترالی
 نذر الخواب ویرنگم شکر ايمانی ستار لقا
 و شکر غازی اولقدر و شکر غلبی زک
 عادت و شکر قبله سب پیردر و شکر و فیضی نذر

صحنه

صحنه و شکر کلبی طفل لقا و شکر بالکلی
 حصار و شکر جانی نادر و شکر کلیدی
 راستقدر و تکبیر در فصل اگر سکا صور سلم
 احکامی قاجدر جواب ویرکم التیدر اول توبدر
 ١٠ مجاهد ٤ یقینی دو سنقدر ٥ صد قابون
 اولقدر ٥ توکل المکدر ٦ زک عادت فصل
 اگر صور سلسله حضرت عیسی قاج شرطی وارد
 جواب انکم التیدر اول توبه تسلیم ٤ یقینی اولقدر
 حقه ٤ تقویدر ٥ قناعدر ٦ عزتدر فصل
 اگر صور سلم شکر رکبی قاجدر جواب انکم

التیدر اول سلم ٤ عمل ٤ صبر ٤ و حقا در ٥ شکر الله
 در ٦ احلا صدر فصل اگر صور سلم شکر
 و خرقه و تاجه ابرستی قاجدر جواب انکم اجد
 اول اولکم مشایخ فلان الیوش و اریه ٤ طهارت
 اولقدر ٤ امر موف نهی منکر در فصل اگر صور سلم
 شکر و عطسی قاجدر جواب انکم بشدر اول
 آدم بیغدر ٤ سنت بیغدر ٤ نوح بیغدر
 ٤ ابراهیم بیغدر ٥ موسی بیغدر ٦ مهملی بیغدر
 نفا علی السوم اجمعین فصل اگر صور سلم
 شکر و عطسی قاجدر جواب دور در اول
 اولکم بلان

اولدرکم بلان سویلیه ٤ زنا قلیه ٤ سواجیه
 ٤ اولدرق انیه فصل اگر صور سلم فقر
 فیسی قاجدر جواب اول شریعت در اون مقام
 ایچنه طلایقدر اون مقام ایچنه ٤ موفدر
 اون مقام ایچنه ٤ حقیقت در اون مقام ایچنه در
 اما اول اون شریعت ایچنه در اول ایمان کتدر
 در ٤ غار قلقدر ٤ زکات ویرمکدر ٤ اونج
 دو تنقه ٥ حج وارهقدر ٦ حلال کسب فازقدر
 ٧ حرام به مکدر ٨ شریعت اوینه کر مکدر ٩ غزایه
 وارهقدر ١٠ موف نهی منکر در اما اول اون

اون کم حقیقت ایچنجه در اول فو در در ۲ بخنی
 خلقه خلافت دبرلمکدر ۳ میرد اولمقدر ۴
 حرفلا من ایچنجه اولمقدر لذت نری زک ایلمکدر
 ۶ حلال کسب قازمقدر ۷ اوراد و اوقاندر
 ۸ پیر اجازتیه اولمقدر ۹ حقیقت و یقیندر ۱۰
 ترک تجریدر اما اول اون ایچنجه حقیقت
 ایچنجه در اول حاک اولمقدر ۲ بتش ایکیمشته
 برزخ ابله باققد ۳ اولقمه کوزلمه کند زنی یول
 سبیل ایلیمه ۴ دنیا ایچنجه برادلمش اندن
 امین اوله ۵ هیچ کمنه انجمنه فقیرله منرادیمه
 ۷ صاقلای

۷ صاقلای یولنه سلوک ۸ سرین صاقلیه ۹
 مناجات ایلمکدر ۱۰ غیرتیه کوزن اجرب علمه
 دورشمکدر اما اول اون کم معرفت ایچنجه در
 اول کند و نفسنی ادبیه صاقلمقدر بخونکم پیغمبر
 صلا الله تعالی علیه وسلم بیورمشدر ادب النفس
 خیر من ادب الدرر ۳ نفسنه جور قلمقدر ۴
 پرهیز قلمقدر حرامدن ۵ صفا و اخلاصدر مقام
 حیا در ۶ جرمد کند ۷ مقام صلیع النفس اولمقدر
 ۸ مقام دین کوزین بدین قلمقدر ۹ مقام قرب
 وصالدر ۱۰ کند و یوب بلمکدر نتم حضرت امیرالمؤمنین
 علی حضرتک بیوردر عارف نفسه فقده عارف به

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين الصلوة والسلام على سيدنا
 محمد صلا الله تعالى عليه وسلم اشرف مخلوقات وآله وصحبه
 اجمعين اما بعد حوكم اهل ارکان اولوب بربريد سوال
 ايلر کدرکم برادگان اهل بيته نظر نه اولم اگر سوال
 ايتسره اوسته زون بري کلورسن جواب ديکي دارالفتا
 کلورين اگر سوال ايتسره زيه کدرسن جواب ديکي دار
 بقاء کيسرين ديه اگر استاد برکويکي ديه که استاد
 نيد واردا جواب ديکي صدق بسم الله ديوب
 واصلص شريف اوقيبه واردم ديه جواب ويردي
 اگر ديسر که استاده فقد خدمت ايتسره جواب
 ايتکي

ايتکي بيک کون خدمت ايتدم جوابن ويردي
 اگر ديسر استادک سکا فقد خدمت ايتدي
 جواب ديکي برکون خدمت ايتدي اگر ديسر قضي
 کون خدمت ايتدي جواب ديکي دوان اولدم کون
 خدمت ايتدي ديه جوابن ويردي اگر ديسر
 اوستادک سندھ فقد حقي واردر جواب ديکي
 اوستادک مدام بند حقي واردير زيرا که انده صفتيد
 انکه برام ديه جواب ويردي اگر ديسر سندھ حقه
 اوستادکه فقد واردر ديه جواب ديکي بربر
 دافع هوکوزم اولم دکلوجم واردر جوابن
 ويردي اگر سوال ايتسره اوستاد بر بندي کدر

ديکي خليفه فقد اگر ديسر شاگرد بندي کدر
 جواب ويردي جبرائيلوم در زيرا بوضعتي يوع
 اول ايتسره دي و اگر سوال ايتسره بولک ولايتک
 اولي ندر و اخري ندر ديسر جواب ديکي اولي الله
 اخري اي والله جوابن ويردي اگر کسي نويوب
 یکچم اولم لازمه ديسر جواب بود که الله
 الله سيد سادات عشق است پير منده
 کامل راضع است اگر بوقبدي بلزايه
 بوني اوقيد السلام عليكم يا اهل شريفه
 السلام عليكم يا اهل لايقه السلام
 عليكم يا اهل معرفه السلام عليكم يا اهل
 حقيقت

ارنر انکه در حقه وارنويکي کتون کولک
 صلواتي انکه کبي عزيز اولم سن بغير روحه
 صلوة اللهم صل على محمد وعلى آل محمد اگر صور سر
 شريفته معناسي ندر جواب ديکي جشن طوبه
 افاجيدر اگر صور سر معرفته معناسي ندر جواب
 ديکي برفقه اگر صور سر طريقت معناسي ندر
 جواب ديکي دلبريد اگر صور سر حقيقت معناسي
 ندر جواب ديکي بنشر جواب ويردي قصص
 اگر بر استاد کويکي ديه که قانع قابود کيج
 کدرکم ادب اوزن ايکي ديزي اوسته اوتوب

یا معرفت از نری السلام علیکم با حقیقت
 از نری دید و اگر در کمال چکشند اکسکلکی
 و ادب برزجانی اوقیه گناه ایتم خطا چون
 باغش محمد مصطفی ایچون باغش جوره اندر
 دعا البیرب کاهین باغش بر جوز کچور لفضل
 اگر ترا استاد دیسکی ان اول کشند باغش مانع
 یوقارو دورب اول کشید جواب ایدوب بادست
 ایرادت بادست امانت بادست کتاب
 بادست بیعت دید اگر نویی بزار بادست
 مرا ابن سمن لا صاحب دردی مردی نشد
 تا کنی خدمت مردی و نویی دخی بزار نویی

ایکوالین بریره قویوب اختیار رک اوکنه
 دست بوس ایدب بسم الله دیوب یوقارو
 قالیقوب ادب اوزه قیوب کچوب ایکی ایغنی
 بریره کتورب صاخ ایغنه بنش بارمغی صول
 ایغنه بنش بارمغی اوزه بریر باصه انذن صول
 قچین قچیب قیون طنزه جقق صول یا نند دون
 و دخی قیوب کله باب باب الله دست دید
 و قیون ایچو اول صاخ ایغنه بهر انذن صول
 دیدم السلام علیکم با اهل شریعت از نری
 السلام علیکم با اهل شریعت از نری السلام علیکم
 یا معرفت

قدم کدر جواب دیکی بنش حرفت رسول
 قدم حرارت علی دید جواب ویدی اگر دیسر
 او ستاد سکا نه یغنی ویدی جواب دیکی
 او غول وارد غله یره غت اید و اید او تور غله
 زمانه ادب اید او تور سولین سوزه کوز
 قلوب اوله دیدیک اگر دیسر دون اولدی جواب
 دیکی ای والله اگر دیسر نرزه جواب علم بدنه
 سید سادات او کوزه روان اولدم اگر دیسر
 اید دیکی از نری عالی جتید روان اولدم دیدم اگر
 دیسر سن سنر نجه بدلا جواب دیکی بن بی بی

دور دست اهلین ایرادت او کشتی سؤالا ایدم
 اول باشند در وارد جواب دیکی تاج دوست
 واردیم اگر دیسر کوز نه وارد در جواب دیکی
 مهر حجت واردیم اگر دیسر به دکنه دوار در
 جواب دیکی عبادت وارد دیدم و اگر دیسر که
 نوار در جواب دیکی خیر نکت واردیم اگر دیسر
 باقر و ناهکده نوار در جواب دیکی کمر حرمش وارد
 اگر دیسر دیز که نوار در جواب دیکی از کاد اید
 واردیم اگر دیسر ایغنه نوار در جواب دیکی
 فعلین حقه واردیم اگر دیسر بنش بر صفک ری
 قانده در جواب دکر الله ابو ال صور سلر که بنش
 کدر

ادمه دیکي خلقه توحید جملة عارفان
 باصفا بشی ادمه دیکي مردم از ماصد بلا
 چهارده معصوم باز، التخی ادمه دیکي بر روان
 روح پرورد مصلحتی و مرتضیٰ بیخی ادمه دیکي
 بی دریا ارزوی صحبت صاحب دلست باز در
 یاد آید چیست فرمان شما اذن حکم دیکي
 از نه نغف کتر دم بز بجای حق اولور حقیر که
 ارمغانی معذور دست کو کله نیاز هم الهه بیاز
 ظاهر و باطن درویش درویشان اگر بونی
 بنزایر بونی اوقیه از نل ایستگ کلدک نیاز از نل
 قلز ایست چورغ از قبول ابلا الهه کی نیازی

ادمه بر آدم بلورام دید فصلی در بیان
 قبله رکشی شاگردی بهتق جفا ملولم در اول
 کموده ای بیان ایدار طریح بود که سنو الوجب
 قبول کلوب وشا کوی اردیج کلمه استاد اول
 کسکه ان قاضی سوب استاد (نقل از نه دوره وسن
 کتورن کسکه قبول کلم عشق ایله اندن زحمت اوقیه
 اول ادمه دیکي السلام علیکم ای مهربان بارگاه
 کبریا ایچی ادمه دیکي صاحبنا سیدر بیست
 سید ای جان جهان ستان طریح مر قضا اوقیه
 ادمه دیکي صاحبنا شدید بیعت بر میرد دردی
 ادمه

دیکي استاد شاگرد حقه نفسن امیر اول
 بلکل کم استاد اولان کسکه روان اولان
 شاگرد اول نفس ویره یوقار وده ذکر کج
 اولدی ترتیب اوزده بعد اگر صور سلر استاد
 کدر جواب حریف جبرائیلر دید اگر دیسلر استاد
 استادیک کدر جواب حریف حقد زده اگر دیسلر
 پیری پرورمن یا هنرایی پرورمین جواب
 دیکي پیر پرورم حق طلب ایملک وحق ایملک
 وحق ایی وریملک کمن قلدی دیسلر کسکه
 دیسلر جواب دیکي موسی بیغردن قلدی دید
 اگر بر کسکه مجلسه بر کسکه تم حورنم بوقه کک

قبول کلورکن بونری اوقیه السلام علیکم
 قبول سلامن ورد قرن حکم ایدرکم یا اهل
 ارکان از نری اکسلا بزدن تاملق مزدا
 یارنلر بر غیر دعائتا ایدر زردیه انذن سینسند
 بر کفارین انرا دینی اهل سجادیه فارشواره
 بوترجایی اوقیه فرخنده سلیمان نهانی چکر که
 بودیک ایدی ارمغانی سلیمانن شهابن بر قادی
 قار مجردن قبول ایت ارمغانی اگر سوال اسلر
 که لایقتک اولی ندر ایزی ندر جواب دیکي
 تسلیم کیر بعد استاد ایدر شاگرد مابینده
 بر عهد وارد اول عهد ندر دیسلر جواب
 دیکي

تفسیر در جواب دیکر عربی تفسیر در دین
 ادریم عربی که در جواب دیکر عربی در
 رسول در ستر قیامت در اما آنچه تکبیر سیز
 بیست و نه حرام در و تکبیر ای بود الله اکبر
 الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر
 ولا حول ولا قوة الا بالله العلی الصلیع حب الله
 ان کان حلالاً طیباً ان من حکم دین که ای
 ارکان از نیکو جاز نکره ایله در میور سیز دین فقه
 او بر ارکان اهلینک نظر نه برنج ارکان اهل
 مجلس ایستاد ارکان ایچون دعوتی اولان کس در
 بر کسی نظر نه صورت و بری کلوب قیوم کجی ترجمان
 او غیر الله

۲۲

الذین سلام دیره عاجزه طوره استادون
 کور دو کجی اول اختیار ذکر اولان کمره بو
 سوال کرب الیه الیکم نیره نکه سلام کور رس
 جواب دینه که کلدو کجی ولایتک خیرین ویره
 وفلان یولا سلام سیز از نکره کور در ای
 امیندر کم قبول یوردک دیم اگر سوال ایستدکم
 یکمدر کوجکن الجوار در صفتت بهور اول پیر
 مبارک همین خبر ویره اگر سوال استدر کم صفتی
 زنده او کز نکه جواب دیکر سیز از اختیار نظر نه
 او کز نکره دیم اگر سوال استدر کم استاد کون نه او کز نکره
 جواب دیکر سیز اختیار نه صفت ایلمی او کز نکره دینه

اگر سوال ایستدکم پیرا قاجر جواب دیکر استاد
 هنر پیر یک دیم اگر سوال ایستدکم پیرا سکا صفا
 نظر نه جرافا چینه کوردی جواب دیکر ای و الله
 اگر سوال ایستدکم جرافا دینه زده یوردی جواب دیکر
 انظر نظر نه و حلاله حلاله چرافا دینه در ان
 اولدم اگر سوال ایستدکم پیر در میاندک بند غلامی
 جواب پیر دین جملن بنه و صلی ایبار اگر سوال
 ایستدکم میاندک کم غلامی جواب بیوم باغلامی
 اگر سوال ایستدکم باغلامی جواب دیکر عهد خدای
 سجان و شراف شاه مردان و وصیت پیران دینه
 اگر سوال ایستدکم استاد ایبار شاکر از کسینه نوزدر
 جواب

۲۳

جواب دیکر عهد میانه ستم و ادر در سوال ایستد
 پیر کل سنه از نکره نوزدر جواب دیکر عهد ستم و ادر
 و شرط ایستاد و تعین ایمان و ادر در سوال ایستد
 طاعتت پیر یک سکا فر دیکر جواب دیکر نه غلامی
 او سوال ایستدکم پاید اول حقیقتت خبر اول
 اول سوال ایستدکم پیرا کولو سکا در سوز
 سربلای جواب دیکر دور خدمت ای او تور حرم
 سوز غلامی دیکر حکمتت دیم اگر سوال ایستدکم روان
 اول و غلامی نکر معلوم جواب دیکر از نکره پیر موز
 امانت و ادر اگر دیکر امانتی و بر صورت دست
 دونه اول اختیار پیدار دستی کوسره اول

ان دو عقده بيش فسخه رموزين تمام كوسته
اندم اهل ارگانند اگر سوال ايتسر شريفست
حرفه معرفت حقيقت ندر جواب ديگر نيست
اودر زير كج جرائي اندي بقا لود و بدم و كن كوسته
و هر كشيته مقدارن بدورد لوديه و اگر سوال
ايتسر حرفه ندر جواب ديگر حرفه ندرست
بيل نفس در نفس اقرار در اقرار ايماندر
اقرار ايمانك ايمان يوقدر ديه اگر سوال ايتسر
معرفت ندر جواب ديگر معرفت صودر كج مرادك
پاك ايدار مراد كافر در شهادت كلمه پاك
اولور و اوست الوب نماز قالمدر اگر سوال
ايتسر

ايتسر حقيقت ندر جواب ديگر حقيقت
زاد در ما منكدر كجوب اوزين ميبست مسنده
بلوب بيش ايك ملت بر كوزه نظر انگدر
اگر سوال ايتسر سني استادك نيله روان ايتسر
جواب ديگر استادك خوشتره لغر و ارگان
از كج ارگاندر و پير و صيتدر و سزا برك
اجازتيله و خبره ملبه اگر سوال ايتسر نندك
اوزه بين روان ايتسر جواب ديگر سبع الفايز
اوزه بين روان ايتسر ديه بر كج بوقدر جواب
قادر اودر بسدر قصص بر دج اگر سوال ايتسر
نندك سدا من كوتور سن جواب ديگر پير سدا من

كوتور ديه اگر ديسر روان اولد كج جواب
بازن الله تعالي اگر ديسر زده روان او
اولد جواب ارطرميما ننده صفرا و نكند
جرا و ديشه روان اولم ديه اگر ديسر
كوزار ايك جواب فرق ل و اون ايك و بيه
واو جل انده حال ايدك ديه اگر سوال ايتسر
ايتسر شاهدرك و ارميدر جواب ديگر صفت
صن و صوره حين ديه اگر سوال ايتسر بول
بول فرزند شريك كجوب جواب ديگر صافره جبرائل و
صوفه بجانل و اله لدرت العالمين اگر سوال ايتسر
ايتسر كج شريفست اومورين و لافهت اومورين و
وغسل ندر

وغسل ندر جواب ديگر اول وقت قبوله كجوب
اكنك كج ديگر اگر سوال ايتسر نيزه كجوب بين
قاب و سين كجوب ديه اگر سوال ايتسر كج قاب
وسين زده در جواب و كج حلاز رسول اللهك
مراجيدر اگر ديسر شتره ظاهره بين ملك اما
باطن معني ندر جواب باطني سنه در معني
شيط الله مؤمن ار كنده اگر سوال ايتسر ايدار كج
سكا برون نكوي و برون نكوي جواب
ديگر برون نوب و نكويه و برون عهد الله
و استاد دن شده حرفه عا اگر سوال ايتسر
شتره معني ندر جواب ديگر شده معني

وفادرتوسلم لکدر اوسوال ایدرلم بده رند
بیلکی نید باغدی جواب دیکم پدربیل باغدن بندو
نهیئت ایدرید اوسوال ایدرلم پیرک و اوسناد
سبی نیه روان ایندی جواب کندوند خشنود لغد
وازلرا ارادشیر اوسوال ایدرلم پیر بیلکی نید
باغدی جواب دیکم عهد فراسمان و سنده شاه
مردان و وصیته پیران اوسوال ایدرلم کم
شد زدن یثندی جواب دیکم اول مخفده کم فلا
مقامه فلان سید سادات حضورنده و عما
و ففراه و فلان شهاده اولدی اگر اول مخف و مقام
ایک شهر اکا جواب اولدی یعنی موسوزه سواد جواب
جوه نهایت بو قدر بر مهم اولان دیرلا و استم

باب

باب بو فصل مهتران طایع بیاض ایدر اوزلرا
ایسر طایع قیدر یوضه کوسبی باغوز نومی قیدر
ایدی اصح قول بودر کم کوس قیدر زیداکو قول
حرفه شیت بیفیرم ایجاد ایدب زیرا ادم صواللا
حرفه جبرائل امین بر قربان کتوردی اند دخی
فتوحه وارد اول فریادین بیدر کور کوی ادر طوع
هابن ایچون قابل قضا امر ایدی صح تعالی اول زمانه
شینک براونل و ارایدی اونر رود دیردری صکن
خلیف اولر کدر اصل اول بروده حیفه کوسج عالم
کر کدر اول ذکر ایشدر فورنا یعنی چون و کتدی ادم
صولی الله جنتدن جفاردی انجی با دیرر دکنک جنتدن
جفدی شهوددر صکن حرفه ابراهیم عم السنه کلنجی

یدر طامعه سلامت قانون اولدی تا حرفه ابراهیم
انتهادین باغش اولدی ققصبی خود معصودر کم کور
اوج یون دم اوردی اول بیرون خلیفه ازن
حرفه ابراهیم خلیل الله اندن رسون صلا الله علیه
وسج کور زلزله بواج کسند طایفته پیر اوله
طور ناک و بوردیک ایجادیم قاری ایجادیک
کوسدن المشدر ایدر اولر ادریم دم زمانده بر
باشاه و اراییک اول ادریر ایمان کفور صدی
ادن مجشید دیر اراییک بوخ صفتد پیدا سید سبب
ادری تعلیم پیدا اولمشدر اوله طور ناکه قشین
ادری تعلیم جشید او مقدر اوله پیدا ایتمیر بر ازن
جشید طایع طونایل پیدا ایدی انجیون قنجم بر
صفت

صفت پیدا ایله بر نوبت جالدردی اما
زیخ داوددن قالمشدر فصل بوردینک بیا
نده در قنجم مسکندر سسد بو غارین کسری
اول زمانه بوری لازم اولدی بر بوم کم
مسکندر عظیم پادشاهدی بوری قانون اولو
دیو پیدا ایدی زیرا مسکندر ادر بروزی
و اراییک ارستطالیس دیر اراییک اوله بیا
ایدی اصل اول بوری طور ناکه بویشتن
الدیر اوله اولر بودر زنزرا پیری ارستطالیس
در اما بونک حلال یغیون سوال ایسه لاولا

قول غنی دو تب او قول قلبی قوس و قوس
 جز نبی قول قدر استنکال خبر این قول غنی اور
 شایسته او وقت کتبی و غنی کند زن اولوی
 تعظیم و تکبر اید اگر بوی کدر و اگر کج کدر او کند
 دیز جویب اید دور مقدر بنم با استاد
 شاگردی یارم باید نصیحتی بود در ذکر او حضور
 اهل ارکان زن بر کامل کس کور کور و غنی
 برده زنها و زنها غافل اولیوس بر نیاز اید
 نظریه کل دیز جویب اید اندن نطق کلویب
 نصیحتن المقدر و استاد کس شریف صاقیب رزنی

اولاً ظهورنا حلالدر انجمن کم قامندر برده
 واد بر دم دلی و فی وارد سازه قشکر
 اول ساز حلالدر اندن طاول حقیق سوان
 ایسر حلال القیون حلالدر دیشل زبرا انجمن
 کوسدن المنذر وستت انبیادر و اندن کل
 زنج دانی حلالت داوودن قلندر اولی غنی انبیا
 سنندر و بوری کلندر اجدادی در بوز
 کسی فاندر پادشا هر در غنی ارکان
 چو قدر اما بر مختص قلده و الله اعلم
 استاد شاگردی ربع پای چرمه اول شاگردی
 قول غنی

اولاً بول انا بول قرین کتبی ویره بعد
 بوزن کلن شاگردی استاد حضور زنده
 روان ایلیه بول انا فوجله اولور بولون
 قرین کتبی فوجله اولور انی بیان اید لوم
 اولاً شیخ طایقت کلویب صدر زنده او توره
 بر یکی استاد غنی میان بسته رذن نقیب
 طایق استاد و کانتیل با استاد کند و او
 او میداند شیخ طایقت نظر زنده اول مجلسه
 اولان میان بسته رذن برینی بول انا لفظ
 قبل اید و اکسین دینی بول قرین کتبی قبل

فاش اتمیر و غنی دوستک و یا غیری کسند مالد
 بریز نظر اید بقا مقدر کم و غنی اول غنی برده
 زعلق ایلیه کوز کل کور دکل کول اید اورده
 سین و الله اعلم فصل بوفضل اهل ارکان
 و اهل طایقت ارسلند بر کس استاد ندن
 روان اولوی کند و کس حشرد نقیب و اراد
 و استاد درک ایجاز نیم شاگردی دستور
 و ایجازت و یرمک مراد ادر اول غنی طایق
 اید استاد حضور زنده نیم طایق اول غنی کوه
 صاحب طایق ایلیه روان اید دلس
 اولاً

ایرب ایله کوچی بتدیلم برده تخم چکوب برینیل
 پیلایله رضا وشکران ایرب اتالفه قبول قیدیم
 وقرند شلفه دیدر کد فکل نقیب ویاخود استاد
 اول سنا کرده یا پشتوب صف خاله کلوب
 دیک السلام علیکم یا اهل شریعت السلام
 علیکم یا اهل لایقیت السلام علیکم یا اهل
 حقیقت السلام علیکم یا اهل شدة والعهد والوفاء
 السلام علیکم یا اهل اکرم والمرفق والتواؤم
 قریبانش حضور شریفونه و بومقام اضافة دور
 مقدر مراد اولدرک سیز اختیار لک و استاد لک
 حضور شریفنده رمان اولمن استر حایا فداون
 استادیک

استادی بوله اتالفه قبول ایرب وفلان
 استادیک وفلان فرزندینی بوله قرند شلفه
 قبول قدم دنیاده محبت ایچون واخرته شفقت
 ایچون حق لرندونه بیدر سزید اول محفله
 اولان استاد لر مبارک اولسون محلدردیک
 دیدر کد فکل نقیب یاخود استاد الفاظه در باره
 محمدره کلن محالینه صلوات اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد
 دیدر کد فکل اول بوله اتانک اولدرک شاکرد دیز
 چکوب اول ایچو قرنداشند دیک کلوب بری صحنه
 وبری صحنه دیز چکوب دور لر بس بوله اتایله
 ادغوز صانع الزین صوفوب باش بر مغزین

بر برینه مقابل قویوب الودع اول اول بنز برینش
 اتانک بلن بر ماغنتن اشفاق دوه الزیننه
 برر دستار اورتر اول ایچو قرنداش شاکرد
 انکنه یا پشتوب بوله اتایله بولون اوردر بولون
 اتا بنلیوب ایسه قال الله تعالی فی کتاب
 کرم اعوز بالله من الشیطان الرجیم اللهم اعزنی
 یا نبی آدم ان لا یغیب الشیطان انک لکم عود
 صین وان اعبدونی هذا مراد مستقیم ازین
 ایچو قرنداشل الزین انکنه ک فالدر ب اتایله
 اولغله ای اوزه برینه قبول بوله اتایله قال رسول
 الله صلا الله تعالی علیه وسلم التفتیح لامر الله والشفقة
 علی

علی خلق الله وقال علیه السلام من فی آتیا
 بالمسأحة و فی الآخرة بالشفاعة انذ
 صکن اتاد ووب اوغلیندک یوزین بقه ایله
 حسبتا لله وطلبنا لرضاق الله یوم لا
 ینفع مال ولا بنون الا من اتى الله بقبله
 سلیم دیکه بعده ایله بیر اول اول برکرت
 یوز دوندریمسن ورضوی ترک اتمدیمسن -
 ستمتله کهل اولمیدیمسن و بیدر دیک کلوزی لازم
 قلدیمسن و دینکری و مالکری و حلال کری

صفیاء بن وهز قند و ارد مسکن عزتید و مرتید
 و ارد و زده کم او نور سکر ادیب او نورک و کنبه
 سبک و الا قولاق و در دوزخها خدمت دوزخ
 و الوک ایله فوید غری المیدین دیول اتا و ایکی
 قهر نیت جو علم دوزخ ایله از ایدر ایدر ایدر
 درگاهنده و پیغمبر صلا الله تعالی علیه و سلم حضور
 قبول بن اولور سن سیز جنته کرمیم و اوقول
 سند او لوریم بن سیز جنته کرمیم و اوقول
 شفاعت قرآن بو مده اوزه برینه فاتحه و کلمه
 اوقول فقیر کلیند شریک شاکرد بن لایق
 اولدی ایزدن صلح صاحب لایق قلر و الله
 اعلم

اعلم بالصواب فصل شاکرد استاد بجهل
 روان ایلرانی بیله ایدر بر شاکرد استاد بن
 صناعتی او کوزوب استادند خدمتی ایدر
 استاد بی تمام راضی و خوشنود اولور خدمتی
 خوزه بچوب استاد بی راضی و شاکرد اولور
 قد صلح و دخی اول صناعت و فساد بی و ص
 صلاحی بی و اول صناعتی کمال تید بی و
 شلمسته قادر اول بجه دوان اولور لازم
 کلا اول حرفتد اهلندن بر قلم استاد
 شیخ لایق بی شیخ استیغ دخی اول و اولور

رسول الله حضورند و دخی بی اصحاب جمع اولور
 شیخ لایق و نقیب لایق حاضر اولور و کوی شیخ
 استادند و استادند خفق چکوب کم اصحاب
 لایق زبانی قدم دیرلر و انزل معرفتید او
 استاد بی اکا خیر دعا ایدر اجازت و بر صبح
 وصفه چکوب بول ارزیزنه طعام بدر بجهل
 سندن خیر دعا المیل اول کشتی اوسته کارلارا
 سنده مقبول اولور و خلف کرده و مجلس کرده اکا
 اعتبار اولور و ارباب شرفت باشن کبیب
 ایدیکجه مکرهدر و استاد و علمین و اوسته ل
 دعلمین ایمانده دخی و ارد و دینی لایق
 و کارنده

و کارنده و کسبند برکات بولور و اولور کوی
 دلی صاماشور و هر کجه کور بن دینی و دینی
 مهور در استاد و علمین الان عمرنه برکات بولور
 استاد و علمین المیانه عرب از اولور برکاتی
 اولور و ایمانه منقضان اولور جهد ایلر استاد
 و علمین ال حق تعالی بجهل مزی استاد و علمین
 اولور و دوزخ بی بولورن ارمیده ایمانند ارمیده
 امین باهادی المصلین بجه شاکرد ایمان
 طلب اینه و استاد بی اکا اجازت و بر صلاسته
 ارکان طایقت اوزه برینه بجه اجازت و بر رانی
 بی ایدر لوم اک شاکرد مهتر اندون اولور استاد

اكا ارکان طریقت اوزرنه اجازت و بولك دل
 اصحاب طریقت و ارباب فتوت جمع ایدوب شیخ
 طریقت و اصحاب طریقت و ارباب فتوت مخف
 حانرا ایدوب بر لاف قیلم و نقاره و مکن او اوز
 ایدر اوزله فاتح اوقیر خیر دعای ایسن اینه ویره اول
 شاکره و فقیر و استاد صفت نواله ایشکه
 کلوب دخی اهل مجله کاه اتملا اچین قبوله ایدر الله
 الله سید سادات محبت سادات سرور کائنات
 محمد مصطفی را صلوات اللهم صل علی محمد و علی آل محمد
 ایشکه قوشتم بن جان و سر ناوله اول صافی
 هموز ایشکه حاجت بودر بنم کیم قلا سنی بن
 فقیر

فقیر بر نظر بعد ایشکی اصلا یوب اجمرو
 کوه بوز جانی اوقیه که تمام اولری سر سینه
 عالمه احسانن کیم کیمده است اولری و انما هما
 هر زمان در کلهر کیم مقرر هر ساینه فادو
 خادین فقیه بر ایدر کیم بر کوا کلوب یوز
 اوردی استان دولته کیم و ادو فنی بالمسوا
 ندر فرمانن بعد شیخ بیاد یوب جواب ویره
 اوج قدم دخی ایدر و ارب بوز جانی اوقیه
 السلام ای اهل ارکان طریق السلام ای
 هر شد راه رفیق السلام ای زمره ارکان

بیر السلام ای زمره اصحاب خیر السلام
 ای منبع احسان بود السلام ای بر توی
 مهر وجود بعد شیخ یقین وارد قدره بر توی
 اوقیه السلام ای افتاب بی زوال السلام
 در در بای کمال السلام ای اتمه کیمی بیاه اط
 السلام ای مخزن سر الله بعد مخف طرف
 الله الوب شیخ او کیم واره و اول طرف
 و بوی اولر کانی قویان استاد ارواحند
 باقی استاد لر صفافند و حرفت محمد مصطفی
 نکه پاد روح شیفته صلوات اللهم صل علی
 محمد

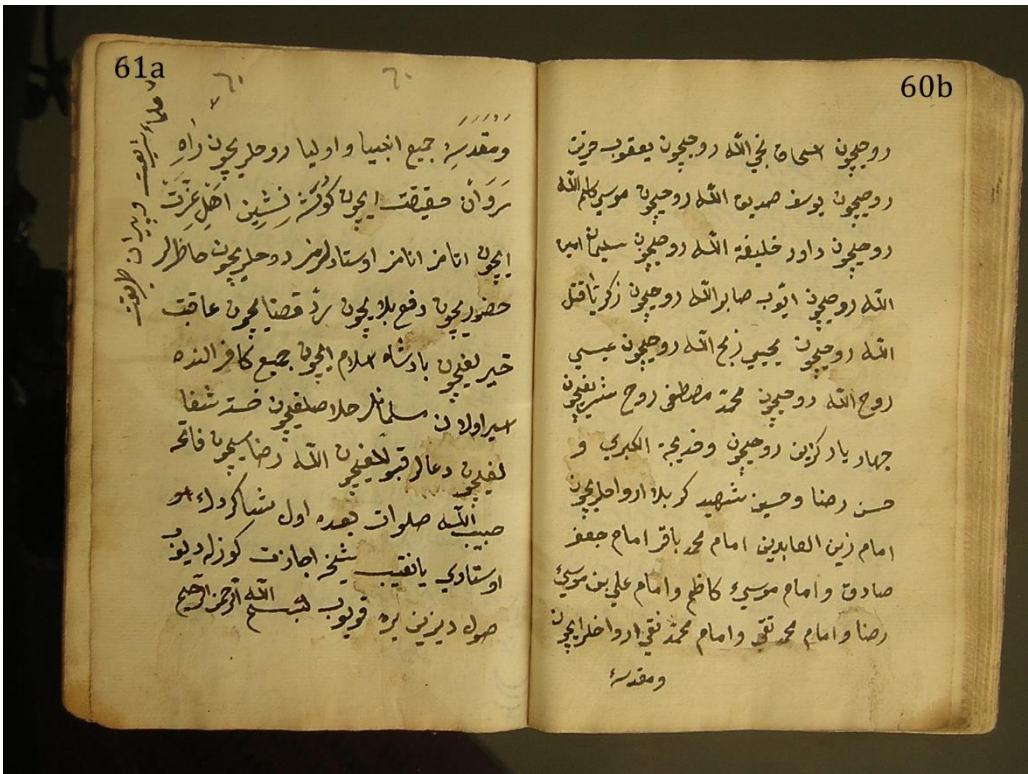
محمد و علی آل محمد و یوب شیخ او کیم قود بعد
 استادک مخف کیم استاده ویره بوز جانی
 اوقیه فرخنده قابر کلیم تیر دست قودن
 ذ اول طرف سیمان تکلف درویشک اولور
 دن نیاز الله بیاز عیب ایل صورت
 فقیران تکلف بعد اصحاب طریقت و ارباب
 فتوت تکلف کیم کیم تمام اولر قد نصن کوه
 بچین فچین نفال کلوب صاخ ایدر شاکره
 صول ابن شیخ و اهل مجلسه و سادات
 ایدر السلام علیکم یا اهل شرفه السلام

قصور ظهوره كقرب شاووه اوستاد لني
 حلال ايدب شاووه ديني خدمتني حلال ايدب
 اوستادي بكون سز غز نزل و اختيارك
 و اوستادك حضور شرفلنده دستور و اجازت
 و بركا بستر تام حلال كسب مشفول اولوب
 اوستادك جرائي او باو بغير طلبكم حواله
 عبادتي برينه كتوره شريعت و ولايتك
 محافت عمل قلوب امر ك مطيع و مستفاد
 بودي قبول قديم و كندوب واجب قدي بزنده
 بطبي برينه كتوره قيام كوسته ايدب برصادق
 حقه نه بيوردين اهل مجلس محل و صاحب

عليكم يا اهل طريقت السلام عليكم يا اهل ص
 حقيقت السلام عليكم يا اهل شسته و العهد
 و الوفا السلام عليكم يا اهل الكرم و المروقه و
 و الشفا و صفة و رحمة الله و بركاته ديوشيه
 سادات شيخ و نقيب ايدب لرم اي برادران
 اهل طريقت فتوت داران و محبت خانان
 حال اولدكم بشنوا مؤمن قرناش مدت
 مديد و عهد بعيد اولدكم اوستاد محمد اغا الله
 خدمنده دورب و خدمتني حور كچو رب اوستاد
 رضائين حاصل ايدب بستاند ديني بستاند و انا
 حقيقت برينه كتورب كندوب واجب اولاني
 قصور

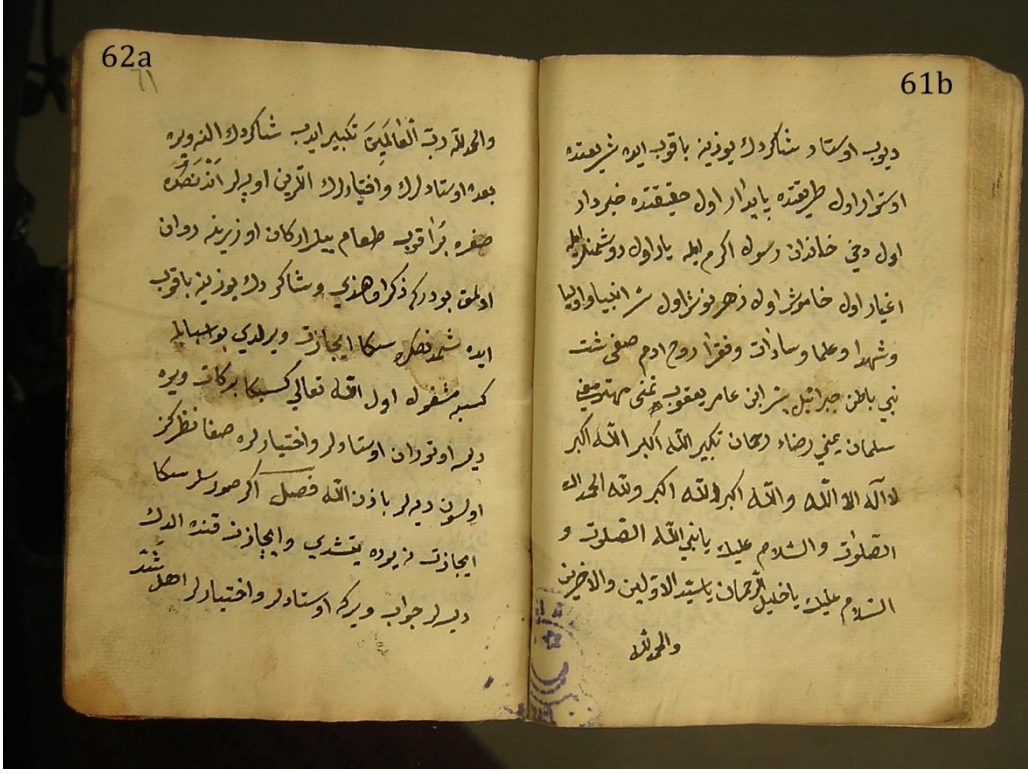
ايتيمس و كسند عيبين كور مجلا سيرايدن
 و دنيايه محبت ايتيمس غالبه نازل اولوب
 الكا عزت حرم ايدب برالك كسني كفاؤ
 نفسا برالك كسني الله ايمو فقرايه حلاف
 ايدمسين خيد ايشله دن كلني فقصر لقا
 ايتيمس بو نصيحتي و بوشرا بطبي قبول قدي
 ديه شيخ دعا ايدب دعا بودر ايدب لوم اول
 عظمت بزرك خدا راوم صفي الله رو چيون
 خدا ايم الله رو چيون نشيت نبي الله رو چيون
 فوج نوحه الله رو چيون هماين زبح الله

مبارك اولسون ديلر قيب ايدب الفاظ درر
 بارك دينه محمد صلوات صلواتن صكر روان
 ايدرا اما روان ايتيمس اوستاد يا نقيب يا شيخ
 بر نفسديه الكا تا كيد ايدر نصيحت ال او غلجا
 كوزيله و كوكل قول غنبر ايشت كور كرم شريعتن
 و ولايتن دانشه قدم بهيمس نفس و شيطان
 متابعت ايتيمس و منا هيدن و مكر و هاتن
 برهين ايتيمس و فرض سنتي ترك ايتيمس و
 هر نسنده كهل اولدسن الوكله قويمادنگه
 كتوريمس و كسند اهل عيالدي خيانت
 نظريه بيمس و كسنيه بجز و بعض حسد
 ايتيمس

روحون اسماء بنی الله روحون یعقوب حزن
 روحون یوسف صديق الله روحون موسی کلام الله
 روحون داود خلیفه الله روحون سیدنا امیر
 الله روحون ایوب صابر الله روحون زکریا نقل
 الله روحون یحیی روح الله روحون عیسی
 روح الله روحون محمد مظهر روح شریفین
 چهار یار کزین روحون وضیحی الکبری و
 حسن رضا و حسین شهید کربلا و اوجا روحین
 امام زین العابدین امام محمد باقر امام جعفر
 صادق و امام موسی کاظم و امام علی بن موسی
 رضا و امام محمد تقی و امام محمد تقی اردو اهلین
 و مقدس

و مقدس جمیع انبیاء و اولیا روحین را
 روان حقیقت ایچا کورن نشین اهل عزت
 ایچا اناز اناز اوستاد و سر در و حلیمین حاطل
 حضور روحی و دفع بلا روحی روحی عاقبت
 خیر یغین باو شه سلام ایچو جمع کافر الله
 سیر اولان مسکن حلا صلیقون خسته شفا
 لفتین دعا لقبو الخیرین الله رضا ایچو فاتح
 صیب الله صلوات بعد اول شاکر اول
 اوستادیک یانقیب شیخ اجازت کوز اولیون
 صوره دیرین بره قریب شمس الله ارحم

دیوبه اوستاد شاکر اول یوزین باقوب ایدر شریفه
 اوستاد اول طریقه پاید اول حقیقه خبردار
 اول دینی خاندان رسوله اکرم بله یاز اول دوغند
 اغیار اول خاموش اول زهر نوز اول شانی اولیا
 و شهرا و علما و سادات و فقرا روح ادم صغی شنت
 نبی بلین جبرئیل بر این عام یعقوب غنی مهتدی
 سلمان عینی رضا دهان تکبر الله اکبر الله اکبر
 لا اله الا الله و الله اکبر الله اکبر و الله الحمد لله
 الصلوة و السلام علیه و آله و سلم و
 السلام علیه یا خلیل الرحمن یا سید الاولین و الآخرین
 و الحمد لله

و الحمد لله رب العالمین تکبیر ایدر شاکر اول الذی
 بعد اوستاد اول اختیار اول ابرار اندن
 صفه بر آقوب طعام میلر کان او زین روان
 اولین بودر کوز اولیون و شاکر اول یوزین باقوب
 ایدر شریفه سکا ایجازت و بر لیدی بر بهای
 کسبه مشغوله اول الله تعالی کسبا برکات و بر
 دیر او تودان اوستاد اول اختیار اول صفا نظر
 اولین دیر بر باذن الله فصل اول صور سلسکا
 ایجازت ذبوره یتشی و ایجازت قسه اول
 دیر جواب و بر کرم اوستاد اول اختیار اول اهل

اولاد که عام اولاد بر بزرگ استاد اولاد
 در دین لاک کوسنه و بعد لایقند و جیانت
 الی شیدا اول خیر بنده قدم با صفت الهی
 دایم ذکر انگار ۴ دنیا به محبت انعمه هوی
 زکات انگار ۴ حقان قور تقدر ۴ حقان امین
 کسره در والقه اعم فضل استاد شاکرد
 شیرد استدم علیکم یا اهل طریقت السلام علیکم
 یا اهل لایقت السلام علیکم یا اهل نور خط السلام
 علیکم چه ایاد عشق منبع معرفت و معدن اهل صفا
 جان سلمان و محبت خاندن جماله قبله اهل نظر

و اهل فتوت نظرند و
 سزایک و اختیار از حواله تسلیم کردی سزایک
 استاد سنی نیل روان ابتدای جواب و بر که صد
 کند و در خشنود لغز و از اول اراد نیل در هر کس
 پرد بلایه نیر باغدی جواب و بر که خدای تعالی
 نو عهد و شاه مردان علی نوا شکر و بر بزرگ
 وضیت ایدم اودی سزایک سکا صفا نظر اوله
 الی قدریک و بنده قدریک جواب و بر که امین
 و بنم الله بری در اگر بعضی سزایک اید در ارکان
 جواب و بر که خفتان و از هر چه دیر سزایک در جا
 انوار که

ارمغانی سبحان شهابین رفیع فرید
 قبول این ارمغانی بعد دعا او قید دعا ایدم
 اول اللهم بر یحیی وار یحیی وار حضرت
 محمد مصطفی ندر پاک منور مظهر عزیز شریف
 روحیون الیچون اولاد و چون چهار یار کزین اوط
 اروا چون جبرائیل و اسرافیل میکائیل و عزرائیل
 روحیون اود صغی الله نوح نبی الله ادریس
 نبی الله ابراهیم خلیل الله اسماعیل زین الله
 اسماعیل و یعقوب و یوسف و هود و لوط و سلیمان
 و صالح و ذکر تا و دانیال و یونس و جریس

دهان خلقه در کوه در جلاله مظهر خود کانی
 هم سوزک حقد حقد و سزایک هوفظم قلبین
 ای چو عین کیمادر در دین در ماند هر که
 صنعت همان بسم الله الرحمن الرحیم سزایک
 بر جان بسم الله الرحمن الرحیم پرید طریقت
 کونین بر نیاز کاشتر قبله کوردک انجیر نیاز
 کاشتر بر نیاز از اشوبه بود اید در هود نیاز
 حق بودم جانودن زحماز کاشتر حطا
 قدم صبرم عفو اید الله بحق خاندان عالی
 درگاه شهنشاه بلا حقیقین طلبنا نفسه
 استغفر الله فرخنده سلیمان نهانی چکر کردی
 ارمغانی

دور بید چو دور یوز فرق دور طلبقا
 از نزار و اچون اول ادم از خاتم ایچون
 سلطان جایی بکناش ولی روحیون و یوز
 واد کانی قران استاد و پیر لر و چون
 و بو یوزن و بو ارکانن کلشن و کیش از ن
 و پیر لر و غازی لر اراچون باقی از ن و پیر لر
 و غازی صفا لغین نحا سبی نه و تعالی سعادت
 پادشاهه زه غازی و دودستی و فرستی و فرستی
 و عسکری زیاده ایری و یرمه ایچون شاه و اول
 دی عرطول سیر و مقدر ایری و یرمه ایچون

و حلاله الیاس و شعیب و موسی کلیم الله و
 عیسی روح الله و محمد المصطفی و علی المرتضی
 و اچون و عثمان باز و عمر ابن امیر و بلال
 حبشی بریده اسلمه و ذالقرن مهری و صهیب
 رومی و حسن مهری و اچون و خنجر علی و کیدین
 زیاد و عبدالله بن عباس و مالک ازدر و
 محمد اکبر یعنی و جومرد قصاب و جابر انصاری
 و یوسف بریدی و ابو درداء و ابو عبید و ابو
 سلمه و حبیب بخار و معروف کونجی و اسکندر
 ذالقرن و سعد و قاص و بابا عمرو و سیالقران
 و اچون یوز بکری دور بید پیغیر اراچون
 دور

حافظ جماعت کوله مره ایچون پادشاه معلوم
 بقای ایمان رضای رحمان جل و علی فاتحه
 وقت حسیب الله صلوات تنگیان
 سوال ایست که قرنی کلام کن قدس و پیر
 کدر جواب بود که شمس ازین نبری زین زبراکم
 عهسی و ارایدی بوزدن صکن عهسای بر اقری
 مرتقی علی الریب اوج کن عهسای کافه جمل کزدی
 هر جا شده نیچ بید کافر صلاک ایردی
 انزن صکن عهسای بر اقری اهد زنی ادری عهساک
 ایچون ایچون ایری دو بر اقرن کوله ایری اوزردی

تحت عدالت اولان بکلر و غازی لر و دوقی
 زیاده ایری و یرمه ایچون دار فناون دار بقایه
 رحلت اعشی عادل و غازی پادشاهل ارا
 حیون باقی بکلر و غازی لر صفا لغین عرش
 و کسر دلوح و قلم ایچون عهد امان ایچون زیاده
 قران از نزه ایمان ایچون کافر معلوم معلوم
 قوت و یرمه ایچون کافر الله پیر اولان سینه
 صا سینه و تعالی اسانغور بون و یرمه ایچون
 مغربن مشرق مغربن مغربن ایچون کچمن اهل
 ایمان و اهل معلوم اراچون عاقبت خبر لغین
 حافظ

اما قوتی بوغیدریه داود بنی ایل ابراهیم الکی
اکا کور قوتی بیدا ایتدیئر قفسه سنه قوتها
ایدی امد زنجی اوج کولایله کتدی کافره -
بیت کولای ایدی کنه اوج کولای کیرسند ایدی
قوتی اخی جیب خاری بیدی مناسنی داود
بپی بیدا ایدی فالیه سینه دانی قارشیدی
فتلین ادریس بوغیدردن دم قالدی بارودی
سیماییم قالدی قبضه سی ندر دیوسوال استر
جواب بسم الله دیکدیور و مفتاحی ندر و بلینی
ندر سوال اولموزم بودر که مفتاح فتل در و

وینتی

وینتی ماسند در اغزی فالیه رتمه الموض

66
بالا شازر
بالا شازر
تلمیخ العارف

اما نسب شیخ عبد القادر فهو ابن موسی جندک دوست
ابن امام عبد الله ابن یحیی الزاهد ابن امام ابن امام
داود ابن امام موسی ابن امام عبد الخلف ابن امام صف
المنی ابن امام ابن عمر البسط ابن امام الهام ابن
عم الرسول الله ابن علی ابن ابی طالب فاله ابیوم

